

HIDASTA KASVUA JA LISÄÄNTYVIÄ VASTUITA

Kunnallinen nuorisotyö Suomessa 2021

Antti Kivijärvi, Eila Kauppinen, Tomi Kiilakoski & Juha Leskinen

HIDASTA KASVUA JA LISÄÄNTYVIÄ VASTUITA

Kunnallinen nuorisotyö Suomessa 2021

Antti Kivijärvi, Eila Kauppinen, Tomi Kiilakoski & Juha Leskinen

Antti Kivijärvi, Eila Kauppinen, Tomi Kiilakoski & Juha Leskinen (toim.)
Hidasta kasvua ja lisääntyviä vastuita. Kunnallinen nuorisotyö Suomessa 2021.

© Kanuuna-verkosto, Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto ja tekijät.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on tukenut tätä julkaisua.

Kannen kuva: Aapo Kukko

Kustannustoimitus: Katja Tiilikka

Ulkoasun suunnittelu ja taitto: Sanna Pyykkö/Sopiva Design

ISBN 978-952-94-6292-6 (nid.)

ISBN 978-952-94-6293-3 (PDF)

Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 238

Paino: Hansaprint 2022

Sisällys

Kiitokset.....	6
1 Johdanto.....	7
1.1 Kyselyn ja analyysin toteuttaminen.....	9
1.2 Lokikirja-aineiston hyödyntäminen.....	10
2 Kunnallinen nuorisotyö 2000-luvun alusta pandemia-aikaan.....	13
2.1 Nuorisotyön asema kuntaorganisaatioissa.....	13
2.2 Nuorisotyön resurssit.....	18
2.3 Nuorisotyön kohderyhmä.....	22
3 Kunnallinen nuorisotyö korona-aikana.....	26
3.1 Korona-aika Suomessa.....	27
3.2 Korona-aika ja nuorisotyön tehtävät.....	30
3.3 Korona-ajan muutokset toiminnassa.....	33
3.4 Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa.....	41
3.5 Nuorten tavoittaminen korona-aikana.....	46
4 Koulu- ja oppilaitosnuorisotyö.....	50
4.1 Koulu- ja oppilaitosnuorisotyön yleiskuva.....	51
4.2 Nuorisotyö perusasteella.....	58
4.3 Nuorisotyö toisella asteella.....	61
4.4 Kunnallinen nuorisotyö osana koulujen ja oppilaitosten rakenteita.....	64
4.5 Pandemian vaikutukset koulu- ja oppilaitosnuorisotyöhön.....	68
4.6 Muiden tahojen tekemä koulu- ja oppilaitosnuorisotyö.....	72
4.7 Tilat, sillat, hyvinvointitehtävä: johtopäätöksiä koulu- ja oppilaitosnuorisotyöstä.....	75
4.7.1 Koulun hyvinvointitehtävä ja koulu kasvuyhteisönä.....	75
4.7.2 Koulu- ja oppilaitosnuorisotyön tavoitteet.....	77
4.7.3 Yhteistyön rakenteet.....	80
4.7.4 Kehittämisen kohde: yhteisötaso.....	81
5 Kunnallisen nuorisotyön arviointi ja vaikuttavuus.....	84
5.1 Arvioinnin käytännöt.....	85
5.2 Tiedolla johtamisen oikeutus on toiminnan parantuminen.....	87
6 Katse tulevaan: kunnallisen nuorisotyön kehityskuluista ja nuorisotyötä koskevasta tiedonkeruusta.....	92
6.1 Tuloksista tiiviisti: monialaistuvaa hallinnointia, maltillista kasvua ja uusia toimintakenttiä.....	92
6.2 Nuorisotyötä koskevan tiedonkeruun kehittäminen.....	94
Lähteet.....	95
Tiivistelmä.....	105

Kiitokset

Käsillä oleva raportti on syntynyt osana Nuorisotutkimusseuran toimintaa kahdes- sa opetus- ja kulttuuriministeriön rahoit- tamassa nuorisoalan osaamiskeskuksessa: Kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskus (Kanuuna) ja Nuorisotyö kouluissa ja oppi- laitoksissa (Nuoska). Osaamiskeskus- toiminnan tarjoamien resurssien lisäksi olemme saaneet korvaamatonta apua rap- portin laatimisessa useilta henkilöiltä ja tahoilta.

Ensimmäisenä haluamme kiittää kaik- kia kuntia ja niiden nuorisotoimista vas- taavia henkilöitä kyselyyn vastaamisesta. Erityiset kiitokset kuuluvat Anita Jaakko- lalle, Merja Nordlingille, Katariina Soanjär- velle ja Virpi Tuoviselle kyselylomakkeen paneutuneesta kommentoinnista. Nuoriso- tointen lisäksi Kanuunan rooli kyselyn laa- timisessa, levittämisessä ja tämän raportin kustantamisessa on ollut olennainen. Il- man verkostopäällikkö Suvi Lappalaisen ja hänen kollegoidensa panosta kysely olisi jäänyt toteuttamatta. Esittelimme alusta- via tuloksia marraskuussa 2021 Kanuu- na-seminaarissa Rovaniemellä. Hyödyim- me tuolloin saamistamme kommenteista ja kysymyksistä sekä käydyistä keskuste- luista.

Edellisten tahojen ja ihmisten lisäksi olemme käyneet pitkin matkaa hedelmäl- lisiä keskusteluja Kuntaliiton Mari Aho- nen-Walkerin ja Tiina Pohjasen kanssa. Heidän osaamisensa näkyy sekä kysely- lomakkeen muotoiluissa että lopullisessa raportissa. Osaamiskeskuskumppaninam- me toiminut Åbo Akademi ja käytännös- sä Pia Nyman-Kurkiala ja Anna Siegfriids ovat olleet avuksi koko prosessin ajan erityisesti kaksikielisten kuntien osal- ta. Osaamiskeskus Verken Heikki Lauhan kanssa olemme keskustelleet nuorisoalan eri kyselyistä. Raportin sisältöjä on käsitel- ty useammassa osaamiskeskus Nuoskan kokouksessa ja tapaamisessa. Saamamme kommentit ja esille nostetut huomiot ovat olleet aina hyödyllisiä. Olemme käyneet vuoropuhelua myös osaamiskeskus Ken- tauriin kuuluvien ihmisten, erityisesti Essi Holopaisen ja Eeva Sinisalo-Juhan kanssa. Kiitämme heitä arvokkaista huomioista.

Kiitokset kaikille tutkimukseen panos- taan antaneille. Teitä on paljon ja niin pi- tääkin olla. Nuorisoala elää yhteistyöstä ja hengittää yhteistyötä.

1 Johdanto

Tässä raportissa esitellään vuoden 2021 Kunnallisesta nuorisotyöstä Suomessa -kyselyn keskeisimmät tulokset. Kyselyllä on jo verrattain pitkä historia, vaikka sen toteuttajatahot ja nimikin ovat vaihdelleet. Allianssi toteutti yhteistyössä Kuntaliiton kanssa yhteensä seitsemän kyselyä vuosina 2004–2017. Tällöin kysely tunnettiin nimellä *Kunnallisen nuorisotyön tulevaisuus-odotukset*. Vuoden 2019 kyselyn toteuttivat Kanuuna ja Kuntaliitto, ja tässä vaiheessa nimi vaihtui nykyiseen muotoonsa. Nyt käsillä oleva kysely on siten järjestyksessään yhdeksäs, ja sen toteuttamisesta on vastannut Nuorisotutkimusseura yhteistyössä Kanuunan, Kuntaliiton ja Åbo Akademin kanssa.

Nimistä ja toteuttajatahoista riippumatta kyselyn perusjoukko on pysynyt samana: vastaajiksi on tavoiteltu Manner-Suomen kuntien nuorisotoimista vastaavia henkilöitä. Läpi kyselyhistorian keskeisenä haasteena on ollut hyvin erilaisten ja erikokoisten kuntien tarkastelu samalla kyselylomakkeella. Nuorisotyön toteuttamiseen vaikuttavat esimerkiksi kuntien erilaiset panostukset nuorisotyöhön, kuntien maantieteellinen alue ja väestön keskittyminen, käytävissä olevat tilat, eri ammattilaisten ja kansalaisyhteiskunnan välisen yhteistyön historia, nuorten määrä kunnissa ja se, miten kunta onnistuu houkuttelemaan työntekijöitä.

Viimeisten vuosikymmenten runsaista kuntaliitoksista huolimatta valtaosa kunnista on edelleen pieniä, alle 10 000 asukkaan hallinnollisia kokonaisuuksia. Suomen kuntien mediaanikoko on hieman yli 6 000 asukasta. Puolet Suomen kunnista on asukasluvultaan tätä pienempiä. (Kuntaliitto 2021.) Pienten kuntien vastaajilla on todennäköisesti varsin tarkka kuva

siitä, mitä heidän edustamassaan nuorisotoimessa tapahtuu. Tilanne on toinen väkimäärältään isoimpien kaupunkien kohdalla. Näissä kaupungeissa nuorisotoimien johtajat ovat väistämättä etäämpänä nuoria kohtaavan työn arjesta.

Vaikka kyselyn perusjoukko ja sen moninaisuuden tuomat haasteet ovat pysyneet samoina, ovat kyselyn tavoitteet ja sisällöt muuttuneet erityisesti kahden viimeisimmän kerran osalta. On mahdollista tunnistaa kaksi olennaista muutosta. Ensimmäkin varhaisemmissa kyselyissä painopiste on ollut vahvasti nuorisopolitiikassa, nuorten vaikuttajaryhmissä ja tulevaisuuden ennakoinnissa. On oltu kiinnostuneita nuorisotoimien asemasta, arvostuksesta ja resursseista sekä niiden suhteista kuntien luottamuselimiin. Aiempien kyselyjen painopisteet ovat ainakin osaltaan tulleet Nuorisolaissa (235/1995; 72/2006; 1285/2016) määritetyistä kuntien tehtävistä. Kiinnostus on kohdentunut esimerkiksi nuorten kuulemisvelvoitteen toteutumiseen, yhdenvertaisuuskysymysten huomiointiin, nuorten ohjaus- ja palveluverkoston toteuttamiseen tai kuntien ”palvelurakennemuutostukseen”. Toisin sanoen kysely on toiminut yhtenä välineenä arvioida nuorisotoimien kykyä vastata poliittis-hallinnollisiin vaateisiin sekä analysoida sitä, minkälainen on nuorisotyön asema kunnan hallinnollisessa kokonaisuudessa.

Erityisesti tämän vuoden kyselyssä edellä kuvattujen teemojen painoarvo on vähäinen. Nuorisotoimien kykyä toteuttaa lakisääteisiä tehtäviä kartoitetaan aluehallintovirastojen vuosittain toteutettavissa tiedonkeruissa, joiden tulokset raportoidaan nuorisotilastot.fi-verkkosivustolla. Tutkimuksellinen mielenkiintomme koh-

distuu pääosin toisaalle. On yhtäältä tärkeää kerryttää aikasarjatieta suhteessa aiempiin kyselyihin, mutta toisaalta olemme halunneet keskittyä nuorisotyön olennaisiin sisältökysymyksiin: mitä työllä tavoitellaan, minkälaisin menetelmin sitä toteutetaan, kenen kanssa sitä tehdään, minkälaisia nuoria tavoitetaan ja miten työtä arvioidaan?

Toinen varhaisempien ja viimeisimpien kyselyjen ero löytyy niiden aikaperspektiiveistä. Aiemmissa kyselyissä oli nimensä mukaan pyrkimys luoda katse tulevaan ja pyrkiä ennakoimaan nuorisotoimialalla tapahtuvia muutoksia. Tästä syystä vastaajille tarjottiin paljon avoimia vastauskenttiä, joissa on voinut visioida tulevaisuuden kunnallista nuorisotyötä. Viimeiset kaksi kyselyä ovat olleet vähemmän tulevaisuuden ennakointia ja enemmän lähimenneisyydessä toteutuneiden asioiden raportointia. Erityisesti vuoden 2021 kyselyssä painopiste on aiempaa vahvemmin strukturoiduissa kysymyksissä. Lisäksi toteutimme viimeisimmän kyselyn aikana, jolloin vuonna 2020 alkanut koronapandemia oli muuttanut paitsi nuorten arkea myös nuorten palveluja. Tästä syystä kartoitimme kyselyssä myös ensimmäisen koronavuoden vaikutuksia kunnalliseen nuorisotyöhön.

Sisällöllisesti keskityimme vuoden 2021 kyselyssä neljään kokonaisuuteen. Ensimmäinen kokonaisuus on jatkumo suhteessa aikaisempiin kyselyihin ja mahdollistaa aikasarjojen muodostamisen. Muutosten tarkastelu ajassa on mahdollista vain rajatuista teemoista, kuten nuorisotoimen sijoittumisesta kuntien viranomaishallintoon ja poliittiseen järjestelmään sekä nuorisotoimien resursseista. Toinen kokonaisuus liittyy enemmän nuorisotyön sisältöihin ja sen tarkastelemiseen, minkälaisia muutoksia korona-aika on tuonut työn tavoitteisiin, toimintamuotoihin, yhteistyötahoihin ja tavoitavuuteen. Kolmantena kokonaisuutena otamme erityisen analyysin kohteeksi kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävän nuorisotyön. On tiedossa,

että kuntien tekemä työ on lisääntynyt voimakkaasti kouluissa ja oppilaitoksissa. Tässä raportissa tarjoamme ensimmäistä kertaa valtakunnallisen ja kattavan tilannekuvan aihepiiristä. Neljäs ja viimeinen kokonaisuus koskee nuorisotyön arviointia ja vaikuttavuutta. Pyysimme vastaajia kertomaan niistä menetelmistä, joiden avulla nuorisotyön merkityksiä ja vaikutuksia pyritään arvioimaan. Lopuksi kokoamme tuloksia yhteen ja luomme katseen nuorisotyötä koskevan tiedontuotannon tulevaisuuteen.

Kyselytiedon ohella hyödynnämme tässä raportissa Kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskus Kanuunan (myöhemmin tässä raportissa Kanuuna) ja kuntien yhdessä tuottamaa Lokikirja-aineistoa erityisesti pandemia-ajan muutosten tarkastelussa. Lokikirja-aineisto muodostuu nuorisotyöntekijöiden verrattain tarkoista kirjauksista siitä, mihin työaika käytetään, missä määrin nuoria kohdataan ja minkälaisilla areenoilla tämä tapahtuu. Lokikirja-aineisto auttaa meitä tulkitsemaan kyselytietoa ja arvioimaan sen luotettavuutta. Kun kyselytiedon lähteenä ovat tyypillisesti nuorisotoimenjohtajat, ovat lokikirjaukset yksittäisten nuorisotyöntekijöiden käsialaa. Lisäksi Lokikirja-aineisto avaa pysäytyskuvamaista kyselyaineistoa pitkittäisemmän tarkastelukulman kunnallisen nuorisotyön ensimmäiseen koronavuuteen.

Raportin teema-alueet kytkeytyvät vahvasti opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamaan nuorisotalan osaamiskeskustoimintaan ja erityisesti Kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskus Kanuunaan sekä osaamiskeskus Nuoskaan (Nuorisotyö kouluissa ja oppilaitoksissa). Nuorisotutkimusseura on mukana molemmissa osaamiskeskuksissa tutkimustiedon tuottajana. Osaamiskeskustoiminnassa Nuorisotutkimusseuran keskeinen tehtävä on kunnallista nuorisotyötä koskevan vaikuttavuustutkimuksen edistäminen. Käsillä oleva raportti on yksi osa tämän tehtävän toteuttamista.

1.1 Kyselyn ja analyysin toteuttaminen

Keräsimme kyselytiedon 22.4.–17.6.2021. Käytimme lomakkeen valmisteluun paljon aikaa, ja siihen osallistui runsaasti eri tahoja. Valmistelussa olivat mukana erityisesti keskeisimmät yhteistyötahot, kuten Kanuuna, Kuntaliitto ja Åbo Akademi. Lisäksi pyysimme ja saimme hyödyllisiä kommentteja Espoon, Jyväskylän, Puumalan ja Ranuan nuorisotoimista vastaavilta henkilöiltä.

Lähetimme kyselyn Kanuunan kautta kaikkiin Manner-Suomen kuntiin. Kaikkien näitä kuntia oli vuoden 2021 keväällä 293. Kyselyyn vastasi 158 kuntaa, joten vastausprosentiksi muodostui 54. Eri kyselyvuosien vastausprosentit ovat vaihdelleet karkeasti ottaen 50 ja 70 prosen-

tin välillä. Selkeää laskevaa tai nousevaa trendiä vastaamisaktiivisuudessa ei kuitenkaan ole havaittavissa (ks. taulukko 1). Tämän vuoden verrattain alhaista vastausprosenttia voi selittää uusi toteuttajataho, pandemia-aika kiireineen ja ennakoimattomine muutoksineen tai kenties kyselyn pituus. Kyselyyn sisällyttämämme useat teema-alueet ja erityisesti koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä koskevat varsin yksityiskohtaiset kysymykset ovat saattaneet karkottaa osan vastaajista. Kyselyä kommentoineet kunnat myös totesivat, että ei ole aina helppoa sovittaa oman kunnan tilannetta yleiseen, kaikkia kuntia arvioivaan lomakkeeseen.

Taulukko 1: ”Kunnallisen nuorisotyön tulevaisuusodotukset” ja ”Kunnallisesta nuorisotyöstä Suomessa”-kyselyjen vastausprosentit vuosina 2004–2021.

Vuosi	Vastausprosentti	Toteuttajatahot
2004	50	Allianssi & Kuntaliitto
2006	55	Allianssi & Kuntaliitto
2009	52	Allianssi & Kuntaliitto
2011	70	Allianssi & Kuntaliitto
2013	58	Allianssi & Kuntaliitto
2015	60	Allianssi & Kuntaliitto
2017	59	Allianssi & Kuntaliitto
2019	70	Kanuuna & Kuntaliitto
2021	54	Nuorisotutkimusseura, Kanuuna, Kuntaliitto & Åbo Akademi

Vaihdelleesta vastausaktiivisuudesta riippumatta näyttää siltä, että vastanneet nuorisotoimet edustavat vuodesta toiseen samankaltaista kuntaprofilia. Vastauskato on ollut suurinta alle 5 000 asukkaan kunnissa. Pienimmissä kunnissa nuorisotyön henkilöstöresurssit ovat pienet, ja yksin-

omaan nuorisotyöstä vastaavia henkilöitä ei ole kaikissa kunnissa lainkaan¹. Kuntakoon ohella systemaattista vinoumaa saaduissa vastauksissa ei näytä olevan ainakaan vuoden 2021 osalta (esimerkiksi maakunnan tai kaksikielisyyden mukaan).

Pienten kuntien aliedustus huomioi-

1 Aluehallintovirastojen keräämien tietojen mukaan Suomessa on 21 nuorisointia, joilla on käytössään korkeintaan 0,65 henkilötyövuotta (ks. nuorisotilastot.fi).

tiin analyysissä painokertoimien² avulla. Yksinkertaistaen ilmaistuna: mitä pienempi kunta, sitä suurempi painoarvo sen vastauksilla on. Painokertoimien käyttöönoton jälkeen voi väittää, että aineisto edustaa vähintäänkin kohtalaisesti perusjoukkoa eli kaikkia Suomen nuorisotoimia. Vertasimme painotettuja tuloksia saatavilla oleviin ja vastaaviin tietoihin kaikista Manner-Suomen nuorisotoimista. Käytännössä vertailua on tehty aluehallintoviraston keväällä 2021 keräämiin tietoihin. Esimerkiksi koulu- tai oppilaitosnuorisotyötä tekevien kuntien suhteellinen osuus on painotusten jälkeen yhtä suuri kyselyaineistossa ja aluehallintoviraston tiedoissa. On kuitenkin syytä huomauttaa, että painokertoimet eivät ole käytössä vertaillessamme tämän vuoden ja aikaisempien vuosien kyselytuloksia. Tämä johtuu vertailtavuuden säilyttämisestä, sillä tietojemme mukaan painotuksia ei ole ollut aiemminkaan käytössä. Näin ollen erityi-

sesti aikasarjoja tarkasteltaessa on pidettävä mielessä, että ne kuvaavat kehnosti kaikkein pienimpien kuntien kehitystä ja nykytilannetta.

Tässä raportissa analysoimme kyselyvastauksia kuvailevin menetelmin ja tunnusluvuin. Raportoimme tuloksia ja kaumiin, suhteellisten osuuksien ja erilaisten keski- ja hajontalukujen mukaan. Näiden lisäksi raportoimme joissakin kohden kahden muuttujan yhteyksiä ja niiden tilastollisia merkitsevyyksiä ristiintaulukoinnin tai yksisuuntaisen varianssianalyysin avulla. Käytännössä kyse voi olla esimerkiksi siitä, missä määrin kuntakoko on yhteydessä nuorisotoimien käyttämään arviointimenetelmien kirjoon. Toisin sanoen tämän raportin tehtävä on kertoa kyselyn tuloksista selkokielisellä ja saatavuttavalla tavalla. Kyselyvastausten yksityiskohtaisemmat ja hienojakoisemmat tilastolliset analyysit tehdään myöhemmin ja toisilla foorumeilla.

1.2 Lokikirja-aineiston hyödyntäminen

Kanuuna-verkosto ja myöhemmin Kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskus Kanuuna oli kerännyt ennen vuotta 2020 kunnallisen nuorisotyön kävijälukuja ja toimintatunteja ensin yksinkertaista Webropol-lomaketta hyödyntäen ja myöhemmin Ruotsissa kehitetyn, erityisesti nuorisotyön tilastointiin tarkoitetun Logbook-järjestelmän avulla. Suomessa Logbook-järjestelmään oli vuoden 2019 loppuun mennessä luotu käyttäjätunnuksia noin 130 kunnalle, ja aktiivisesti järjestelmää käyttävien kuntien määrä oli kasvanut koulutusten ja järjestelmän markkinoinnin myötä koko järjestelmän käyttöajan ajan. Useimmat kunnat kuitenkin luopuivat järjestelmän käytöstä vuoden 2019 lopulla.

Kunnallisen nuorisotyön tilastointi-

järjestelmä Lokikirja rakennettiin Logbookin tilalle väliaikaiseksi järjestelmäksi vuoden 2019 lopussa. Lokikirja rakennettiin Kanuunan ja aluehallintoviraston tilastointiin voimin keräämään Logbookista tuttuja kävijätilastoja ja toimintojen muistiinpanoja siksi aikaa, kunnes uusi kansallinen järjestelmä olisi käytössä. Tämä siirtymävaihe on kuitenkin kestänyt sen verran kauan, että Lokikirjaan on kertynyt tietoa jo pitkältä ajalta. Erityisen hyödyllistä analyysin kannalta on, että Lokikirjan käyttö aloitettiin tammikuussa 2020, jolloin uutisoitiin jo uudesta vakavasta taudista, mutta sen ei uskottu vaikuttavan suomalaisen yhteiskunnan instituutioihin ja arkeen. Toisin kuitenkin kävi. Näin Lokikirjan kirjaukset sekä mahdollistavat pandemia-

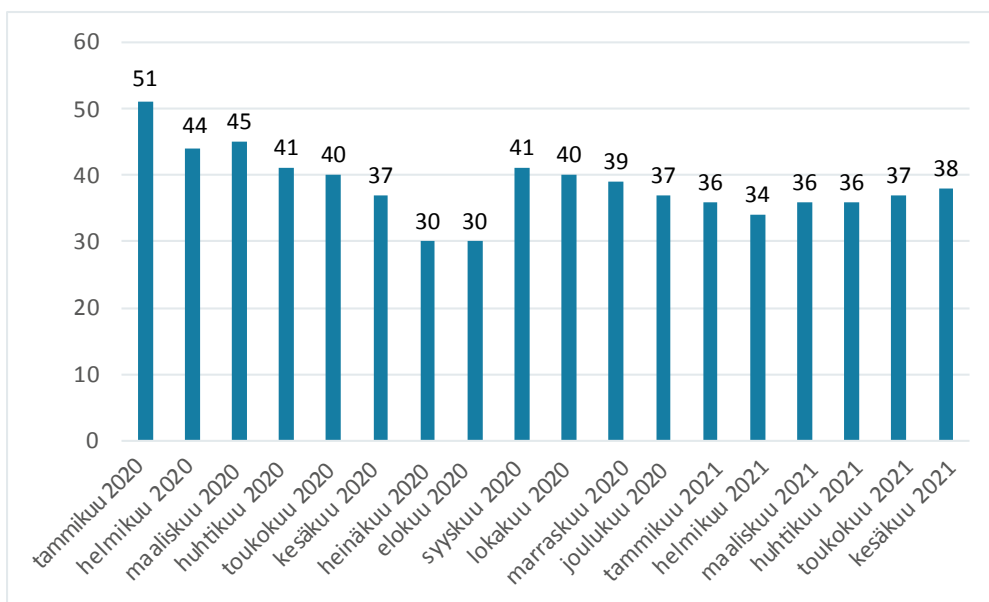
2 Painokertoimet lasketaan kaavalla $w = N \times K / n$, jossa N = otoskoko, K = havaintojen lukumäärä perusjoukossa ja n = havaintojen lukumäärä otoksessa. Tätä raporttia varten laskimme erilliset painokertoimet alle 3 000 (1,27), 3 001–5 000 (1,18), 5 001–10 000 (1,04), 10 001–20 000 (0,74), 20 001–40 000 (1,04), 40 001–100 000 (0,70) ja yli 100 000 asukkaan kunnille (0,67).

ajan muutosten tarkastelun että tarjoavat vertailukohdan poikkeusoloja edeltäneisiin kahteen kuukauteen.

Kuntien nuorisotyöntekijät kirjaavat työtään sähköiselle lomakkeelle mahdollisimman pian kulloisenkin toiminnon päätyttyä. Lokikirjan lomakkeen tiedot siirtyvät yhteiseen tietokantaan heti lomakkeen lähettämisen jälkeen. Tietokannan tietojen pohjalta tehdyt raportit ja tunnusluvut ovat kuntien tarkasteltavissa reaaliaikaisesti. Lokikirjan lomake noudattaa samaa toimintalogiikkaa kuin Logbookissa aiemmin, ja Lokikirjan käyttäjät siirtyivät luontevasti uuden järjestelmän pariin.

Lokikirjaan kirjatut tiedot ovat pääosin vakiintuneita, joten Lokikirjan seurantatietoa voi pitää varsin luotettavana. Lokikirjaan kirjatut toiminnot jaotellaan kuntien, yksiköiden ja toiminnan tyyppien

mukaan. Toiminnan tyytit ovat paikoin yksiselitteisiä, kuten avoin nuorisotyö ja jalkautuva nuorisotyö, ja osittain haastavampia määritellä, kuten verkkokohtaamiseen ja sosiaaliseen mediaan liittyvät toiminnot. Poikkeustilan alussa verkkotyö jaoteltiin aktiivisiin ja passiivisiin toimintoihin. Näin tehtiin ero verkossa tapahtuvien kohtaamisten ja sisältöjen jakamisen välillä (esim. tiedottaminen sosiaalisen median alustoilla). Poikkeustilatoimintojen käytöstä tehtiin lyhyt ohjeistus, jota jaettiin Kanuunan toimesta. Lokikirjan tilastokoontia tehdessä suurimmat virheelliset kirjaukset näkyivät tilastoissa poikkeamina, ja kuntien luvilla tiedot korjattiin. Kyse oli pääasiassa sosiaalisen median kirjausten tekemisestä kohtaavien toiminnan tyyppien alle, ja kirjaukset olivat helppoja huomata ja korjata.

Kuvio 1: Lokikirjaan kirjaavien kuntien määrä kuukausitasolla tammikuusta 2020 kesäkuuhun 2021.

Kuviossa 1 näkyy Lokikirjaan kirjaavien kuntien määrä kuukausittain vuoden 2020 alusta kesäkuuhun 2021. Logbookista Lokikirjaan siirtyi varsin suuri määrä kuntia ottaen huomioon muutoksen nopean aikataulun ja sen, että kunnallisen nuorisotyön sähköiseen tilastointiin oli totuteltu vasta muutaman vuoden ajan. Alun 51 kirjaavasta kunnasta määrä laski alle neljääkymmeneen kesään mennessä. Syitä laskuun saattoivat olla niin järjestelmän ja sen käytön luonne kuin tilapäisen järjestelmän yksinkertaisuus aiempaan verrattuna sekä uuden järjestelmän odoteluun kyllästyminen. Lisäksi maaliskuussa 2020 alkanut, pandemiasta johtunut poikkeustila saattoi siirtää huomion työn kirjaamisesta muuttuneeseen tilanteeseen reagoimiseen.

Kuviosta 1 voi havaita pudotuksen kirjaavien kuntien määrässä kesällä 2020.

Heinä- ja elokuun pudotus 30 kuntaan selittyy sillä, että kesälomakuukausiksi nuorisotyön toiminnot vähenevät nuorisotilojen ollessa suljettuna monissa kunnissa. Syksyllä 2020 kuitenkin 41 kuntaa jatkoi Lokikirjan käyttöä pandemian keskelläkin, ja näin saimme kerättyä tilastotietoa kunnallisesta nuorisotyöstä pandemian aikana. Kirjaavien kuntien kokoluokat jakaantuvat seuraavasti: kahdeksan alle 5 000 asukkaan kuntaa, yhdeksän 5 000–10 000 asukkaan kuntaa, neljä 10 000–20 000 asukkaan kuntaa, kymmenen 20 000–40 000 asukkaan kuntaa ja 17 yli 40 000 asukkaan kuntaa. Toisin sanoen kyselyaineiston tapaan myös Lokikirja-aineistossa suurimmat kunnat ovat yliedustettuina.

2 Kunnallinen nuorisotyö 2000-luvun alusta pandemia-aikaan

Tässä luvussa tarkastelemme kunnallisen nuorisotyön muutoksia kyselytiedon valossa vuosina 2004–2021. Yhteismitallista tilastotietoa on saatavilla niukasti erityisesti aikajanan alkupään osalta. On kuitenkin olemassa yksittäisiä teemoja, joiden osalta kunnallisen nuorisotyön muutoksia

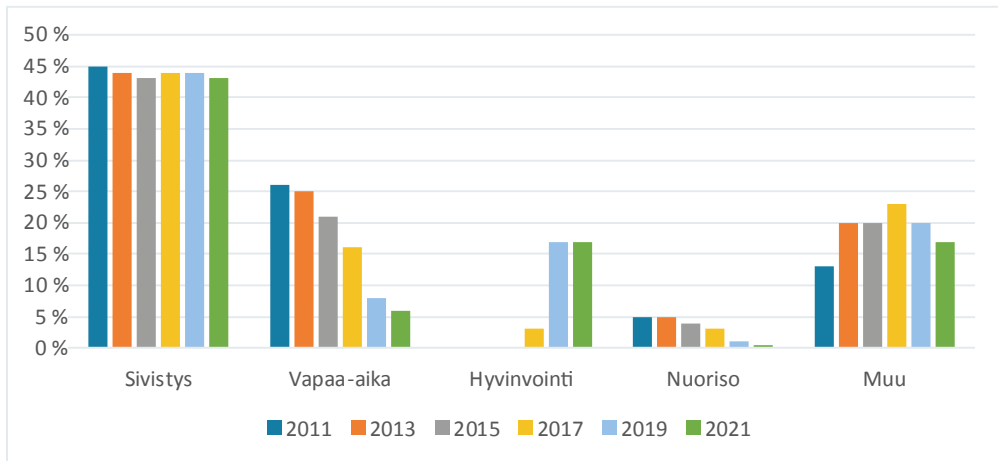
voi tarkastella yli kymmenen vuoden ajanteella. Kyse on hallinnollisista teemoista, kuten henkilöstöresurssit ja rahoitus, palvelujen tuottaminen, nuorisotoimista vastaavien henkilöiden vastuulla olevat hallintokunnat sekä nuorisotyön paikka kunnan luottamuselimissä.

2.1 Nuorisotyön asema kuntaorganisaatioissa

Nuorisotoimi on pieni hallinnonala, eikä sillä ole vain yhtä paikkaa kuntahallinnossa. Valtaosassa kuntia nuorisotyö on osa jotakin suurempaa kokonaisuutta, ja vain pienessä osassa kuntia (5 %) nuorisotoimi muodostaa oman hallinnonalansa. Nuorisotyö sijoittuu useimmiten opetus- tai sivistystoimeen (44 %), vapaa-aikatoimeen (37 %) tai muuhun hallintokuntaan (21 %). Useimmiten muu-vastauksissa on kyse erilaisista hyvinvointipalveluista tai -toimialoista.

Nuorisotyön paikkaa kuntien hallintorakenteessa on kysytty vain tämän vuoden kyselyssä. Nuorisotietoja käsittelevistä luottamuselimistä on kuitenkin saatavilla vertailutietoa vuodesta 2011 lähtien (kuvio 2). Sivistyslautakunta näyttää säilyttäneen asemansa keskeisenä nuorisotyötä

käsittelevänä poliittisena elimenä. Läpi viimeisen vuosikymmenen yli 40 prosentissa kunnista nuorisotiedot on käsitelty sivistyslautakunnassa. Tämän vuoden kyselyn perusteella näin näyttää olevan erityisesti alle 5 000 asukkaan kunnissa, kun taas asukasluvultaan suurimmissa kunnissa erilaiset yhdistelmälautakunnat ovat verrattain tyypillisiä. Kuntakokoon liittyvät erot eivät tässä kohtaa kuitenkaan ole tilastollisesti merkitseviä, joten havaintoon tulee suhtautua varauksin. Kuntaliiton taannoisen selvityksen mukaan sivistyslautakunta on tällä hetkellä yleisin kaikista lautakunnista. Sivistyslautakuntien määrä on kasvanut erillisten opetus-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisolautakuntien yhdistämisten myötä 1990-luvulta lähtien. (Pipponen 2018, 6.)

Kuvio 2: Nuorisotyöstä vastaavien lautakuntien suhteellinen osuus kunnissa vuosina 2011–2021 (kyselyaineisto).

Viimeisen kymmenen vuoden aikana sivistyslautakuntien merkitys nuorisotoimialalla ei ole enää kasvanut. Tästä huolimatta erillisten vapaa-aika- ja nuorisolautakuntien asteittainen katoaminen on jatkunut myös 2010-luvulla. Edellisten osuus on enää kuusi prosenttia kaikista lautakunnista. Vastaava kehitys on tapahtunut myös kulttuurilautakunnille, joiden määrä on pudonnut vain muutamaan koko Suomessa (Piipponen 2018, 6). Sivistyslautakuntien sijaan aivan viime vuosina nuorisoasiat on paikoin kytketty osaksi erilaisia hyvinvointilautakuntia. Toisin sanoen näyttää siltä, että nuoriin ja nuorisotyöhön liittyviä asioita käsitellään osana yhä laaja-alaisempia kunnallispoliittisia keskusteluja. Lautakuntien yhdistämisellä on yleisesti tavoiteltu päätöksenteon strategisuuden vahvistamista, yhteiskunnallista painoarvoa, kuntalaisten osallisuuden vahvistamista sekä päätöksenteon läpinäkyvyyden lisäämistä (Kauppinen 2011, 51). Vuonna 2021 kehityskulku, jossa pienet lautakunnat katoavat, näyttää myös nuorisotyön hallinnollisessa organisoinnissa edenneen varsin pitkälle. Asian merkitystä nuorisotyön näkökulmasta on vaikea arvioida niukan tutkimustiedon takia.

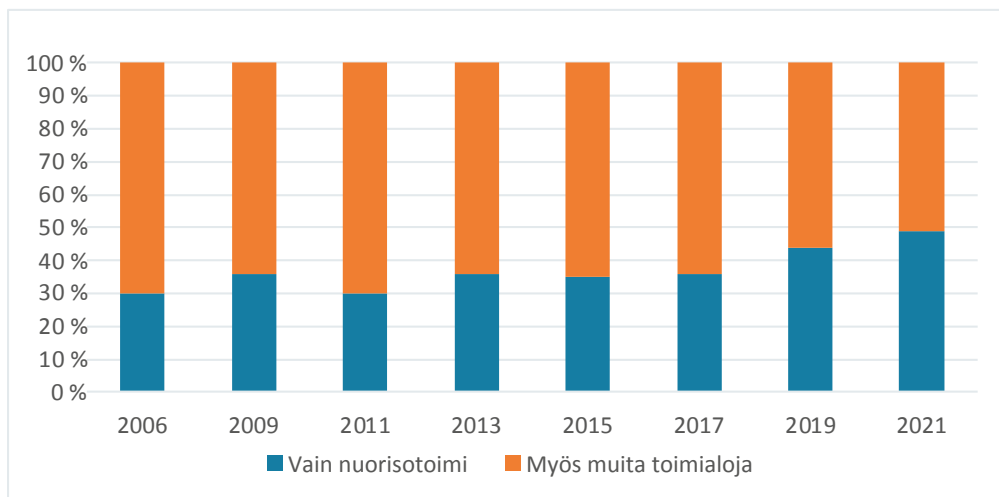
Nuorisotyön historiaa tutkineen Juha Niemisen mukaan 1990-luvun alusta läh-

tien nuorisotyön erillistä asemaa on ohjattu kohti tilannetta, jossa nuorisotyön ja muiden kunnallisten toimijoiden rajat ovat muuttumassa aiempaa huokoisemmiksi. Tilannetta voi tarkastella askeleena pois nuorisotyön professionalistumisesta. (Nieminen 2014, 42.) Kriittisenä kysymyksenä on tällöin, miten nuorisotyö ja nuorisopolitiikka näkyvät uusissa lautakunnissa. Tutkimustietoa tarvittaisiin siitä, miten nuorisotyön erityiskysymykset ja asiantuntijuus muuttuvat siirryttäessä isompiin lautakuntiin. Toisaalta nuorisopolitiikan suunta on kansainvälisesti ja kansallisesti ohjautunut vahvaan yhteistyöhön eri toimijoiden välillä. Tätä ulottuvuutta on korostettu erityisesti eurooppalaisessa nuorisopolitiikassa, joskin vaihtelevilla painotuksilla siitä, mitä yhteistyöllä lopulta tarkoitetaan. (Nico 2017.) Optimistisen tulkinnan mukaan nuorisotyön liittäminen osaksi laajenevaa poliittista hallinnointia avaa mahdollisuuksia sille, että nuorisotyön näkökulmat tulevat esille hallintokunnat ylittävissä asiayhteyksissä saaden enemmän näkyvyyttä. Lisäksi on huomattava, että laaja-alaisen lautakuntien alla saattaa toimia erilaisia jaostoja, joiden piirissä on mahdollista käsitellä rajatumppia erityiskysymyksiä myös luottamushenkilöiden keskuudessa. Kokoavasti voinee to-

deta, että kuntahallinto on laaja-alaistunut sekä viranomaistoiminnan että poliittisen hallinnon osalta. Tämän kehityksen seurauksista kunnalliselle nuorisotyölle on kuitenkin niukasti tietoa.

Nuorisotoimien asemaa kuntahallinnossa voi tarkastella myös kyselyvastaajien vastuulla olevien muiden toimialojen kautta. Tähän liittyvää kysymystä (*Kuuluuko vastuualueeseen nuorisotoimen lisäksi muita toimialoja?*) ja siihen liittyviä muutoksia voi esittää 15 vuoden aikajana vuodesta 2006 lähtien (kuvio 3). Kiinnostava ja ensi silmäyksellä ristiriitainen havainto laaja-alaistuvan kuntahallinnon yhteydessä on se, että kyselyvastaajien työtehtävät näyttävät paikantuvan enenevässä määrin yksinomaan nuorisotoimeen. Kun vuoden 2006 kyselyssä 70 prosenttia vastaajista

ilmoitti vastuullaan olevan nuorisotoimen lisäksi muita toimialoja (Allianssi 2006, 6), teki näin vuoden 2021 kyselyssä enää 51 prosenttia. Yllättävältä vaikuttavalle havainnolle löytynee kuitenkin yksinkertainen selitys: kuntaliitokset ovat vähentäneet pienten kuntien määrää, ja pienissä kunnissa yksittäisten viranhaltijoiden vastualueet ovat usein laajoja.³ Kyselytulokset vahvistavat ennako-olettamusta: mitä isompi kunta on, sitä harvemmin kyselyvastaajan harteilla on muita toimialoja. Ne vastaajat, jotka kertoivat hoitavansa vain nuorisotoimen asioita, edustivat kuntia, joiden keskimääräinen asukasluku oli noin 32 000. Myös muista toimialoista vastuussa olevat kyselyvastaajat edustivat keskimäärin 11 000 asukkaan kuntia ($p=0.018$).

Kuvio 3: Nuorisotoimista vastaavien viranhaltijoiden vastuulla olevat toimialat vuosina 2006–2021 (kyselyaineisto).

Vuosien 2019 ja 2021 kyselytuloksia vertaamalla on lisäksi mahdollista tarkastella toimialavastuiden kasautumista yksittäisille viranhaltijoille. Tämänkin perusteella näyttää siltä, että kyselyvastaajat voivat keskittyä yhä enemmän nuorisotyöhön. Vuoden 2019 kyselyssä 30,6 prosenttia vastaajista ilmoitti vastaavansa vähin-

tään kolmesta toimialasta (Kalliomaa & Ahonen-Walker 2019, 14), kun tämän vuoden kyselyssä vastaava prosentti oli 27,3. Vastuulla olevien toimialojen sisällöissä on kuitenkin tapahtunut vain niukasti muutoksia viimeisen 15 vuoden aikana. Tyypillisimmät muut vastualueet ovat olleet koko kyselyhistorian ajan liikunta- ja

3 Kiitämme Kuntaliiton erityisasiantuntija Mari Ahonen-Walkeria tämän huomion esittämisestä.

kulttuuritoimi. Selkein muutos kyselyjen aikana on ollut raittiustoimen jääminen ainakin nimenä historiaan, jolloin tilalle on tullut ehkäisevän päihdetyön lisäksi vastuita esimerkiksi kirjastoista, matkailusta, museoista ja iltapäiväkerhotoiminnoista.

Kysymykset nuorisotoimen hallinnollisesta asemasta antavat mahdollisuuksia monenlaisille tulkinnoille. Yhtäältä ne kuvaavat nuorisotyön aseman vahvistumista, sillä yhä useammassa kunnassa on pelkästään nuorisotyöhön keskittyvä toimija. Muissa tämän raportin luvuissa kuvataan nuorisotyön yhteistyön lisääntyneen jonkin verran eri ammattiryhmien kanssa (ks. luku 3.4) ja kerrotaan erilaisten nuorisotyöllisten tavoitteiden merkityksen lisääntymisestä (ks. luku 3.2). Tämän voi ajatella merkitsevän sitä, että nuorisotyön laajentuva tehtäväkenttä ja 2000-luvun mittaan lisääntyneet resurssit (ks. luku 2.2) osoittavat nuorisotyön merkityksen kasvaneen kauttaaltaan.

Tuloksia voi tulkita myös niin, että pelkästään nuorisotyötä tarkasteleva näkökulma tavoittaa yhä heikommin kuntien todellisuuden, jota leimaavat entistä enemmän sektorirajat ylittävät strategiset ja käytännön yhteistyön muodot. Esimerkiksi etsivän työn ja koulunuorisotyön tuomat työntekijäresurssit ovat vahvistaneet nuorisotyön asemaa omana erityisalana, mutta toisaalta nuorisotoimet kytketään yhä enenevässä määrin osaksi paisuvia hallintokuntia, poliittista hallinnointia ja laaja-alaisuutta hyvinvointiajattelua. Tätä voi tulkita lainaten nuorisotyön tutkijan Lasse Siuralan näkemystä siitä, että muuttuneessa ympäristössä kysymystä nuorisotyön autonomiasta ei tule tarkastella vahvana riippumattomuutena, vaan erilaisten positiivisten riippuvuuksien kautta. Tällöin voi ajatella, että vahvempi yhteistyöhön hakeutuminen lisää vaikutusvaltaa ja arvostusta. (Siurala 2016.)

Olenainen tekijä nuorisotyön aseman pohtimisessa on lautakuntien ohella se, missä hallinnollisessa yksikössä nuorisotyö kunnassa toimii sekä minkälaisia pitkäkestoisia yhteistyön muotoja tätä kautta rakentuu. Esimerkiksi Jyväskylän nuorisotoimen palvelujen palvelupäällikkö Katariina Soanjärvi toteaa, että paikkakunnalla on tapahtunut vahvaa lähentymistä kasvatustalouden kanssa viimeisen kymmenen vuoden aikana ja että tämän lähentymisen myötä syntynyt yhteinen ymmärrys on edistänyt nuorisotoimien eteenpäin viemistä (Soanjärvi 2021, 290). Nyt käytössä olevalla aineistolla ei saada vastausta siihen, mikä on lisääntyvän poikkialuehallinnollisen yhteistyön merkitys nuorisotyölle, mutta kyselytulokset osoittavat joka tapauksessa tällaisen yhteistyön määrällisesti vahvaa asemaa. Tarkemmin yhteistyötahoja ja niiden merkitystä tarkastellaan luvussa 3.4.

Yksi tapa tarkastella nuorisotoimen asemaa osana kuntaorganisaatioita on tutkia tapoja, joilla nuorisotyön palveluja tuotetaan. Nuorisolaki on puitelaki, jossa määritellään yleisellä tasolla nuorisotyön tavoitteet ja tehtävät. Kunnille on annettu lainsäädännössä nuorisotyön järjestämistä vastuu, mutta niiden ei tarvitse tuottaa palveluja itse. Palvelujen tuottamistavoista ja niitä koskevista muutoksista on kuitenkin löydettävissä niukasti vertailukelpoista tietoa aiemmista kyselyistä. Vuosien 2011, 2013 ja 2015 kyselyjen perusteella tiedämme, että nuorisotoimet ainakin isommissa kunnissa ovat ostaneet nuorisotyön palveluja enenevässä määrin ulkopuolisilta toimijoilta, pääasiassa paikallisilta yhdistyksiltä, mutta jossain määrin myös yritysiltä (Allianssi 2017, 55). Karkeasti voi todeta, että kaikissa kolmessa edellä mainitussa kyselyssä noin neljännes vastaajista ilmoitti ostopalvelujen käytön lisääntyneen, kaksi kolmannesta tilanteen pysyneen samana ja kymmenes palvelujen oston vähentyneen viimeisten viiden vuoden aikana.

Ulkopuolisten palveluntuottajien esiinmarssista todistavat myös vuosien 2006 ja 2015 kyselyt. Vuonna 2006 vähintään yhtä ulkopuolista palveluntuottajaa ilmoitti käyttävänsä 70 prosenttia kunnista (Allianssi 2006, 20), kun vastaava osuus oli jo 87 prosenttia vuoden 2015 kyselyssä (Allianssi 2015, 29). Yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta kyse on kuitenkin ollut vain pienestä osasta kunnan nuorisotyötä,

esimerkiksi etsivästä työstä, työpajatoiminnasta tai tietyn nuorisotalon toiminnasta (Allianssi 2013, 33).

Vuoden 2021 kyselyssä asiaa kysyttiin hienojakoisemmin eritellen vastausvaihtoehtoiksi palvelujen tuottaminen itse; yhteistuotanto toisten kuntien kanssa; ostopalvelut ja muu sopimuksellinen toiminta. Tällä tavoin kysyttynä palvelujen tuottaminen ulkopuolisilla tahoilla näyttäisi romahtaneen aiempien vuosien tasosta ja jakaumat kääntyneen päinvastaisiksi. Lähes kolme neljästä kunnasta kertoo tuottavansa kaikki nuorisotyön palvelut itse, ja ulkopuolisia tahoja hyödyntäisi näin ollen enää alle neljännes kunnista. Lisäksi noin 15 prosenttia kunnista kertoo tuottavansa palveluja yhdessä muiden kuntien kanssa. Tämän vuoden kyselyssä isoimmat kunnat ilmoittivat verrattain usein tuottavansa palveluja hankkimalla niitä ulkopuolisilta tahoilta. Erot kuntakoon mukaan eivät kuitenkaan olleet tilastollisesti merkittäviä. Kuntakokoa kenties kiinnostavampi havainto on se, että kaksikieliset kunnat ja joiltakin osin erityisesti ne kunnat, joissa on ruotsinkielinen enemmistö, hyödynsivät suomenkielisiä kuntia useammin ”vaihtoehtoisia” nuorisotyön palvelujen tuottamisen tapoja. Tämä tarkoitti jossain määrin ostopalveluja ($p=0.060$) ja erityisesti yhteistuotantoa muiden kuntien kanssa ($p=0.025$). Jälkimmäistä havaintoa selittä-

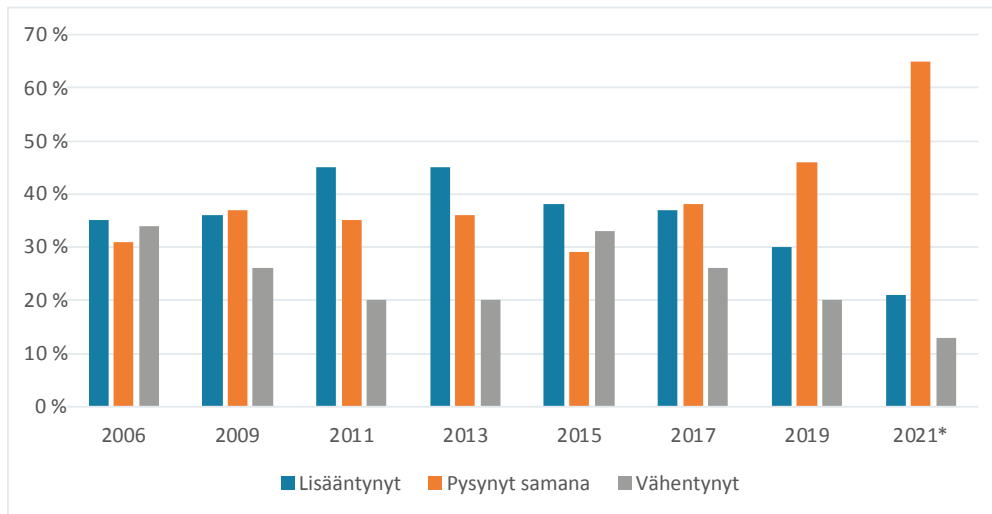
nee osaltaan se, että ruotsinkielisistä kunnista valtaosa kuuluu väestömäärältään pieniin kuntiin, jolloin kuntarajojen ylittäminen palvelujen järjestämiseksi voi olla välttämätöntä.

Valtakunnallisesta näkökulmasta muutos aiempaan näyttää sen verran dramaattiselta, että asian äärelle on syytä pysähtyä hetkeksi. Edellä esitelty tulos näyttää hämmästyttävänä siitäkin syystä, että vastaajien mukaan kunnan ulkopuolisten palveluntuottajien roolissa ei ollut tapahtunut suuria muutoksia kyselyä edeltäneen vuoden aikana. Lähes 70 prosenttia kunnista ilmoitti tilanteen pysyneen tältä osin ennallaan, 12 prosenttia kunnista ilmoitti ulkopuolisten palveluntuottajien roolin pienentyneen ja 10 prosenttia kasvaneen. Loput vastaajista eivät osanneet ottaa kysymykseen kantaa suuntaan tai toiseen. Toisin sanoen ensimmäinen koronavuosi ei näytä selittävän mahdollista muutosta. Voineekin arvella, että kovin dramaattista muutosta palvelujen tuottamisessa tuskin on tapahtunut. Saattaa olla, että kuntien järjestämisvastuun näkökulma on muuttanut vastauslogiikkaa verrattuna aiempaan. On mahdollista, että esimerkiksi yhteistyösopimuksilla toteutettua toimintaa tai palvelua ei välttämättä mielletä ostopalveluksi ja näin ollen se ei näy tässä luokassa. Kyse lieneekin enemmän kysymysmuodon melko perusteellisesta vaihtumisesta.

2.2 Nuorisotyön resurssit

Mikäli kunnallisen nuorisotyön rahoituksen muutoksia tarkastelee saatavilla olevan kyselytiedon valossa, näyttää rahaa ohjautuneen nuorisotoimiin enenevässä määrin koko 2000-luvun. Vertailukelpoisia tietoja on käytettävissä vuodesta 2006 lähtien (kuvio 4). Vertailussa on tärkeää

huomata, että vuoden 2021 kyselyssä tiedusteltiin muutoksista viimeisen vuoden aikana, kun aikaisemmin kyse on ollut viiden vuoden aikajaksosta. Tämä selittää korkeaa ”pysynyt samana”-pylvästä vuonna 2021.

Kuvio 4: Muutokset kunnallisen nuorisotyön rahoituksessa vuosina 2006–2021 (kyselyaineisto).

Kunnallisen nuorisotyön rahoituksen kasvu näyttää olleen voimakkainta 2010-luvun alussa. Tätä selittänevät suurelta osin valtionhallinnon panostukset etsivään nuorisotyöhön (Vauhkonen & Hoikkala 2020, 84–85; Allianssi 2015, 20). Vuoden 2015 jälkeen rahoituksen kasvu on tasaantunut, joskin senkin jälkeen voi havaita loivaa kasvua. Viimeisen vuoden aikana rahoituksen lisääntymistä voi selittää ainakin osittain koronavuoden erityisavustuksilla erityisesti koulu- ja oppilaitosnuorisotyöhön. Uusista resursseista raportoidaan myös kyselyn avoimissa vastauksissa:

Hankkeen kautta on saatu määräaikainen koulunuorisotyöntekijä ja etsivä nuorisotyöntekijä.

Saimme koronaraha, jolla on palkattuna toinen työntekijä, pystymme tekemään työparitoimintaa ja kehittämään toimintaa.

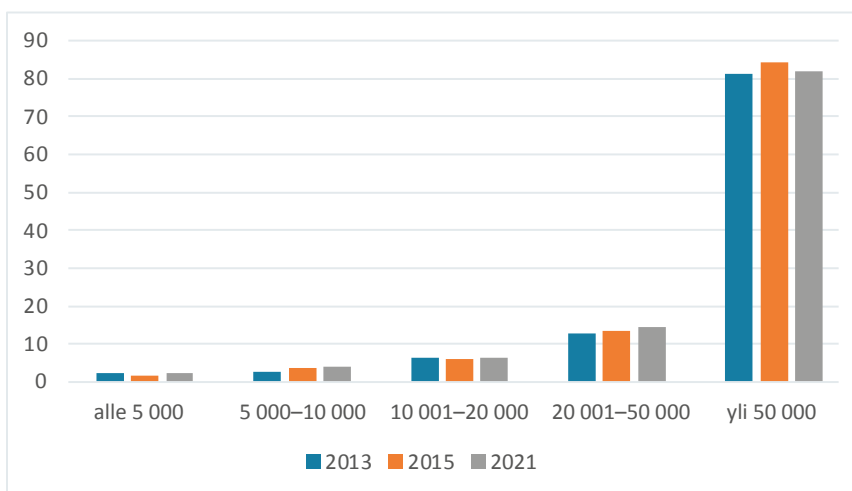
Toisin sanoen rahoituksen kasvu on vain harvoin tarkoittanut sitä, että vanhoja tehtäviä olisi voitu toteuttaa aiempaa paremmilla resursseilla. Uutta rahoitusta on myönnetty pääasiassa uusiin toimintamuotoihin nuorisotoimien tehtäväkentän

laajentuessa. Käytännössä laajeneminen on tarkoittanut vuosien saatossa esimerkiksi työpajatoimintaa, etsivää nuorisotyötä, ohjaamatoimintaa sekä viimeisimpänä koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä. Kunnallisen nuorisotyön kentältä voinee tunnistaa jo pidempään jatkuneen kehityskulun, jossa vapaa-ajan ryhmittöiminnan suhteellinen merkitys pienenee ja nuorisotyöntekijät liikkuvat enenevässä määrin muiden instituutioiden, kuten koulujen ja oppilaitosten, työmarkkinoiden sekä sosiaali- ja terveystalvelujen kentillä.

Kenties kiivaimman kasvun jälkimainingeissa 2010-luvun alkupuoliskolla nuorisotyön rahoituksen nähtiin lisääntyneen erityisesti väkiluvultaan suurimmissa kunnissa, kun taas monissa pienemmissä kunnissa rahoitus olisi ennemminkin pysynyt samana tai vähentynyt (Allianssi 2013, 27–28). Havainto kuulostaa uskottavalta. Isompien kuntien nuorisotoimilla on todennäköisesti paremmat resurssit hakea hankerahoitusta, monilla pienillä paikkakunnilla nuorten määrä on vähentynyt ja tiedossa on, että nuorisotyön tarjontaa ei kaikissa kylissä ole lainkaan (Pöysä & Tuuva-Hongisto 2017). Näistä mahdollisista selityksistä huolimatta kuntakoon ja rahoitusmuutosten välistä yhteyttä ei ole havaittavissa vuoden 2021 kyselyssä. Sama havainto tehtiin myös vuonna 2017 (Allianssi 2017, 22). Yhteyttä ei löydy myöskään kunnan alueella asuvien alle 29-vuotiaiden nuorten määrällä ja raportoiduilla rahoitusmuutoksilla. Toisin sanoen muutokset rahoituksessa vaikuttavat samankaltaisilta kuntatyypistä riippumatta. Uskottava ja houkuttelevakin selitys jää vaille empiiristä tukea tässäkin kyselyssä (ks. myös kuvio 5).

Nuorisotoimista vastaavien henkilöiden näkemykset vastaavat varsin hyvin tilastoituja kunnallisen nuorisotyön nettokäyttömenoja (kuntien omat investoinnit ja valtionosuudet). Nettokäyttömenot ovat kasvaneet jonkin verran ainakin koko 2010-luvun ajan (ks. esim. Kalliomaa & Ahonen-Walker 2019, 18). Näin ollen on syytä olettaa, että myös nuorisotyöhön käytetyt henkilötyövuodet ovat lisääntyneet.

Nuorisotoimien käytössä olevien henkilötyövuosien muutoksia ei voi käytettävissä olevien tietojen valossa tarkastella kovin systemaattisesti tai pitkällä aikavälillä. Vertailtavaa tietoa keskiarvojen valossa on saatavilla vuosilta 2013, 2015 ja 2021. On oletettavaa, että vuosikymmenen takainen nousu kunnallisen nuorisotyön rahoituksessa ja siten henkilötyövuosissa on tasaantunut 2010-luvun kuluessa. Näin näyttääkin olevan. Viimeisen kahdeksan vuoden aikana nuorisotoimien käytössä olevissa henkilötyövuosissa on tapahtunut vain pientä vaihtelua (kuvio 5). Henkilötyövuosien tarkastelussa on syytä asettaa varauksia erityisesti suurempien kuntien osalta, sillä niiden määrä on kaikissa kyselyissä verrattain pieni.

Kuviokuva 5: Nuorisotoimien käytössä olevat henkilöresurssit henkilötyövuosien keskiarvoina erikokoisissa kunnissa (kyselyaineisto).

Vuoden 2021 kyselyssä tiedustelimme erikseen vakituisesti ja määräaikaisesti käytössä olevia henkilöresursseja. Lisäksi erotimme toisistaan hallintohenkilöstön ja nuoria kohtaavat työntekijät. Ennalta tiedetään nuorisotyön aseman vaihtelevan kunnissa. Kuten arvata saattaa, on nuorisotoimien välillä melkoista vaihtelua käytössä olevien henkilöresurssien välillä. Tästä

syystä keskiluvut, erityisesti keskiarvo, kuvaavat kehnosti nuorisotoimien tilanteita. Nuorisotoimien henkilöresursseja onkin syytä tarkastella myös keskihajontaa ja minimi- ja maksimilukuja hyödyntäen. Alla olevasta taulukosta 2 voi odotetusti havaita, että erityisesti nuoria kohtaavien työntekijöiden määrässä on suurta vaihtelua kuntien välillä.

Taulukko 2: Nuorisotoimien vakituisten ja määräaikaisten hallintotyöntekijöiden sekä nuoria kohtaavien työntekijöiden määrät (kyselyaineisto).

	Minimi	Maksimi	Keskiarvo	Keskihajonta
Vakituiset työntekijät hallinto- ja suunnittelu-tehtävissä	0	30	1,14	2,60
Määräaikaiset työntekijät hallinto- ja suunnittelu-tehtävissä	0	3	0,11	0,40
Vakituiset nuoria kohtaavat työntekijät	0	306	7,28	25,80
Määräaikaiset nuoria kohtaavat työntekijät	0	40	1,94	4,31

Tämän kyselyn lisäksi myös aluehallintovirastot selvittävät nuorisotoimien henkilöresursseja ja raportoivat saadut tulokset nuorisotilastot.fi-sivustolla. Aluehallintovirastojen tiedonkeruu perustuu

kuntien ilmoittamiin henkilötyövuosiin, ei henkilöstön määriin. Vaikka tilastot eivät tältä osin ole yhteismitalliset, antavat ne yhdessä melko luotettavan ja yhteneväisen kuvan nuorisotoimien henkilöre-

sursseista. Aluehallintoviraston tilastojen mukaan valtaosalla (n = 150) kunnista on käytössään 1,25–6 henkilötyövuotta. Tämä haarakka kuvastanee varsin hyvin keskimääräisen nuorisotoimen henkilöresurssseja ja havainnollistaa samalla sitä, kuinka isoimpien kuntien verrattain suuret henkilöstömäärät taittavat keskiarvoja ylöspäin.

Ensimmäisen koronavuoden myötä nuorisotoimien henkilöresurssit näyttävät kasvaneen jonkin verran. Kasvussa näkyy todennäköisesti saatavilla ollut hankerahoitus, sillä vastaajista peräti 49 prosenttia ilmoitti, että määrä- ja osa-aikainen henkilöstö on lisääntynyt viimeisen vuoden aikana. Määrä- ja osa-aikaisen henkilöstön vähentymisestä raportoi ainoastaan yhdeksän prosenttia nuorisotoimista. Myös vakituisen ja päätoimisen henkilöstön osalta raportoitiin kasvua, joskin huomattavasti maltillisemmin. Vastaajista 21 prosenttia ilmoitti kasvusta tällä saralla ja seitsemän prosenttia laskusta. Henkilöresurssien lisääntymisestä kerrottiin myös avoimissa vastauksissa. Monessa kohtaa tuotiin esille kytkös pandemia-aikaan. Kyse ei ole pelkästään valtion jakamista erityisavustuksista, vaan myös kuntien omista panostuksista. Tätä ilmentävät myös kyselyn avovastaukset.

Nuorisotyön tärkeys on korostunut ja nuorisotyön palvelujen toteutumisesta on huolehdittu entistä tarkemmin myös ylemmiltä tahoilta. Lisäresurssia on saatu yhden hanketyöntekijän verran.

Keväällä 2020, kun nuorisotilat suljettiin, kaikki muut nuorisohjaajat paitsi etsivät ja nuorisopalvelupäällikkö laitettiin työneisaukseen n. 1,5 kk. Myöhemmin syksyllä nuorten pahoinvointi näkyi huonona käytöksenä esim. kiusaamista, tappeluita, paikkojen rikkomista. Tämän johdosta kunnanhallituksen päätöksellä saatiin palkata yksi uusi nuorisohjaaja, jotta voidaan pitää enemmän nuorisotiloja auki.

Edellä kuvattujen resurssien lisäksi kysimme vastaajilta myös viimeisen vuoden aikana tapahtuneista muutoksista työntekijöiden lomautuksissa, henkilöstön koulutuksesta sekä nuorisotoimen käytössä olevista tiloista. Näiden osalta ensimmäisen koronavuoden ajan muutokset vaikuttavat yllättävänkin maltillisilta. Lomautusten raportoitiin lisääntyneen 15 prosentissa nuorisotoimia, mutta toisaalta viisi prosenttia vastaajista oli havainnut niiden vähentymistä. Nuorisotyöhön soveltuvan koulutuksen saaneen henkilöstön ja täydennyskoulutukseen osallistuneiden työntekijöiden määrissä ilmoitettiin loivaa kasvua. Toisin sanoen pandemia-aika ei näytä heikentäneen myöskään nuorisotoimien panostuksia henkilöstön osaamiseen.

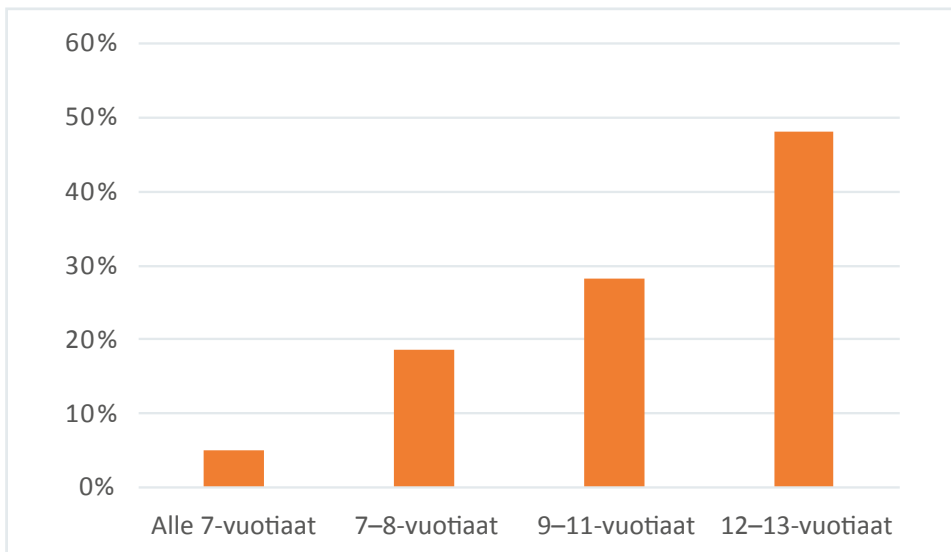
Nuorisotoimien käytössä olevien tilojen määrä on pysynyt varsin muuttumattomana koronavuoden aikana. Valtaosa vastaajista ei raportoinut muutoksista tällä saralla (81 %), ja tilojen lisääntymisestä (9 %) tai vähenemisestä (10 %) ilmoitti lähes sama määrä vastaajia. Pidemmällä aikajänteellä on kuitenkin syytä seurata, millä tavoin korona-aika mahdollisesti vaikuttaa nuorisotalojen tai nuorisotoimien käytössä olevien muiden fyysisten tilojen määriin. Nuorisotilojen osalta laskua on joka tapauksessa ollut nähtävissä jo vuosien ajan, viimeistään 1990-luvun alusta alkaen (Forkby & Kiilakoski 2014, 4), ja tilojen määrä on vähentynyt myös 2010-luvun puolivälistä lähtien. Vuonna 2015 Suomessa oli 959 nuorisotilaa, kun määrä vuonna 2021 oli 787 nuorisotilaa. Nuorisotilojen määrä on pudonnut myös suhteessa nuorten määrään, eli tiloja on vähemmän käytössä tuhatta nuorta kohden kuin aiemmin. (nuorisotilastot.fi, ks. myös Kalliomaa & Ahonen-Walker 2019, 23). On tietysti huomattava, että nuorisotoimilla on käytössä muitakin tiloja kuin nuorisotiloja.

2.3 Nuorisotyön kohderyhmä

Nuorisolain (1285/2016, 3 §) mukaan nuoriksi lasketaan kaikki alle 29-vuotiaat. Tämä on eurooppalaisiin maihin vertailtaessa harvinainen tapa määrittellä nuoret lainsäädännössä. Tällaista mallia on kutsuttu lapsia ja nuoria yhdessä tarkastelevaksi malliksi. Se on verrattain harvinainen, mutta on YouthWiki-tietokannan mukaan käytössä esimerkiksi Slovakiassa. Euroopassa tyypillisin malli on sellainen, jossa nuoruuden katsotaan alkavan 14–16 vuoden iässä ja ulottuvan 29–30-vuotiaisiin. (Perovic 2016.) Lainsäädäntö antaa kuntien nuorisotoimille varsin väljät puitteet kohdentaa toimintaansa eri ikäryhmille. Käytännössä priorisointia on pakko tehdä, sillä nuorisotoimien resurssit eivät millään riittäisi palvelujen tarjoamiseen kaikille alle 29-vuotiaille.

Huomattava osa nuorisotoimien toiminnasta on perinteisesti kohdennettu yläkouluikäisille. Toisaalta viimeisen vuo-

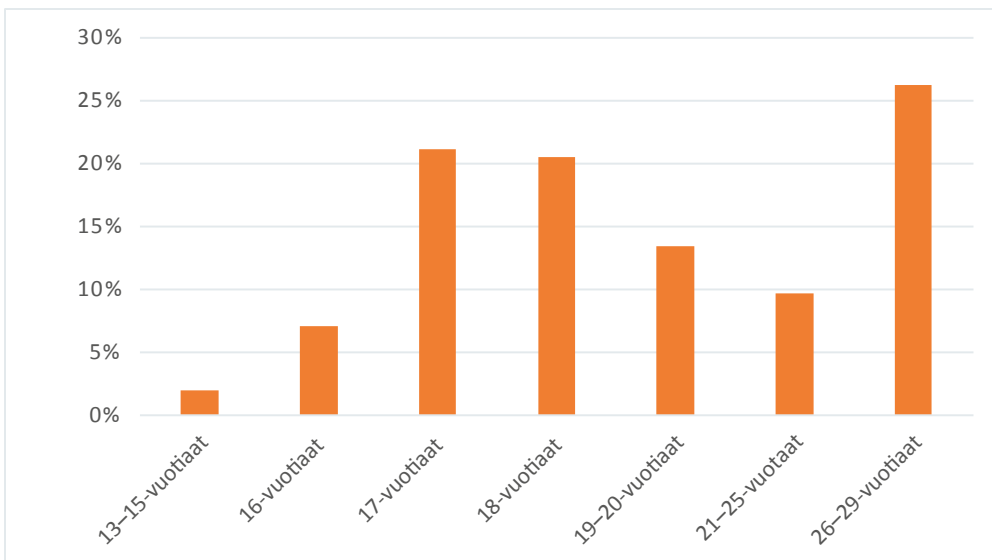
sikymmenen aikana nuorisotyön palveluja on kohdennettu enenevässä määrin myös täysi-ikäisille nuorille (esim. Aaltonen & Kivijärvi 2017, Vauhkonen & Hoikkala 2020). Kysyimme avovastausvaihtoehdolla nuorisotoimien pääasiallista kohderyhmää iän mukaan. Koska lainsäädäntö ei anna selkeätä rajausta, täytyy kuntien tehdä se itsenäisesti. Vastauksissa on odotetusti nähtävissä suurta vaihtelua. Hieman alle puolet (48 %) vastaajista kertoi, että nuorimmat toimintaan osallistujat ovat 12–13-vuotiaita. Kuitenkin yli puolet vastaajista ilmoitti työskentelevänsä alle 12-vuotiaiden kanssa ja lähes 20 prosenttia 7–8-vuotiaiden kanssa, jotkut (5 %) tätäkin nuorempien (kuvio 6). Tulkinnaista riippuen lasten parissa tekee työtä joko yli puolet, jos lapsina pidetään alle 12-vuotiaita, tai vain 5 prosenttia, jos lapsiksi luokiteltaisiin vain alle kouluikäiset.

Kuvio 6: Nuorisotoimien ilmoittamat nuorimmat kohderyhmät (kyselyaineisto).

Kun tarkastellaan nuorisotyön kohderyhmän yläikärajaa (kuvio 7), lisääntyy vaihtelu entisestään. Kyselyyn vastanneista kunnista hieman yli puolet työskentelee ainoastaan 18-vuotiaiden tai sitä nuorem-

pien kanssa; 30 prosenttia rajaa työskentelynsä alaikäisiin. Kuitenkin 20 prosenttia vastaajista ilmoitti kohderyhmäkseen vielä nuorisolain ylärajan mukaisesti 29-vuotiaat.

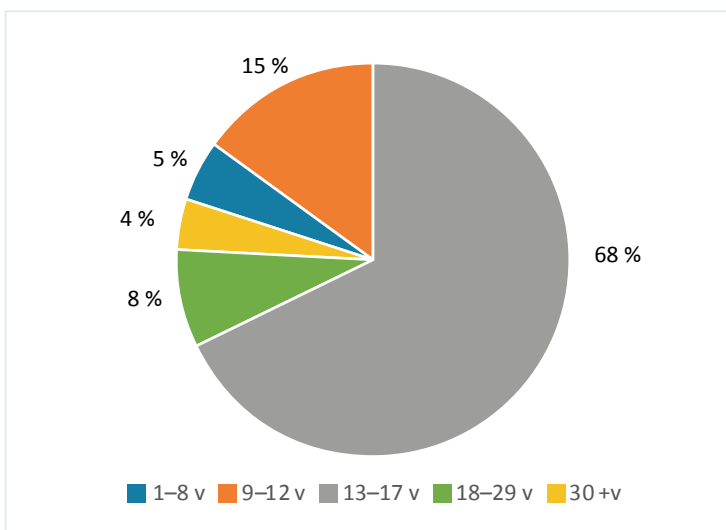

Kuvio 7: Nuorisotointen ilmoittamat vanhimmat kohderyhmät (kyselyaineisto).

Suurta vaihtelua on myös siinä, kuinka laajan ikäjoukon kanssa yksittäisessä kunnassa työskennellään. Joillain kunnilla ikähaarukka on määritelty melko suppeaksi (esim. 10–13-vuotiaat, 13–16-vuotiaat tai yläkouluikäiset), ja toisilla määritelmä on laaja (esim. kaikki alle 29-vuotiaat tai 0–28-vuotiaat). Vastanneista kunnista 23 prosenttia ilmoitti työskentelevänsä ainoastaan 12 vuoden ja 18 vuoden välille asettuvan ikäryhmän kanssa.

Kuntien antamat kohderyhmähaurut eivät vielä kerro siitä, minkä ikäisille

nuorille toiminta pääasiallisesti kohdennuu. Lokikirja-aineiston perusteella nuorisotointen tavoittelema ikähaarukka on yhtenevä edellä kuvattujen yleislinjojen kanssa: suurin osa (68 %) nuorisotyön piirissä olevista nuorista on 13–17-vuotiaita. Yli 18-vuotiaiden osuus on lokikirjaa käyttäneiden kuntien parissa verrattain pieni. Myös Lokikirja-aineiston perusteella nuorisotointen tavoittamien nuorten ikäjakaumissa on kuitenkin hajontaa, sillä alle 13-vuotiaita on lähes viidesosa (kuvio 8).

Kuvio 8: Nuorisotoimien tavoittamien nuorten ikäjakaumat vuosina 2020–2021 (Lokikirja-aineisto).

Vuonna 2019 toteutetussa kunnallinen nuorisotyö -selvityksessä keskeisimmäksi kohderyhmäksi nähtiin vastaajien keskuudessa 13–18-vuotiaat, mutta myös tuolloin alle 12-vuotiaiden kanssa tehtävä työ oli tyypillistä (Kalliomaa & Ahonen-Walker 2019, 26). Tämä kohderyhmärajaus heijastelee erityisesti avointa tai universaalialia eli kaikille nuorille tarkoitettua nuorisotyötä. Esimerkiksi nuorten palvelukokemuksia käsitelleessä vuoden 2020 *Nuorisobarometrissa* 15–17-vuotiaista nuorista joskus nuorisotyön palveluja oli viimeisen 12 kuukauden aikana käyttänyt 40 prosenttia vastaajista, ja tätä vanhemmilla osuudet olivat huomattavasti pienempiä. (Myllyniemi & Kiilakoski 2021, 28.) Nuorisotutkimusseuran korona-ajan nuorisotyötä koskevista tutkimuksista selviää, että 12–14-vuotiaat vastaajat olivat käyttäneet avoimen nuorisotyön palveluja jonkin verran enemmän kuin 15–17-vuotiaat vastaajat (Kiilakoski ym. 2022). Etsivässä nuorisotyössä, nuorten työpajoilla ja Ohjaamoissa kohderyhmä on avointa nuorisotyötä varttuneempaa (mt., 26; Kivijärvi ym. 2020). Omassa analyysissään etsivän nuorisotyön kohderyhmän kehittymisestä vuodesta 2010 vuoteen 2017 nuorisotutkijat Teemu Vauhkonen ja Tommi Hoikkala ovat osoittaneet, että etsivä nuorisotyö

tavoittaa ikäryhmän 16–25-vuotiaat. Eniten asiakkuuksia on ollut 16–20-vuotiailla, mutta 21–25-vuotiaiden asiakkuuksien määrä on ollut tänä aikana kasvussa. (Vauhkonen & Hoikkala 2020, 87.) Voidaan siis päätellä, että perinteinen kohderyhmärajaus pitää edelleen pintansa valtaosassa kuntia, ja muissa kunnissa merkittävänä kohderyhmänä ovat myös 12-vuotiaat ja sitä nuoremmat sekä nuoret aikuiset.

Nuorisotoimien tavoittamia ikäryhmiä voi tarkastella joko katsomalla nuorisotyön työmuotoja tai sitä nuorisopoliittista tilannetta, jota työmuotojen kehittyminen osaltaan heijastelee. Tällöin huomataan muutoksia sekä nuorisotyössä että nuorisopoliittisessa, laajassa yhteiskunnallisessa maisemassa. Vielä vuonna 2007 opetusministeriön nuorisoyksikössä pitkän uran tehnyt Kimmo Aaltonen saattoi kirjoittaa, että vaikka nuorisolain mukaan nuoria ovat kaikki alle 29-vuotiaat, ”kuntien käytännön nuorisotyössä kohderyhmänä ovat 7–18-vuotiaat” (Aaltonen 2007, 22). Näin on jossakin määrin edelleen. Noin neljännes kunnista ilmoittaa edelleen nuorimmaksi kohderyhmäkseen 7–8-vuotiaat tai tätä nuoremmat. Kohderyhmän laajaa ikähaitaria selittää ainakin joiltain osin se, että joissakin kunnissa nuorisotyö toteuttaa koulupäivän jälkeistä

iltapäivätoimintaa. Lisäksi alakoululaisten kanssa tehdään koulunuorisotyötä, ja tämä ikäryhmä saattaa käyttää nuorisotiloja. Nuorisotyöllä on osana hyvinvointiyhteiskuntaa ollut tehtävänä tukea 12–18-vuotiaita nuoria tarjoamalla heille kokoontumismahdollisuuksia, tukemalla ohjatusti heidän toimintaansa sekä mahdollistamalla nuorten omaehtoista toimintaa. Tämän ryhmän kanssa tehdään pääasiassa universaalia, avointa nuorisotyötä, mutta myös kohdennetumpaa nuorisotyötä.

Tähän tutkimukseen vastanneista kunnista noin puolet ilmoittaa tekevänsä työtä yli 18-vuotiaiden kanssa. Tämä kuvaa sitä, että nuori aikuisuus on tullut nuorisotyön piiriin voimallisesti sen jälkeen, kun Aaltonen laati edellä kuvatun kirjoituksensa vuonna 2007. Nuorisotyön kohderyhmä ulottuu entistä pidemmälle ja laventuu ryhmämuotoisista toiminnoista entistä enemmän yksilöohjaukseen tai -valmennukseen. Tämä työ kohdentuu myös enemmän siltojen rakentamiseen nuoren opiskelu-, palvelu- tai työelämäpoluissa (ks. Aaltonen & Kivijärvi 2017). Nuoriso-

tutkija Tommi Hoikkala on kutsunut tätä nuorisotyölliseksi murrokseksi, jota selittävät muutokset työmarkkinoilla. Suomi on siirtynyt ”korkean työttömyyden kilpailuyhteiskuntaan”, jossa nuoriin kohdistuvat osaamisvaateet ja normioletukset ovat vahvoja. Tällaisessa yhteiskunnassa polut työelämään tai koulutusjärjestelmän portaalta toiselle eivät enää tapahdu kaikilla nuorilla automaattisesti. Tämä taas synnyttää tarpeen erilaisille uusille tavoille ohjata ja tukea nuoria. (Hoikkala 2021, 25–28.) Esimerkiksi Ohjaamoissa, työpajoissa ja etsivässä nuorisotyössä onkin perinteistä kohderyhmää vanhempia nuoria. Myös toisella asteella tehtävä oppilaitosnuorisotyö saattaa osaltaan laventaa nuorisotyön kohderyhmää. Kunnallisen nuorisotyön kohderyhmä vuonna 2021 kertoo osaltaan siitä, että palvelujärjestelmä on tunnistanut tarpeen tukea nuoria varhaisesta nuoruudesta nuoreen aikuisuuteen. Kyse on myös valinnoista, siitä, miten nuorisotyön tai nuorten palvelujen väistämättä rajallisia resursseja kohdennetaan.

3 Kunnallinen nuorisotyö korona-aikana

Pandemian puhkeaminen muutti nuorisotyötä ja sen toimintaedellytyksiä. Kyselyvastausten perusteella nuorisotyö reagoi koronarajoitukseen nopeasti keväällä 2020, jolloin osa toiminnoista keskeytyi lähes täysin, osa lisääntyi ja käyttöön otettiin myös uusia, digitaalisia tapoja toteuttaa työtä nuorten kanssa. Kevään 2020 jälkeen tilanteet ovat vaihdelleet eri kunnissa sen mukaan, millaisia paikallisia rajoituksia on ollut voimassa. Tämä kävi hyvin ilmi kyselyn avovastauksista.

Rajoitukset ovat vaikuttaneet suhteellisen vähän, kun kunnassa eivät ole olleet rajoitustoimet nuorisotyön osalta voimassa kuin keväällä 2020.

Jag har inte haft nästan någon kontakt med ungdomarna i kommunen förutom ungdomsfullmäktige så det är svårt att säga hur ungdomarna påverkats.

Suuri osa toiminnoista mennyt minimiin rajoitusten takia tai siirtynyt verkkoon.

Rajoitustoimenpiteet eivät onneksi ole vaikuttaneet kovin paljoa nuorisotyöhön edustamassani kunnassa. Nuorisotilojen kävijämääriä on rajoitettu, mutta tilat ovat pysyneet auki vuoden takaista sulkua lukuun ottamatta.

Pääkaupunkiseudulla rajoitustoimet ovat kestäneet merkittävästi pidempään kuin muualla Suomessa. Tämä vaikuttaa väistämättä nuoriin ja nuorisotyön toimintaedellytyksiin.

Seuraavassa käymme tarkemmin läpi korona-ajan yleiskuvaa Suomessa maaliskuusta 2020 joulukuuhun 2021. Haluamme kuvata tarkkaan tutkimamme kontekstin, jotta aineistoista havaitut muutokset tulisivat ymmärrettäviksi. Tämän jälkeen tarkastelemme koronarajoitusten aiheuttamia muutoksia nuorisotyön tehtävien, kohderyhmien, toiminnan ja yhteistyön näkökulmista. Hyödynnämme analyysissa sekä kysely- että Lokikirja-aineistoa.

3.1 Korona-aika Suomessa

Koronaviruksen aiheuttama poikkeusaika käynnistyi Suomessa maaliskuun puolivälissä 2020. Ensimmäiset rajoitukset yli 500 hengen tapahtumien osalta otettiin käyttöön heti, ja hieman myöhemmin rajoitukset laajennettiin koskemaan myös pienempiä, yli 10 hengen tilaisuuksia. Sen myötä kevään ja kesänkin erilaiset tilaisuudet ja tapahtumat peruttiin. Pian ensimmäisten päätösten jälkeen hallitus antoi koronavirustartuntojen leviämisen hidastamiseksi ja riskiryhmien suojaamiseksi lisää toimintaohjeita, joiden seurauksena koulut siirtyivät pääosin etäopetukseen ja suurin osa julkisista tiloista (kuten teatterit, kirjastot, nuorisotalot, urheilutilat) suljettiin ja harrastukset keskeytettiin tai toteutettiin etänä. Toimintaohjeissa kaikkia suositeltiin välttämään oman perheen ulkopuolisia kohtaamisia ja ikäihmisiä vältettiin välttämään fyysisiä kontakteja muihin ihmisiin.

Hallitus määräsi etätöihin julkisen sektorin työntekijät, joiden työt sen sallivat;

samaa linjaa noudatettiin muidenkin työntekijöiden toimesta. Ravintoloille ja kahviloille annettiin tiukat ohjeet, ja toiminta sallittiin vain ”take away” -myyntyinä. Suomalaisien liikkumista ja matkustamista rajoitettiin. (Valtioneuvosto (VN) 12.3.2020; 16.3.2020; 3.4.2020; 9.4.2020; 22.4.2020.) Taulukossa 3 on koottu poikkeusolojen mukanaan tuomat rajoitukset, jotka vaikuttivat keväällä 2020 liikkumiseen, sosiaaliseen kanssakäymiseen, työssäkäyntiin, koulutukseen, palveluihin, talouteen, terveyteen ja hyvinvointiin. Taulukko on rajattu tietoisesti kevääseen 2020, vaikka poikkeuksellinen aika jatkuu vielä tämän tekstin kirjoitusajankohtana helmikuussa 2022. Keväällä 2020 koettiin monenlaisia vaiheita, joilla oli merkittäviä seurauksia nuorten elämään. Varsinaiset valmiuslain toimivaltuudet kumottiin ja poikkeusolot päättyivät kuitenkin kesäkuun puolivälissä 2020 (VN 15.6.2020). Sen jälkeen rajoitukset muuttuivat alueellisiksi ja vaikutukset vaihtelivat eri kunnissa.

Taulukko 3: Poikkeusolojen rajoitukset ja niiden seuraukset nuorten näkökulmasta keväällä 2020.

POIKKEUSJÄRJESTELYT 12.3.–1.6.2020	SEURAUKSET NUORTEN ELÄMÄSSÄ
12.3.–31.7. yli 500 hengen tilaisuudet kielletty	▶ Konsertit ja isot tapahtumat peruuntuvat
18.3.– Hallitus toteaa yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa poikkeusolot <ul style="list-style-type: none"> • Suositetaan lähikontaktien välttämistä kaikkiin perheen ulkopuolisiin • Yli 70-vuotiaat veloitetaan pysymään erillään fyysisestä kontaktista muihin ihmisiin • Julkiset kokoontumiset rajoitetaan kymmeneen henkilöön • Koulut ja oppilaitokset siirretään etäopetukseen tietyin rajauksin • Julkiset tilat, kuten nuoriso- ja liikuntatilat sekä kirjastot suljetaan • Etätyömääräys annetaan tietyin rajauksin • Suomen rajat suljetaan tietyin poikkeuksin 	▶ Harrastustoiminta keskeytetään tai siirretään etätoiminnaksi ▶ Nuoret eivät voi tavata kavereitaan koulussa tai vapaa-ajalla ▶ Nuoret eivät voi tavata kodin ulkopuolisia aikuisia ▶ Liikkuminen mahdollista vain ulkona luonnossa, ei esim. urheilukentillä ▶ Matkustaminen ulkomaille estyy ja kotimaasakin vaikeutuu ▶ Nuoret ovat pääsääntöisesti vain kotona
28.3.–15.4. Uudenmaan liikkumisrajoitukset	▶ Matkustaminen Uudeltamaalta muualle Suomeen estyy
4.4. Ravintolat ja kahvilat suljetaan; vain ulosmyynti sallitaan	▶ Nuoret eivät voi tavata toisiaan kahviloissa-kaan
8.4. Hallitus asettaa valmisteluryhmän tekemään koronasta ulos ”exit-suunnitelman”	
3.–4.5. Hallitus linjaa suunnitelmasta koronakriisin hallinnan hybridistrategiaksi ja rajoitusten vaiheittaisesta purkamisesta	▶ Syntyy näkymä ”paremmasta”, vaikka edelleen on paljon epävarmuutta
4.5. Kirjastojen uloslainaaneminen sallitaan	
14.5. Yhteiskunnan avautuminen alkaa <ul style="list-style-type: none"> • Ulkoharrastuspaikat käytössä rajoitukset huomioiden • Varhaiskasvatus, perusopetus ja taiteen perusopetus lähiopetuksessa • Lukioiden, ammatillisten oppilaitosten, korkeakoulujen ja vapaan sivistystyön etäopetus jatkuu kevätlukukauden 2020 loppuun • Suomen ulkorajat avataan asteittain 	▶ Peruskouluikäiset nuoret voivat jälleen tavata koulussa kavereita ▶ Koulussa kontakteja rajoitetaan nuorten välillä ja myös nuorten ja aikuisten välillä ▶ Liikkuminen mahdollistuu myös urheilukentillä ym. ▶ Edelleen perinteiset juhlat kuten ylioppilasjuhlat ja koulujen päättäjätjuhlat ovat kiellettyjä
1.6.2020– Yhteiskunta avautuu asteittain laajemmin <ul style="list-style-type: none"> • Kymmenen hengen kokoontumisrajoitukset muutetaan 50 hengen kokoontumisrajoitukseksi • Urheilukilpailut ja -sarjat sekä kulttuuri- ja harrastustapahtumat voidaan käynnistää erityisjärjestelyin • Julkisia sisätiloja, kuten nuoriso-, liikunta- ja kerhotoiloja, avataan hallitusti • Ravintolat ja kahvilat avautuvat asteittain 	▶ Nuoret voivat tavata kavereitaan turvallisuus-suositukset huomioiden ▶ Nuoret voivat tavata laajemmin perheen ulkopuolisia aikuisia ▶ Harrastustoiminta käynnistyy asteittain ▶ Osa kesätapahtumista ja leireistä toteutuu erityisjärjestelyin, osa jää edelleen toteuttamatta

Edellä kuvatun kaltaista tilannetta ei voitu jatkaa kovin pitkään. Huhtikuun 2020 alussa Suomen hallitus perustikin ”kriisistä ulos” -työryhmän, jonka tarkoituksena oli esittää ratkaisuja ulos koronaviruksesta, jotta Suomi selviäisi taloudellisesti ja sosiaalisesti mahdollisimman pienillä vahingoilla. Rajoituksia alettiin purkaa vaiheittain toukokuussa, jolloin ensin sallittiin kirjastojen uloslainaus ja 14.5. alkaen ulkoharrastuspaikat avattiin kokoontumisrajoituksia noudattaen. Samaan aikaan varhaiskasvatus ja perusopetus sekä taiteen perusopetus palasivat lähiopetukseen. (VN 4.5.2020.) Kesäkuun alusta alkaen suomalaista yhteiskuntaa avattiin laajemmin hallituksen niin sanotun hybridistrategian myötä, jonka mukaan siirryttiin *”laajoista yhteiskuntaa koskevista rajoitustoimenpiteistä kohti testaa, jäljitä, eristä ja hoida-toimintamallia, mutta samaan aikaan rajoitustoimenpiteitä on yhä käytössä ja niiden purkamisen vaikutuksia epidemian kulkuun seurataan tarkasti”* (VN 15.5.2020).

Vaikka koronarajoituksia purettiin osittain kesän 2020 aikana, loppusyksystä toimenpiteitä jälleen kiristettiin. Kesän 2020 jälkeen siirryttiin alueellisiin toimenpiteisiin, jotka perustuivat siihen, millainen koronatilanne alueilla oli. Puhuttiin perustasosta, kiihtymisvaiheesta ja leviämisvaiheesta, joihin liitettiin eriasteiset rajoitustoimet. Alueellisista toimista päättivät alueviranomaiset. (VN 3.9.2020.) Lokakuun 2020 puolivälissä hallitus joutui koronatilanteen heiketessä jälleen antamaan tiukempia suosituksia, mutta nekin olivat pääosin alueellisia pois lukien valtakunnallinen etätyösuositus (VN 15.10.2020). Ensimmäisen koronakevään jälkeen rajoitusten vaikutukset ihmisten elämään ja yhteiskuntaan, nuorisotyöhönkin, vaihtelivatkin suuresti eri puolilla Suomea.

Joulukuussa 2020 hallitus päätti Suomen rokotestrategiasta, ja tuolloin linjattiin myös, että rokotukset annetaan ensimmäisessä vaiheessa lääketieteellisen riskiarvion perusteella (VN 10.12.2020). Vuoden 2021 alussa rokottaminen käynnistyi ja sen uskottiin mahdollistavan vähitellen yhteiskunnan toiminnan nor-

malisoitumisen. Koska rokottaminen ei tapahtunut hetkessä, koronatilanne heikkeni jälleen maaliskuussa 2021 ja Suomeen julistettiin uudelleen poikkeusolot (VN 1.3.2021). Huhtikuun 2021 alkupuolella Suomen hallitus käynnisti rajoitusten purkamisen suunnittelun ja hyväksyi suunnitelman 20.4.2021 (VN 2021). Poikkeusolot päättyivät huhtikuun 2021 lopulla (VN 27.4.2021), mutta alueelliset rajoitustoimet jatkuivat aina syksyyn 2021 asti, koska niiden poistamisen edellytys oli riittävä rokotekattavuus. Tavoitteena oli, että 12 vuotta täyttäneestä väestöstä 80 prosenttia olisi saanut kahden koronarokotteen suojan (Voipio-Pulkki ym. 2021, 4).

Kesän aikana rokotukset saavuttivat myös nuoremmat ikäryhmät, ja kesän lopulla 2021 käynnistettiin intensiiviset toimet (kuten kouluissa toteutettavat joukkorokotukset) 12 vuotta täyttäneiden nuorten rokotuskattavuuden saavuttamiseksi. Hallitus päivitti myös hybridistrategian, jonka myötä koronaviruksen hallinnassa siirryttiin kaikilla alueilla yhdenmukaiseen toimintamalliin ja epidemian torjuntaan ensisijaisesti paikallisiin ja alueellisiin toimenpitein (VN 3.9.2021). Vaikka lokakuussa 2021 rokotekattavuus ei ollut tavoitellun laajuinen, koronarajoituksia purettiin jo suurelta osin *Toimintasuunnitelman COVID-19 -epidemian hillinnän hybridistrategian toteuttamiseksi 2021–22* mukaisesti. Koronatilanteen muuttuessa toimintasuunnitelma mahdollistaa siirtymisen takaisin laaja-alaisempiin valtakunnallisiin toimiin. (Voipio-Pulkki ym. 2021.) Marraskuun lopulla 2021 koronatilanne muuttuikin jälleen huolestuttavaksi. Sen seurauksena kansallinen testaus- ja jäljitysstrategia päivitettiin (sosiaali- ja terveysministeriö 10.12.2021) ja Terveystieteiden tutkimuskeskuksen (8.12.2021) suositti kolmannen rokotuksen tarjoamista kaikille yli 18-vuotiaille ja sitä vanhemmille henkilöille. Edelleen pahentuneen koronatilanteen takia joulun alla siirryttiin valtioneuvoston periaatepäätöksellä takaisin laajoihin koronan leviämistä hillitseviin rajoituksiin ja suosituksiin (sosiaali- ja terveysministeriö 22.12.2021). Tätä raporttia

viimeisteltäessä helmikuussa 2022 Suomen hallitus ja viranomaiset ovat jälleen keventäneet rajoituksia. On joka tapauk-

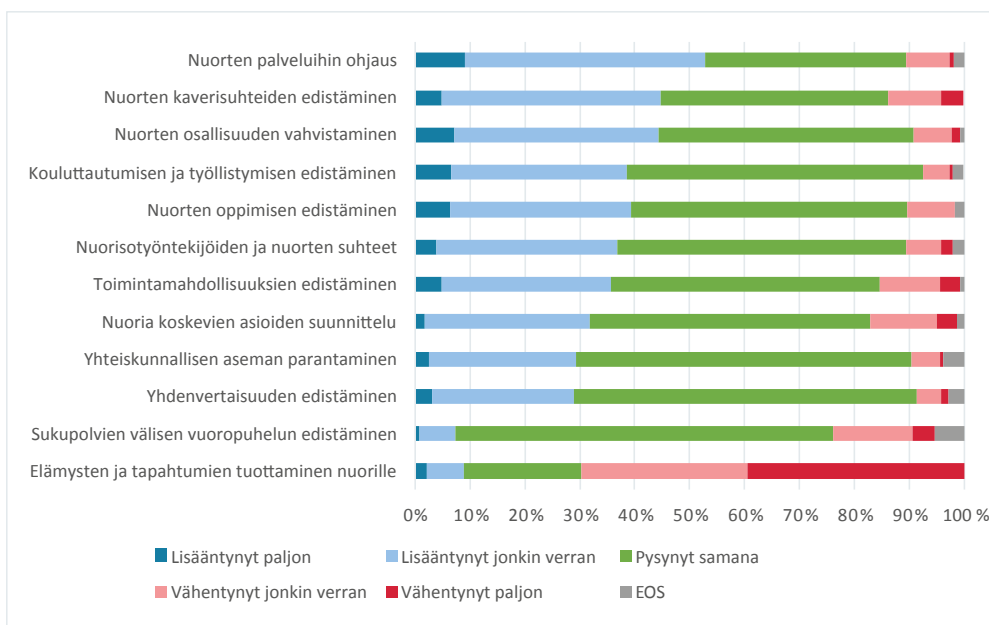
ssa oletettavaa, että korona-aika rajoituksineen ei ole kokonaan ohi.

3.2 Korona-aika ja nuorisotyön tehtävät

Nuorisotyötä oikeutetaan usein sen tavoitteilla tai tehtävillä, jotka nousevat nuorten tarpeista, nuorisotyön perinteestä, nuorisolaista ja nuorisopolitiikasta. Nuorisotyössä on huomioitava sekä kasvavien nuorten tarpeet, oikeudet ja kulttuurit, erilaiset ryhmät ja alueellinen tilanne että myös laajemmin ympäröivä maailma ja yhteiskunnallinen tilanne (ks. Kiilakoski 2021b, 345). Päämäärät ovat toiminnan lähtökohtia, jotka saavat käytännöllisen tulkintansa osana työskentelyä nuorten kanssa. Nuorisotyön tutkimuksessa on korostettu nuorisotyön prosessiluonnetta. Tällä tarkoitetaan, että nuorisotyössä keskeinen elementti on nuorten toiveiden ja osallisuuden mukaan ohjautuva yhteistoiminta nuorten kanssa, jolloin lopputulokset tai oppimistulokset ovat vaikeasti ennakoitavissa. Siksi nuorisotyö ei tuota ennalta-asetettuja oppimistuloksia eikä ohjautu kapeasti asetettujen tulostavoitteiden mukaan. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö prosessia ohjattaisi arvojen ja väljien tavoitteiden mukaan. (Ord 2016; Kiilakoski 2021b; Kiilakoski & Kauppinen

2021.) Tehtäviä nuorisotyölle asettaa Nuorisolaki (1285/2016, 2 §), mutta myös nuorisotyön ulkopuoliset tahot. Ne kytkeytyvät usein talouteen ja yhteiskuntapolitiikkaan, mutta myös nuorisotyön hallinnolliseen asemaan paikallisesti. Tarkastelemme tässä raportissa nuorisotyön tehtäviä ja erityisesti niiden merkitysten muuttumista korona-aikana keväästä 2020 kesään 2021.

Kysyimme kunnilta, miten nuorisotyön tehtäväksi ajateltujen asioiden merkitys on muuttunut vastaajan edustamassa kunnassa viimeisen vuoden aikana. Vastausvaihtoehdoille annettiin arvot yhdestä viiteen (5 = lisääntynyt paljon, 4 = lisääntynyt jonkin verran, 3 = pysynyt samana, 2 = vähentynyt jonkin verran ja 1 = vähentynyt paljon) sekä en osaa sanoa. Vastusten keskiarvotarkastelussa havaitsimme, että lähes kaikkien tarjolla olleiden nuorisotyön tavoitteiden merkitysten nähtiin lisääntyneen koronavuoden aikana. Kun vastauksia tarkastellaan yksityiskohtaisemmin (kuvio 9), tulevat erot eri tehtävien välillä tarkemmin näkyviksi.

Kuvio 9: Miten seuraavien nuorisotyön tehtäväksi ajateltujen asioiden merkitys on muuttunut edustamassasi kunnassa viimeisen vuoden aikana? (kyselyaineisto).

Eniten korona-aikana lisääntyi kunnallisen nuorisotyön tehtävä palveluihin ohjaajana. Myös nuorten kouluttautumisen ja työllistymisen edistämisen merkitys kasvoi. Näitä yhdistäväksi tekijäksi voi nähdä yksilöllisen ja kenties kohdennetun työotteen. Voikin pohtia sitä, onko nuorisotyössä korona-aikana tapahtunut siirtymää tämänkaltaisen ohjauksen suuntaan. Se ei sinällään olisi yllätys, koska varsinkin keväällä 2020 ryhmien kanssa työskentely vaikeutui tai estyi.

Merkitystarkastelussa nousivat korkealle myös osallisuuden vahvistaminen sekä oppimisen ja kaverisuhteiden edistäminen, jotka nähdään usein nuorisotyön keskeisinä tavoitteina (esim. Nuorisolain 2 §; Kiilakoski & Kauppinen 2021, 90–93). Kaverisuhteiden edistäminen lisääntyi paljon tai jonkin verran 45 prosentissa kunnista. Tämä kertonee siitä, että kunnat pyrkivät kompensoimaan koronarajoitusten aikaansaamaa sosiaalista eristämistä tarjoamalla mahdollisuuksia vuorovaiikutukseen. Kunnista 89 prosenttia kertoi nuorten yksinäisyyden lisääntyneen pal-

jon tai jonkin verran oman kunnan alueella. Viesti yksinäisyyden lisääntymisestä pandemia-aikana on tutkimusten kanssa saman suuntainen (esim. Helakorpi & Kivimäki 2021; Kauppinen ym. 2021).

Myös nuorten osallisuuden edistämisen merkitys lisääntyi paljon tai jonkin verran 44 prosentissa kuntia. Osallisuudessa voidaan nähdä ainakin kaksi ulottuvuutta: yhtäältä nuorten osallisuus yleisemmin nuorisopolitiikkaan ja kunnan päätöksentekoon ja toisaalta nuorten osallisuus arjessa, esimerkiksi nuorisotyön toiminnan suunnittelussa ja talotoimikunnissa. Kyselyaineiston perusteella ei voida eritellä, ovatko vastaajat huomioineet molemmat vai vain toisen osallisuuden ulottuvuuden. Kuitenkin kunnista yli neljäsosa arvioi nuorten osallistumisen kunnan päätöksentekoon lisääntyneen ainakin jonkin verran ja hieman vajaa 60 prosenttia ilmoitti sen pysyneen ennallaan. Sen sijaan kansalaisaktiivisuuden koettiin vähentyneen 37 prosentissa kunnista ja pysyneen ennallaan 29 prosentissa kunnista. Kansalaisaktiivisuuden osalta on kuitenkin huomioitava, että

27 prosenttia kunnista ei osannut vastata kysymykseen.

Vaikka kyselytutkimuksissa ei ole mahdollista päätellä, miten vastaaja on kysyttävät käsitteet ymmärtänyt, voidaan esittää valistunut arvaus, että nuorten osallisuus on kohdistunut enemmän poliittisen osallisuuden ulottuvuuksiin kunnassa laajemmin kuin korona-ajan nuorisotyön suunnitteluun itseensä. Nuorisotyön arjen osallisuutta tutkittiin Nuorisotutkimusseuran *Tutkimus nuorten kokemuksista korona-aikana* -hankkeessa kolmessa eri vaiheessa. Vuoden 2020 lopussa kerätyn kyselyaineistojen perusteella toiminnan suunnitteluun ja päätöksentekoon osallistuminen arvioitiin vähäisemmäksi avoimessa nuorisotyössä ja muissa tarkasteluissa nuorisotyön palveluissa (Ohjaamot, työpajatoiminta ja etsivä nuorisotyö) kuin muissa tutkituissa palveluissa (esimerkiksi terveys- ja työvoimapalvelut). Alhaisinta osallisuuden kokemus oli avoimen toiminnan osalta. Tätä voivat ainakin osin selittää korona-ajan turvallisuusmääräykset ja uudet toimintatavat. (Kauppinen ym. 2020.) Keväällä 2021 ja lokakuussa 2021 kerätysissä tutkimuksessa avoimen toiminnan osallisuuden kokemuksissa ei ollut tilastollisesti merkitseviä muutoksia, eli nuorten mahdollisuus vaikuttaa toimintaan avoimessa nuorisotyössä oli läpi korona-ajan matalahkolla tasolla (Kiilakoski ym. 2022). Edellisten tulosten voi nähdä olevan ainakin osittain ristiriidassa sen kanssa, että osallisuuden vahvistamisen merkitys olisi lisääntynyt suuressa osassa kuntia. Kenties kunnallisessa nuorisotyössä on tunnistettu nuorten heikentyneet mahdollisuudet vaikuttaa palveluihin pandemia-aikana, mutta osallisuutta on edistetty ensisijaisesti muilla toimin kuin nuorisotyön palveluja kehittämällä. Osallisuuden edistämisen näkökulmia nuorisotyössä onkin syytä tutkia lisää.

Vaikka suurin osa nimetyistä nuorisotyön tehtävistä on lisännyt vastaajien mukaan merkitystään, joidenkin tehtävien osalta koronan vaikutukset näkyivät muita tehtäviä vähemmän. Yli 60 prosenttia kunnista vastasi, että nuorten yhdenvertaisuuden

edistämisen ja nuorten yhteiskunnallisen aseman parantamisen merkitys säilyi ennallaan. Toisaalta, kun kysyttiin, miten kyselyyn vastaajat näkevät edustamansa kunnan nuorten tilanteen muuttuneen nuorten eriarvoisuuden osalta viimeisen vuoden aikana, yli 60 prosenttia kunnista arvioi eriarvoisuuden lisääntyneen, mikä saattaisi viitata siihen, että yhdenvertaisuustehtävän merkitys saattaa kasvaa tulevaisuudessa. Noin puolessa kunnista myös nuorten kouluttautumisen ja työllistymisen (54 %), nuorisotyöntekijöiden ja nuorten välisten luottamuksellisten suhteiden (53 %) ja oppimisen (50 %) edistämisen sekä nuoria koskevien asioiden suunnitteluun osallistumisen (51 %) merkitys pysyi ennallaan.

Nimetyistä nuorisotyön tehtävistä vain ”elämysten ja tapahtumien tarjoamisen nuorille” ja ”sukupolvien välisen vuoropuhelun edistämisen” merkitykset vähenivät ensimmäisen koronavuoden aikana. Kunnista 70 prosenttia vastasi elämysten ja tapahtumien merkityksen vähentyneen jonkin verran tai paljon. Tämä on odotettu tulos, sillä korona-aikana rajoitettiin nimenomaan suuria kokoontumisia ja tapahtumia, joten tehtävän toteuttaminen oli monin paikoin jopa mahdotonta.

Vaikka sukupolvien välisen vuoropuhelun edistämisen merkitys väheni keskimäärin hieman, suurimmassa osassa kuntia (69 %) sukupolvien välisen vuoropuhelun edistämisen merkitys pysyi kuitenkin ennallaan. Sukupolvien välisen vuorovaiikutuksen merkitystä voi tarkastella myös katsoen koulunuorisotyön tavoitteita (ks. luku 4.2.) Sukupolvisuhteiden parantaminen oli vastaajien mukaan vähiten tärkeä tavoite. Voi olla, että kysymyksen muotoilu ei ole täysin onnistunut, ja parempi muotoilu olisi kysyä aikuisten ja nuorten välistä vuoropuhelua. Koulunuorisotyön tavoitteiden analyysi paljastaa kuitenkin, että sille tyypillisempiä ovat ryhmä- ja yksilötason tavoitteet, eivät niinkään laajemmat yhteisötason tavoitteet. Tätä taustaa vasten myös kysymystä nuorisotyön tehtävien merkityksestä voi tarkastella yhtäältä sen kautta, että ryhmiä, vertaisuutta, kaveri-

suhteita ja kiinnittymistä koskevat tavoitteet ovat tärkeämpiä kuin laajat nuorisopoliittiset tavoitteet, ja toisaalta siten, että laajemmat nuorisopoliittiset tavoitteet kuvataan luontevammin käyttäen osallisuuden käsitettä kuin puhumalla sukupolvien välisestä vuorovaikutuksesta.

Kokoavasti voi todeta, että vastaajat arvioivat useiden nuorisotyön tavoitteiden merkityksen lisääntyneen ensimmäisen

koronavuoden aikana. Vain harvojen nuorisotyön tehtävien merkitysten arvioidaan vähentyneen, ja tällöinkin vastausten taustalla lienee ainakin osittain koronarajoitukseen liittyviä syitä. Nuorisotyön tehtäväkenttä ja yhteistyöverkostot laajenevat moneen suuntaan. Näyttääkin siltä, että mikäli rahoituksen kasvu tasaantuu tai rahoitus jopa vähenee, syntyy väistämättä tarve priorisoida tehtäviä.

3.3 Korona-ajan muutokset toiminnassa

Nuorisotyön perustehtäviä voi kuvata tilojen luomisen ja siltojen rakentamisen kielikuvien kautta. Näitä kielikuvia käytettiin vuonna 2015 pidetyn laajan eurooppalaisen nuorisotyön kokouksen loppujulistuksessa. (Declaration of the 2nd European Youth Work Convention, päiväämätön.) Tilojen luomisella viitataan pyrkimykseen tarjota nuorille mahdollisuuksia toimia keskenään. Tilat voivat olla sekä fyysisiä että virtuaalisia, mutta olennaista nuorisotyön näkökulmasta on rakentaa tilat sosiaalisesti turvallisiksi ja innostaviksi. Siltojen rakentaminen viittaa puolestaan nuorten koulutus- ja työelämäsiirtymien tukemiseen sekä palveluohjaukseen. Siltojen rakentaminen kuvaa nuorisotyön tehtävää toimijana, joka tukee monipuolisesti nuorten sosiaalisia suhteita. Nuorisotyössä rakennetaan siltoja nuorten, nuorten ja luotettavien aikuisten, eri toimijoiden ja palveluiden välille sekä luontoon ja ympäröivään maailmaan (Kiilakoski ym. 2018a, 601). Tilojen luomisen ja siltojen rakentamisen kielikuvat avataan tarkemmin luvussa 4.7.

Tilojen rakentaminen tapahtuu usein ryhmässä. Ryhmätoiminta on perinteisesti ollut nuorisotyön ydintä (Nieminen 2014). Siltojen rakentaminen tapahtuu usein tukemalla yksilöä hänen elämäntilanteessaan. Nuorisotyölle olennaista on huomioida nuoren elämän kokonaisuus. Pelkkä yksilön tukeminen ei riitä, vaan on kiinnitettävä huomiota myös nuoriin ryhmiin ja siihen, millaisia mahdollisuuksia nuorilla on yksilöinä, kaveriporukoina ja

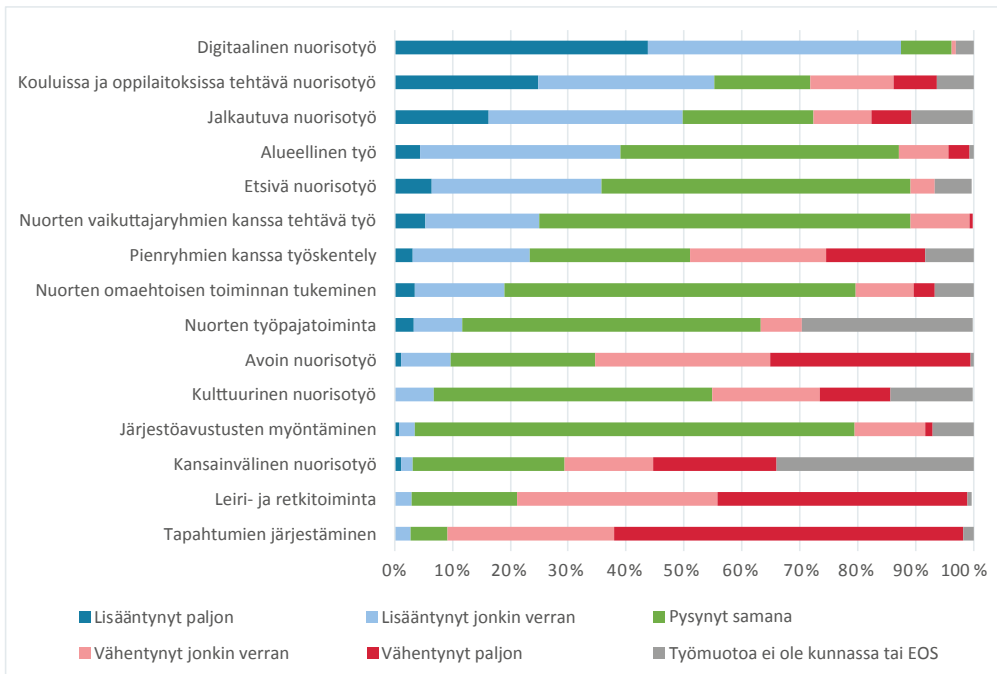
kokonaisena ikäryhmänä. (Kiilakoski 2015, 161–162.) Pandemia-aika erilaisine rajoituksineen, mutta myös nuoriin kohdistuvana sosiaalisena kontrollina, on muuttanut nuorten mahdollisuuksia toimia erityisesti julkisissa tiloissa.

Nuorisotyön ammatillinen sanasto ei kaikilta osin ole vakiintunutta. Nuorisotyön tutkimuksessa on tyypillistä todeta, ettei nuorisotyön kuvaaminen ole tämän takia helppoa (esim. Soanjärvi 2011; Kiilakoski 2011, Kiilakoski ym. 2018a; Kauppinen ym. 2021). Nuorisotyössä toimintaa kuvataan vakiintuneesti monilla eri käsitteillä; puhutaan esimerkiksi työmuodoista, työmenetelmistä tai toimintamuodoista. Käytännössä kyse on siitä, mitä tehdään ja miten toimitaan nuorten kanssa, tuetaan nuoria ja luodaan nuorille mahdollisuuksia – miten edellä kuvattuja tehtäviä pyritään toteuttamaan.

Kysyimme kunnilta, minkälaisia muutoksia nuorisotyön työmuodoissa oli tapahtunut korona-aikana. Kuvioista 10 voi havaita, että ensimmäisen koronavuoden aikana on ollut suurta vaihtelua eri toimintamuotojen osalta. Joidenkin työmuotojen tilanne on muuttunut paljon joko lisääntyen tai vähentyen, mutta pandemia-aikana moni työmuoto on myös pysynyt pandemiaa edeltävän ajan tasolla. Toimintaa muutettiin ja se muuttui yhtäältä koronan ja siihen liittyvien rajoitusten ja suositusten takia, mutta esimerkiksi kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävän nuorisotyön osalta kasvuun vaikutti varmasti myös lisääntynyt rahoitus (ks. luku 4). Eniten lisää-

tyivät digitaalinen nuorisotyö, kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävä nuorisotyö ja jalkautuva nuorisotyö. Yli puolet vastaajista oli sitä mieltä, että järjestöavustusten myöntäminen, nuorten vaikuttajaryhmien kanssa tehtävä työ ja nuorten omaehto-

sen toiminnan tukeminen pysyivät samalla tasolla. Varsin odotetusti laskua on havaittavissa tapahtumien järjestämisen, leiritöiminnan, kansainvälisen työn ja avoimen työn osalta.

Kuvio 10: Miten tilanne seuraavien nuorisotyön työmuotojen osalta on muuttanut edustamassasi kunnassa viimeisen vuoden aikana? (kyselyaineisto).

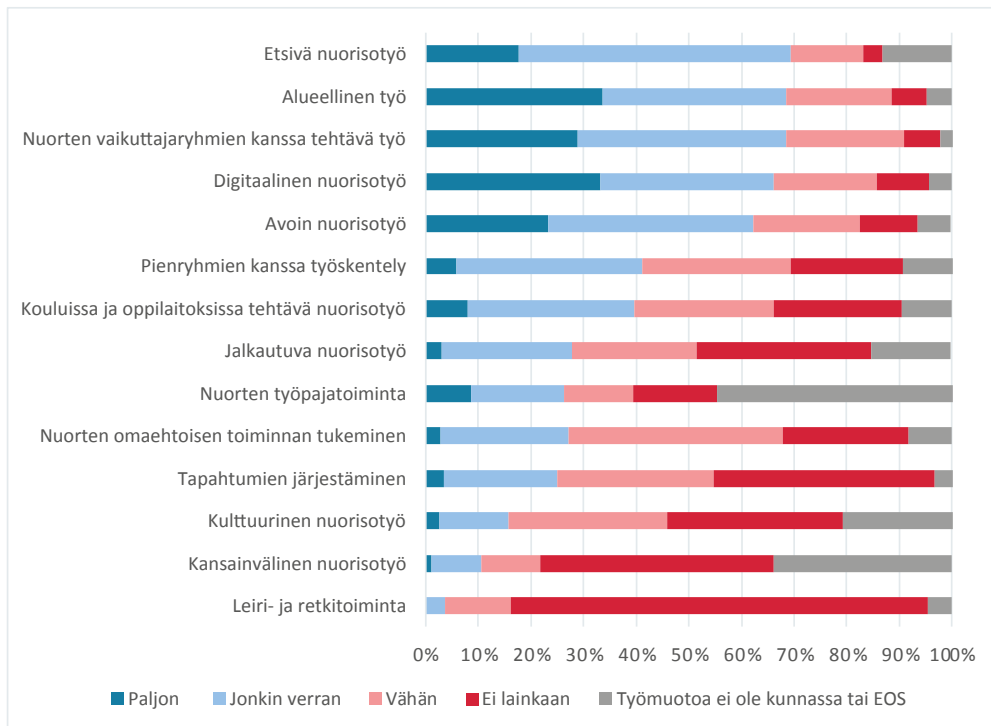
Julkisuudessa puhuttiin paljon digitaalisten palvelujen merkityksestä korona-aikana. Nuorisotoimissakin koettiin – ajalle tyypillistä käsitettä käyttäen – tehdyn digiloikkia erityisesti kunnissa, joissa digitaalisia työkaluja ei ollut aiemmin hyödynnetty systemaattisesti (Lehtonen 2021, 20). Nuorisotyölle tämä ei merkinnyt pelkästään uuden keksimistä, vaan olemassa olevien työtapojen aiempaa intensiivisempää käyttöä. Digitaalinen nuorisotyö on ollut pitkään osa nuorisotyötä. Nuorisotyössä nuoria kohdataan sekä kasvokkain että verkkovälitteisesti (Moisala & Laine 2021, 11). Eurooppalainen asiantuntijaryhmä määritteli digitaalisen nuorisotyön olevan kaikkea työtä, jossa joko hyödynnetään tai käsitellään digitaalista mediaa tai teknologiaa nuorisotyössä. Tällaisenaan se

ei ole yksittäinen nuorisotyön työmuoto, ja digitaalista mediaa voi käyttää kasvokkain kohtauksissa tai verkkoympäristössä. (Euroopan komissio 2018.) Kuitenkin useimmiten nuorisotyön digitalisaatio ymmärretään kapeasti verkossa toteutuvana nuorisotyönä, eikä korona-aika muuttanut digitaalisen nuorisotyön kehittäjän Heikki Lauhan kritiikin mukaan tätä ainakaan parempaan suuntaan (Lauha 2021a, 8). Siksi voi olla harhaanjohtavaa kysyä digitaalisesta nuorisotyöstä yhtenä työmuotona. Tämän tunnistuen selvitimme myös, miten eri työmuodoissa on hyödynnetty verkkoa. Näin kuva tarkentuu.

Rajoitteena verkkovälitteisyyttä koskevassa kysymyksenasettelussa on silti, että siinä ei selvitetä, miten vaikkapa nuorten digitaaliset kulttuurit tai digitaalisten vä-

lineiden vaikutukset arkeen näkyvät nuorisotyössä. Näistä teemoista kiinnostuneita kehotamme tutustumaan Verken raporttiin digitaalisesta nuorisotyöstä vuonna 2021 (Lehtonen 2021). Raportissa eritellään toisistaan verkkovälitteiset ja digitaalisuutta hyödyntävät toimintamuodot. Sen mukaan tyypillisimmät digitaalista nuorisotyötä hyödyntävät toimintamuodot ovat keskustelut nuorten kanssa digitaalisista teemoista sekä tiedon luotettavuuden käsittely nuorten kanssa. (Lehtonen 2021, 17.)

Koska koronarajoitukset rajoittivat kasvokkaisia kohtaamisia, jouduttiin kysymystä digitaalisuudesta pohtimaan uudella tavalla monissa nuorisotyön toiminnoissa. Kysyimme, missä määrin eri työmuotoja on toteutettu verkkovälitteisesti. Tämä auttoi myös ajantasaisen tilanteen analysoimisessa. Seuraavaksi tarkastelemme ensin yleisellä tasolla toiminnan toteuttamista verkkovälitteisesti ja sen jälkeen kuvioiden 10 ja 11 tuloksia yksityiskohtaisemmin rinnakkain.

Kuvio 11: Missä määrin seuraavia nuorisotyön työmuotoja on toteutettu verkkovälitteisesti edustamassasi kunnassa viimeisen vuoden aikana? (kyselyaineisto).

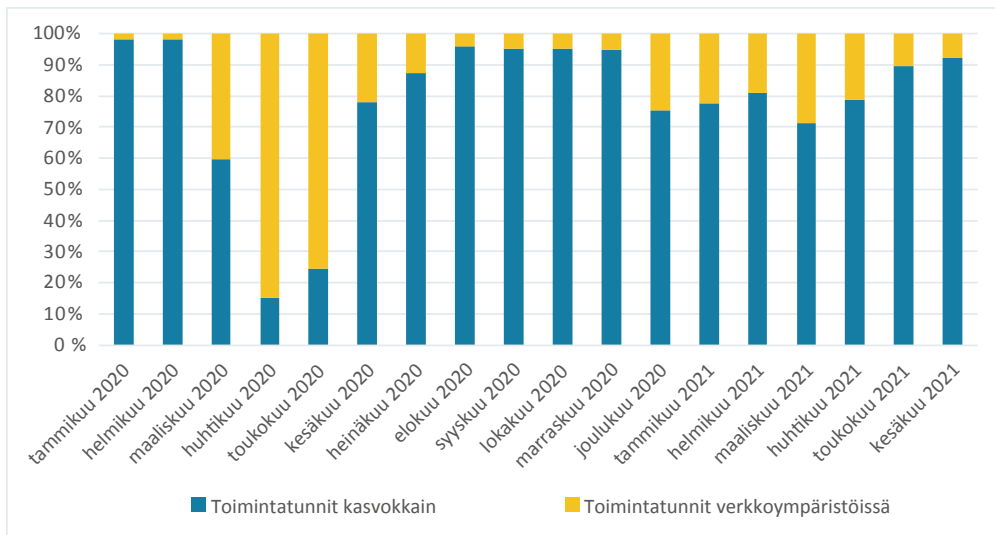
Kuviossa 11 on kyse siitä, missä määrin kutakin toimintamuotoa toteutettiin verkkovälitteisesti. Verkkovälitteisyyttä hyödynnettiin tyypillisimmin etsivässä nuorisotyössä, alueellisessa nuorisotyössä, nuorten vaikuttajaryhmien kanssa työskentelyssä, digitaalisessa nuorisotyössä ja avoimessa työssä. Leiri- ja retkitoiminnassa verkkovälitteisyys oli ymmärrettävästi hyvin vähäistä. Omana nostonaan voi tarkastella kansainvälistä nuorisotyötä,

joka eroaa leiri- ja retkitoiminnan ohella muista nuorisotyön muodoista. Kansainvälistä nuorisotyötä toteutettiin vain harvoin verkkovälitteisesti. Kansainvälinen nuorisotyö pohjaa usein nuorten liikkuvuuden tukemiseen Euroopassa. Tulosten perusteella näyttää siltä, että kansainvälisyyttä ei ole helppo toteuttaa verkon kautta, vaikka teknisesti tämä olisi joiltakin osin mahdollista.

Yllä kuvatut tulokset osoittavat verk-

kovälitteisen nuorisotyön lisääntyneen korona-aikana merkittävästi. Eri työmuotoja on kuitenkin toteutettu verkon kautta vaihtelevasti. Verkossa toteutettavaa nuorisotyötä ja sen volyymien kehitystä voidaan tarkastella myös Kanuunan koostamien Lokikirja-aineistojen kautta (kuvio 12). Niiden avulla voi tarkastella, miten verkkoympäristöissä tehdyn nuorisotyön

määrä vaihteli ensimmäisen koronavuoden aikana. Rajoitusten kiristyttyä verkko-työ lisääntyi. On silti syytä muistaa, että Lokikirja-aineisto ei ole valtakunnallisesti edustava otos, vaan näyte, jossa on mukana oletettavasti valikoitunut osa kunnista (ks. luku 1). Se kuvaa kuitenkin kasvokkaisen ja verkkovälitteisen työn kehitystä kirjauksia tehneissä kunnissa.

Kuvio 12: Kasvokkain ja verkkoympäristöissä toteutuneiden toimintatuntien suhteelliset osuudet tammikuusta 2020 kesäkuuhun 2021 (Lokikirja-aineisto).

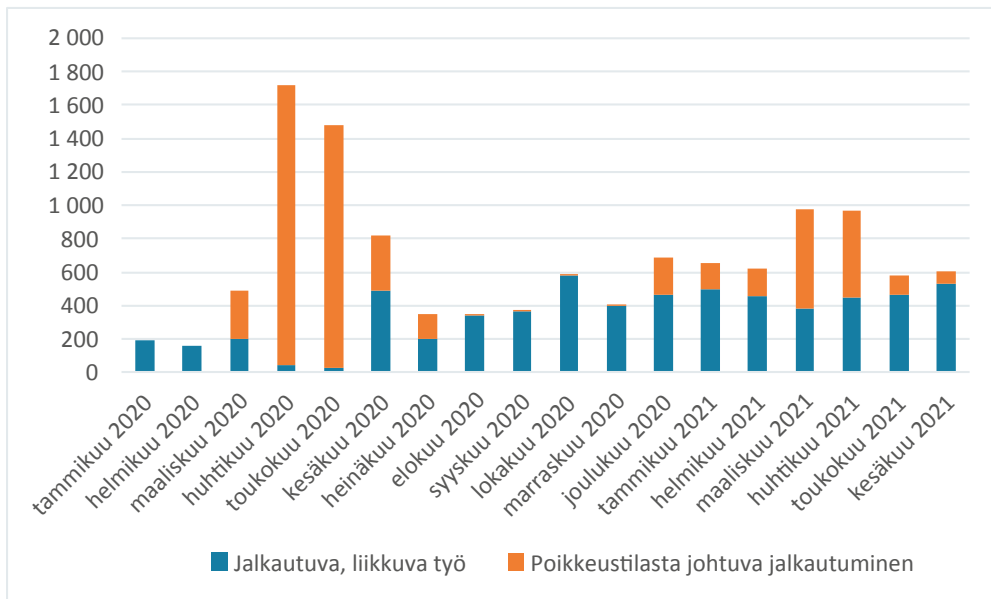
On oikeutettua sanoa, että pandemian alussa nuorisotyössä tapahtui dramaattinen siirtymä kasvokkaisesta työstä verkko-työskentelyyn. Verkko-työskentelyä hyödynnettiin intensiivisesti maaliskuusta toukokuuhun vuonna 2020. Poikkeusolojen päätyttyä kesällä 2020 verkko-työskentely väheni nopeasti, vaikka pandemia itsessään jatkui. Kuviossa 12 ilmenee, että vertaillaessa pandemia-aikaa edeltävään tammi- ja helmikuuhun 2020 digitaalinen nuorisotyö tehtiin enemmän koko korona-ajan. Erot aikaan ennen pandemiaa ovat kuitenkin useiden kuukausien osalta pieniä, ja näyttääkin siltä, että rajoitusten hellittäessä nuorisotoimet palaavat kohti aiempia kasvokkaisen työskentelyn volyymeja. Vuoden 2020 kevättä lukuun ottamatta verkko-työskentelyä oli selvästi kasvok-

kaista epätyypillisempää. Myös kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävä nuorisotyö lisääntyi; kunnista 25 prosenttia kertoi sen lisääntyneen paljon ja 30 prosenttia jonkin verran. Taustalla lienee ainakin osittain valtion koulunurisyöhön suuntaama lisärahoitus. Kuitenkin rajoitusten myötä kouluihin pääsy saattoi vaikeutua. Joissakin avoimissa vastauksissa kuvataan, ettei kouluihin päästy rajoitusten takia, ja lähes puolet kunnista kertoi, että kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävä nuorisotyö toteutui vain vähän tai ei ollenkaan verkkovälitteisesti. Toisaalta verkkovälitteistä työtä hyödynnettiin kahdeksassa prosentissa kunnista paljon ja 32 prosentissa jonkin verran. Koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä käsitellään laajemmin luvussa 4. Jalkautuvaa nuorisotyötä on pidetty

digitaalisten palvelujen lisäksi toisena tärkeänä tapana tavoittaa nuoria koronaraajoitusten aikana (Manu ym. 2021, 45). Jalkautuvassa nuorisotyössä kohdataan nuoria heidän vapaa-ajan ympäristöissään yhdessä muiden toimijoiden kanssa sekä kartoitetaan nuoriin ja nuorisokulttuurisiin liittyviä ilmiöitä; nuoria koskevaa tietoa hyödynnetään ja jaetaan nuorten hyvinvoinnin vahvistamiseksi (Papunen 2021, 9). Kyselyssä kunnista 16 prosenttia ilmoitti jalkautuvan nuorisotyön lisääntyneen paljon ja 34 prosenttia jonkin verran.

Lokikirja-aineiston valossa (kuvio 13) jalkautuvaa ja liikkuvaa työtä tehtiin erityisen paljon huhti- ja toukokuussa 2020. Huhtikuussa kirjattujen toimintojen määrä (574) on yli kahdeksankertainen tammi-

ja helmikuun keskiarvoon (71) verrattuna. Kevään 2020 vahva kasvu on odotettu havainto, koska tuolloin oli voimassa poikkeusolot ja nuorisotilat olivat suljettuna (ks. luku 3.1). Huhti-toukokuussa 2020 myös jalkautuvan työn toimintaympäristöt ja -edellytykset muuttuivat, jolloin jalkautuminen ja liikkuva nuorisotyö kirjattiin lähes täysin poikkeustilasta johtuvaksi. Kevään 2020 jälkeen tilanne tasaantui. Lokikirja-aineiston valossa näyttää siltä, että jalkautuva ote on säilyttänyt vahvistuneen asemansa myös ensimmäisen koronakevään jälkeen verrattuna tätä edeltäneeseen aikaan. On kuitenkin edelleen syytä muistaa, että Lokikirja-aineistossa on mukana vain pieni osa kunnista.

Kuvio 13: Nuorisotyöntekijöiden käyttämät työtunnit jalkautuvaan ja liikkuvaan työhön, sekä poikkeustilasta johtuvan jalkautumisen työtunnit tammikuusta 2020 kesäkuuhun 2021 (Lokikirja-aineisto).

Kyselyaineistossa lähes 30 prosenttia kunnista kertoi jalkautuvansa myös verkkovälitteisesti paljon tai jonkin verran (kuvio 11). Kyselyn perusteella emme voi tietää, onko kyse digitaalisten sovellusten, kuten Snapchat ja WhatsApp, hyödyntämisestä jalkauduttaessa ulkotiloissa tai esimerkiksi kauppakeskuksissa, vai siitä, että

”jalkaudutaan” erilaisissa verkkoympäristöissä esimerkiksi sosiaalisessa mediassa. 11 prosentissa kuntia ei toteutettu jalkautuvaa nuorisotyötä lainkaan (kuvio 10).

Etsivä nuorisotyö näyttää säilyneen melko lailla ennallaan ensimmäisen koronavuoden myllerryksistä huolimatta. Etsivässä nuorisotyössä pyritään tavoittamaan

tukea tarvitsevia nuoria ja auttamaan heitä kiinnittymään yhteiskuntaan ja erilaisiin palveluihin. Tarkoitus on tukea nuoren kasvua, elämänhallintaa ja itsenäistymistä sekä osallisuutta ja pääsyä koulutukseen ja työmarkkinoille (Nuorisolaki 1285/2016, 10 §). Etsivä nuorisotyö täydentää olemassa olevia palveluita, ohjaa nuoria tuetusti palveluihin ja kokoaa tahoja nuoren tukiverkoksi sekä tunnistaa yhteiskunnan kehittämiskohteita ja palveluiden puutteita nuorten näkökulmasta (Määttä & Piironen 2022, 9). Kuten kuviosta 10 saattoi havaita, kunnista 36 prosenttia kertoi, että etsivä nuorisotyö on lisääntynyt paljon tai jonkin verran viimeisen vuoden aikana. Yli puolessa kunnista (53 %) etsivän nuorisotyön volyymit olivat ennallaan. Nuorisotutkimusseuran toteuttamissa ja nuorille suunnatuissa tiedonkeruissa sekä etsivän nuorisotyön että työpajojen asiakkaiden osuus kaikista nuorista oli samalla tasolla kuin välittömästi koronaa edeltävänä aikana (Kiilakoski ym. 2022). Eri kyselyt viittaavat siis samaan suuntaan: pandemia-aika ei näytä vaikuttaneen ainakaan laskevasti tavoitettujen nuorten määrään.

Suuressa osassa, 70 prosentissa kuntia etsivässä nuorisotyössä hyödynnettiin verkkovälitteisyyttä paljon tai jonkin verran. Osittain verkkoympäristössä toteutettu työ herätti huolta siitä, pystytäänkö nuoria auttamaan riittävästi ja tavoitetaanko tukea tarvitsevat nuoret. Etsivän nuorisotyön osalta vain neljä prosenttia ei hyödyntänyt verkkoympäristöjä ollenkaan.

Etsivän nuorisotyön siirtyminen etään / verkkoon onnistui myös, vaikkakin etsivää nuorisotyötä tekevillä oli tunne, ettei kaikkia tukea tarvitsevia nuoria enää pystytä tavoittamaan tai tukemaan yhtä hyvin kuin ennen.

Alueellinen työ, kuten moniammatillisissa verkostoissa työskentely, lisääntyi korona-aikana 40 prosentissa kuntia. Se saattaa kertoa siitä, että nuorten kanssa työskentelyyn liittyi uudella tavalla muita toimijoita (ks. luku 3.4) ja koordinaatiota tarvittiin aiempaa enemmän. Kuten koro-

na-ajalle oli tyypillistä, alueellinen työ toteutui lähes 70 prosentissa kuntia paljon tai jonkin verran verkkovälitteisesti.

Kielteisimmin koronavuosi vaikutti toimintamuodoista tapahtumiin: 89 prosenttia kunnista ilmoitti tapahtuminen järjestämisen vähentyneen. Kuitenkin yli neljäsosassa kuntia tapahtumien toteuttamisessa hyödynnettiin paljon tai jonkin verran verkkovälitteisyyttä. Myös retket ja leirit vähenivät paljon tai jonkin verran 78 prosentissa kuntia. Noin kolmasosassa kunnista ei toteuteta kansainvälistä toimintaa, mutta niissä kunnissa, joissa tehdään kansainvälistä yhteistyötä, myös sen toteutuminen väheni. Tämä näkyi myös yhteistyössä, sillä yhteistyö kansainvälisten tahojen kanssa väheni 29 prosentissa niissä kunnissa, joilla oli kansainvälistä yhteistyötä tai jotka kokivat yhteistyön kansainvälisten tahojen kanssa koskevan omaa kuntaa. Kummankaan edellä mainitun, retkien ja leirien sekä kansainvälisen toiminnan, osalta ei hyödynnetty juuri lainkaan verkkovälitteisyyttä. Se kertonee siitä, että leirillä, retkillä ja kansainvälisessä toiminnassa lähikontaktit ja matkustaminen ovat keskeisessä roolissa.

Huomattavan monessa kunnassa vähenivät myös avoin nuorisotyö esimerkiksi nuorisotaloilla (65 % kunnista) ja pienryhmien kanssa työskentely (40 % kunnista). On hyvä huomata, että koronarajoitukset olivat kevään 2020 jälkeen erilaiset eri alueilla, jolloin kunnissa oli erilaiset mahdollisuudet toimia nuorisotaloissa tai -tiloissa. Kun nuorisotalot eivät voineet olla auki tai niiden käyttökapasiteettia rajoitettiin, avointa nuorisotyötä toteutettiin monissa kunnissa paljon (23 %) tai melko paljon (39 %) verkkovälitteisesti. Myös pienryhmien kanssa työskentely toteutui 41 prosentissa vastanneista kunnista vähintään jonkin verran verkkoympäristössä, mutta lähes puolet kunnista ilmoitti verkkovälitteisen työskentelyn pienryhmien kanssa olleen vähäistä tai olematonta. Kunnista 58 prosenttia kokikin pienryhmätoimintaan osallistuneiden nuorten tavoittamisen vaikeutuneen paljon tai jonkin verran.

Nuorisotilat ovat olleet kiinni osan ajasta ja tämän vuoksi nuorisotyötä tehtiin paljon iltaisin discordissa etänuokkarilla.

Nuorten tavoittaminen verkossa oli aluksi mielenkiintoista ja innostunutta puolin ja toisin, mutta pikkuhiljaa siihen kyllästyttiin. Nuorisotyössä pystyttiin kuitenkin tilanteesta huolimatta järjestämään kohtaamisia eri tavoin ja erilaisille nuorille ja nuorten ryhmille.

Myös kulttuurinen nuorisotyö vähentyi vastaushetkeä edeltäneen vuoden aikana 31 prosentissa kuntia. Toisaalta lähes puolessa kunnista sen määrä pysyi ennallaan. Yli puolessa kunnista verkkovälitteisyyttä ei hyödynnetty ollenkaan, ja kulttuurista nuorisotyötä työmuotona ei ollut ollenkaan 11 prosentissa kuntia.

Vähiten koronavuosi näyttää vaikuttaneen järjestöavustusten myöntämiseen, jonka lähes 75 prosenttia vastanneista kunnista ilmoitti pysyneen ennallaan. Kuitenkin nuorten osallistumisen järjestöjen toimintaan arvioitiin vähentyneen 61 prosentissa kuntia. Näyttääkin siltä, että monet kunnat tuntuvat päättäneen, ettei järjestöjen toimintaa hankaloiteta taloudellisesti entisestään, vaikka koronatilanne todennäköisesti vaikeuttikin järjestöjen mahdollisuuksia tavoittaa nuoria (Manu ym. 2021, 38–39).

Yli 60 prosenttia kunnista ilmoitti myös vaikuttajaryhmien kanssa työskentelyn ja nuorten omaehtoisen toiminnan tukemisen pysyneen ennallaan. Nämä toiminnot liittyvät kiinteästi nuorisotyön tehtävään edistää nuorten osallisuutta, jonka merkityksen myös koettiin lisääntyneen monissa kunnissa (ks. kuvio 9 alaluvussa 3.2). Vaikuttajaryhmät ovat edustuksellista demokratiaa mukailevia ryhmämuotoisia rakenteita, joiden kautta tuodaan nuorten näkemyksiä osaksi kunnan päätöksentekoa ja edistetään nuorten osallistumis- ja vaikuttamisvalmiuksien kehittymistä. Pyrkimyksistä huolimatta vaikuttajaryhmiltä puuttuu usein edustukselliseen demokratiaan olennaisesti kuuluva mahdollisuus käyttää suoraa valtaa ja ohjata sitä, miten

resurssit kunnassa jaetaan (ks. Gretschel & Kiilakoski 2012). Vaikuttajaryhmien osalta työskentely lisääntyi neljäsosassa kuntia. Tätä kehitystä selittää ainakin osittain se, että 69 prosentissa kuntia vaikuttajaryhmien kanssa työskentelyssä hyödynnettiin paljon tai ainakin jonkin verran verkkovälitteisyyttä.

Omaehtoisen toiminnan tukeminen lisääntyi tai pysyi ennallaan yli 80 prosentissa kuntia. Kuitenkin kunnista 65 prosenttia ilmoitti, että niiden osalta verkkovälitteisyyttä hyödynnettiin vain vähän tai ei lainkaan. Kysyimme myös, miten kyselyvastaajat näkivät edustamansa kunnan nuorten tilanteen muuttuneen nuorten omaehtoisen toiminnan osalta viimeisen vuoden aikana. Vastaajista vain 21 prosenttia koki kuntansa nuorten omaehtoisen toiminnan lisääntyneen, ja 37 prosenttia koki sen vähentyneen, vaikka omaehtoisen toiminnan tuki ei vähentynyt vastaavassa määrin. Myös nuorten osallisuuteen usein liitetyn kansalaisaktiivisuuden koettiin vähentyneen saman verran. Näyttääkin siltä, että omaehtoista toimintaa pyrittiin tukemaan koronarajoituksista huolimatta aktiivisesti: tarjottiin totuttuun tapaan tiloja ja materiaaleja, avustettiin rahallisesti sekä tuettiin myös lähitapaamisten keinoin.

Suurimmassa osassa kuntia verkkoympäristöt jäivät kuitenkin vähäisempään rooliin nuorten omaehtoisen toiminnan tukemisessa. Nuoria ei mitä ilmeisimmin tavoitettu totuttuun tapaan. Lisäksi koronatilanne ja siihen liittyvät rajoitukset ovat mahdollisesti vaikuttaneet nuorten motivaatioon ja käytännön tilaisuuksiin toteuttaa omaehtoista toimintaa sekä kansalaisaktiivisuuksia. Nuorten omaehtoisen toiminnan ja sen tukemisen osalta kuntien tilanteet ja mahdollisuudet vaihtelivat koronarajoitusten alueellisten erojen takia. Nuorisotyön tutkijan Juha Niemisen käsitteistöä käyttäen voi olettaa, että nuorten omaehtoisen toiminnan ja järjestöjen tukeminen toteuttaa nuorisotyön resursointi- ja allokointitehtävää. Allokaatiotehtävä viittaa siihen, että nuorisotyön tehtävä on jakaa yhteiskunnan resursseja, kuten rahoitusta ja tiloja nuorille ja nuorten

kanssa työskenteleville tahoille. Nieminen ajattelee, että resursointi on ennemminkin nuorisopolitiikkaa kuin varsinaista nuorten kanssa tehtävää nuorisotyötä. (Nieminen 2007, 25–26.) Niemisen muotoilua hyödyntäen voi ajatella, että kuvion 10 tuloksia selittää se, että nuorisopoliittiset toiminnot toimivat eri tavalla kuin sellaiset toiminnot, jotka perustuvat nuorten kohtaamiseen ja arjen vuorovaikutukseen. Edellisiin on olemassa selkeät rakenteet, omat momenttinsa budjeteissa ja vakiintuneet käytännöt avustusten myöntämiseksi. Tällaisia rakenteita pandemia-aika ei näytä horjuttaneen, vaikka kansalaisyhteiskunnan tila itsessään olisikin muuttunut kokoontumisrajoitusten ja julkisen tilan käytön muutosten myötä. Esimerkiksi nuorten ilmastoliike siirtyi yleisölle näkyvistä mielenilmauksista julkisessa tilassa ”virtuaaliselle kadulle”, jolta toiminta ei näkynyt samalla tavalla suurelle yleisölle (Piispa ym. 2021).

Kaiken kaikkiaan korona-aika on vaikuttanut paljon nuorisotyöhön ja sen toimintaympäristöihin. Rajoitukset herättivät nuorisotyöntekijöissä huolta nuorista ja heidän hyvinvoinnistaan. Nopea reagointi ja muutokset eivät olleet aina kovin helppoja (Manu ym. 2021, 50). Vaikutukset eivät kuitenkaan ole olleet ainoastaan kielteisiä, vaan kyselyn avovastauksista huokui myös se, miten korona-aika on mahdollistanut muutokset ja osin pakottanut nuorisotyön etsimään uusia toimintatapoja ja kehittämään osaamistaan. Kriisiaika sysää oppimaan. Erityisesti pitkään kehitetyn, verkkoympäristössä toteutetun nuorisotyön koetaan tehneen koronan myötä ”digiloikan”. Tältä osin kyselymme on yhtenevä Verken toteuttaman kyselyn avovastausten kanssa, joissa korostettiin uuden oppimista ja toiminnan syventymistä. (Lehtonen 2021, 20). Siitä seuranneiden muutosten uskotaan ainakin osittain jäävän pysyviksi, vaikka verkkovälitteisyys ei korvaakaan lähikohtaamisia. Näiltä osin avovastaukset poikkeavat joistakin Verken kyselyn vastauksista, jotka olivat epäileväisiä sen suhteen, tuottaako pandemia-aika pysyviä organisaatiomuutoksia (mt.). Eroavuudet

kahden kyselyn välillä ovat ainakin osin selitettävissä sillä, että tässä kyselyssä vastaajina ovat nuorisotoimista vastaavat henkilöt ja Verken kyselyssä enemmänkin työntekijät.

Koronapandemia ja siitä seuranneet poikkeusolot haastoivat nuorisotyötä adaptoitumaan tilanteeseen varsin nopealla aikataululla. Rajoitusten tuomat nopeat ja suuret muutokset toimintaympäristöön (nuorisotilat kiinni, kontaktitoiminnan estyminen) haastoivat koko nuorisotyön kenttää kehittämään nopealla aikataululla uusia työmuotoja ja -tapoja. Oman näkemykseni mukaan selvisimme tilanteesta varsin hyvin. Nuorisotilojen sulkeuduttua lähdimme kehittämään meille uutta verkkonuorisotyötä ja onnistuimme luomaan sille rakenteet hyvin lyhyessä ajassa. Verkkonuorisotyö tulee olemaan palvelu, jota jatketaan vielä pandemian jälkeenkin.

Näkemykset nuorisotyön digitaalisuudesta ja verkossa toteutettavan nuorisotyön tilanteesta kuitenkin vaihtelevat. Kysymys siitä, tehtiinkö digiloikka, on sidoksissa siihen, millä tavalla digitaalinen nuorisotyö hahmotetaan. Digiloikan käsite itsessään on epäselvä ja saa erilaisia tulkintoja riippuen siitä, ymmärretäänkö sillä suppeasti lisääntyvää digitaalisten välineiden käyttöä vai laajemmin digitaalisuuden tarkastelemista nykyajan arkea kehystävänä ilmiönä, joka teknisten laitteiden lisäksi pitää sisällään näitä laitteita ympäröivän sosio-tekologisen järjestelmän. Jälkimmäisessä näkökulmassa tarkastellaan myös erilaisia sosiaalisia ja kulttuurisia vaikutuksia, joita digitaaliset kulttuurit tuottavat. (Ks. Kiilakoski 2012.) Tällaisia ovat esimerkiksi kysymykset tiedosta ja valeutisista, vuorovaikutuksen muuttuneista tavoista, uusista tavoista ilmaista itseään ja uusista nuorten kulttuureista.

Esimerkiksi nuorisotyön tutkija Lasse Siurala on arvostellut nuorisotyötä siitä, että se näkee helposti digitaalisuuden positiiviset puolet, mutta ei tarjoa nuorille kasvatuksellista tukea, joka auttaisi

keskustelemaan suurten mediayhtiöiden vallasta, datan hallinnasta uutena valvonnan muotona tai algoritmien monista vaihtokutsista toimintaamme (Siurala 2021). Näillä huomioillaan Siurala tuo nuorisotyön keskusteluun teemoja valvontakapitalismikeskustelusta. *Valvontakapitalismin* käsitteen muotoillut sosiologi Shoshana Zuboff on korostanut, että tiedosta on tullut yhä keskeisempi pääoman muoto. Isot organisaatiot, jotka hallitsevat tietoa käyttäjästä, pystyvät hyödyntämään tätä tietoa taloudellisten voittojen tekemiseen. Tämä johtaa siihen, että käyttäjiä tarkkaillaan yhä enemmän ja heistä kerätään tietoa yhä enemmän ja kattavammin. Zuboffin ajattelun mukaan tämä on uusi taloudellinen toimintalogiikka, ja tämän takia isojen teknoyhtiöiden valtaa ei voida ymmärtää aiemman taloudellisen toiminnan perusteella. (Zuboff 2019.) Nämä kysymykset jäävät käsittelemättä, jos kritiikittä käytetään suurten mediayhtiöiden alustoja nuorten parissa toimimiseen. Kysymys digitaalisuudesta ja digiloikasta ulottuu digitaalisista välineistä ja alustoista nuorten toimintakulttuurien kautta laajoihin yhteiskunnallisiin kysymyksiin.

Verken Heikki Lauha on esittänyt kriittisiä huomioita korona-ajan nuorisotyöstä. Hänen mukaansa ei voida puhua varsinaisesta ”digiloikasta” tai toimintakulttuurisista muutoksista kuntien nuorisopalveluissa, vaikkakin monessa kunnassa työntekijöiden osaaminen on vahvistunut ja nuorisotyön digitalisaatio on kehittynyt hyvään suuntaan. Lauha perustelee näkemystään sillä, että muutoksia on tapahtunut lähinnä välineiden käytössä eikä niinkään laajassa osaamisessa tai kulttuurisessa muutoksessa. Hänenkin kriittinen näkökulmansa kuitenkin korostaa, että korona-aika on tuottanut aihioita, jotka voivat edistää tulevaisuuden laaja-alaista digitaalista nuorisotyötä. (Lauha 2021b, 41.) Johtopäätöksenä tuloksista ja niitä koskevista tulkinnoista voidaan todeta, että kiistatonta on, että digitaalisten välineiden käyttö on lisääntynyt. Keskustelu digitaalisesta nuorisotyöstä ja sen alasta sen sijaan jatkuu. Keskeistä onkin ottaa opiksi korona-ajan kokemuksista ja pohtia, miten ja millaisin hallinnollisin tukirakentein nuorisotyötä Suomessa tehdään eri toimintaympäristöissä.

3.4 Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa

Nuorisotoimet toimivat entistä enemmän osana moniammatillisia ympäristöjä (Kiilakoski 2011, Siurala 2016). Nuorisopoliitikassa onkin 2000-luvun mittaamiseksi korostettu enenevässä määrin yhteistyötä ja verkostomaista toimintaa (Määttä 2018). Asiaa voi käsitteellistää myös puhumalla *yhteistoimijuudesta* (Toiviainen 2020). Kehityskulku kuvaa laajemmin ihmisten kanssa tehtävää työtä. Esimerkiksi sosiaalityössä on pyritty siirtymään kohti moniammatillisuutta, dialogisuutta ja eri ammattilaisten välisen yhteistoiminnan kehittämistä jo vuosikymmenten ajan (Pekkarinen 2010; Mönkkönen 2018, 202). Lisääntyvän yhteistyön tavoitteena on purkaa ammatillisia siiloja ja tätä kautta edistää paremmin asiakkaiden arjen toimijuutta. Nuorisopoliitikassa yhteistoiminnan onnistumisen kri-

teerinä on se, miten eri tahot voivat tukea nuorten hyvinvointia, omaehtoista toimintaa kansalaisina, yhteiskuntaan kiinnittymistä ja osallisuutta.

Nuorisotoimet tekivät kyselyn mukaan korona-aikana eniten yhteistyötä peruskoulujen kanssa. Tämä yhteistyö myös lisääntyi 52 prosentissa kuntia. Yli 80 prosentissa kuntia yhteistyötä tehtiin myös toisen asteen oppilaitosten kanssa, ja sekin lisääntyi ensimmäisen koronavuoden aikana paljon tai jonkin verran 26 prosentissa kuntia. Tämä kertoo osaltaan koulu- ja oppilaitosnuorisotyön lisääntyvästä merkityksestä nuorisotyössä. Näihin ja muuhun yhteistyöhön oppilaitosten kanssa palataan tarkemmin luvussa 4, ja tässä alaluvussa keskitytään kunnallisen nuorisotyön muihin yhteistyötahoihin.

Taulukossa 4 on koottuna tietoa siitä, miten paljon yhteistyötä tehdään eri tahojen kanssa ja kuinka hyödylliseksi yhteistyö koetaan. Perinteisesti nuorisotoimet ovat tehneet yhteistyötä järjestöjen ja seurakuntien kanssa. Tämä näkyi myös kyselyaineistossa, jonka perusteella lähes kaikkien kuntien nuorisotoimet työskentelevät yhteistyössä järjestöjen ja seurakun-

tien kanssa. Nuorisotalon järjestöt NYT selvityksen (2021) perusteella myös järjestöt kokevat kunnat tärkeiksi yhteistyökumppaneiksi, tosin erillistä tietoa yhteistyöstä nuorisotoimien kanssa ei ole saatavilla. Yli 90 prosenttia kuntien nuorisotoimista tekee yhteistyötä liikuntapalvelujen ja muiden nuorisotoimien kanssa.

Taulukko 4: Nuorisotoimien arvio eri tahojen kanssa tehtävästä yhteistyöstä (kyselyaineisto).

	Kyllä, yhteistyö on hyödyllistä	Kyllä, mutta yhteistyö ei ole tuottanut toivomaamme tulosta	Emme tee yhteistyötä, mutta se voisi olla hyödyllistä	Emme tee yhteistyötä, eikä sille ole nähty tarvetta	Ei koske edustamaani kuntaa	EOS	Yhteensä
Seurakunnat	84 %	12 %	3 %	0 %	1 %	0 %	100 %
Järjestöt	79 %	17 %	3 %	0 %	1 %	0 %	100 %
Liikuntapalvelut	87 %	8 %	4 %	1 %	0 %	0 %	100 %
Muiden kuntien nuorisotoimet	81 %	12 %	5 %	0 %	2 %	1 %	100 %
Vapaa-ajan palvelut	82 %	6 %	2 %	0 %	5 %	6 %	100 %
Kulttuuri-palvelut	77 %	11 %	7 %	2 %	0 %	4 %	100 %
Poliisi	65 %	19 %	9 %	0 %	0 %	7 %	100 %
Sosiaalipalvelut	63 %	18 %	14 %	0 %	2 %	4 %	100 %
Kunnan työllisyyspalvelut	67 %	12 %	10 %	2 %	2 %	7 %	100 %
Työ- ja elinkeinotoimistot	49 %	20 %	14 %	5 %	2 %	9 %	100 %
Päihdepalvelut	42 %	24 %	24 %	2 %	2 %	8 %	100 %
Terveyspalvelut (pl. mielenterveyspalvelut)	41 %	23 %	22 %	3 %	3 %	8 %	100 %
Mielenterveyspalvelut	35 %	27 %	26 %	0 %	2 %	10 %	100 %
Yritykset	42 %	17 %	24 %	4 %	2 %	11 %	100 %
Yhdyskuntasuunnittelu	18 %	15 %	38 %	10 %	2 %	17 %	100 %
Kansainväliset tahot	17 %	1 %	5 %	3 %	11 %	64 %	100 %

Vähiten yhteistyötä tehtiin kansainvälisten tahojen kanssa. Kyselyvastausten perusteella kansainvälisten tahojen kanssa yhteistyötä tehdään vain 18 prosentissa kuntia. Tuloksessa saattaa näkyä koronan vaikutus matkustamiseen, koska perinteisiä vaihtoja ei voitu toteuttaa. Epävarmuutta tämän tuloksen osalta kuitenkin lisää se, että 64 prosenttia jätti vastaamatta tähän kohtaan tai vastasi, ettei osaa sanoa. Joka tapauksessa tulos kertonee siitä, että kansainvälinen yhteistyö ei ole kovin laajalle levinnyt tapa työskennellä kunnallisessa nuorisotyössä.

Yhteistyö yhdyskuntasuunnittelun ja kaavoituksen kanssa oli myös vähäistä. Lähes puolessa kunnista yhteistyötä ei tehty yhdyskuntasuunnittelun kanssa ollenkaan. Yli puolessa niistä kunnista (34 %), joissa yhteistyötä yhdyskuntasuunnittelun ja kaavoituksen osalta tehtiin, yhteistyö ei ollut tuottanut toivottua tulosta. Yli kolmannes (38 %) kunnista uskoi yhteistyön olevan hyödyllistä, vaikka sitä ei vielä tehty. Tämä tuo esiin mahdollisuuden kehittää yhteistyötä ja sitä, miten nuorten näkökulmia voidaan paremmin tuoda myös yhdyskuntasuunnitteluun ja kaavoitukseen. Tulevaisuudessa kunnista tulee selkeämmin kaavoituskuntia ja sivistyskuntia. On oletettavaa, että tämä nostaa yhdyskuntasuunnittelun asemaa kunnassa. Yhteistä toimintaa voi lähteä hahmottamaan esimerkiksi osallisuuden kautta, sillä maankäyttö- ja rakennuslaki perustuu asukkaiden vahvaan osallistumisoikeuteen. Lain yhdeksi tavoitteeksi kuvataan jokaisen osallistumismahdollisuus asioiden valmisteluun sekä suunnittelun laadun ja vuorovaikutteisuuden turvaaminen. (Maankäyttö- ja rakennuslaki, 1 §.) Tutkijoiden kirjoituspöytien takaa on helppo löytää linkki tämän tavoitteen ja nuorisotyön kuulemista ja osallisuutta korostavan otteen ja menetelmäosaamisen välillä. Onkin kiinnostavaa seurata, miten nuorisotoimien ja yhdyskuntasuunnittelun yhteistyö kehittyy uuden paikallishallintorakenteen myötä.

Kunnista 84 prosenttia ilmoitti tekevän yhteistyötä poliisin kanssa. Viidesosa

kuitenkin arvioi, ettei yhteistyö ollut tuottanut toivottua tulosta. Sosiaalipalvelujen kanssa tehtiin yhteistyötä suunnilleen yhtä paljon (81 %), ja suurin piirtein samanlainen osuus koki, ettei yhteistyö ollut tuottanut toivottua tulosta (18 %).

Edellä kuvattuja tuloksia on kiinnostavaa vertailla Suomea lähellä oleviin maihin. Suomalaisella ja ruotsalaisella nuorisotyöllä on yhteistä erityisesti nuorisotalojen osalta (Forkby & Kiilakoski 2014), vaikka esimerkiksi nuorisotyön koulutusjärjestelmä ja lainsäädäntö on Suomessa naapurimaatamme vahvempi. Ruotsissa vuonna 2018 toteutetun, nuorisotaloille suunnatun kyselyn mukaan eniten yhteistyötä tehtiin koulujen kanssa. Noin puolet ruotsalaisista nuorisotaloista ilmoitti tekevän yhteistyötä järjestöjen ja poliisin kanssa, ja hieman alle puolet teki yhteistyötä sosiaalipalvelujen kanssa. Parhaiten yhteistyön koettiin toimivan poliisin kanssa, seuraavaksi koulun. (MUCF 2019.) Vaikka Ruotsin kysely kohdistui nuorisotaloihin eikä koko kunnalliseen nuorisotyöhön, yhteistyössä voi silti havaita yhteisiä piirteitä, joita voi selittää yhtäältä yhteinen pohjoismainen hyvinvointimalli palvelujärjestelmiseen ja toisaalta kuntien keskeisyys palveluntuottajina. Vaikka yhteistyön rakenteissa ja laajuudessa lienee eroa, on kuitenkin havainnollistavaa huomata, että nuorisotyön yhteistyöverkostot rakentuvat samansuuntaisesti muihin palvelutarjoajiin sekä kansalaisyhteiskuntaan.

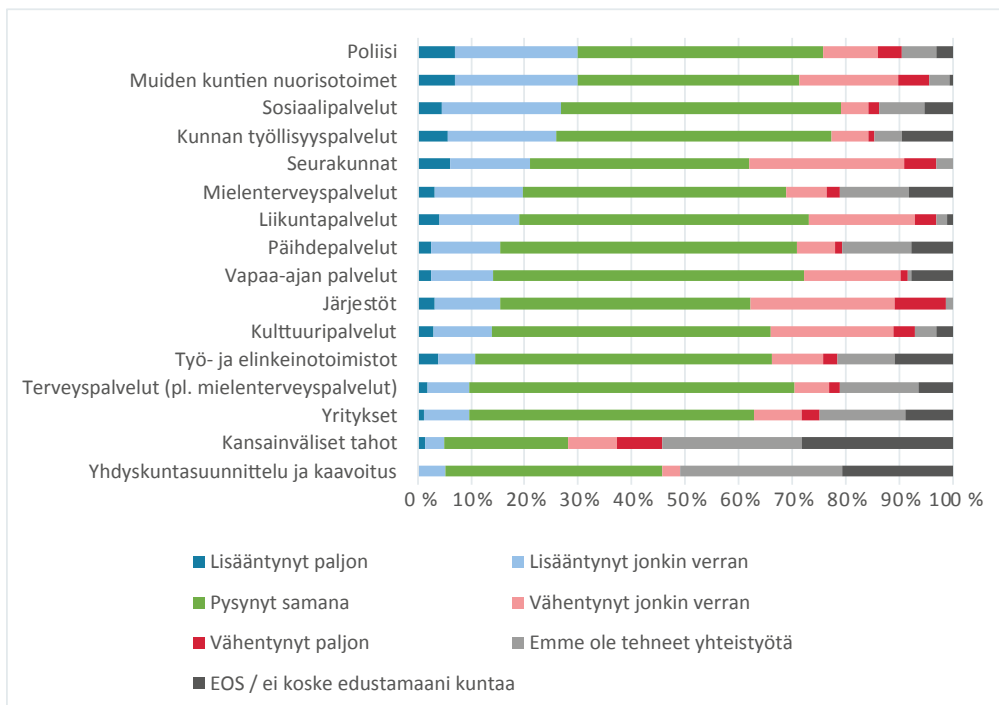
Kyselyvastausten perusteella voi kuitenkin huomata, ettei kaikkea yhteistyötä koeta hyödylliseksi tai sen ei ainakaan ole koettu tuottavan toivottua tulosta. Haastavinta yhteistyö näyttäisi olevan mielen-terveyspalvelujen kanssa (27 % kunnista kokee, ettei yhteistyö ole tuottanut toivottua tulosta), samoin kuin muiden terveyspalvelujen ja päihdepalvelujen kanssa. Viidesosassa tai lähes viidesosassa kuntia yhteistyö ei ole tuottanut toivottua tulosta työ- ja elinkeinotoimistojen, poliisin ja sosiaalipalvelujen kanssa. Näyttää siis siltä, että kasvatusta, vapaa-aika- ja nuorisotalan ulkopuolelle suuntautuvassa yhteistyössä

on hankaluuksia verrattain isossa osassa kuntia. Mielenkiintoinen tulos kuitenkin on, että joka kuudes kunta (17 %) kokee, ettei yhteistyö järjestöjen kanssa ole hyödyllistä. Tämä kertoo siitä, ettei yhteistyö kunnallisen ja järjestökentän nuorisotyön välillä ole saumatonta. Myös joka kahdeksas kunta vastaa, ettei yhteistyö seurakunnan kanssa ole tuottanut toivottua tulosta.

Ensimmäisen koronavuoden aikana yhteistyö poliisin kanssa lisääntyi paljon tai jonkin verran 30 prosentissa kuntia (kuvio 14). Yhteistyö poliisin kanssa lisääntyi erityisesti isoissa kunnissa, kun taas pienemmissä, alle 20 000 asukkaan kunnissa lisäystä oli vain vähän. Kuntakoko oli tilastollisesti erittäin merkittävä selittäjä tältä osin ($p=0.000$). Taustalla lienevät isompien kuntien tiukemmista koronarajoitteista seurannut jalkautuminen julkisiin (kaupunki)tiloihin sekä nuorten liikehdintä ja häiriökäyttäytyminenkin. Rajoituksista huolimatta osa nuorista kokoontui ulkona ja esimerkiksi kauppakeskuksissa (esim. Poliisi 4.2.2021). Saattaa myös olla, että korona-aika on heikentänyt olennaisesti joidenkin nuorten hyvinvointia ja nuorisotyön rooli on lisääntynyt esimerkiksi Ankkuri-toiminnassa (Poliisihallitus 4.11.2020). On mahdollista, että jalkautuvat nuorisotyöntekijät ovat joutuneet tasapainoilemaan nuorisotyölle ominaisen nuoria tukevan ja aikuisen läsnäoloa korostavan orientaation sekä nuoria kontrolloimaan pyrkivän otteen välillä. Jalkautuva

nuorisotyö oli koronarajoitusten aikana useilla paikkakunnilla lähes ainoa nuorten vapaa-ajan ympäristöissä toimiva taho poliisin ohella.

Yhtä paljon yhteistyö lisääntyi toisten kuntien nuorisotoimien kanssa (30 % kunnista). Kuntien välillä on kuitenkin nähtävissä eroja siinä, miten tällainen yhteistyö kehittyi, sillä 41 prosentissa kuntia yhteistyö pysyi ennallaan ja lähes neljäsosassa kuntia se väheni. Se, että kuntien välinen yhteistyö näyttää lisääntyneen lähes kolmasosassa kuntia, kertonee siitä, että koronan tuomiin toimintaympäristön nopeisiin muutoksiin etsittiin ratkaisuja jakaen kokemuksia ja toisilta oppien. Kuntien välinen yhteistyö näkyy myös yhteisenä tekemisenä verkkoympäristöissä. Esimerkiksi digitaalisen pelaamisen ympärille syntynyt Bittiliiga on kerännyt nuorisotyöntekijöitä eri organisaatioista tarjoamaan nuorille mielekästä tekemistä digitaalisissa ympäristöissä. Kainuun alueella kunnilla on yhteinen Kaenuu Discord -serveri, joka toimii verkkonuorisotalona alueen nuorille. Joillain alueilla kuntien välisellä yhteistyöllä pyrittiin varmistamaan, että nuorilla olisi mahdollisimman yhdenvertaiset mahdollisuudet saada tietoa koronaan liittyvistä rajoituksista ja tarvitsemaansa nuorisotyöllistä tukea. Esimerkiksi pääkaupunkiseudulla kaupungit tiivistivät yhteistyötä jalkautuvassa nuorisotyössä (STT 25.3.2020).

Kuvio 14: Miten seuraavien yhteistyökumppaneiden kanssa tehty työ on muuttunut viimeisen vuoden aikana? (kyselyaineisto).

Poliisin ja muiden nuorisotoimien jälkeen yhteistyö lisääntyi eniten sosiaalipalvelujen (27 % kunnista) ja kunnan työllisyyspalvelujen (26 % kunnista) kanssa. Myös mielenterveyspalvelujen kanssa yhteistyö lisääntyi lähes viidesosassa kuntia ja päihdepalvelujen kanssa 16 prosentissa kuntia. Yhteistyötahojen tarkastelun perusteella näyttääkin siltä, että nuorisotoimet siirtyivät korona-aikana enemmän vastaamaan rajoitusten myötä syntyneisiin haasteisiin ja työskentelemään kohdenetummin ja yksilölähtöisemmin. Tähän viittaa myös se, että noin neljäsosalla nuorisotoimista yhteistyö väheni kulttuuripalvelujen (27 %) ja liikuntapalvelujen (24 %) kanssa sekä lähes viidesosalla vapaa-ajan palvelujen (19 % kunnista) kanssa.

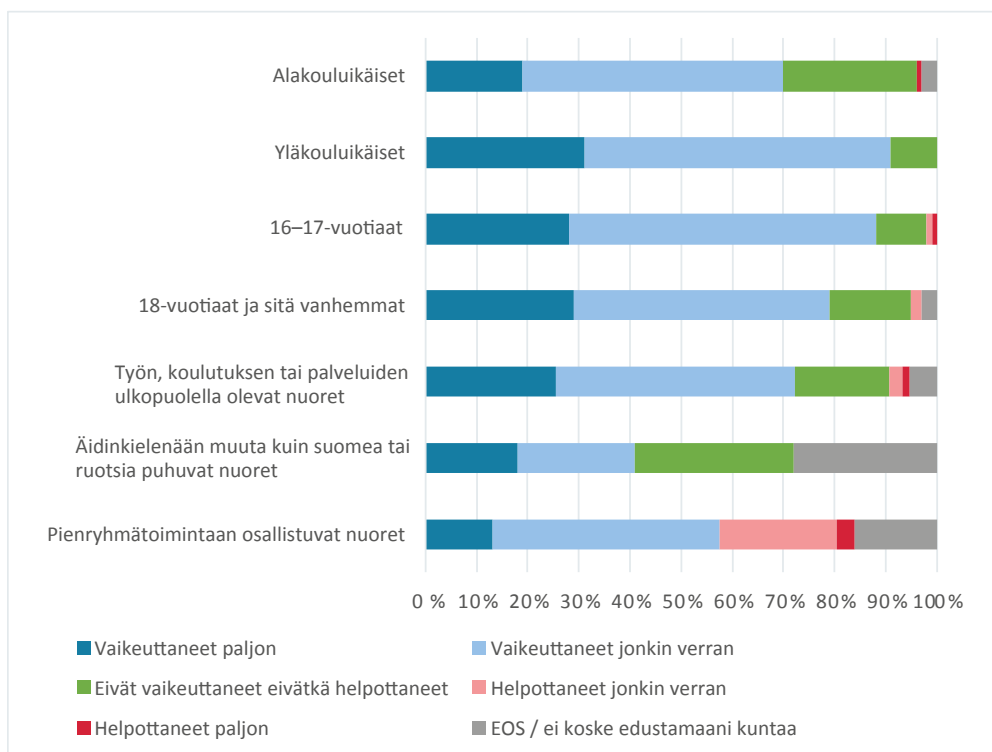
Kuten edellä todettiin, kunnista suurin osa tekee yhteistyötä seurakuntien ja

järjestöjen kanssa. Korona-aika näyttää vaikeuttaneen monilla paikkakunnilla yhteistyötä näiden tahojen kanssa. Yhteistyö sekä seurakuntien että järjestöjen kanssa oli vähentynyt yli kolmasosassa kuntia. Kuntien välillä oli kuitenkin suurta vaihtelua myös näiden yhteistyötahojen osalta, sillä noin viidesosassa kuntia yhteistyö lisääntyi jonkin verran tai paljon seurakuntien kanssa. Järjestöjen osalta vastaava luku on 15 prosenttia. Lisäksi yli 40 prosentissa kuntia yhteistyö pysyi ennallaan molempien edellä mainittujen tahojen kanssa. Kun tarkastellaan järjestöjen kanssa tehtävää yhteistyötä suhteessa järjestöjen avustamiseen, näyttää siltä, että yhteistyö on muutakin kuin avustamista. Aiemmin tässä raportissa jo todetusti järjestöjen avustaminen pysyi ennallaan 76 prosentissa kuntia.

3.5 Nuorten tavoittaminen korona-aikana

Ensimmäinen koronavuosi vaikutti myös siihen, miten nuorisotoimet tavoittivat nuoria. Kysyimme nuorisotoimilta, miten pandemia ja siitä johtuneet rajoitustoimenpiteet ovat vaikuttaneet erilaisten nuorten ryhmien tavoittamiseen. Ikäryhmittäisen tarkastelun perusteella (kuvio

15) kaikkien nuorten tavoittaminen vaikeutui paljon tai ainakin jonkin verran yli 70 prosentissa kuntia. Eniten vaikeutui kuntien vastausten mukaan yläkouluikäisten ja sitä vanhempien nuorten tavoittaminen.

Kuvio 15: Miten pandemia ja siitä johtuneet rajoitustoimenpiteet ovat vaikuttaneet seuraavien nuorten ryhmien tavoittamiseen edustamasi kunnan nuorisotyössä? (kyselyaineisto).

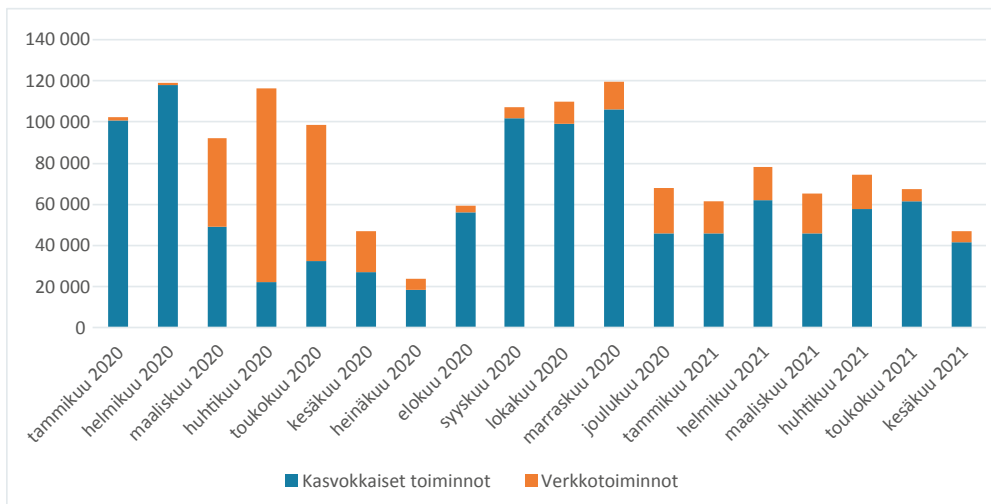
Samassa kysymyskokonaisuudessa kysyimme erikseen tiettyjen, ei iän perusteella määritettyjen nuorten ryhmien tavoittamisesta. Yli 70 prosenttia kunnista koki työn, koulutuksen tai palveluiden ulkopuolella olevien nuorten tavoittamisen vaikeutuneen paljon tai jonkin verran. Lähes 20 prosentissa kuntia pandemia ja siihen liittyvät rajoitukset eivät vaikeuttaneet tai helpottaneet tämän ryhmän tavoittamista. Muuta kuin suomea äidinkielenään puhuvien nuorten tavoittaminen

vaikeutui 41 prosentissa ja pysyi ennallaan 31 prosentissa niistä kunnista, jotka ilmoittivat kysymyksen koskevan heitä. On kuitenkin huomion arvoista, ettei 28 prosenttia osannut vastata kysymykseen tai ei kokenut tämän koskevan omaa kuntaansa.

Kyselyn avovastausten perusteella monessa kunnassa korona-aikana tavoitettiin vähemmän nuoria kuin ennen korona-aikaa, mikä on samansuuntainen tulos kuin Kanuunan vuonna 2020 julkaisemassa raportissa (Kanuuna 2020). Nämä tulokset

ovat kuitenkin ristiriidassa Valtion nuorisoneuvoston tilaaman selvityksen (Manu ym. 2021) kanssa. Selvityksessä tarkasteltiin koronakriisin vaikutuksia nuorisotoimialaan ja todettiin, että ”tavoitettujen nuorten joukko on yleisesti kasvanut ja heterogeenistynyt toiminnan eri muodoissa” (mt., 37). Myöskään Lokikirja-aineisto (kuvio 16)

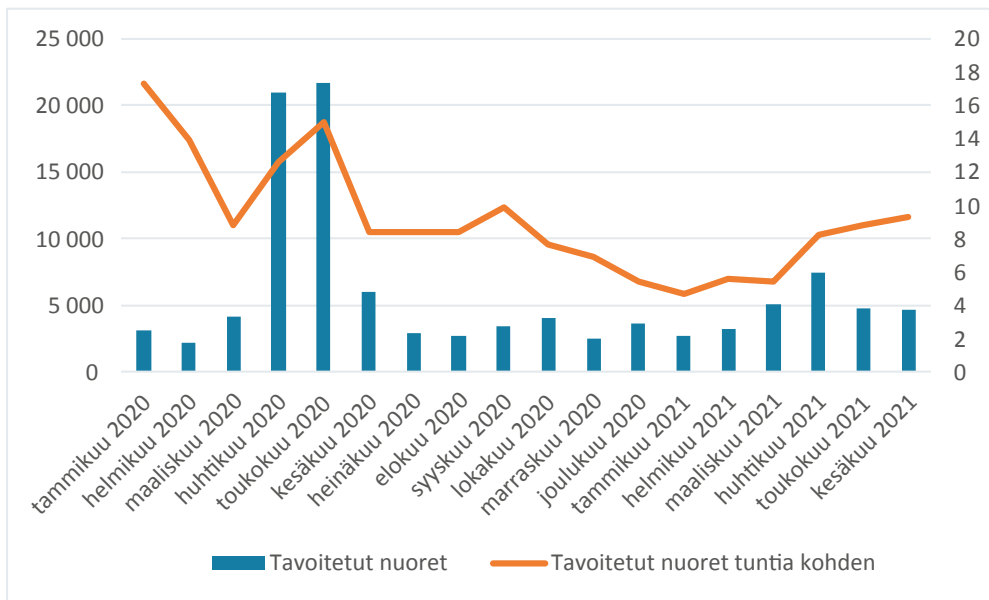
ei anna tukea optimistiselle arviolle nuorisotoimien parantuneesta tavoitavuudesta. Vaikka otetaan huomioon se, että kirjaa-
vien kuntien määrä putosi koronan myötä, kuvaa osallistujien määrän vaihtelu sitä, että rajoitusten purkamisen jälkeen osallistujien määrä on lisääntynyt ja rajoitusten asettamisen jälkeen vähentynyt.

Kuvio 16: Osallistuvien nuorten määrä nuorisotoimien kasvokkaisissa ja verkko-
toiminnoissa vuoden 2020 tammikuusta vuoden 2021 kesäkuuhun (Lokikirja-
aineisto).

Nuorten tavoittamisen osalta alueelliset erot ovat todennäköisesti olleet suuria, koska syksystä 2020 alkaen myös koronarajoitukset olivat alueellisia. Lisäksi nuorten tavoittamiseen on vaikuttanut se, miten toiminnassa onnistuttiin hyödyntämään verkkoympäristöjä ja digitaalisia välineitä. Esimerkiksi 57 prosentissa kuntia pienryhmätoimintaan osallistuneiden nuorten tavoittaminen vaikeutui paljon tai jonkin verran, mutta kuntien välillä oli runsaasti vaihtelua. Yli neljäsosa kunnista ilmoitti, että pienryhmätoimintaan osallistuvien nuorten tavoittaminen helpottui paljon tai jonkin verran (kuvio 15).

Kuten edellä todettiin, lisääntyi jalkautuva työote huomattavasti kyselyä edeltäneen vuoden aikana. Koska sisätilojen käyttöä rajoitettiin vuoden aikana enemmän tai vähemmän, pyrittiin nuoria tavoittamaan ulkona julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa. Lokikirja-aineiston perusteella (kuvio 17) nuorten tavoittaminen näyttääkin onnistuneen jalkautuvassa ja liikkuvassa työssä varsin hyvin poikkeusolojen aikana keväällä 2020, erityisesti huhti- ja toukokuun aikana.

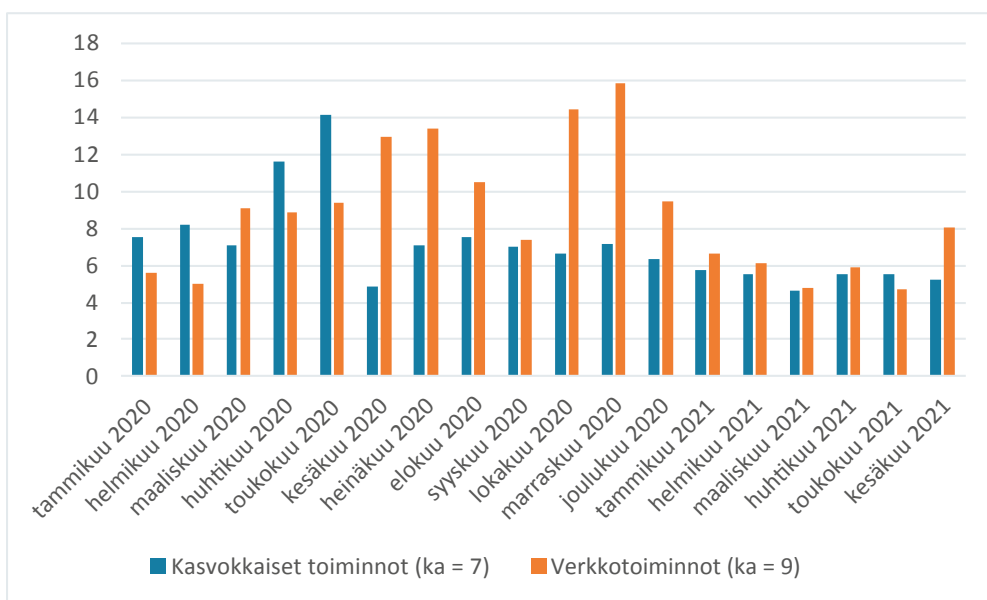
Kuvio 17: Jalkautuvassa ja liikkuvassa nuorisotyössä tavoitettujen nuorten määrä ja tavoitettujen nuorten määrä toimintatuntia kohden tammikuusta 2020 kesäkuuhun 2021 (Lokikirja-aineisto).

Vuoden 2020 huhti- ja toukokuun piikkiä lukuun ottamatta jalkautuvalla työotteella on tavoitettu kirjaavissa kunnissa varsin tasaisesti nuoria. Lokikirjauksissa voi kiinnittää huomiota siihen, että tavoitettujen nuorten määrä toimintatuntia kohden oli huipussaan ennen pandemian puhkeamista alkuvuodesta 2020. Kevään 2020 tiukkojen sulkutoimenpiteiden jälkeen nuorten tavoittaminen jalkautuvassa työssä näyttää tällä tavoin tarkasteltuna asettuneen matalammalle tasolle. Havainnon taustalla lienee useampia mahdollisia selityksiä. Yhtäältä voi pohtia, onko nuorten liikkuminen julkisessa tilassa jotenkin muuttunut tarkastelujakson aikana. Toisaalta on mahdollista, että nuorisotyöntekijät ovat keskittyneet kevään 2020 jälkeen intensiivisempään työskentelyyn pienempien ryhmien tai yksilöiden kanssa ja kenties jalkautuminen isompiin nuorten joukkoihin on jäänyt vähemmälle.

Kun tarkastellaan kasvokkaisen ja verkkotoiminnan eroja nuorten tavoittamisen

näkökulmasta Lokikirja-tietojen valossa (kuvio 18), voidaan odotetusti todeta, että toimintaan osallistuneiden nuorten määrä toimintatuntia kohden väheni keväällä 2020 kasvokkaisessa toiminnassa ja kasvoi huomattavasti verkkotoiminnoissa. Korona-ajan edetessä tilanne tasaantui, ja keväällä 2021 erot kasvokkaisen ja verkkotoiminnan välillä olivat tässä yhteydessä pieniä. On syytä huomata, että osallistujien määrissä esiintyy paikoin selkeääkin kausivaihtelua. Esimerkiksi kesän 2020 kasvokkaisen toiminnan osallistujien vähäisyys verrattuna verkkotoimintaan voi selittyä kesätoimintojen pienillä osallistujamäärillä ja pitkillä päivillä esimerkiksi leireillä. Vaihtelu perustuu myös koronatilanteen muutoksiin; esimerkiksi syksyllä 2020 useilla paikkakunnilla kiristettiin rajoituksia uudelleen. Osallistujarajoitusten aikana osallistujamäärät kasvokkaisessa toiminnassa laskivat, kun taas verkkotoiminnoissa virtuaaliset ovet olivat auki kaikille.

Kuvio 18: Kasvokkaisten ja verkkotoimintojen osallistujamäärät toimintatuntia kohden tammikuusta 2020 kesäkuuhun 2021 (Lokikirja-aineisto).

Korona-aikana digitaalisen nuorisotyön onnistumisessa kyse on toimintatavoista, kanavista ja nuorisotyöntekijöiden osaamisesta sekä nuorten halusta ja valmiuksista osallistua toimintaan (ks. myös Manu ym. 2021, 40–44). Kyselyaineiston perusteella osa tutuista nuorista jäi pois nuorisotoimien järjestämästä toiminnasta. Toisaalta kunnallinen nuorisotyö tavoitti osittain uusia nuoria, kun nuorisotalot sulkeutuivat, osallistujamääriä rajoitettiin ja työntekijäpanoksia kohdennettiin jatkautuvaan työhön ja verkkoympäristössä toteutettavaan nuorisotyöhön.

Lasten ja nuorten määrällinen kohtaaminen on vähentynyt merkittävästi. Laadullista kohtaamista pienemmissä ryhmissä on ollut enemmän niiltä osin, kun tiloja on voitu pitää edes jollain järjestelmällä auki.

Suurelta osalta kohtaamiset liveinä ovat jääneet. Kaikki eivät kykene nettinuo-
risotyön palveluihin.

Siirtyminen verkkoon on tuonut mukaan nuoria, jotka eivät ole syystä tai toisesta halunneet/uskaltaneet aiemmin tulla mukaan esim. nuorisotilalle.

Verkkovälitteisesti toteutetulle nuorisotilalle on löytänyt nuoria, joita emme normaalioloissa toiminnoissamme kohta-
ta. Normaalioloissa nuorisotilalla kävijöitä ei verkossa juuri ole näkynyt.

4 Koulu- ja oppilaitosnuorisotyö

Kuntien tekemä koulu- ja oppilaitosnuorisotyö on kehittynyt voimakkaasti 2000-luvun Suomessa. Esimerkiksi Humanistisessa ammattikorkeakoulussa ensimmäiset asiaa koskevat hankkeet käynnistyivät vuosina 2002–2003 yhteistyössä Jyväskylän kaupungin kanssa (Kolehmainen & Lahtinen 2014, 10). Kuluneen noin kahdenkymmenen vuoden aikana koulu- ja oppilaitosnuorisotyö on laajentunut työmuotona valtakunnallisesti. Tällä hetkellä sitä tehdään ainakin jossakin muodossa valtaosassa kuntia.

Koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä ei ohjata valtakunnallisesti. Tämä on jättänyt paljon tilaa kuntakohtaiselle vaihtelulle ja nuorisotoimista sekä yleisemmin kunnan koulutuspolitiikasta lähtevälle työn kehittämiseksi (esim. Kiilakoski 2014). Valtakunnalliset opetussuunnitelman perusteet mainitsevat nuorisotyön puhuttaessa yhteistyöstä muiden tahojen kanssa (OPH 2014, 36) sekä yksilöllisen oppilashuollon yhtenä yhteistyökumppanina (mt., 84). Nämä yleistasoiset kirjaukset kuvaavat sitä, että vuonna 2014 annettuja perusteita laadittaessa nuorisotyöstä oli tullut kouluille maininnan arvoinen yhteistyökumppani. Nuorisotyötä ei esimerkiksi mainittu edellisissä valtakunnallisissa opetussuunnitelman perusteissa, jotka annettiin vuonna 2004.

Opetussuunnitelman perusteet heijastelevat lisääntyvää yhteistyötä, mutta jättävät avoimeksi yhteistyön käytännön toteuttamisen. Osaltaan tilannetta selittää se, että nuorisotyön resurssit eri kunnissa vaihtelevat voimakkaasti. Näin ollen valtakunnallisten toimintatapojen kirjaaminen opetussuunnitelmiin tai muihin ohjaaviin dokumentteihin ei ole edes mahdollista. Nuorisotoimien resurssien lisäksi kunnilla

on 2000-luvun mittaan ollut vahva autonomia koulujen olosuhteiden ja koulutuspolitiikan linjaamisessa. Kunnat päättävät koulunuorisotyöhön olennaisesti vaikuttavista koulutuspoliittisista asioista, kuten opetuksen kokonaismäärästä, oppilasryhmien koosta, koulujen koosta, kouluvalinnoista, koulutilojen toiminnallisuudesta ja koululla olevista välineistä. Tämä tekee opetuksesta peruskouluissa paikallisen ilmiön. (Silvennoinen ym. 2018, 114.)

Kouluissa ja oppilaitoksissa toteutetussa nuorisotyössä on luultavasti suurta kuntakohtaista vaihtelua esimerkiksi resurssien, tavoitteiden, menetelmien, työn kattavuuden ja yhteistyöverkostojen osalta. Yhtenä kyselyn tehtävänä olikin tuottaa verrattain tarkkaa ja valtakunnallista perustietoa nuorisotoimien tekemästä työstä kouluissa ja oppilaitoksissa. Tavoitteena oli selvittää sekä resursseja että työn tavoitteita ja menetelmiä. Tähän asti koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä koskeva tutkimus- ja selvityskirjallisuus on ollut pääasiassa laadullista ja keskittynyt tiettyihin kuntiin tai alueisiin (esim. Kiilakoski 2014; Kolehmainen & Lahtinen 2014; Kantonen ym. 2021).

On ollut jo pitkään tiedossa, että kuntien tekemä nuorisotyö kouluissa ja oppilaitoksissa on lisääntynyt. Kasvu on näkynyt esimerkiksi vuoden 2019 Kunnallisesta nuorisotyöstä -kyselyssä (Kalliomaa & Ahonen-Walker 2019, 22–23), jossa koulun todettiin olevan toiseksi yleisin kunnallisen nuorisotyön toimintaympäristö nuorisotalojen jälkeen. Tuolloin arvioitiin, että koulunuorisotyö oli lisääntynyt viimeisen viiden vuoden aikana puolessa vastanneista kunnista. Verken vuoden 2021 kyselyyn digitaalisesta nuorisotyöstä vastasi vajaa tuhat nuorisotoimien työntekijää. Heil-

tä kysyttiin kolmea yleisintä toteutettua työmuotoa. Koulunuorisotyö oli toiseksi yleisin työmuoto, ja sitä toteutti noin kolmannes vastaajista. (Lehtonen 2021, 11.) Molemmat kyselyt viittaavat siihen, että koulunuorisotyö on vakiintunutta ja valtakunnallisesti jaettava. Lisäksi tiedetään, että osa kunnista on panostanut erityisesti perusasteella tehtävään nuorisotyöhön jo verrattain pitkään (Kiilakoski 2014). Nuorisotyöntekijöiden vuoteen 2030 ulottuvissa tulevaisuudenkuvissa kolme neljästä nuorisotyöntekijästä olettaa koulussa tehtävän nuorisotyön merkityksen kasvavan ainakin melko paljon (Malm 2020, 31). Koulu- ja oppilaitosnuorisotyö on lisääntynyt, ja ammattikunnassa on luottamusta siihen, että se lisääntyy edelleen. Työllä on imua.

Tässä luvussa avaamme kyselyyn ja Lokikirja-aineistoon perustuvia tuloksia käytössä olevista resursseista, työn tavoitteista ja menetelmistä sekä nuorisotyön asemasta osana kouluja ja oppilaitoksia. Vuoden 2021 kyselyn perusteella edellä kuvattu kasvu jatkuu edelleen. Tuloksia tulkittaessa on huomioitava, että aluehallintovirastot jakoivat syksyllä 2020 tehdyn haun perusteella rahaa kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävän nuorisotyön vahvistamiseen ja kehittämiseen. Haku-

kuulutuksen mukaan jaettava enimmäissumma oli 6,5 miljoonaa euroa. Kun tämä suhteutetaan siihen, että valtion budjettesityksessä vuodelle 2020 nuorisotyöhön oli varattu kokonaisuudessaan 79 miljoonaa euroa (Eduskunta 2019, 42), havaitaan, että summa on varsin huomattava. Koulu- ja oppilaitosnuorisotyöhön suunnattu kehittämisraha on suuruudeltaan noin 8 prosenttia koko valtion nuorisotyön tuesta. Näin tuntuva rahoitus näkyy väistämättä kasvaneina volyymeina. Tämän raportin kirjoitusajankohtana olevan tiedon mukaan erillisrahoitus ei kuitenkaan jatku. Tätä voi tulkita todeten, että koulunuorisotyötä pidetään yhtenä tapana toteuttaa koulun hyvinvointitehtävää, mutta tämä tapa ei ole vakiintunut. Vastaavia tavoitteita edistetään myös muiden ammattiryhmien toimesta, joita myös kehitetään hankkein ja kokeiluina ja joihin ohjataan paikallista ja valtakunnallista hankerahotusta. Voi todeta, että tarve tukea koulujen ja oppilaitosten hyvinvointitehtävää on tunnustettu, mutta koulunuorisotyöllä ei ole yksinoikeutta tehtävän toteuttamiseen. Jatkossa onkin seurattava, miten ison valtakunnallisen hankerahotuksen loppuminen vaikuttaa tehtävän työn intensiteettiin ja tavoitteisiin.

4.1 Koulu- ja oppilaitosnuorisotyön yleiskuva

Kyselyaineiston perusteella noin 90 prosenttia kunnista tekee nuorisotyötä kouluissa tai oppilaitoksissa. Myös aluehallintoviraston vuonna 2021 keräämien ja lähes kaikki Suomen kunnat kattavien tietojen mukaan lukema on noin 90 prosenttia, joten tulosta voi pitää varsin luotettavana (nuorisotilatot.fi). Niissä nuorisotoimissa, joissa koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä ei tehty, syyksi ilmoitettiin tyypillisimmin resurssien puute (6 %). Huomionarvoista on se, että työn tekemättömyyttä ei perusteltu lainkaan tarpeen puutteella tai sillä, etteikö se sopisi nuorisotyön ammatillisiin lähtökohtiin, kuten rikkoisi vapaaehtoisuuden periaatetta. Tuloksista voineekin pää-

tellä, että koulu- ja oppilaitosnuorisotyöllä on sen laajasta levinneisyydestä huolimatta edelleen kasvupotentiaalia (ks. myös Malm 2020, 31).

Koulu- ja oppilaitosnuorisotyön volyymien viimeaikaista kasvua kuvastaa se, että työtä tekevästä nuorisotoimista yli viisi vuotta. Kenties opetus- ja kulttuuriministeriön vuoden 2020 erityisrahoituksesta johtuen moni nuorisotoimi (23 %) oli vasta käynnistämässä tai suunnittelemassa toimintaa tai tehnyt sitä alle vuoden. Kasvavat volyymit näkyvät vastauksissa kysymykseen käytössä olevien resurssien muutoksesta viimeisen viiden vuoden ai-

kana. Koulu- ja oppilaitosnuorisotyöhön käytössä olevien resurssien lisääntymisestä raportoi 69 prosenttia ja resurssien niukkenemisestä ilmoitti vain seitsemän prosenttia vastaajista. Viimeaikaista kasvua voi kuvata myös avointen vastausten kautta:

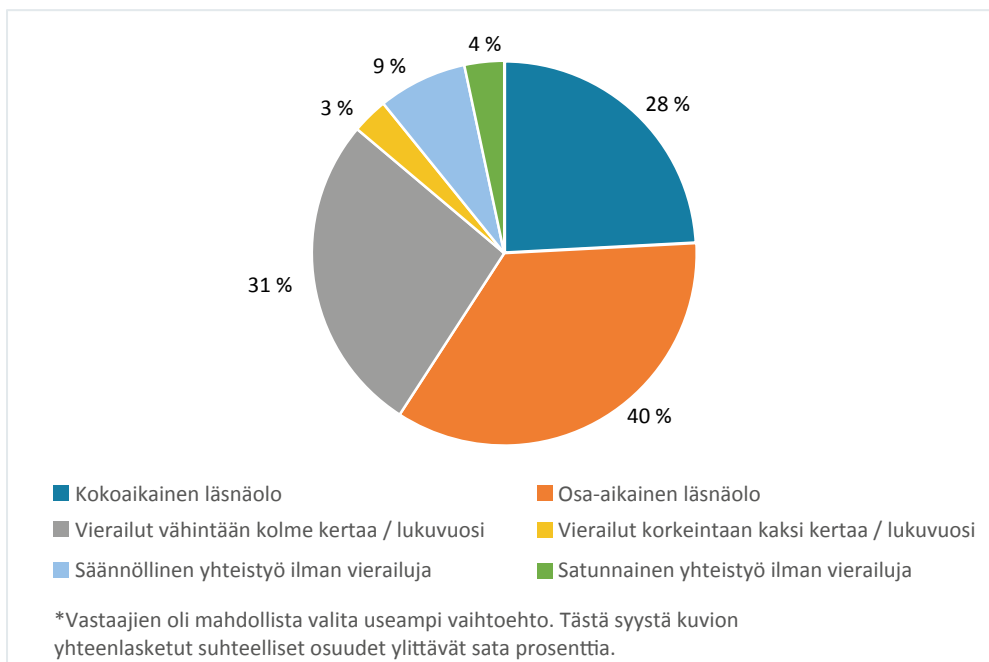
Ns. koronelvityshankerahan turvin on voitu palkata henkilö 100 %:n työajalla tekemään nuorisotyötä kouluissa ja oppilaitoksissa, joka aiemmin on ollut toki säännöllistä, muttei edes viikoittaista.

Kaupungissamme on tehty nuorisotyötä kouluissa jo viime vuosituhaten loppupuolelta, mutta vasta viime syksyä saimme oman koulujen nuorisonohjaajan.

Hankerahoitusmallien myötä ei liene yllättävää, että vastaushetkellä käytössä olleet resurssit olivat usein määräaikaista. Hieman alle puolet (43 %) vastaajista ra-

portoi nykyisten resurssien olleen käytössä alle kaksi vuotta. Toisaalta yhtä suuri joukko (43 %) kertoi resurssien olevan käytössä toistaiseksi. Jälkimmäisessä kuntajoukossa työ ei luultavasti ole riippuvaista ulkopuolisesta rahoituksesta. Kuntien välillä on siis melko isoja eroja sen mukaan, miten hyvin resurssit mahdollistavat pitkäkestoisen ja systemaattisen kehittämisen.

Kyselytiedon perusteella koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä tehdään verrattain suurilla työntekijäpanoksilla. Tyypillisintä oli joko nuorisotyöntekijöiden osa- tai kokoaikainen läsnäolo kouluilla tai oppilaitoksissa, tai vähintäänkin usein toistuvat vierailut. Koulu- tai oppilaitosnuorisotyötä tekevästä nuorisotoimista tällä intensiteetillä työtä teki 89 prosenttia. Toisin sanoen vain pienessä vähemmistössä nuorisotoimia työtä tehtiin pelkästään kevyempänä yhteistyönä ilman fyysistä läsnäoloa kouluilla tai oppilaitoksissa (kuvio 19). Kokoaikaista koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä tehtiin noin neljäsosassa kunnista.

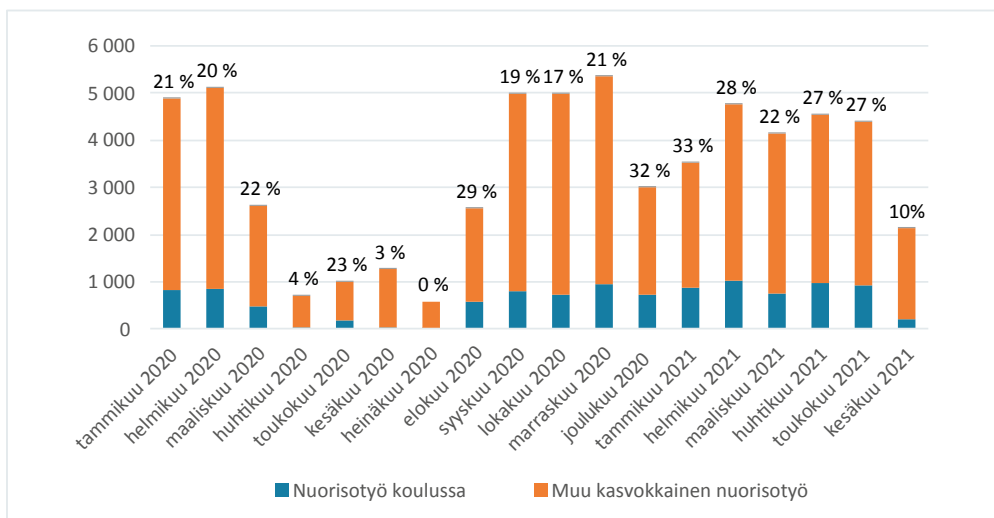

Kuvio 19: Koulu- ja oppilaitosnuorisotyön intensiteetti (kyselyaineisto).

Työn intensiteettiä voidaan tarkastella myös analysoimalla koulunuorisotyön osallistujamääriä kuukausitasolla Lokikirja-aineistosta. Tällöin saadaan selville, mikä osuus koulunuorisotyöllä on kaikista nuorisotyön kohtaavista toiminnoista sekä miten toiminta vaihtelee kuukausitasolla. Aineisto ei ole yleistettävissä valtakunnalliseksi kuvaukseksi, mutta toimii kuitenkin näytteenä siitä, miten toimintoja kirjanneissa kunnissa on koulunuorisotyötä toteutettu. Aineistoon on kirjattu eri kuukausina kasvokkaisissa toiminnoissa kohdatut nuoret sekä toimintakertojen määrät. Mikäli koulunuorisotyö on pitkäkestoista, toistuvaa ja systemaattista, ei aineistossa pitäisi havaita suuria eroja kuukausittaisissa osallistujamäärissä lukuun ottamatta niitä kuukausia, jolloin koronarajoitukset ovat vaikuttaneet toimintaan. Jos toiminta taas on kausiluonteista, aineistossa pitäisi näkyä vahvaa kausivaihtelua ja toiminnan intensiteetin kasvua esimerkiksi syyslukukauden alussa, jolloin ryhmäytyksiä tehdään oletettavasti eniten.

Kuviosta 20 voidaan havaita, että tarkastelujaksolla koulunuorisotyön toimin-

toimintakertojen määrässä tammikuusta 2020 kesäkuuhun 2021 suurimmat vaihtelut olivat poikkeusolosuhteissa keväällä 2020 sekä kesäkuukausina. Näitä jaksoja lukuun ottamatta toimintakertojen määrä vaihteli välillä 726 (lokakuu 2020) ja 1 030 (helmikuu 2021). Tästä voi päätellä, että koulunuorisotyötä tehtiin säännönmukaisesti. Huomionarvoista on myös se, että alkuvuonna 2020, ennen pandemia-aikaa ja lisärahoitusta koulunuorisotyöhön, toimintakertojen määrä oli vastaavalla tasolla. Kun koulunuorisotyön osallistumiskertojen määrää tarkastellaan suhteessa muuhun kasvokkaiseen työhön, saadaan kuvaa siitä, kuinka suuri osuus koulunuorisotyöllä on kaikista nuorisotyössä toteutetuista kasvokkaisista toiminnoista. Kesäkuukausia lukuun ottamatta tämä osuus vaihteli mittausjaksolla noin viidesosasta kolmasosaan. Toisin sanoen merkittävä osuus kaikista nuorisotoimien kasvokkaisista toiminnoista tapahtuu koulunuorisotyössä. Tämäkin osaltaan kuvaa koulunuorisotyön merkitystä nuorisotyön keskeisenä työmenetelmänä.

Kuvio 20: Koulu- ja oppilaitosnuorisotyön ja muun kasvokkaisen nuorisotyön osallistumiskerrat tammikuusta 2020 kesäkuuhun 2021. Koulu- ja oppilaitosnuorisotyön osallistumiskertojen suhteelliset osuudet kuukausitasolla. (Lokikirja-aineisto).

Edellä on kuvattu koulu- ja oppilaitosnuorisotyön intensiteetin vaihtelevan kunnittain. On olennaista huomata, että monessa kunnassa on sekä kouluissa tai oppilaitoksissa työskenteleviä että kevyempää yhteistyötä tai satunnaisia vierailuja tekeviä nuorisotyöntekijöitä. Toisin sanoen koulu- tai oppilaitosnuorisotyön erilaiset intensiteetit eivät sulje toisiaan pois edes saman kunnan alueella. Työyhteisön sisällä voi olla paljonkin vaihtelua ja erilaisia intensiteettejä työn tekemisessä.

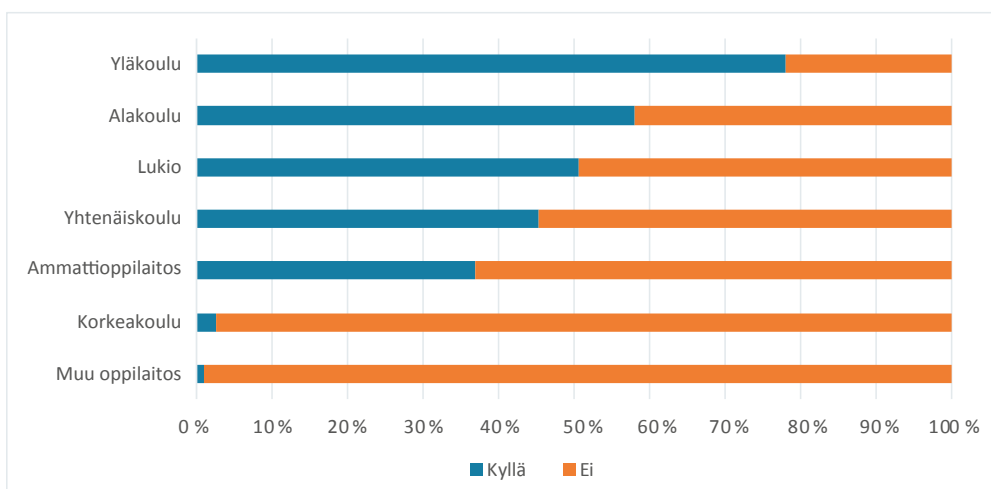
Meillä on resurssia koulu yhteistyöhön sekä perusnuorisotyöntekijän että etsivän nuorisotyöntekijän, mutta erityisesti koulunuorisotyöntekijän työajasta.

Kuntien välisen ja sisäisen intensiteetivaihtelun lisäksi vaihtelua voi havaita myös työn tavoitteissa ja menetelmissä. Vaihtelu on tyypillisesti suurta erityisesti isommissa kunnissa ja eri kouluasteiden välillä. Koulu- tai oppilaitosnuorisotyötä tehdään toisin sanoen kuntakentällä monin eri tavoin.

Ammatillisissa oppilaitoksissa toimintaa on käynnistetty pääosin asuntolatyön merkeissä, yhdessä oppilaitoksessa myös pienryhmä- ja yksilötyöskentelyä. Yhdessä yläkoulussa ja yhdessä yhtenäiskoulussa on päätoiminen koulunuorisotyöntekijä, muissa toimintamäärät ja -menetelmät vaihtelevat.

Kaikki oppilaitokset eivät ole samojen käytäntöjen alla, joten vaihtelua on ollut ja aiheuttanut välillä sekaannusta omassa työporukassamme.

Tässä raportissa ei ole tarkoituksenmukaista tarkastella tilannetta yksittäisten kuntien tai koulujen tarkkuudella. Olennaista kuitenkin on sen analysointi, mihin koulutusjärjestelmän osiin nuorisotoimen tekemä työ ja resurssit kohdentuvat. Aieman ja alueellisesti painottuneen selvitystyön perusteella on arvioitu, että nuorisotyötä tehtäisiin eniten yläkouluissa. Tämän jälkeen tyypillisimpänä nuorisotyön paikana on mainittu lukio. Saman arvion mukaan ammattioppilaitoksissa ja erityisesti alakouluissa nuorisotyötä on tehty vähemmän. (Kolehmainen & Lahtinen 2014, 24.) Tuore, ajankohtainen ja valtakunnallinen tieto on kuitenkin puuttunut. Käsillä olevan kyselytiedon perusteella aiheeseen voi etsiä tarkempia ja valtakunnallisempia vastauksia. Odotetusti myös tämän kyselyn perusteella nuorisotyötä tehdään eniten yläkouluissa. Korkeakouluja ja muita oppilaitoksia lukuun ottamatta nuorisotyöntekijöitä näyttää työskentelevän monenlaisissa kouluissa ja oppilaitoksissa, erityisesti alakouluissa, yhtenäiskouluissa, lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa (kuvio 21).

Kuvio 21: Missä kouluissa tai oppilaitoksissa kunnan nuorisotoimi tekee nuorisotyötä? (kyselyaineisto).

Yläkoulun merkitys on tunnistettavissa myös kyselylomakkeen avoimista vastauksista. Yläkoulu on kenties tyypillisimmin se paikka, josta koulu- ja oppilaitosnuorisotyö aloitetaan, mutta tämän jälkeen työmuotoa pyritään laajentamaan myös muille koulutusjärjestelmän askelmille: *”Tavoitteena on, että nuorisotyö olisi kasvatuskumppani kaikissa kouluissa. Nyt työtä tehdään pääsääntöisesti yläkoululla. Alakouluilla lähinnä välituntitoimintana.”*

Edellistä hieman tarkemman kuvan kunnallisen nuorisotyön volyymien kohdentumisesta eri koulutusjärjestelmän askelmille saa tarkastelemalla koulu- ja oppilaitosnuorisotyöhön käytettyjä henkilöresursseja (taulukko 5). Odotetusti yläkouluilla tehtävä työ haukkaa näinkin mitattuna suurimman osan nuorisotoimen panostuksista. Henkilöresurssien kautta

tarkasteltuna kuva on pääpiirteittäin samanlainen kuin kuviossa 21. Poikkeuksen muodostavat yhtäältä lukioiden ja ammattioppilaitosten sekä toisaalta alakoulujen ja yhtenäiskoulujen asemat. Edellisten volyymit näyttävät henkilöresurssien valossa aiempaa pienemmiltä ja jälkimmäisten suuremmilta. Nämä tulokset vahvistavat käsitystä, jonka mukaan koulunuorisotyö painottuu vahvasti yläkouluihin (ks. alaluku 4.2). Kuviossa 21 näkyvää lukioiden vahvaa osuutta selittänee niiden suurempi lukumäärä verrattuna ammatillisiin oppilaitoksiin, ja ehkä myös lukioverkoston ammatillisia oppilaitoksia suurempi tiheys. Niissä kunnissa, joista ammatillinen oppilaitos löytyy, valikoituu se lukioita suuremmalla todennäköisyydellä nuorisotoimen yhteistyökumppaniksi.

Taulukko 5: Nuorisotoimien ilmoittamat koulu- ja oppilaitostyön henkilöresursit työntekijöiden lukumäärinä. (kyselyaineisto).

	minimi	maksimi	keskiarvo	keski-hajonta	summa
Alakoulu (n=68)					
kokoaikaiset	0,00	2,00	0,193	0,501	13,14
osa-aikaiset	0,00	2,00	0,124	0,356	8,47
vierailevat	0,00	50,00	2,039	5,274	138,89
yhteistyötä tekevät	0,00	5,00	0,265	0,797	18,03
Yläkoulu (n=92)					
kokoaikaiset	0,00	8,00	0,654	1,461	60,14
osa-aikaiset	0,00	14,00	0,462	1,462	42,48
vierailevat	0,00	150,00	3,059	12,999	281,21
yhteistyötä tekevät	0,00	6,00	0,257	0,883	23,64
Yhtenäiskoulu (n=50)					
kokoaikaiset	0,00	12,00	0,599	1,633	30,11
osa-aikaiset	0,00	3,00	0,418	0,708	20,99
vierailevat	0,00	100,00	3,600	12,396	180,97
yhteistyötä tekevät	0,00	6,00	0,153	0,747	7,69
Ammatilliset (n=43)					
kokoaikaiset	0,00	9,00	0,408	1,223	17,76
osa-aikaiset	0,00	3,00	0,145	0,523	6,30
vierailevat	0,00	15,00	2,031	2,633	88,33
yhteistyötä tekevät	0,00	3,00	0,167	0,544	7,25
Lukio (n=56)					
kokoaikaiset	0,00	2,00	0,199	0,444	11,17
osa-aikaiset	0,00	2,00	0,126	0,407	7,08
vierailevat	0,00	15,00	1,526	2,190	85,57
yhteistyötä tekevät	0,00	4,00	0,196	0,579	10,97

Ilmoitettuja työntekijäresursseja tarkasteltaessa on syytä huomata varsin suuret keskihajonnat ja vastaajien oletettavasti summittaiset arviot erityisesti kouluissa ja oppilaitoksissa vierailevien työntekijöiden osalta. On todennäköistä, että kaikilla vastaajilla ei ole ollut käytössään tarkkaa tietoa tai välttämättä edes karkeaa arviota koulu- ja oppilaitosvierailujen määristä ja niihin käytetystä ajasta. Saman voisi ajatella koskevan myös koulu- ja oppilaitos-

yhteistyöhön käytettyjä työtunteja. Hajonnasta valtaosa selittyy kuntien kokoeroilla, mutta tarkkojen henkilöstöresurssien raportoimisen vaikeus on nähtävissä myös monien nuorisotoimien antamissa avoimissa vastauksissa. Koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä tehdään monin paikoin vakiintuneena osana kunnallista nuorisotyötä ilman erillistä budjettia tai siihen niimettyjä vastuuhenkilöitä.

Resurssikysymys on hyvin hankala vastata ja epäilemättä myös tulkita).

Meillä ei ole resursoitua koulunuorisotyöntekijää, mutta nuorisotoimen henkilökunta ja etsivät nuorisotyöntekijät toteuttavat kouluissa tehtävää nuorisotyötä työajan puitteissa tarpeen mukaan.

Resurssia ei ole erikseen määritelty koulunuorisotyöhön, vaan nuorisotyö toimii omissa tiloissa yläkoulun ja lukion läheisyydessä ja yhteistyö on joka päiväistä.

Edellä esille tuoduista syistä on vaikea antaa yksiselitteistä arviota koulu- ja oppilaitosnuorisotyöhön osallistuvien kunnan nuorisotyöntekijöiden määrästä. Koko- ja osa-aikaisten työntekijöiden määrää voi kuitenkin arvioida melko luotettavasti käytettävissä olevien tietojen perusteella. Kyselyotokseen valikoituneet nuorisotoimet ilmoittivat yhteensä 217,64 koko- tai osa-aikaisesta koulu- tai oppilaitosnuorisotyöntekijästä. Jos lähdetään siitä, että kuntakoon mukaan painotettu kyselyotos on valtakunnallisesti edustava ja tiedetään vastausprosentin olleen 53,9, niin karkean arvion kaikista Manner-Suomen koko- ja osa-aikaisista koulu- ja oppilaitosnuorisotyöntekijöistä saa yksinkertaisella prosenttilaskulla ($100 \times 217,64 / 53,9$). Tuloksena voi todeta, että Manner-Suomen nuorisotoimissa oli vuoden 2021 keväällä noin 400 koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä koko- tai osa-aikaisesti tekevää henkilöä. Koulu- ja oppilaitosten kanssa yhteistyötä tekeviä ja niissä vierailevia nuorisotoimien työntekijöitä oli huomattavasti tätä enemmän, muiden tahojen nuorisotyöntekijöistä puhumattakaan.

Nuorisotyön kehityksessä edellä kuvattua työntekijöiden määrää voi pitää varsin merkittävänä, sillä aiempien vuosien kyselyissä kuntien nuorisotyöntekijöiden kokonaismääräksi on arvioitu noin 3 000 (esim.

Allianssi 2017, 25; Kallio & Ahonen-Walker 2019, 21). Samalla on kuitenkin syytä huomauttaa, että vuoden 2020 lopussa Suomessa oli 2 130 peruskoulua ja niissä yhteensä noin 548 100 oppilasta. Lukioita oli puolestaan 335 ja ammatillisia oppilaitoksia 82 ja näissä oppilaita noin 323 000. Näihin lukuihin voidaan lisätä vielä kymmeniä erityiskouluja ja -oppilaitoksia sekä niiden tuhannet oppilaat ja opiskelijat. (Tilastokeskus 2021.) Tällä tavoin tarkasteltuna ainakaan koko- tai osa-aikaisia nuorisotyöntekijöitä ei riitä kuin murto-osalle kouluista ja oppilaitoksista ja panos yksittäisen oppilaan tai opiskelijan näkökulmasta jää valtakunnallisesta näkökulmasta väistämättä pieneksi.

Kuntien peruskoulunuorisotyön resurssi voi suhteuttaa perusasteen oppilashuoltoon ja kouluissa toimivien terveydenhoitajien, lääkäreiden, kuraattoreiden sekä psykologien määriin. Opiskelija- ja oppilashuoltolaki määrittää oppilailla olevia oikeuksia saada yksilöllisen oppilashuollon palveluita sekä kuvaa määrääjät, joihin mennessä on päästävä näiden palvelujen piiriin. (Opiskelija- ja oppilashuoltolaki 1287/2013.) Koulunuorisotyötä taas ei normiteta lainsäädännössä, ja palvelujen saatavuus vaihtelee kunnittain, mutta myös kuntien sisällä. Kuraattorin ja terveydenhoitajan palveluja taas on saatavilla yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta kaikissa peruskouluissa. Nimetty psykologi ja lääkärikin on valtaosassa kouluista. Ammattilaisten tosiasiallista saatavuutta peruskouluissa voi mitata suhteuttamalla kunkin ammattiryhmän käytössä oleva työaika oppilasmäärään.

Lukuvuonna 2014–2015 yhdellä koko-aikaisella terveydenhoitajalla oli käytössään keskimäärin 6,6 työtuntia viikossa sataa oppilasta kohden. Kuraattoreilla vastaava lukema oli 4,1, koulupsykologeilla 2,3 ja lääkäreillä 0,8. (Wiss ym. 2017, 8.) Samalla tavalla laskettuna yhden koko-aikaisen (perus)koulunuorisotyöntekijän käytössä oleva tuntimäärä sataa oppilas-

ta kohden viikossa oli 1,3 vuonna 2021⁴. Vertailua tehtäessä on huomioitava, että kokoikäisten oppilashuollon ammattilaisten määrät ovat todennäköisesti nousseet kuudessa vuodessa. Erityisesti koulu-psykologeja on pyritty palkkaamaan lisää. Joka tapauksessa edellä esitetyt, lähinnä suuntaa antavat, vertailutiedot on syytä pitää mielessä pohdittaessa koulu- ja oppilaitosnuorisotyön mahdollisia merkityksiä tai sen mahdollisuuksia osallistua moniammatillisiin verkostoihin.

Jatkamme seuraavaksi yksityiskohtai-

sempää tarkastelua koulu- ja oppilaitosnuorisotyön sisältöjen eli tavoitteiden ja menetelmien näkökulmasta. Tarkastelemme erikseen perusasteen kouluja ja toisen asteen oppilaitoksia. Korkeakouluissa ja muissa oppilaitoksissa tehty työ on niin vähäistä, ettei niiden määrällinen tarkastelu ole perusteltua. Yhtenäiskouluja tarkastellaan osana perusastetta, sillä valtaosa niistä muodostuu ala- ja yläkoulun yhdistelmästä. Samalla on kuitenkin muistettava, että joihinkin yhtenäiskouluihin sisältyy myös lukio.

4.2 Nuorisotyö perusasteella

Erityisesti alakoulujen mutta myös yläkoulujen kohdalla on syytä muistaa, että valtaosassa kuntia on useita kouluja. Suomessa oli kaikkiaan 2 130 peruskoulu ja näiden lisäksi 63 peruskouluasteen erityiskoulu vuonna 2020 (Tilastokeskus 2021). Suomalaiseen koulutuspolitiikkaan on kuulunut 1990-luvulta lähtien paikallisten ja koulukohtaisten ratkaisujen painottaminen, mikä on näkynyt opettajien ja myös koulujen autonomian lisääntymisenä (Simola 2015). Myös nuorisotyötä ohjataan Suomessa verrattain väljästi, ja kunnat pääsevät tai joutuvat linjaamaan nuorisotyön toimintoja ja jakamaan niihin resursseja paikallisten lähtökohtien mukaan (Kiilakoski ym. 2018a). Valtakunnallisesti koulunuorisotyötä ei ole ohjattu informaatio- tai resurssiohjauksen keinoin merkittävästi ennen aluehallintovirastojen jakamaa vuoden 2020 rahoitusta, joka sekin on määräaikainen. On siten todennäköistä, että kuntien välillä on eroja koulunuorisotyön toteuttamisessa. Kyselyvastausten perusteella näin näyttää myös olevan.

Alakouluilla nuorisotyötä tekevästä nuorisotoimista yhteensä vain 42 prosenttia (n = 33) ilmoitti, että kunnan alueella on joko yksi alakoulu tai että kaikissa kunnan alakouluissa tehdään nuorisotyötä samalla tavalla. Toisin sanoen suuressa osassa kuntia voi olla huomattavaakin vaihtelua siinä, miten nuorisotyötä milläkin alakoululla tehdään. Yhtenäis- ja yläkoulujen kohdalla kuntien sisäistä vaihtelua oli vähemmän, osin johtuen yläkoulujen vähäisemmästä määrästä. Yhteensä 75 prosenttia vastaajista (n = 47) raportoiti, että kunnan alueella on vain yksi yhtenäiskoulu tai että kaikissa yhtenäiskouluissa nuorisotyötä tehdään samalla tavalla. Yläkoulujen osalta vastaava prosentti oli 71 (n = 75).

Kuntien sisäisestä ja niiden välisestä vaihtelusta huolimatta kyselyvastausten analyysi tekee näkyväksi jossain määrin yhteneväisiä tavoitteita perusasteella tehtävälle nuorisotyölle (taulukko 6). Kyselylomakkeessa pyysimme vastaajia asettamaan viisi tärkeintä tavoitetta tärkeysjärjestykseen. Koulunuorisotyön variaatiota osoittaa kuitenkin se, ettei yksikään

4 Peruskouluissa nuorisotyötä kokoikäisesti tekevien käytössä olevat tuntimäärät sataa oppilasta kohden laskettiin seuraavalla tavalla: Ensin laskimme yhteen kokoikäisten alakoulu-, yläkoulu- ja yhtenäiskoulujen työntekijöiden summat ($13,14 + 60,14 + 30,11 = 103,39$). Tämän jälkeen muodostimme arvion Manner-Suomen kaikkien nuorisotoimien kokoikäisten koulunuorisotyöntekijöiden määrästä kyselyn vastausprosentin mukaan ($103,39 \times 100 / 53,9 = 191,81$). Seuraavaksi laskimme näiden työntekijöiden viikkotunnit yhteen ($191,81 \times 37,5 = 7193,18$). Lopulta yhteenlasketut viikkotunnit jaettiin oppilasmäärällä ja kerrottiin sadalla ($7193,18 / 548 \times 100 \approx 1,3$). Lähinnä vastauskadosta ja vastaajien mahdollisesti karkeista arvioista johtuen on muistettava, että laskelman lopputulos on ainoastaan suuntaa antava.

tavoite päätyntä kaikkien vastanneiden kuntien viiden tärkeimmän listalle.

Tavoitteissa korostuivat nuorten kaveri- ja ryhmäsuhteiden parantaminen, kiusaamisen ja väkivallan ehkäisy, koulussa viihtyminen sekä koulutussiirtymien tukeminen. Eniten esitettyjen tavoitteiden eli kaverisuhteiden parantamisen ja koulukiusaamisen ehkäisyn voi nähdä liittyvän samaan vertaissuhteiden tematiikkaan erityisesti siinä tapauksessa, että koulukiusaaminen ymmärretään ilmiöksi, jota voidaan torjua kiinnittämällä huomiota ryhmien toimintakykyyn ja keskinäisriippuvuuteen (Kiilakoski 2021a). Näiden lisäksi tavoitteiksi mainittiin melko tyypillisesti nuorten vapaa-ajalle paikantuvia seikkoja, kuten nuorisotoimen toiminnasta tiedottaminen. Varsin vähän mainintoja saivat koulumenestykseen, oppimisen edistämiseen, opintojen keskeyttämisen ehkäisemiseen ja opiskelurauhan parantamiseen liittyvät tavoitteet. Näin voisi tulkita, että perusasteella tehtävä nuorisotyö ei ole tullut koululaitoksen intressien ”kolonisoimaksi”, kuten joskus on pelätty, ja että koulunuorisotyön tavoitteet määrittyvät enemmän nuorisotyön lähtökohdista käsin (vrt. Corney 2006, 20). Tavoitteet paikantuvat siis ryhmätasoon yksilö- ja laajemman yhteisötason tavoitteiden jäädessä taustalle. Kyselyssä vastausvaihtoehdoiksi tarjotut yhteisötason tavoitteet, kuten koulukulttuurin muuttaminen nuorisolähtöisemmäksi tai koulun sukupolvisuhteiden parantaminen, saivat vain niukasti mainintoja, ja avoimissa vastauksissakin tämänkaltaiset tavoitteet paikannettiin nykyhetken sijaan tulevaisuuteen (vrt. Jeffs 2007).

Koulunuorisotyön tavoitteena on myös kytkeä nuorisotyö tiiviiksi osaksi koulujen kasvattajayhteisöä ja koulun arkea.

Koulunuorisotyön menetelmien osalta pyysimme vastaajia arvioimaan niiden käytön yleisyyttä oman kunnan toiminnassa. Perusasteella tehtävän nuorisotyön tavoitteet ovat varsin loogisessa suhteessa käytettyihin menetelmiin. Käytetyimmät

menetelmät olivat ryhmäyttämiset, välituntitoiminta ja teemapäivät tai oppitunnit. Nämä menetelmät ovat olleet pitkään käytössä, ja esimerkiksi vuosien 2012–2014 aikana tehdyssä koulunuorisotyötä koskevassa tutkimuksessa ne olivat varsin laajalti käytettyjä ja niitä pyrittiin edelleen kehittämään (Kiilakoski 2014). Voi myös huomioda, että edelliset menetelmät ovat luonteeltaan pitkälti oppiaineiden ulkopuolisia toimintoja (englanniksi niistä puhutaan termillä *extra-curricular activities*), mikä osaltaan korostaa sitä, että nuorisotyö on pikemminkin hakeutunut tukemaan nuorten omaa toimintaa ja ryhmäsuhteita kuin nivoutunut osaksi koko koulun toimintoja yhdistävää yhteisöllistä kehystä.

Niukemmin tässä kyselyssä mainittuja menetelmiä olivat tukioppilas- ja oppilaskuntatoiminta, joiden osalta kouluissa on jo vahvoja perinteitä ja näihin nimetyt ohjaavia opettajia, joiden vastuulle toiminnan ohjaaminen oletettavasti kuuluu. Kokonaisuudessaan näyttää siltä, että nuorisotyötä tehdään peruskouluissa lähinnä ryhmälähtöisesti työskennellen ja kouluhyvinvointiin panostaen sekä jossain määrin edistäen sujuvia siirymiä koulutusjärjestelmän seuraaville askelmille. Nuorisotyö asettuu tukemaan nuorten keskinäisiä toimintoja eikä ole integroitunut vahvasti osaksi koulun opetustehtävää. Tätä päätelmää tukee myös se kyselyn tulos, ettei koulunuorisotyöstä ollut laajamittaisesti linjattu koulun kanssa yhteistyössä tehdyissä asiakirjoissa (ks. luku 4.4). Jos tavoitteista oli linjattu laajasti, niistä oli kirjattu nuorisotoimen omiin asiakirjoihin.

Taulukko 6: Nuorisotyön tavoitteiden ja menetelmien yleisyys perusasteen kouluissa keskiarvoina* (kyselyaineisto).

TAVOITE	Alakoulu (n=80)	Yhtenäis-koulu (n=61)	Yläkoulu (n=106)	MENETELMÄ	Alakoulu (n=77)	Yhtenäis-koulu (n=61)	Yläkoulu (n=105)
Vertais- ja ryhmäsuhteiden vahvistaminen	2,51	2,90	2,80	Ryhmyttäminen	3,58	4,21	4,18
Kiusaamisen ja väkivallan ehkäisy	2,37	2,14	2,29	Välituntitoiminta	3,39	3,97	3,80
Kouluviihtyvyyden parantaminen	2,00	1,88	1,95	Moniammatillinen työskentely	3,24	3,83	3,87
Koulutussirtymien tukeminen	1,92	1,54	1,37	Teemapäivät tai oppitunnit	3,44	3,58	3,59
Nuorisotoimen toiminnasta tiedottaminen	1,55	1,17	1,26	Yksilökeskustelut	2,72	3,66	3,49
Vaikuttamis-mahdollisuuksien lisääminen	0,95	1,50	1,35	Pienryhmä-työskentely	2,85	3,35	3,32
Vapaa-ajan mahdollisuuksien lisääminen	1,56	0,97	0,93	Toiminta oppitunneilla	3,09	3,27	3,26
Koulukulttuurin muuttaminen nuorisolähtoisemmäksi	0,54	0,84	0,68	Oppilaskunta-toiminta	2,32	3,15	2,93
Opintojen keskeyttämisen ehkäiseminen	0,14	0,84	0,76	Tukioppilas-toiminta	2,10	3,06	3,00
Opiskelurauhan parantaminen	0,46	0,35	0,55	Muu	0,19	0,20	0,24
Oppimisen edistäminen	0,32	0,50	0,41				
Koulumenestyksen parantaminen	0,10	0,10	0,27				
Sukupolvi-suhteiden parantaminen	0,18	0,10	0,08				
Muu	0,17	0,10	0,05				

* Tavoitteiden ja menetelmien jakaumien keskiarvot eivät ole yhteismitalliset. Tavoitteita kysyttäessä vastaajia pyydettiin sijoittamaan korkeintaan viisi tavoitetta tärkeysjärjestykseen (5 = tärkein... 1 = vähiten tärkeä), jolloin valtaosa tavoitteista jäi kokonaan ilman mainintaa. Menetelmien kohdalla vastaajille annettiin viisiportainen asteikko, jonka kautta arvioitiin jokaisen menetelmän käytön yleisyyttä (5 = jatkuvasti... 1 = ei koskaan). Tästä syystä menetelmien saamat keskiarvot ovat tavoitteita suurempia.

Tarkasteltaessa perusasteen nuorisotyötä tavoitteiden ja menetelmien näkökulmasta erottuu alakoulun nuorisotyö jossain määrin yläkoulusta ja yhtenäiskoulusta. Jälkimmäisten osalta tavoitteiden ja menetelmien tärkeysjärjestys on hyvin samankaltainen. Näin ollen voi olettaa, että yhtenäiskouluissa tehtävä nuorisotyö kohdentuu pääasiassa yläkouluikäisiin. Varsin kiinnostavasti alakouluilla tehtävä nuorisotyö painottuu yläkouluja (ja yhtenäiskouluja) hieman vahvemmin sekä koulutussiirtymien tukemiseen että kouluajan ulkopuoliseen vapaa-aikaan. Näyttääkin todennäköiseltä, että alakouluissa tehtävä nuorisotyö kohdentuu käytännössä koulujen vanhimpiin ikäluokkiin, jolloin pyrkimyksenä on seuraavalle kouluasteelle saattaminen, valmistaminen yläkouluikäisten elämää määrittäviin ilmiöihin ja ohjaaminen lähinnä yläkouluikäisille suunnattuihin vapaa-ajan palveluihin. Tätä päätelmää tukevat myös jotkin kyselyn avovastaukset.

Alakoulujen osalta keskeisin toimintamuoto on kaikille kuudensille luokille toteutettava haltuun otettava koulutuskokonaisuus, jonka keskiössä ovat ennaltaehkäisevä päihdetyö sekä elämänhallinnalliset asiat.

Yläkouluissa (ja yhtenäiskouluissa) tavoitteet painottuivat alakoulua vahvemmin nuorten kaveri- ja ryhmäsuhteisiin sekä vaikuttamismahdollisuuksien lisäämiseen.

4.3 Nuorisotyö toisella asteella

Vaikka suurimmat nuorisotoimien panostukset kohdentuivat perusasteella tehtävään nuorisotyöhön, on myös toinen aste merkittävä kunnallisen nuorisotyön toimintakenttä. Toisen asteen ja erityisesti ammatillisten oppilaitosten painoarvoa lisää näiden verrattain pieni määrä. Kun peruskouluja on Suomessa yli 2 000, on ammatillisten oppilaitosten määrä 82. Jos mukaan lasketaan erityis- ja erikoisoppilai-

tavoitteisiin liittyvien erojen ohella vaikuttaa myös siltä, että yhtenäis- ja yläkouluilla tehty nuorisotyö on alakouluja intensiivisempää. Kyselyvastausten perusteella yhtenäis- ja yläkouluissa eri menetelmiä hyödynnettiin alakoulua säännöllisemmin ja laajemmin. Sama ero intensiivisyydessä oli todettavissa yllä jo henkilöstöresurssien tarkastelussa (taulukko 5).

Tavoitteita ja menetelmiä tarkasteltaessa on syytä huomata keskiarvoihin perustuvan analyysin katvealueet. Keskiarvot luovat helposti kuvan, jonka mukaan koulunuorisotyön tavoitteet ja menetelmät olisivat jokseenkin yhteneväiset, ja niistä vallitsisi verrattain laaja yhteisymmärrys kunnallisen nuorisotyön kentällä. Lienee kuitenkin monia nuorisotoimia, joissa koulunuorisotyön perusta mietittyttä ja koko ammattikunnan paikka osana kunnan koulukenttää on epäselvä. Koulun yleinen hyvinvointitehtävä tunnustetaan, samoin kuin tarve tukea aikuisten toimesta nuorten arkea, mutta kaikissa kunnissa ei ollut selvyyttä siitä, mikä olisi nuorisotyön erityinen tehtävä tähän tarpeeseen vastamisessa.

Kokopäiväisesti koulussa työskentelevien nuorisotyöntekijöiden työskentelyssä ollaan vielä alkumetreillä ja kehittäminen on aluillaan. Vielä ei ole selkeästi löytynyt sitä nuorisotyöllistä tarvetta/merkitystä, joka erottuisi siitä lisäaikuisten tarpeesta, joka tuntuu olevan kova kaikissa kouluissa.

tokset, aikuisten ammatilliset koulutuskeskukset sekä turvallisuusalan oppilaitokset, määrä nousee noin 120 oppilaitokseen. (Tilastokeskus 2021.) On oman selvityksensä aihe, missä määrin nuorisotoimet tekevät ylipäänsä yhteistyötä ammatillisten erikoisoppilaitosten ja erityisoppilaitosten kanssa. Oletuksemme on, että vastaukset koskettavat lähinnä ”tavallisia” ammatillisia oppilaitoksia. Näistä löytyy verrattain

suurella todennäköisyydellä yhteyksiä paikallisiin nuorisotoimiin.

Nuorisotoimien työ ammatillisissa oppilaitoksissa kasautui ymmärrettävästi asukasluvultaan isoimpiin kuntiin, joissa todennäköisemmin on ammatillista koulutusta. Tästä huolimatta ainakin yksittäistapauksissa myös hyvin pienten kuntien nuorisotoimilla saattoi olla yhteyksiä lähialueiden oppilaitoksiin.

Talvikylässä [peitenimi] ei ole kuin peruskoulu. Amatilliset oppilaitokset ja lukiot sijaitsevat lähikunnissa. Ja niissä tehdään sovitusti vierailuja.

Teemme lisääntyvästi yhteistyötä muilla paikkakunnilla olevien ammatillisten oppilaitosten kanssa. Paikkakunnalla ei ole omaa ammatillista oppilaitosta.

Edellistä havaintoa selittää osaltaan se, että monin paikoin ammatillisten oppilaitosten toiminnasta vastaavat kuntayhtymät ja vastaajien edustamat kunnat voivat kuulua tällaiseen yhtymään. Tällöin kuntarajojen ylittely oppilaitosnuorisotyössä lienee luontevaa. Yleisellä tasolla tilanne on kuitenkin se, että ammattioppilaitosnuorisotyötä tekevissä kunnissa voi olla useita ammatillisia oppilaitoksia ja variaatio oppilaitosnuorisotyössä kuntien sisällä saattaa olla suurta. Nuorisotyötä ammatillisissa oppilaitoksissa tekevästä nuorisotoimista 56 prosenttia (n = 27) ilmoitti, että kunnassa on joko yksi ammatillinen oppilaitos tai että nuorisotyötä tehdään samalla tavalla kaikissa kunnan alueella olevissa ammatillisissa oppilaitoksissa. Toisin sanoen lähes puolesta nuorisotyötä ammatillisissa oppilaitoksissa tekevästä kunnista löytyy sisäistä vaihtelua.

Lukioiden osalta kuntien sisäistä vaihtelua oli selvästi vähemmän. Lähes kaikissa (92 %, n = 61) lukionuorisotyötä tekevissä kunnissa oli vain yksi lukio, ja lisäksi muutamassa kunnassa nuorisotyötä tehtiin samalla tavalla kaikissa kunnan alueen lukioissa (4 %, n = 3). Edellistä ja lukionuorisotyön kohdalla poikkeuksellista jakaumaa selittää työmuodon paikantu-

minen pieniin kuntiin ja kenties isommilla paikkakunnilla pienempien lukioiden yhdistäminen suuremmiksi yksiköiksi.

Kuten edellä perusasteen kohdalla, pyysimme kyselyvastaajia asettamaan viisi oppilaitosnuorisotyön keskeisintä tavoitetta tärkeysjärjestykseen. Tavoitteita tarkasteltaessa (taulukko 7) paljastuu melko selkeitä eroja suhteessa perusasteeseen. Oppilaitosnuorisotyön tavoitteet liittyvät perusastetta vahvemmin opiskeluun ja koulutusjärjestelmän virallisiin tavoitteisiin sekä etenemiseen koulutusjärjestelmän askelmalta toiselle. Keskeisiksi tavoitteiksi ilmoitettiin opintojen keskeyttämisen ehkäiseminen ja koulutussiirtymien tukeminen. Toki myös vertais- ja ryhmäsuhteiden vahvistaminen nähtiin keskeisenä tavoitteena, mutta esimerkiksi kiusaamisen ja väkivallan ehkäisy ei saanut toisella asteella kovin suurta painoarvoa. Eroista huolimatta myös yhteistä perusasteen tavoitteiden kanssa on paljon. Myös toisen asteen osalta näyttää siltä, että nuorisotyöntekijöitä ei nähdä opetushenkilöstön toimintaa täydentävinä ”apukäsinä”, sillä opintomenestyksen ja opiskelurauhan parantaminen jäivät tavoittehierarchy pohjalle. Samalla yhteistä on kuitenkin myös se, että nuorisotyön tavoitteet kohdentuivat vain harvoin holistisiin tai yhteisötason päämääriin, kuten oppilaitoksen sukupolvisuhteiden parantamiseen tai oppilaitoskulttuurin muuttamiseen nuorisolähtöisemmäksi.

Oppilaitosnuorisotyön ensisijaisista tavoitteista avautuva kiinnostava kysymys koskee sitä, miten koulutuksen keskeyttämistä ehkäistään ja koulutussiirtymiä tuetaan käytännössä. Pyritäänkö kiinnittymistä oppilaitoksiin ja laajemmin koulutusjärjestelmään edistämään nuorten ryhmäsuhteiden tai yhteisöllisyyden vai yksittäisten nuorten kautta? Kuten perusasteen kohdalla, pyysimme vastaajia arvioimaan myös oppilaitosnuorisotyön menetelmien käytön yleisyyttä viisiportaisella asteikolla. Vastaus esittämämme kysymykseen kallistuu jälkimmäiseen vaihtoehtoon: toisella asteella yksilötyö oli tyypillisempää ja menetelmät kohdentui-

vat vähemmän nuoriin ryhmänä. Useimmin käytetyt nuorisotyön menetelmät olivat moniammatillinen työskentely ja yksilökeskustelut. Tästä huolimatta myös ryhmälähtöiset menetelmät, kuten teemapäivät, ryhmäyttämiset ja välituntitoiminnot olivat melko yleisesti käytössä. Samalla on kuitenkin muistettava, että työn tavoitteet kohdentuivat vain harvoin oppilaitoksiin yhteisinä. Vaikka nuorisotyön menetel-

mällinen osaaminen on perinteisesti painottunut ryhmädynamiikan kehittämiseen (Hoikkala & Kuivakangas 2017), on viime aikoina korostunut myös yksilöiden kanssa tehtävä työ. Tähän on vaikuttanut erityisesti etsivän nuorisotyön voimakas kasvu. (Nieminen 2014.) Kyselyaineistoon nojaten voikin arvella, että erityisesti ammatillisissa oppilaitoksissa nuorisotyötä tehdään monin paikoin etsivän työn otteella.

Taulukko 7: Nuorisotyön tavoitteiden ja menetelmien yleisyys toisella asteella keskiarvoina* (kyselyaineisto).

TAVOITE	Lukio (n=67)	Ammatilliset oppilaitokset (n=48)	MENETELMÄ	Lukio (n=67)	Ammatilliset oppilaitokset (n=48)
Opintojen keskeyttämisen ehkäiseminen	2,39	2,75	Moniammatillinen työskentely	3,31	3,74
Vertais- ja ryhmäsuhteiden vahvistaminen	2,24	1,60	Yksilökeskustelut	3,02	3,43
Koulutussiirtymien tukeminen	1,28	1,86	Teemapäivät tai oppitunnit	2,85	2,62
Oppilaitosviihtyvyyden parantaminen	1,52	1,44	Ryhmäyttäminen	2,73	2,50
Vaikuttamismahdollisuuksien lisääminen	1,61	1,09	Välituntitoiminta	2,49	2,33
Nuorisotoimen toiminnasta tiedottaminen	1,36	1,58	Opiskelijakunta-toiminta	2,51	2,10
Kiusaamisen ja väkivallan ehkäisy	1,21	1,20	Pienryhmätyöskentely	2,19	2,29
Vapaa-ajan mahdollisuuksien lisääminen	0,75	0,97	Toiminta oppitunneilla	2,16	2,19
Oppimisen edistäminen	0,65	0,87	Tukioppilastoiminta tai vastaava	2,16	1,77
Oppilaitoskulttuurin muuttaminen nuorisolähtöisemmäksi	0,54	0,56	Muu	0,25	0,24
Opintomenestyksen parantaminen	0,40	0,39			
Opiskelurauhan parantaminen	0,38	0,17			
Muu	0,23	0,07			
Sukupolvisuhteiden parantaminen	0,04	0,06			

* Tavoitteiden ja menetelmien jakaumia kuvaavat keskiarvot eivät ole yhteismitalliset. Tavoitteita kysyttäessä vastaajia pyydettiin sijoittamaan korkeintaan viisi tavoitetta tärkeysjärjestykseen (5 = tärkein... 1 = vähiten tärkeä), jolloin valtaosa tavoitteista jäi kokonaan ilman mainintaa. Menetelmien kohdalla vastaajille annettiin viisiportainen asteikko, jonka kautta arvioitiin jokaisen menetelmän käytön yleisyyttä (5 = jatkuvasti... 1 = ei koskaan). Tästä syystä menetelmien saamat keskiarvot ovat tavoitteita suurempia.

Kun toisen asteen nuorisotyön tavoitteita ja menetelmiä tarkastellaan yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen välillä, avautuu näkymiä lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa tehtävän nuorisotyön eroihin. Koulutuksen keskeyttämisen ehkäiseminen ja siirtymien tukeminen painottuivat erityisen vahvasti ammatillisella puolella, kun taas lukioissa tavoitteet kohdentuivat hieman tyypillisemmin ryhmä- ja vertaissuhteisiin sekä vaikuttamismahdollisuuksien lisäämiseen. Samat erot ovat pieneltä osin havaittavissa myös menetelmien osalta. Ammatillisella puolella moniammatillinen työskentely ja yksilökeskustelut olivat kaikkein tyypillisimpiä menetelmiä, kun taas lukioissa hyödynnettiin hieman yleisemmin ryhmäyttämissä ja opiskelijakuntatoimintoja. Tämä painotusero selittyy osin sillä, että ammatillisissa oppilaitoksissa keskeyttäminen on ollut paljon yleisempää kuin lukioissa. Esimerkiksi lukuvuonna 2018–2019 lukioissa koulutuksen keskeytti 3,0 prosenttia opiskelijoista, kun luku oli ammatillisten oppilaitosten perustutkinto-opiskelijoista 9,4 prosenttia. (Tilastokeskus 2021.) Toisen asteen koulutuksen eriäviä tavoitteita ja menetelmiä voi siis perustella erilaisilla tarpeilla, sillä koulutuksen keskeyttämisen torjunta ja eheiden opintopolkujen tukeminen on ollut pitkäkestoinen nuorisopoliittinen tavoite jo ennen oppivelvollisuuden

laajenemista kaikkiin alle 18-vuotiaisiin.

Syitä tavoitteiden eroihin voi hakea erilaisten tarpeiden lisäksi myös lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten hallinnonista. On esitetty, että nuorisopolitiikalla ja koulutuspolitiikalla on yhteinen eetos, jossa pyritään vaikuttamaan yksilöön siten, että hän kehittää valmiuksia, joilla pärjää yhä vaativampaa osaamista edellyttävillä työmarkkinoilla. Samalla nuorten tehtävä on enenevässä määrin ottaa vastuuta omasta työmarkkinakelpoisuudestaan, jossa kriitikoiden mukaan häntä avittaa erityisesti yksilön ympärille luotu siirtymäkoneisto, jonka osaksi myös nuorisotyö sijoittuu (Brunila & Lundahl 2020, 6; myös Hoikkala 2021). Koulutussosiologisen kriitiikin kärki kohdistuu siihen, että lukioissa keskitytään poliittiseen osallisuuteen ja edistetään opiskelijoiden valmiuksia yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Ammatillisissa oppilaitoksissa pyrkimyksenä olisi ennemminkin sopeutumiskykyisten työntekijöiden tuottaminen työmarkkinoiden tarpeisiin. (esim. Koski 2009; Souto 2014.) Käsillä olevien kyselytulosten valossa voi kriittisesti kysyä, missä määrin nuorisotoimet ja nuorisotyö osallistuvat edellä kuvatun jaon ylläpitämiseen, erityisesti kun oppilaitosnuorisotyössä ei ole vahvoja tavoitteita vaikuttaa oppilaitoksiin yhteisöinä ja toimintoja kohdennetaan enemmän nuoriin yksilöinä.

4.4 Kunnallinen nuorisotyö osana koulujen ja oppilaitosten rakenteita

Koulu- ja oppilaitosnuorisotyön ideaalitason kuvauksissa työtä tehdään tiiviissä yhteistyössä muiden hallintokuntien ja eri alojen ammattilaisten kanssa (esim. Jeffs 2007). Tällöin nuorisotyö ei kohdennu vain nuoriin, vaan pyrkimyksenä on koko koulu- ja oppilaitosinstituution muuttaminen sekä muiden ammattilaisten rinnalla toimiminen. Tehtävänä on vaikuttaa nuorten elinolosuhteisiin ja instituutioihin siten, että ne muuttuvat nuorisolähtoisemmiksi. Myös suomalaisten nuorisotyöntekijöiden haastatteluissa on havaittu toiveita siitä, ettei nuorisotyö vain asettuisi osaksi koulu-

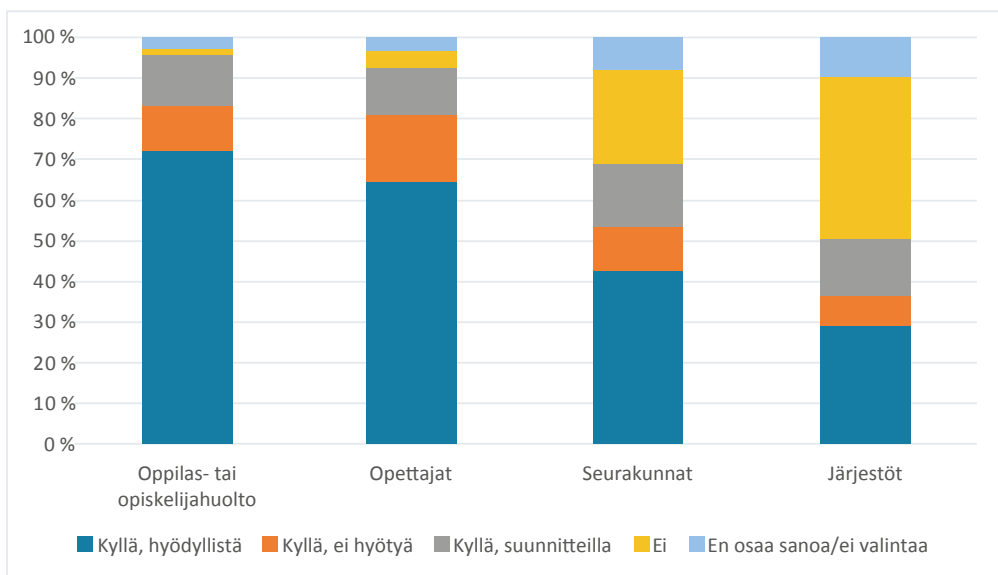
luun toimintakulttuuria, vaan se voisi pyrkiä muuttamaan sitä nuorisotyöllisen osaamisen kautta (Malm 2020, 62). Kyselyaineiston valossa näyttää kuitenkin siltä, ettei tavoite vastaa koulu- ja oppilaitosnuorisotyön todellisuutta. Edeltävistä luvuista on nähtävissä (luvut 4.2 ja 4.3), että vain yksittäisissä kunnissa raportoitiin holistisia koulu- tai oppilaitosnuorisotyön tavoitteita, kuten koulu- tai oppilaitoskulttuurin muuttaminen nuorisolähtoisemmäksi tai sukupolvisuhteiden parantaminen.

Holististen tavoitteiden puuttumisesta huolimatta valtaosa nuorisotoimista ilmoitti tekevänsä koulu- tai oppilaitosnuorisotyötä yhteistyössä muiden tahojen kanssa. Vastaajille valmiiksi annetut yhteistyötahot olivat opetushenkilöstö, oppilas- tai opiskelijahuolto, järjestöjen työntekijät ja seurakuntien työntekijät. Muiksi yhteistyötahoiksi vastaajat (n = 6) nimesivät poliisin ankkuroituminnan, urheiluseuran, vapaa-aikatoimen, lähialueen yhteistyöverkostot ja Ohjaamon. Kuvaukset yhteistyökumppaneista antavat käsityksen siitä, millaisissa verkostoissa työtä tehdään, mutta eivät vielä kuvaa yhteistyön merkitystä nuorisotyöllisten tai yhteisesti

asetettujen tavoitteiden toteuttamiselle.

Yhteistyötahojen nimeämisen lisäksi vastaajia pyydettiin arvioimaan yhteistyön laatua. Vastausvaihtoehdot laadun osalta olivat seuraavat: 1) kyllä, yhteistyö on edistänyt työlle asetettujen tavoitteiden saavuttamista, 2) kyllä, mutta yhteistyö ei ole edistänyt työlle asetettujen tavoitteiden saavuttamista, 3) kyllä, mutta yhteistyö on vasta suunnitteluvaiheessa, 4) ei, mutta yhteistyö voisi olla hyödyllistä, 5) ei, yhteistyölle ei ole nähty tarvetta ja 6) en osaa sanoa. Kuviossa 22 ei-vastaukset on yhdistetty, sillä vain muutama vastaaja ei nähnyt tarvetta yhteistyölle mainittujen kumppaneiden kanssa.

Kuvio 22: Minkä tahojen kanssa edustamassasi kunnassa tehdään yhteistyötä kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävään nuorisotyöhön liittyen? (kyselyaineisto).

Melko odotetusti koulujen ja oppilaitosten omat toimijat erottuvat nuorisotoimen vastauksissa niiden ulkopuolisista toimijoista. Lähes kaikissa koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä tekevissä kunnissa työtä tehtiin yhdessä koulujen ja oppilaitosten henkilöstön kanssa. Opettajien ja oppilas- tai opiskelijahuollon henkilöstön kanssa tehtiin yhteistyötä selvästi useammin kuin järjestöjen ja seurakuntien työntekijöiden. Tämä yhteistyö myös nähtiin valtaosin hyödyllisenä. Seurakuntien kanssa

yhteistyötä ilmoitti tekevänsä lähes 70 prosenttia koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä tekevistä kunnista, kun taas järjestöjen kohdalla vastaava osuus oli noin puolet kunnista.

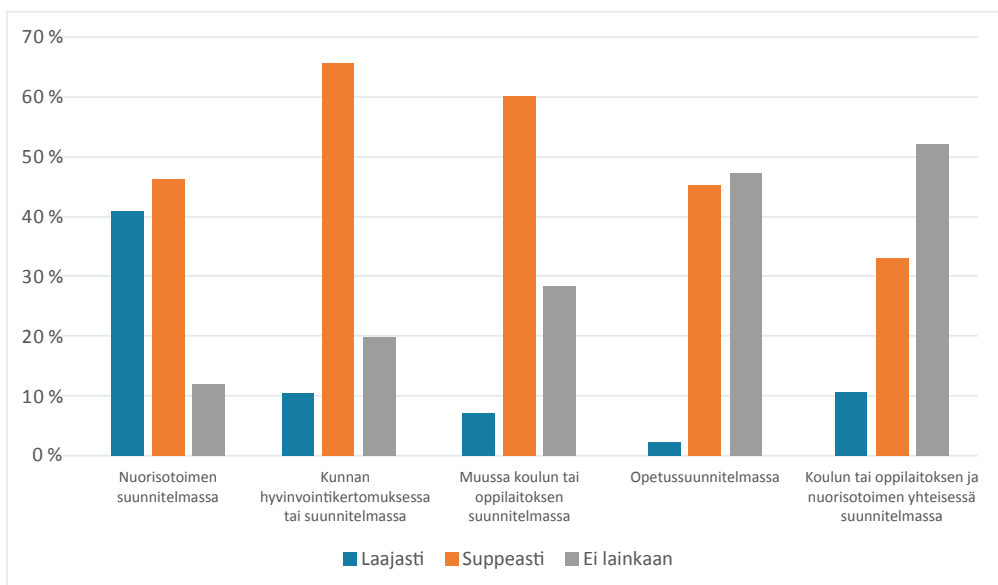
Opettajien ja oppilas- tai opiskelijahuollon henkilöstön kanssa tehtävän yhteistyön välillä voi löytää hienoisia eroja. Ensinnäkin yhteistyötä tehtiin enemmän oppilas- ja opiskelijahuollon kanssa ja sen koettiin edistävän hieman useammin nuorisotyölle asetettujen tavoitteiden saavut-

tamista. Näin voi tulkita, että osassa kuntia koulujen ja oppilaitosten keskeisimmän ammattikunnan – opettajien – kanssa tehtävässä yhteistyössä on vielä parantamisen varaa. Tämä tietysti saattaa kertoa myös siitä, ettei ole olemassa yhteisiä tavoitteita tai että toimenpiteet näihin tavoitteisiin pääsemiseksi eivät ole tehokkaita.

Kyselyvastausten perusteella nuorisotoimi vaikuttaa vahvalta koulu- tai oppilaitosnuorisotyötä eteenpäin vievältä veturilta. Nuorisotoimia edustavien vastaajien mukaan kuntien koulu- tai oppilaitosnuorisotyö oli käynnistynyt tyypillisimmin nuorisotoimen aloitteesta. Lähes 90 prosenttia niiden nuorisotoimen edustajista, joissa koulu- tai oppilaitosnuorisotyötä tehtiin, piti nuorisotointa yhtenä työmuodon käynnistäjänä. Toisaalta 30 prosenttia vastaajista näki, että myös peruskoulut ovat olleet aloittamassa koulunuorisotyötä. Muut tahot, kuten toisen asteen oppilaitokset, järjestöt, seurakunnat tai huoltajat saivat vain yksittäisiä mainintoja. Lisäksi mainittiin joitakin muita tahoja, kuten sosiaalitoimi, oppilashuolto, ”päättäjät” ja

vapaa-aikatoimi.

Kuva nuorisotoimista koulu- tai oppilaitosnuorisotyön moottorina vahvistuu edelleen, kun tarkastellaan vastaajien näkemyksiä niistä dokumenteista, joissa työtä määritellään (kuvio 23). Tyypillisimmin ja laajimmin koulu- tai oppilaitosnuorisotyötä määriteltiin nuorisotoimen laatimissa dokumenteissa. Opetussuunnitelmassa tai muissa koulujen ja oppilaitosten laatimissa dokumenteissa nuorisotyötä määriteltiin huomattavasti harvemmin ja suppeammin. Kyselyvastausten mukaan koulu- tai oppilaitosnuorisotyötä käsiteltiin kuitenkin verrattain usein koko kunnan hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa dokumentissa. Näyttää siis siltä, että koulu- ja oppilaitosnuorisotyön luonne tunnustetaan paremmin kuntien keskuksissa. Toisaalta on huomattava, että koulunuorisotyötä määriteltiin laajamittaisesti lähinnä nuorisotoimen suunnitelmissa, sillä muissa dokumenteissa sitä määriteltiin laajasti vain pienessä määrässä kuntia.

Kuvio 23: Onko edustamasi nuorisotoimen kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävää nuorisotyötä määritelty seuraavissa dokumenteissa?

Kysymys siitä, missä dokumenteissa koulunuorisotyötä kuvataan, vaatii laajempaa pohdintaa. Kuten yllä on kuvattu, koulunuorisotyötä on joissakin kunnissa tehty jo pitkään ja siihen on myös osoitettu resursseja. Koulu- ja oppilaitosnuorisotyö on myös lisääntynyt viime vuosina. Koulunuorisotyön yhteistyön yhtenä onnistumisen ehtona on pidetty sitä, että sille on laadittu koulun ja nuorisotyön yhteisiä tavoitteita, mikä taas edellyttää sitä, että on saavutettu yhteinen kieli, jonka kautta eri ammattilaiset voivat ymmärtää toisiaan. (Kiilakoski 2014, 112–113.) Tällaisia tavoitteita voi tietysti olla olemassa ilman, että niitä erityisesti kirjataan mihinkään. Silloin tavoitteet elävät arjessa osana toimintakulttuuria. Kirjaamattomuuden ongelma on se, ettei toiminta ole läpinäkyvää eikä välttämättä hahmotu kaikille.

Koulun opetussuunnitelmia on pidetty keskeisenä välineenä sille, millaisena koulun kasvatustehtävä nähdään. Erityisesti niitä on pidetty keinona tukea demokraattista kasvua ja ihmisten yhteistoimintaan kasvamista, jonka yksi osa koulun oppiaineet ovat. Esimerkiksi aiheesta oppikirjan kirjoittanut kasvatustieteilijä A. V. Kelly korostaa, että opetussuunnitelman viimekätinen luonne on kasvatuksellinen. Koulun opetustehtävä on yksi osa tätä laajempaa kasvatuksellista kehystä. Tällöin opetussuunnitelma on teksti, joka kuvaa koko koulun kasvatuksellista toimintatapaa eikä palaudu vain opittujen asiasisältöjen kokonaisuuteen. (Kelly 2004.) Suomalainen opetussuunnitelmateoreetikko Tero Autio on korostanut, että opetussuunnitelma pitäisi hahmottaa laaja-alaisena ja kokonaisvaltaisena kasvatusajattelun kehiksenä. Tällaisenaan sitä voi hänen mukaansa pitää koulutuksen organisatorisena ja intellektuaalisena ytimenä. (Autio 2017, 51.) Tällainen opetussuunnitelma-

käsitys korostaa sitä, ettei opetussuunnitelma ole vain hallinnollinen dokumentti, vaan arjessa neuvoteltava koulun ja koulutuksen kasvatustehtävää ohjaava ajattelun tuki, jolla on keskeinen sija siinä, mistä kouluissa ja oppilaitoksissa viime kädessä on kyse.

Olemme aiemmissa teksteissämme esittäneet, että yksi koulunuorisotyön kehittämisen kohde on sen tarkempi kuvaaminen opetussuunnitelmissa (Kiilakoski 2021a). Tämän ajatuksen taustalla on laaja opetussuunnitelmanäkemys. Tällainen kehittäminen voidaan ulottaa koskemaan myös muita koulun asiakirjoja, kuten vaikkapa oppilashuoltosuunnitelmaa. Tällöin nuorisotyön tavoitteet olisi kuvattu osana koulun kasvatus- ja hyvinvointitehtävää yhteistyössä muiden ammattilaisten kanssa. Samalla se asettaisi nuorisotyön tavoitteet ja toiminnan koulussa pitkäkestoisesti osaksi muiden ammattilaisten kanssa tehtävää monialaista työtä. Olennaista toki on, että nuorisotoimi ja nuorisotyöntekijät ovat vahvasti mukana suunnitelmatekstien laatimisessa. Onnistunut opetussuunnitelmatyö voi tukea nuorisotyön asemaa ja tehdä sitä näkyväksi myös nuorille ja heidän huoltajilleen. Yllä kuvattujen tutkimustulosten perusteella vaikuttaa kuitenkin siltä, että tällainen kuvaaminen ei ole vielä arkipäivää.

Edellä raportoidut kyselytulokset koulu- ja oppilaitosnuorisotyön tavoitteista, yhteistyökumppaneista, työmuotoa käynnistäneistä tahoista ja työmuodon dokumentoinnista kuvastavat yhtäältä nuorisotoimen varsin itsenäistä asemaa kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävän nuorisotyön määrittäjänä. Toisaalta saman havainnon kääntöpuolena väijyy kysymys siitä, onko nuorisotyöllä monin paikoin irrallinen asema koulujen ja oppilaitosten ydintoimintojen ja valtakeskittymien reunamilla.

4.5 Pandemian vaikutukset koulu- ja oppilaitosnuorisotyöhön

Koulujen ja oppilaitosten arki mullistui koronapandemian seurauksena. Keväällä 2020 kaikki koulut ja oppilaitokset olivat etäopetuksessa noin kahden kuukauden ajan. Tämän jälkeenkin erityisesti toisen asteen oppilaitokset ovat olleet joillakin alueilla pitkiä aikoja etäopetuksessa syksyllä 2020 ja keväällä 2021 (ks. luku 3.1). Myös monilla yläkouluilla on ollut yksittäisiä ja porrastettuja etäopetusjaksoja. Alakoulut ovat olleet joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta lähiopetuksessa ensimmäisen korona-kevään jälkeen. Lieneekin selvää, että koronapandemialla on ollut vaikutuksensa myös kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävään nuorisotyöhön.

Täyssulkujen ja etäopetukseen siirtymisen ohella kouluissa ja oppilaitoksissa on tehty muitakin rajoitustoimenpiteitä, joilla voi olla vaikutuksia nuorisotyöhön. Tällaisia rajoituksia ovat esimerkiksi oppilas- ja opiskelijaryhmien välisten kontaktien välttäminen ja koulujen tai oppilaitosten sulkeminen ”ulkopuolisilta”. Erityisen kiinnostavaa tässä yhteydessä on tarkastella sitä, missä määrin kuntien nuorisotyöntekijät on joko suljettu ulos tai otettu mukaan koulujen ja oppilaitosten pandemia-arkeen. Tähän liittyvien havaintojen avulla voi jatkaa tärkeää keskustelua nuorisotyön asemasta osana koulujen ja oppilaitosten rakenteita. Mielletäänkö nuorisotyö kiinteäksi osaksi koulujen ja oppilaitosten arkea, vai pidetäänkö sitä ulkopuolisena tukiprosessina?

Koulu- tai oppilaitosnuorisotyötä tekevistä kunnista valtaosa, noin 85 prosenttia, ilmoitti koronarajoitusten aiheuttaneen muutoksia työhön. Toisin sanoen vastaajien selkeä enemmistö totesi korona-ajan vaikuttaneen tavalla tai toisella koulu- ja oppilaitosnuorisotyöhön, mikä on rajoitusten laajuuden huomioiden oletettavaa. Sen sijaan voi pitää yllättävänä sitä, että 15 prosenttia (n = 21) vastaajista ei nähnyt koronapandemialla olleen vaikutuksia, vaikka kaikissa Suomen kunnissa koulut ja oppilaitokset ovat olleet suljettuina vähintäänkin keväällä 2020. Yllättävää havain-

toa voi lähteä selittämään tarkastelemalla avovastauksia, joista osassa korostettiin varsinaisen rajoitusajan olleen kestoltaan lyhyt ja toisaalta sitä, että on löytynyt työmenetelmiä, joilla on voitu vastata rajoitusten aiheuttamiin hankaluuksiin. Osassa kunnista taas yhteistyön historiaa ei juuri ollut ja koulunuorisotyö oli aloitettu vasta sulkutoimien jälkeen.

Rajoituksia oli keväällä 2020, mutta ne olivat niin vähän aikaa.

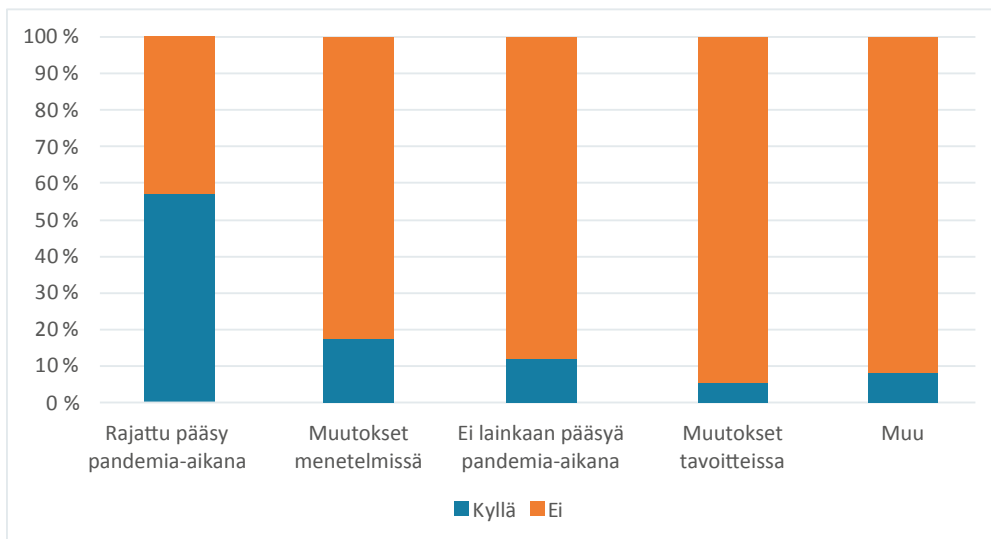
Merkittävää muutosta ei ollut. Etäopetusaikana keväällä 2020 nuoria tuettiin opinnoissa yksilöohjauksen keinoin aiempaa enemmän.

Ei ole vaikuttanut sen takia, että meillä koulunuorisotyöntekijä aloitti vasta v.21 maaliskuussa, eli ollaan oltu lähiopetuksessa koko tämä lyhyt aika, ja muutenkin meidän koulunuorisotyöntekijä luetaan henkilökuntaan koululla, joten saa liikkua, kuten muut opettajat jne... ja ehkä vielä vapaammin tehtävänsä takia.

Lomakkeessa tiedusteltiin vastaajien näkemyksiä koronapandemian vaikutuksista myös hieman tarkemmin. Kysimme vaikutuksista suhteessa kouluihin ja oppilaitoksiin pääsyyn sekä vaikutuksista työle asetettuihin tavoitteisiin ja käytettyihin menetelmiin (kuviot 24). Vastauksista voi kokoavasti päätellä, että vaikutukset ovat olleet merkittäviä mutta eivät mullistavia. Selvästi tyypillisimmäksi vaikutukseksi ilmoitettiin nuorisotyöntekijöiden aiempaa rajatumpi pääsy kouluihin tai oppilaitoksiin. Rajatusta pääsystä raportoi 57 prosenttia koulu- tai oppilaitosnuorisotyötä tekevistä kunnista. Vain harvassa, joka kahdeksannessa, kunnassa (12 %) nuorisotoimi oli rajattu koulujen ja oppilaitosten ulkopuolelle koko pandemian ajan. Käytössämme ei ole tarkempia tietoja siitä, mitä rajattu pääsy on käytännössä tarkoittanut erityisesti nuorisotyön aseman

näkökulmasta. Rajattu pääsy saattaa jonkin kunnan kohdalla viitata ainoastaan etäopetusjaksoihin, mutta toisessa kun-

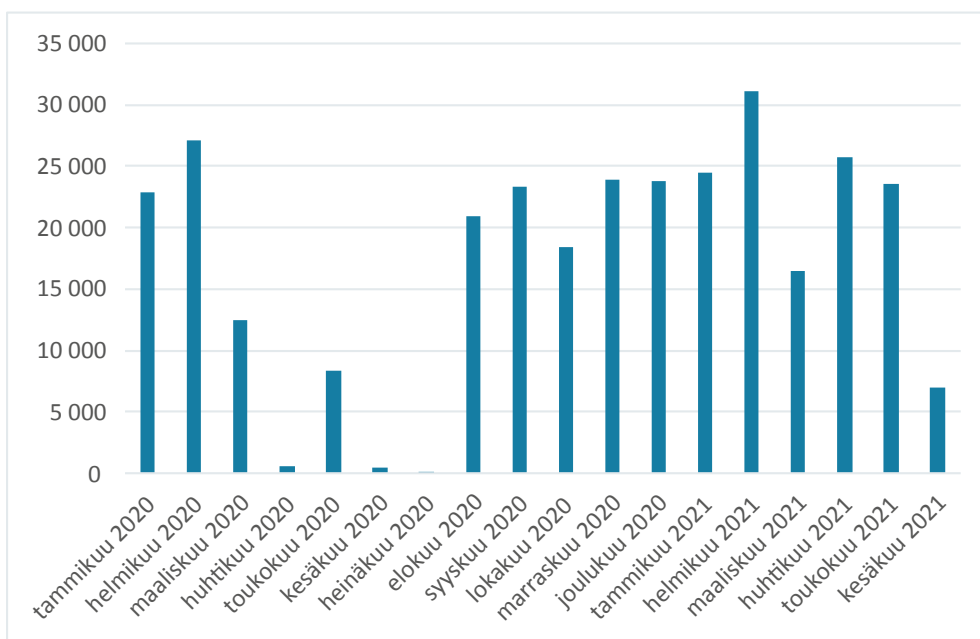
nassa kyse voi olla nuorisotyöntekijöiden määrittämisestä ”ulkopuolisiksi” toimijoiksi myös lähiopetusjaksojen aikana.

Kuvio 24: Koronapandemian ja rajoitusten aiheuttamat muutokset nuorisotoimien tekemässä koulu- ja oppilaitosnuorisotyössä (kyselyaineisto).

Lokikirja-aineiston pohjalta kysymystä koronan vaikutuksista koulunuorisotyöhön voi tarkastella nuorisotyöntekijöiden kirjaaman tiedon pohjalta. Kuviossa 25 on tarkasteltu koulu- ja oppilaitosnuorisotyöhön osallistuneiden nuorten määrän muutoksia niissä kunnissa, joissa aineistoa on tuotettu. Kuviosta voidaan lukea, että ennen pandemiaa (alkuvuosi 2020) saavutettuihin osallistujamääriin päästiin verrattain nopeasti syyslukukauden 2020 aikana. Sen sijaan erityisesti huhtikuu 2020 erottuu ajankohtana, jolloin osallistujamäärät ovat olleet muihin kuukausiin verrattuna huomattavan alhaisia. Kuiten-

kin jo saman vuoden toukokuun aikana voidaan havaita osallistujamäärien kasvua. Nuorisotyöntekijöiden kirjaukset osoittavat, että korona-aika on vaikuttanut koulunuorisotyön osallistujamääriin, mutta ei kuitenkaan kevättä 2020 lukuun ottamatta järin dramaattisesti. Lisäksi Lokikirja-aineistoa tulkittaessa on huomioitava, että kirjaavien kuntien määrä on suurimmillaan tammi-helmikuussa ja putoaa jonkin verran pandemian edettyä Suomeen. Kun tämä seikka huomioidaan, nähdään, että pandemia-aikana koulunuorisotyö saattoi lisääntyä, ainakin jos kriteeriksi otetaan tavoitettujen nuorten määrä.

Kuvio 25: Koulunuorisotyössä tavoitetut nuoret tammikuusta 2020 kesäkuuhun 2021 (Lokikirja-aineisto).

Etäopetusjaksojen ja ovien sulkemisen ohella koronapandemian vaikutukset erityisesti koulu- ja oppilaitosnuorisotyölle asetettuihin tavoitteisiin ja osin myös menetelmiin ovat olleet varsin rajalliset. Ainoastaan viisi prosenttia nuorisotoimista ilmoitti muuttaneensa työn tavoitteita koronapandemian seurauksena. Työmenetelmien osalta vastaava osuus oli 18 prosenttia. Muunlaisia muutoksia raportoi kahdeksan prosenttia koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä tekevästä nuorisotoimista. Tuloksia voi tulkita esimerkiksi todeten, että koulutusjärjestelmä instituutiona onnistui luovimaan verrattain menestyksekkäästi pandemia-aikana ilman, että sen perustoiminnot olisivat häiriintyneet kovinkaan vahvasti. Samalla se kertonee siitä, että myös koulu- ja oppilaitosnuorisotyössä on luotu pysyviä rakenteita, jotka ovat olleet toteuttavissa myös pandemia-aikana.

Edellisiä jakaumia tarkentavien avointen vastausten perusteella voi vahvistaa jo edellä esitellyn havainnon, jonka mukaan joissakin kunnissa oli sekä nimettyjä koulu- tai oppilaitosnuorisotyöntekijöitä

että nuorisotyöntekijöitä, jotka tekivät yhteistyötä koulujen tai oppilaitosten kanssa tai vierailivat niissä aika ajoin (ks. luku 4). Joissakin avoimissa vastauksissa tehtiin eronteko näiden kahden työntekijäryhmän välille siten, että edelliset olivat saaneet työskennellä kouluissa ja oppilaitoksissa siinä missä muukin henkilöstö, kun taas jälkimmäisten pääsy kouluihin ja oppilaitoksiin oli estynyt.

Pandemian aluksi ei pääsyä koululle, saatuamme koulunuorisotyöntekijän hän on ollut koulussa kokoaikaisesti.

Muut kuin varsinaiset koulunuorisotyöntekijät eivät ole päässeet kouluihin.

Lisäksi eroja syntyi odotetusti myös perusopetuksen ja toisen asteen välille. Monessa kunnassa toisen asteen oppilaitokset olivat huomattavasti peruskouluja pidempään etäopetuksessa, ja tämä ymmärrettävästi vaikutti myös niissä tehtävään nuorisotyöhön.

Olemme saaneet olla peruskouluissa läsnä silloin kun koulut eivät ole olleet etänä. Oppilaitosten kanssa on tehty vähemmän yhteistyötä, koska oppilaitokset ovat työskennelleet etänä paljon.

Myös tavoitteita ja menetelmiä koskevia muutoksia voi tarkastella lähemmin avointen vastausten avulla. Tavoitteita koskevat muutokset liittyivät pääasiassa koronapandemian jälkihoitoon, esimerkiksi nuorten jaksamisen tukemisen ja vapaa-ajan toimintoihin ohjaamisen muodoissa. Menetelmiä koskevien muutosten kirjo oli suurempi. Varsin odotetusti monet vastaajat kertoivat työn siirtymisestä verkkoon sekä yksilö- ja pienryhmätoimintojen lisääntyneestä painoarvosta.

Taidevälkkiä verkossa, teematunteja hybridisti.

Enemmän yksilötyötä ja osin verkko- nuorisotyötä.

Ei ole voinut tehdä yhteisöllisiä toimintoja. Nuorisotyöntekijä on toiminut luokissa oppituntien yhteydessä yksittäisiä nuoria tukien.

Yksittäisistä vastauksista voi samalla nähdä, että jotkut nuorisotoimet ryhtyivät tukemaan kouluja myös opetustehtävissä ja huolta aiheuttaneiden oppilaiden tavoittamisessa.

Etäopiskelun aikana nuorisotyö siirtyi jalkautumaan ja mahdollistamaan putoamisvaarassa oleville opiskelijoille tukea opiskeluun.

Oppilaita ollut etäopetuksessa joskus nuorisotilalla.

Edellä kuvatuista sopeutustoimista huolimatta on vaikea löytää selkeitä todisteita siitä, että koulu- ja oppilaitosnuorisotyön tavoitteisiin, menetelmiin tai työtapaan olisi tullut pysyviä tai laajoja muutoksia. Nuorisotoimien tekemät pandemia-ajan

manööverit vaikuttavat pikemminkin väliaikaisilta ja lähinnä poikkeustilaa koskevilta joustoilta. Esimerkiksi etävälitunnit tai etäopetustunnit nuorisotaloilla jäänevät pandemia-ajan erikoisuuksiksi, mutta kenties osa pienryhmä- ja yksilöohjauskokeiluista jää elämään pidemmälle tulevaisuuteen.

Lopulta koronapandemian vaikutuksia pohdittaessa on kuntatason vaihtelun lisäksi muistutettava myös koulu- ja oppilaitoskohtaisesta vaihtelusta kuntien sisällä. On todennäköistä, että yksittäisten koulujen ja oppilaitosten rehtorit tai opettajakunnat ovat määrittäneet nuorisotyön liikkumatilaa osin myös ennalta arvaamattomilla tavoilla. Saman kunnan yhdessä koulussa nuorisotyö on saatettu nähdä keskeisenä pandemia-ajan kumppanina, kun taas toisessa koulussa nuorisotyöntekijät on saatettu sulkea kokonaan ulkopuolelle.

Kunnassamme tehdään nuorisotyötä useissa eri kouluissa ja koronapandemia on vaikuttanut toimintaan eri kouluissa eri tavoin. Yhdessä koulussa emme ole päässeet käymään lainkaan, kun taas toisessa koulussa yhteistyö on tiivistynyt entisestään.

Havainto vahvistaa aiemmissä tutkimuksissa esitettyä näkemystä siitä, että yksittäisen koulun kulttuuri ja toisaalta myös koulun pedagogisen johtajan, rehtorin, henkilökohtaiset valinnat joko luovat tai rajaavat koulunuorisotyön toimintamahdollisuuksia (Kiilakoski 2014). Toisin sanoen kumppanuudet voivat rakentua yksittäisten koulujen ja oppilaitosten kanssa, eivät niinkään kunnan tasolla kokonaisuudessaan. Tämä on johdonmukaisessa suhteessa koulutuspolitiikkaan, jonka myötä valtaa on annettu paikallistasoille (Simola 2015, 392), ja kasvatuksen traditioon, ”joka korostaa koulua itsenäisenä pedagogisena toimijana ja opettajan autonomiaa oman työnsä toteuttajana” (Välijärvi 2012, 172).

4.6 Muiden tahojen tekemä koulu- ja oppilaitosnuorisotyö

Vaikka edellisissä luvuissa on tarkasteltu nuorisotyötä kuntien näkökulmasta, eivät kuntien nuorisotoimet tietenkään ole ainoa kouluissa ja oppilaitoksissa nuorisotyötä tekevä taho. Kuten edellä (luku 4.4) oli nähtävissä, ovat seurakunnat ja järjestöt merkittäviä yhteistyökumppaneita monelle nuorisotoimelle myös tällä saralla. Muilta osin seurakuntien ja järjestöjen koulu- ja oppilaitosnuorisotyöstä on varsin niukasti tietoa. *Nuorisolan järjestöt NYT* -selvityksessä (2021) todetaan, että koulut ja oppilaitokset ovat tärkeimpiä yhteistyökumppaneita paikallisesti ja alueellisesti toimiville järjestöille, joista 76 prosenttia ilmoitti tekevänsä yhteistyötä koulujen ja oppilaitosten kanssa.

Seurakuntien tiedetään tehneen yhteistyötä koulujen ja ammatillisten oppilaitosten kanssa jo pitkään sekä uskonnon opetusta tukien että laajempaan kasvatus-tehtävään liittyen. Kirkkohallitus on laatinut yhteistyössä Opetushallituksen kanssa seurakuntien nuorisotyötä ohjaavan korimallin. Mallissa esitellään neljä kumppanuuden koria, joista erityisesti neljäs, kasvun ja hyvinvoinnin kori on lähimpänä kunnallisen nuorisotyön toimintoja. Tässä korissa esimerkiksi tuetaan yhteisöllistä oppilashuoltoa ja rakennetaan yhteisöllähtöisiä kumppanuuksia. Sen menetelmänä ovat ryhmäyttäminen, kerhot, kriisityö ja henkilökunnan virkistys. Muut kolme koria ovat yleissivistävä opetus, perinteiset juhlat ja uskonnolliset tilaisuudet. (Mäkelä 2021, 182.) Kunnallisesta nuorisotyöstä poiketen kirkon nuorisotyöllä koulussa on vahvempi yhteys opetukseen ja oppimiseen uskonnonopetuksen kautta.

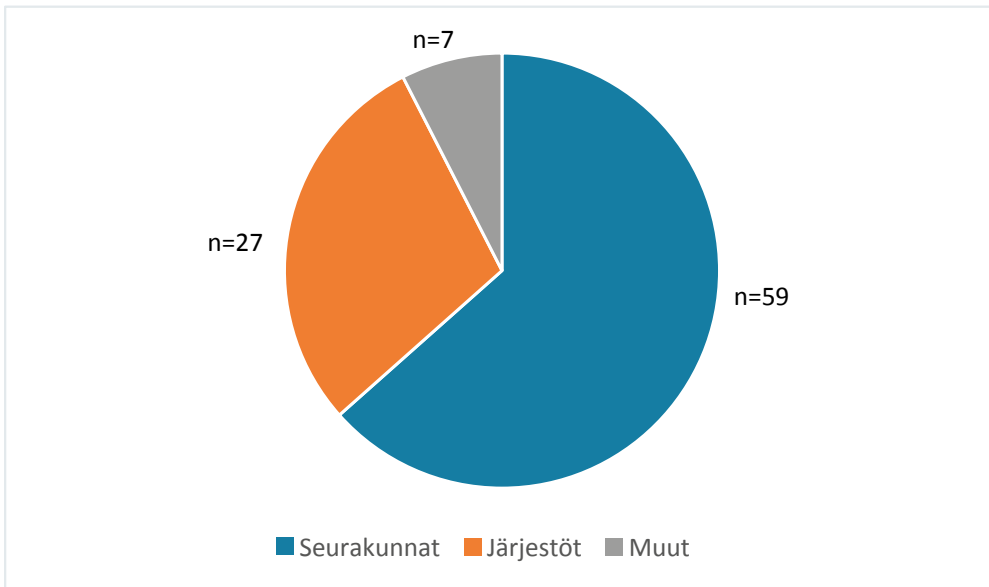
Seurakunnan nuorisotyölle koulu on keskeinen yhteistyötaho, joskin maallistumispyrkimysten arvioidaan vaikeuttaneen yhteistyötä viime aikoina (Malkavaara 2021, 61–62, 75). Saatavilla olevien tilastojen mukaan kirkon lapsi- ja nuorisotyö tavoitti yhteistyössä julkisen sektorin kanssa 63 082 15–17-vuotiasta osallistujaa vuonna 2021. Kuukausivaihtelu oli verrattain suurta, ja eniten nuoria tavoitettiin

syyskuussa 2021, jolloin osallistujia oli 11 273. Tämän lisäksi erityisnuorisotyö tavoitti joukon nuoria. (Suomen ev.lut. kirkko 2021.)

Tiedustelimme kyselyvastaajien näkemyksiä muiden toimijoiden tekemästä nuorisotyöstä oman kunnan alueen kouluissa ja oppilaitoksissa (kuvio 26). Voi jälleen olettaa, että erityisesti isoimpien kaupunkien nuorisotoimista vastaavien henkilöiden kyky vastata kysymykseen on rajallinen. Toisaalta pienempien paikkakuntien vastaajilla on voinut olla hyvinkin tarkka käsitys asiasta. Noin puolet vastaajista (51 %) ilmoitti tietävänsä muita nuorisotyötä paikkakunnan kouluissa tai oppilaitoksissa tekeviä tahoja. Vastaavasti lähes 40 prosenttia raportoi, että paikkakunnalla ei ole muita koulu- tai oppilaitosnuorisotyötä tekeviä tahoja ja lähes 10 prosenttia ei osannut vastata kysymykseen.

Ne vastaajat, jotka kertoivat tietävänsä muita koulu- tai oppilaitosnuorisotyötä tekeviä tahoja, nimesivät tällaisiksi tahoiksi useimmin seurakunnat. Toiseksi eniten mainittiin järjestötoimijoita, tyypillisimmin 4H. Yksittäiset vastaajat mainitsivat myös muut hallintokunnat, koulut tai oppilaitokset itse ja kuntayhtymät koulu- tai oppilaitosnuorisotyön tekijöiksi. Kyselyvastausten valossa näyttää siltä, että erityisesti seurakuntien tekemää koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä olisi syytä tutkia enemmän, jotta koulu- ja oppilaitosnuorisotyön kokonaistilanne hahmottuisi tarkemmin. Kun tiedetään seurakuntien kouluissa ja oppilaitoksissa toteuttavan nuorisotyön vaihtelevan erityisnuorisotyöstä kaikille suunnattuun työhön (Malkavaara 2021), voidaan olettaa, että koulussa tehtävän nuorisotyön kokonaistilannekuvan piirtäminen edellyttäisi kunnan, järjestöjen ja seurakuntien tekemän työn tutkimista kokonaisuudessaan. Tämän tutkiminen lienee hankalaa, mistä kertoo sekin, ettei kymmenesosa vastaajista osannut vastata kysymykseen, ketkä muut toimijat heidän kunnassaan koulu- nuorisotyötä tekevät.

Kuvio 26: Mitkä muut tahot tekevät nuorisotyötä edustamasi kunnan alueella olevissa kouluissa tai oppilaitoksissa? Mainintojen määrä. (kyselyaineisto).

Muiden tahojen nimeämisen lisäksi pyysimme vastaajaa kertomaan mahdollisuuksien mukaan siitä, minkälaista nuorisotyötä mainitut tahot tekevät alueen kouluissa tai oppilaitoksissa. Myös näissä kuvauksissa seurakuntien ja 4H-yhdistysten roolit korostuivat. Monessa vastauksessa sekä seurakuntien että järjestöjen tekemää koulunuorisotyötä kuvattiin osa-aikaisena tai satunnaisina vierailuina tai yhteistyönä.

Satunnaisia käyntejä, kertovat seurakunnan toiminnasta ja keskustelevat nuorten kanssa.

4H-yhdistys pitää kerran viikossa välituntitoimintaa 7-luokkalaisten ja seurakunta 8-luokkalaisten. Mutta koronan aikana mikään taho ei ole päässyt kouluille.

4H:lla on paljon kaikkea tarjottavaa koululle mm. metsäteemapäivät, ajokorttityöelämään tutustuminen ym.

Kuten viimeisimmästä sitaattista voi huomata, saattaa niin seurakuntien kuin järjestöjenkin koulu- tai oppilaitosnuorisotyö olla osa-aikaisesta tai satunnaisesta luonteesta huolimatta varsin monipuolista. Seurakuntien osalta tyypillisesti mainittuja toimintamuotoja olivat ryhmäytämiset, rippikouluun liittyvä toiminta, välituntitoiminta ja omasta toiminnasta tiedottaminen. Kuten luvussa 4.2. kuvattiin, nämä menetelmät ovat rippikoulua lukuun ottamatta myös kunnalliselle nuorisotyölle tyypillisiä tapoja toimia koulussa. Joidenkin seurakuntien toiminta on vielä tätäkin monipuolisempaa pitäen sisällään yhtäältä tunnustuksellisia elementtejä ja toisaalta etsivää nuorisotyötä sekä työllistämiseen liittyviä toimintoja eri kouluissa ja oppilaitoksissa.

Koulun ryhmätykset, teemapäivät, seurakunnan ja koulun väliset yhteistyömuodot kuten esim. joulukirkko, aamunavaukset, kummitoiminta. Kesätyöllistäminen.

...etsivät srk:n nuorisotyöntekijät päivystävät oppilaitoksissa säännöllisesti...

Vastausten perusteella vaikuttaa siltä, että pääosassa kuntia seurakuntien ja etenkin järjestöjen tekemä nuorisotyö kouluissa ja oppilaitoksissa on intensiivisempää kuin nuorisotoimen oma työ, mutta tähän päätelmään pitää suhtautua lähinnä suuntaa antavana, karkeana arviona. Vastaajien joukosta löytyy kuitenkin kuntia, joissa erityisesti seurakuntien koulu- tai oppilaitosnuorisotyö vaikuttaa varsin systemaattiselta ja säännölliseltä. Näissä kunnissa seurakuntien nuorisotyöntekijät eivät vierailleet satunnaisesti kouluissa tai oppilaitoksissa tai jääneet kunnan nuorisotyöntekijöiden yhteistyökumppaneiksi.

Seurakunta tekee 2h päivässä 3 päivänä viikossa.

Seurakunta tekee aktiivisesti työtä kouluissa, eri kouluille on nimetty omat vastuutyöntekijät. Yhdessä nuorisopalvelujen kanssa mm. ryhmytämme 7. luokkalaiset. Kriisitilanteissa panostus on isompaakin. Toisen asteen oppilaitoksessa samoin.

Kyselyvastaajien joukossa on kuntia, joissa koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä tehtiin verrattain intensiivisesti monen toimijan voimin ja yhteistyössä muiden vastaavaa työtä tekevien tahojen kanssa. Osassa tällaisia kuntia yhteisellä työskentelyllä ja sen suunnittelulla lienee jo pitkät perinteet, jolloin kunkin työntekijän toimenkuvia ja roolia suhteessa toisiin oli ehditty pohtia. Joissakin kunnissa kuntien ja seurakuntien työntekijät vaikuttivat toimivan kouluissa ja oppilaitoksissa rinnakkain to-

teuttaen hyvin samankaltaista työtettä. Kyse saattoi olla esimerkiksi vuorottelusta tai yhdessä tekemisestä välituntitoiminnan ja ryhmyttämisten osalta.

Kunnallinen nuorisotyö ja seurakunnan nuorisotyö eroavat toisistaan ainostaan hivenen (srkn uskonnollinen arvopohja). Toisin sanoen työmuodot, menetelmät ja toimintatavat ovat hyvin samankaltaisia. Suunnittelemme toimintaa yhdessä seurakunnan kanssa säännöllisesti.

Församlingens ungdomsledare kommer till skolan och träffar elever på rasterna. På samma sätt som kommunens ungdomsledare.

Seurakunta ja nuorisopalvelut toteuttavat yhdessä välituntitoimintaa esim. keväällä.

Toisin sanoen kunnallinen nuorisotyö on keskeinen koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä tekevä taho mutta ei suinkaan ainoa. Samalla osassa kuntia nuorisotoimen työtä ja sen mahdollisia vaikutuksia voi olla vaikea erottaa muiden tahojen, erityisesti seurakuntien, tekemästä nuorisotyöstä. Lisäksi muiden tahojen tekemä nuorisotyö lisää todennäköisesti edelleen koulu- ja oppilaitoskohtaista vaihtelua myös yksittäisten kuntien sisällä. Toisin sanoen monessa kunnassa koulu- tai oppilaitosnuorisotyön kokonaisvaltainen analysointi nuorten näkökulmasta edellyttää asian tarkastelua yksittäisistä kouluista ja oppilaitoksista käsin.

4.7 Tilat, sillat, hyvinvointitehtävä: johtopäätöksiä koulu- ja oppilaitosnuorisotyöstä

Edellisissä kuudessa alaluvussa olemme kuvanneet empiirisiin aineistoihin perustuen kunnallisen nuorisotyön resursseja, tavoitteita, menetelmiä ja asettumista osaksi koulu- ja oppilaitosyhteisöjä. Tässä alaluvussa esitämme tulkinnan, miten näitä tuloksia voidaan ymmärtää suhteessa koulun tehtävään sekä nuorisotyön perinteisiin. Esitämme neljä kokoavaa näkökulmaa siihen, mitä koulu- ja oppilaitosnuorisotyön nykytilasta ja sen kehittämissuunnista voidaan tulosten perusteella ajatella.

1. Koululla on hyvinvointitehtävä. Kunnallinen koulu- ja oppilaitosnuorisotyö osallistuu tämän hyvinvointitehtävän toteuttamiseen, mutta ei ole ainoa kouluille uusi toimija, joka tätä tehtävää tukee.
2. Kunnallisen nuorisotyön tavoitteet ja menetelmät erityisesti peruskouluissa mutta myös toisen asteen oppilaitoksissa ovat vahvan nuorisotyöllisiä. Ne lähtevät tilojen luomisesta ja siltojen rakentamisesta. Nuorisotyö toteuttaa hyvinvointitehtävää koulussa tukien nuorten ryhmäsuhteita ja ohjaten yksittäistä nuorta.
3. Koulu- ja oppilaitosnuorisotyön tavoitteita on kuntatasolla asetettu verrattain väljästi. Niitä ei ole kuvattu systemaattisesti osana koulutusta ohjaavia kuntatason dokumentteja. Tämä herättää kysymyksen, kuinka kiinteästi nuorisotyö liittyy koulujen ja oppilaitosten pitkäkestoiseen kehittämistyöhön.
4. Kehittämisen kohde koulu- ja oppilaitosnuorisotyössä on yhteisötason vaikuttaminen. Tätä kehittämisen kohdetta voidaan perustella ajankohtaisella tutkimustiedolla. Yhteisöä voidaan kuitenkin kehittää vain yhteisönä, ja siksi koulunuorisotyö ei voi yksinään toteuttaa tätä tavoitetta. Se edellyttää ammattikuntarajat ylittäviä rakenteita kouluissa ja oppilaitoksissa.

4.7.1 Koulun hyvinvointitehtävä ja koulu kasvuyhteisönä

Kuten olemme edellä osoittaneet, koulu- ja oppilaitosnuorisotyö on lisääntynyt merkittävästi viimeisen kahdenkymmenen vuoden ajan. Kasvun taustalla voi nähdä sekä kunnallisesta nuorisotyöstä että koulutusjärjestelmästä kumpuavia tekijöitä. Nuorisotoimissa koulu- ja oppilaitosnuorisotyön merkitystä voi selittää esimerkiksi sillä, että työ on muuttunut nuorisotoimen sisäisestä toiminnasta enemmän alueelliseksi työksi, jossa hakeudutaan toimimaan muiden ammattilaisten kanssa (Kiilakoski 2011). Taustalla lienee myös yhteiskunnallinen kehityskulku, jossa koulutuksessa etenemisestä tulee enenevässä määrin edellytys sille, että nuori voi kiinnittyä työelämään, jossa vaaditaan entistä vahvempaa osaamista. Yksilölle tulee velvollisuus kehittää itseään ja osaamistaan, ja julkisen vallan tehtäväksi tulee tukea yksilöä. Myös nuorisotyö osallistuu entistä enemmän tämän tavoitteen toteuttamiseen. (Hoikkala 2021.) Samalla koulua tarkastellaan entistä enemmän sen *hyvinvointitehtävän* näkökulmasta.

Hyvinvoinnista on muotoutunut koulutuksessa, ohjauksessa ja kuntoutuksessa entistä tärkeämpi tehtävä. Vaikka hyvinvointitoimenpiteitä kohdennetaan usein tiettyihin nuorten ryhmiin, ne nähdään enenevässä määrin tarpeelliseksi kokonaisille ikäluokille. Muutosta voi kriittisesti tarkastella osana tälle aikakaudelle ominaista hallintaa, joka pyrkii tukemaan, mutta myös muovaamaan yksilöä hänen kantaessaan itse vastuuta valinnoistaan koulutus- ja työelämäpoluilla. (Mertanen ym. 2021.) Tämä on se koulutus- ja yhteiskuntapoliittinen tausta, jolla voi selittää lisääntyvää kiinnostusta hyvinvointia (ja nuorisotyötä) kohtaan. Erityisesti katse kiinnittyy kouluihin ja oppilaitoksiin. Koulun erityistä luonnetta hyvinvoinnin tuottajana voi tarkastella sen kautta, että koulussa tavataan koko ikäluokka, jonka toimintaa ja pärjäämistä voidaan tukea.

Toiseksi koulu on yhteiskunnan vahvasti resursoima instituutio. Julkisen asemansa takia koululta voidaan edellyttää asioita, joita yhteiskunnan on hankala vaatia kodeilta. (Ahtola 2016.)

Koulutuspolitiikan lisäksi myös nuoret itse tunnistavat koulutuksen hyvinvointitehtävän. Vuoden 2020 *Nuorisobarometrissä* kysyttiin nuorilta, kuinka suuren vastuun he katsovat eri toimijoilla olevan suomalaisten hyvinvoinnista. Kolmen kärki on nuorten vastauksissa ihminen itse, valtio ja kunnat. Neljänneksi isoin merkitys hyvinvoinnin edistämiseksi katsottiin olevan kouluilla ja oppilaitoksilla. Noin neljä viidesosaa nuorista (81 %) vastasi näillä olevan hyvin tai melko suuren merkityksen. Kolmasosa nuorista (33 %) näki kouluilla ja oppilaitoksilla olevan hyvin suuren vastuun suomalaisten hyvinvoinnista. (Myllyniemi & Kiilakoski 2021, 55.)

Tulkintamme on seuraava: kouluilla on pitkään ollut hyvinvointitehtävä, jota on tuettu eri ammattiryhmien toimesta. Onhan koulu hyvinvointiyhteiskunnan solmu kohta, jossa nuorille tarjotaan lääkäreiden, psykologien, sosiaalityön ja terveydenhoitajien palveluja (Gretschel & Kiilakoski 2012). Samalla kuitenkin on voimistunut kehityskulku, jossa hyvinvointi nähdään entistä enemmän ryhmän ja yhteisön hyvinvointina ja vastaavasti hyvinvointia tukeva työ entistä enemmän ryhmä- ja yhteisöosaamista edellyttävänä toimintana. Tästä ilmentymänä on esimerkiksi oppilas- ja opiskelijahuoltolain painotus yhteisölliseen oppilashuoltoon. Käytännössä kuitenkin toimet kouluissa kohdistuvat pääosin yksilöihin (ks. luku 4.7.4), mikä synnyttää tilan sellaisille ammattikunnille, jotka toimivat ryhmien kanssa.

Koulu- ja oppilaitosnuorisotyön on analysoitu tuovan kouluihin nuorten kohtaamisiin, ryhmädynamiikkaan ja osallisuuden liittyvää osaamista (Kiilakoski 2014). Näillä keinoin se asettuu yhdeksi koulun hyvinvointitehtävän toteuttajaksi. Tätä hyvinvointitehtävää ei kuitenkaan ole normitettu valtiovallan toimesta, ja se saa erilaisia tulkintoja kunta-, koulu- ja ehkä myös tilannekohtaisesti. Nuorisotyö ei ole ainoa

taho, joka vastaa tarpeeseen tukea koulun hyvinvointitehtävää. Samalla kentällä toimii esimerkiksi kouluvalmentajia, koulumentoreita tai koulupsykykkäreita. Kaikkia näitä yhdistää pyrkimys tuoda kouluun matalan kynnyksen kohtaavaa työtä, jonka lähtökohtana on nuoren tukeminen arjessa. Käytännössä näiden ammattinimikkeiden työtä ei voida erottaa selkeärajaisesti toisistaan ja niissä on paljon limittäisyyttä. Koulun hyvinvointitehtävää toteutetaan monenlaisin lähtökohdin. Ammattinimikkeiden ohella esimerkiksi käsitteet, kuten *sitouttava kouluyhteisö*, *oppiva kouluyhteisö* ja erilaiset muunnelmat *yhteisöllisestä koulusta*, tuovat esille tapoja vastata tunnistettuun tarpeeseen pystyä tukemaan kaikkien kouluyhteisön jäsenten hyvinvointia.

Huomionarvoista on, että valtakunnallisesti koulujen ja oppilaitosten hyvinvointitehtävän tukemista ei ole tutkittu kokoavasti. Emme tiedä, millainen kokonaisuus eri hankkeiden ja toimenpiteiden mosaiikista piirtyy. Tästä syystä ei ole mahdollista analysoida kattavasti, mikä on nuorisotyön asema koulujen ja oppilaitosten hyvinvointitehtävän toteuttamisessa. Voidaan kuitenkin todeta, että nuorisotyön merkitys on kasvamassa, mutta nuorisotoimen resursseilla on rajansa, sillä kuntien nuorisotyöntekijöitä ei riitä läheskään kaikkiin kouluihin ja oppilaitoksiin. Toisaalta samalla kentällä toimii myös monia muita toimijoita.

Hyvinvointitehtävän korostaminen tuo esille, että koulu on muutakin kuin tietojen ja taitojen oppimisen paikka, jollaisena se perinteisesti on nähty. Koulu on enemmän (Kiilakoski 2014). On tietysti laajalti tunnettu seikka, että koululla on laajempi tehtävä yhteiskuntaan valmistamisessa. Tämä tehtävä on Suomessa kirjattu jo perusopetuslain kuvaukseen siitä, mikä oikeastaan on opetuksen tavoite: ”Opetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja” (Perusopetuslaki, 2 §). Haluamme kiinnittää lukijan huomiota siihen, että lainsäätä-

jä on halunnut ensin mainita koulun tehtäväksi kasvun ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen jäsenyyteen. Tämä rakentaa nuorisotyölle luontevan sillan kouluun, sillä nuorisotyölle nuorten sosiaalisten suhteiden vahvistaminen on keskeinen osa työtä (Kiilakoski ym. 2018a) ja nuorten yhteiskuntakiinnittymisen ja osallisuuden tukeminen on yksi osa nuorisotyönkin kasvatuksellisia tavoitteita (Kiilakoski 2021b).

Monet koulun oppimistavoitteet kiinnittyvät oppiaineisiin, joiden taustalla on jokin tieteenala (Tomperi 2017). Koulun kokonaisvaltaiset tavoitteet eivät vastaavalla tavalla kiinnity yksittäisiin oppiaineisiin. Ne edellyttävät myös laajaa menetelmäosaamista. Tämä avaa kouluun tilaa eri toimijoille. Jäsenyys, kuuluminen ja yhteisöllisyys ovat asioita, joita on hankala oppia kirjoista. Ne pitää kokea. Tällöin tarkastelunäkökulma siirtyy kuin itsestään yksilön oppimisesta kysymykseen siitä, millainen yhteisö koulu on. Tällöin koulua tarkastellaan kasvuyhteisönä. Kun koulua lähestytään kasvuyhteisönä, korostetaan, että koululla on keskeinen merkitys lapsen ja nuoren aikuistumisprosessissa ja että hyvä koulu on, samalla tapaa kuin hyvä perhekin, keskeinen turvallisen lapsuuden ja nuoruuden rakennuspuu (Vesikansa 2009, 266–267; ks. myös Ellonen 2008). Samaan hengenvetoon voi lisätä, että tukeva ja mukaan ottava yhteisö on jo sinällään oppimista tukeva toimija.

Kasvuyhteisö siis lähtee ajatuksesta, että koulu tukee toiminnallaan paitsi tietojen ja taitojen oppimista myös laajemmin yksilön kasvua. Tämän se tekee johtuen tavasta, jolla se on järjestetty. Koulussa toimiessaan lapsi tai nuori omaksuu käsityksiä siitä, mikä on hänen panoksensa ja paikkansa yhteisölle; millaisia ovat toivottavat suhteet lasten ja nuorten vertaisryhmissä; miten konflikteja ratkaistaan vai ratkaistaanko; leimaako kohtaamisia kunnioittaminen; millaisia ovat suhteet aikuisten ja nuorten välillä; voiko itseä koskeviin päätöksiin vaikuttaa. Listaa voisi jatkaa varsin pitkälle. Huomionarvoista kasvuyhteisön näkökulmassa on se, että koululla joka tapauksessa on kasvattavia

vaikutuksia, mielsivät siellä toimivat tahot itsensä kasvattajaksi tai eivät. (Ks. Kiilakoski 2014.) Nämä vaikutukset tulevat näkyviin tavassa, jolla kouluyhteisö toimii. Kun näistä tavoista tullaan tietoisiksi ja niitä ohjataan yhdessä, voidaan kasvuyhteisöön vaikuttaa.

Ensimmäinen päätelmämme siis on, että koulunuorisotyö on saanut vakiintuneen aseman valtakunnallisesti yhteinä kouluissa toimivana ammattikuntana, vaikka paikalliset erot ovat suuria. Myös toisen asteen oppilaitoksissa oleva työ on lisääntymässä. Nuorisotyöllä on asemansa koulun hyvinvointitehtävän toteuttajana. Tätä hyvinvointitehtävää se ei tee yksin, ja kentällä on muitakin toimijoita. Nuorisotyön erityinen asema on siinä, että se omalla toiminnallaan yhdistää nuorten toiminnan sekä kouluyhteisössä että vapaa-ajalla koulun ulkopuolella. Tällöin kuitenkin on syytä kysyä, millä tavalla nuorisotyö kiinnittyy koulun kasvuyhteisöön.

4.7.2 Koulu- ja oppilaitosnuorisotyön tavoitteet

Luvuissa 4.2 ja 4.3 kävimme läpi koulu- ja oppilaitosnuorisotyön tavoitteita ja menetelmiä. Tulkitsimme tavoitteiden lähtevän nuorisotyön intresseistä. Väitimme tämän tarkoittavan sitä, että nuorisotyöllä on verrattain vahvat mahdollisuudet määrittää toimintaansa, mutta kolikon kääntöpuolella on kysymys siitä, missä määrin nuorisotyön ja koulun tai oppilaitosten tavoitteet on laadittu eri ammattikuntien välisenä yhteistyönä nuorten asemaa miettien. Syvennämme alla tätä keskustelua katsomalla yleisellä tasolla nuorisotyön tavoitteita.

Kysymys nuorisotyön läpileikkaavista tavoitteista on hankala pulma, jota ei ole onnistuttu ratkaisemaan kansainvälisesti. Eurooppalaisessa keskustelussa nuorisotyön tavoitteita on pyritty kirkastamaan pitkäkestoisesti. Tällöin etsitään eri maissa tehtävän nuorisotyön yhteisiä nimittäjiä. Jos nuorisotyön tavoitteiden välillä on vaihtelua suomalaisten kuntien sisällä, niin sitä on taatusti eri valtioiden välillä. Lainsäädäntö ja tavat arvioida nuorisotyötä vaihtelevat, koulutusjärjestel-

mät poikkeavat toisistaan, ja nuorisotyön edunvalvonta on järjestetty eri tavoin (ks. lisää Kiilakoski 2020). Kaikista eroista huolimatta on onnistuttu löytämään yhteisiä tekijöitä. Nämä tekijät ovat laajoja, yleisen tason periaatteita.

Tulostemme kannalta hedelmällinen tulkintänäkökulma esitettiin Brysselissä vuonna 2015 pidetyssä kansainvälisessä kokouksessa, jonka aikana tehdyssä julki-lausumassa nuorisotyön tehtäviä kuvattiin kahden kielikuvan kautta: nuorisotyön tehtävä on luoda tiloja ja rakentaa siltoja (Declaration of the 2nd European Youth Work Convention, päiväämätön). Nämä kaksi tehtävää eroavat toisistaan monen asian suhteen, mutta kummankin tavoitteen takana on tukea nuorten yksilöllistä ja sosiaalista kasvua. Esitämme alla oman muotoilumme siitä, miten kahta perustettavaa voitaisiin tulkita.

Tilojen luomisen ajatuksella viitataan siihen, että nuorisotyö pyrkii luomaan ympäristön, jossa nuorilla on mahdollisuus toimia keskenään omien tarpeidensa ja tavoitteidensa mukaisesti. Pyrkimyksenä on luoda tiloja, jotka ovat turvallisia ja mukaan ottavia ja joissa nuorten on mahdollista tehdä heille mielihyvää tuottavia asioita. Tilojen rakentaminen voi tarkoittaa fyysisiä tiloja, kuten nuorisotaloja, mutta olennaista on pyrkimys rakentaa sosiaalinen tila, joka mahdollistaa jonkin tekemisen, yhteistoiminnan ja siitä seuraavan positiivisen keskinäisriippuvuuden sekä mahdollisuuden vaikuttaa siihen, millaiseksi tämä tila muotoutuu. Tämä voi tarkoittaa tilan muodostamista sellaisiin ympäristöihin, joissa niitä ei perinteisesti ole ollut (Declaration of the 2nd European Youth Work Convention, 5). Usein tilat rakennetaan nuorten keskinäisen toiminnan varaan, mutta niitä ohjataan tiettyjen perusrarvojen mukaan. Tilojen täytyy esimerkiksi olla turvallisia ja niissä sitoudutaan peruseriaatteisiin, kuten syrjimättömyyteen tai terveisiin elämäntapoihin. (ks. Kiilakoski & Kivijärvi 2015; Kiilakoski & Kauppinen 2021; Kiilakoski 2021b.) Tilojen luominen tähtää siihen, että nuoret voivat toimia tässä ja nyt. Usein sillä viita-

taan ryhmämuotoisiin toimintoihin.

Siltojen rakentaminen kuvaa sitä, kuinka nuorisotyössä tuetaan nuoria heidän edetessään yhteiskunnan askelmalta toiselle. Tehtävä voi saada monenlaisia muotoja, sillä se voi tarkoittaa nuorten tukemista heidän siirtyessään yläkouluista toiselle asteelle, nuorten palveluohjausta ja nuorten tukemista siinä, että he tulevat kuulluksi heitä koskevissa päätöksissä. Siltojen rakentamisessa keskitytään tyypillisesti tilojen luomista enemmän yksilöön ja tämän tukemiseen erityisesti koulutuksen yhteydessä, sillä koulujärjestelmässä on joukko yksilöiviä mekanismeja. Viimeistään yhteishaussa nuoren oletetaan tekevän itsenäisen valinnan, jonka seurauksista omalle elämälleen ja työuralleen hän on tietoinen (Lahtinen 2019). Siltojen rakentaminen suuntautuu tilojen luomista enemmän tulevaisuuteen, sillä sillat rakennetaan paitsi palveluihin pääsemiseen tässä ja nyt, myös kohti sellaista tulevaa, jossa nuori voi elää hyvää elämää omien arvojensa mukaan.

Nuorisotyön tehtävät voidaan pelkistää yllä kuvattuun kahteen ulottuvuuteen. Tietysti on tunnistettava, että tämän ohella on määritelty muitakin nuorisotyön tehtäviä (ks. esim. Nieminen 2007; Kiilakoski 2021b). Edellä kuvatun jaottelun hyöty on kuitenkin siinä, että nuorisotyön ydin tulee piirrettyä verrattain selkeärajaisesti. Jaottelua voidaan käyttää myös koulu- ja oppilaitosnuorisotyön tavoitteiden analysointiin. Väitteemme on, että nuorisotyön tavoitteet voidaan hahmottaa – yllättävänkin selkeästi – nimenomaan tilojen luomisena ja siltojen rakentamisena.

Yläkoulussa tehtävän nuorisotyön yleisimmät tavoitteet olivat aineistossa vertais- ja ryhmäsuhteiden vahvistaminen; kiusaamisen ja väkivallan ehkäisy sekä kouluviihtyvyyden lisääminen. Kaikki kolme tavoitetta liittyvät pyrkimykseen luoda kouluun tiloja, joissa nuorten on hyvä toimia. Vertais-, ryhmä- ja kaverisuhteista huolehtiminen luo kouluun tiloja, joissa nuorten keskinäiset suhteet paranevat ja joissa yhteistoiminta on helpompaa. Kiusaamisen ehkäisyn voi hahmottaa tämän

yleisen tehtävän kääntöpuolena, jonka tehtävä on epätoivottavia ilmiöitä poistamalla luoda tilasta turvallisempi ja eri nuorten jäsenyyttä tukeva. Kouluviihtyvyyden lisääminen luo tiloista mukavampia ja viihtyisämpiä. Myös tällainen ulottuvuus tilojen luomisessa on luonteva, sillä nuorisotyölle keskeisestä on ilon, hauskuuden ja rentouden edistäminen (Kiilakoski 2021b, 341). Toisin sanoen väitämme, että erityisesti yläkoulunuorisotyössä korostuu tilojen luomisen tavoite. Tulkintaa tukee se, että käytetyimmät menetelmät olivat ryhmäyttäminen ja välituntitoiminta – vertaisuhteiden tukeminen ja oppituntien ulkopuoliseen aikaan keskittyminen.

Toisella asteella, erityisesti ammatillisissa oppilaitoksissa, nuorisotyön tavoitteena korostuu vahvemmin siltojen luominen. Sekä lukiossa että ammatillisissa oppilaitoksissa keskeisin tavoite oli opintojen keskeyttämisen ehkäisy. Ammatillisissa oppilaitoksissa toiseksi tärkein tavoite oli koulutussiirtymien tukeminen. Toisen asteen oppilaitoksissa siltojen rakentaminen suhteessa jo aloitettuihin kuin myös tuleviin opintoihin korostui. Tulkintaa vahvistaa myös se, että käytetyimmät menetelmät olivat moniammatillinen yhteistyö ja yksilökeskustelut. Tilojen rakentamisen merkitys näkyy kuitenkin siinä, että vertais- ja ryhmäsuhteiden tukeminen oli kolmen tärkeimmän tavoitteen joukossa.

Tulkintamme mukaan sekä peruskouluissa että toisen asteen oppilaitoksissa korostuivat nuorisotyölliset tavoitteet, sekä tilojen luominen että siltojen rakentaminen. Molemmissa ympäristöissä toteutettiin kumpaakin nuorisotyön perustehtävää, mutta yläkouluissa keskityttiin enemmän tilojen luomiseen ja toisella asteella siltojen rakentamiseen. Opetustehtävän tukemiseen liittyvät tavoitteet olivat verrattain vähäisiä. Samoin yhteisötason tavoitteita esitettiin niukasti kouluviihtyvyyttä lukuun ottamatta. Jos hyväksytään, että nuorisotyöllinen työote voidaan pelkistää tiloihin ja siltoihin, näyttää koulu- ja oppilaitosnuorisotyö muovautuvan nuorisotyölliseksi pikemminkin kuin vaikkapa koulutuspolitiikan mukaan määrittäväksi.

Olemme nyt tilanteessa, jossa pystymme muotoilemaan tarkemmin tulkintaamme. Esitimme, että koululla on hyvinvointitehtävä, jonka toteuttamisessa nuorisotyöllä on olennainen asema. Voidaan siis määrittellä, että nuorisotyö vastaa koulun hyvinvointitehtävään luomalla koululle nuorten vertaistoiminnan tiloja sekä osallistamalla siltojen rakentamiseen nuorten tuleviin koulutuspolkuihin, mutta myös siihen, että nykyiseen opiskelupaikkaan voi kiinnittyä paremmin. Näin nuorisotyön hyvinvointitehtävä kohdistuu sekä yksilöihin, joiden koulutuspolussa on hankaluuksia, että laajemmin nuorten ryhmien tukemiseen.

Nämä toiminnot liittyvät nuorisotyön perinteisiin, mutta vastaavat myös koulun kehittämisen tavoitteisiin. Siltojen rakentaminen on laajalti tunnustettu tavoite, sillä sekä nuoris- että koulutuspolitiikassa on pyritty pitkään tukemaan nuorten toisen asteen tutkintojen suorittamista. Tämän ohella tilojen luomisen merkitys tunnistetaan myös.

Ryhmillä on kouluissa ja oppilaitoksissa keskeinen merkitys, vaikka ryhmien ohjaaminen tai ryhmätaju ei aina olekaan keskeinen asia, jonka kautta nuorten parissa kouluissa ja oppilaitoksissa toimivat aikuiset asioita lähestyisivät (Hoikkala & Paju 2013). Keskeinen osa joukkomuotoista koulutusta ovat ryhmäsuhteet. Vaikka oppilaita arvioidaan jatkuvasti yksilöinä, on lasten ja nuorten koulukokemusten ydinryhmissä toimiminen. Koulukavereiden merkitys on keskeinen. Usein tätä ulottuvuutta tarkastellaan kielteisten asioiden, kuten kiusaamisen tai yksinäisyyden, kautta, mutta keskeisempää olisi nähdä vertaisuhteiden myönteiset puolet. Kavereiden avulla jaksaa, ja kaverisuhteet tuottavat iloa. (Esim. Korkiamäki 2013; Kiilakoski 2014.) Toimivaa ryhmää on helppo ohjata, ja tätä kautta myös oppiminen ja opiskelu muuttuu todennäköisemmin myönteiseksi ja mukaan tempaavaksi asiaksi (Maunu & Kiilakoski 2018). Luokkahenki tai kokemus yhteisöllisyydestä ei synny itsestään. Sitä pitää ohjata, tunnistaen myös ryhmän kehitysvaiheet. Ryhmään liittyy myös monenlaisia tunteita, joiden käsittelyä voi oppia.

(Nikkola & Elmgren 2017.) Ohittamaton kysymys on myös se, minkälaisia suhteita koulujen ja oppilaitosten aikuisilla on nuoriin. Kun kyse on kasvattamisesta, ei olla samanlaisessa suhteessa kuin vertaisten kesken. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että kasvatussuhteessa voisi tinkiä vastavuoroisuuden ideaalista. (Nivala & Rynänen 2019, 112–113.) Toimivassa kasvuyhteisössä sekä vertaissuhteet että sukupolvien väliset suhteet perustuvat kunnioittavaan vuorovaikutukseen – ja siksi tilojen rakentaminen nuorten väliselle toiminnalle ja aikuisten välille vastaa myös koulun hyvinvointitehtävään.

Yhteen vetäen, koulu- ja oppilaitosnuorisotyön tavoitteet pohjaavat nuorisotyön periaatteisiin, mutta yhdistyvät myös koulun kehittämisen kohteisiin. Kriittinen kysymys kuitenkin on, missä määrin tätä yhteistyötä ohjataan ja arvioidaan yhteisesti osana monialaista työtä tai kuinka hyvin se kiinnittyy nuorten arkeen ja muuhun toimintaan nuorten kanssa. Näkökulmaa laajentaen kysymys on siitä, edistetäänkö koulujen ja oppilaitosten hyvinvointitehtävää parhaalla mahdollisella tavalla, jos nuorisotyötä tehdään irrallaan opetussuunnitelmista, oppilas- ja opiskelijahuoltosuunnitelmista ja muista tavoista ohjata koulu- ja oppilaitosyhteisöjä.

4.7.3 Yhteistyön rakenteet

Nuorisotoimen ja koulujen tai oppilaitosten yhteistyö on arkipäivää valtaosassa kunnista. Toisaalta työn intensiteetti vaihtelee ja esimerkiksi kokoaikainen koulu- tai oppilaitosnuorisotyöntekijä on vain neljäsosassa kunnista. Siksi on oltava varovainen siinä, millaisia vaatimuksia tai tulkintoja esittää. On myös huomioitava kuntien ja koulukulttuurien erot.

Tämän raportin keskiössä on kuntakohtainen tieto. Olemme olleet kiinnostuneita koulu- ja oppilaitosnuorisotyön tavoitteista ja rakenteista. Valittu näkökulma valottaa kehnosti koulu- ja oppilaitoskohtaisia keskusteluja rehtoreiden, opettajien, oppilashuoltoryhmien, kuraattorien tai vaikkapa opettajien tiimien kanssa. Voidaan kuitenkin ajatella, että kirjalliset

kuvaukset tekevät koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä läpinäkyväksi, kiinnittävät sen tavoitteita muuhun kehittämistyöhön ja lisäävät sen systemaattisuutta. Tämä voi tapahtua usein eri tavoin. Esimerkiksi Kouvolan kaupungin koulunuorisotyön käsikirja ohjeistaa yhdeksi työn aloittamisen lähtökohdaksi kirjallisen suunnitelman laatimisen työn toteuttamisesta (Kouvolan kaupunki 2018, 11). Vahvempi vaatimus on esittää, että nuorisotyön tavoitteita tulisi kirjata opetussuunnitelmaan, jossa määritellään, millaista vuorovaikutuskulttuuria tavoitellaan. Tällaisen ehdotuksen olemme itse esittäneet koulunuorisotyöstä kirjoittaessamme (Kiilakoski 2021a, 221). Opetussuunnitelman ohella koulun vuorovaikutuskulttuuriin vaikutetaan myös oppilashuoltosuunnitelmissa. Esimerkiksi Lahden kaupungin Tiirismaan koulun oppilashuoltosuunnitelmissa on määritelty koulunuorisotyön toimintoja ja yhteistyötahoja tavalla, joka liittyy koulunuorisotyöntekijän yhteisöllisen oppilashuollon tavoitteisiin:

“Koululla työskentelee täysipäiväisesti Nuorisopalveluiden koulunuorisotyöntekijä. Iso osa koulunuorisotyöntekijän työkuvasta on koulun toimintakulttuuriin, yhteisöllisyyteen, viihtyvyyteen ja oppilaiden osallisuuteen liittyvää toimintaa. Tämä pitää sisällään esimerkiksi ryhmätykset kaikille 7.-luokille ja tarvittaessa muiden luokkien kanssa työskentelyä teemoittain sekä teemalliset ja toiminnalliset vanhempainillat. Työparina voi olla esimerkiksi luokanohjaaja, kuraattori tai muu oppilashuoltoryhmän jäsen.” (Lahden kaupunki 2019.)

Edellisistä esimerkeistä huolimatta koulu- tai oppilaitosnuorisotyötä on tämän kyselyn tulosten mukaan määritelty laajasti lähinnä nuorisotoimen omissa suunnitelmissa. Suppeasti työtä on tyypillisesti määritelty kunnan hyvinvointikertomuksissa tai jossakin muussa koulun ja nuorisotoimen yhteisessä suunnitelmassa kuin opetussuunnitelmassa. Tulkitsimme tämän kertovan paitsi nuorisotyön itse-

näisestä asemasta toteuttaa koulun hyvinvointitehtävää, mahdollisesti myös nuorisotyön irrallisesta asemasta. Tarkkojen yhteisten tavoitteiden kuvaaminen jää monissa kunnissa tulevaisuuden haasteeksi. Haasteeseen vastaaminen toki edellyttää, että koulu- tai oppilaitosnuorisotyöhön on käytettävissä riittävästi ja pitkäkestoisesti resursseja.

Pääsääntöisesti yhteistyöhön opettajien ja oppilashuollon kanssa oltiin tyytyväisiä, mutta siinä nähtiin myös kehittämisen varaa. Koulu- ja oppilaitosnuorisotyön suhde opetushenkilöstöön sekä oppilashuoltoon kaipaisi tarkempaa analyysia. Käytännössä tämä vaatisi paikallisilla tasoilla sen kartoittamista, millaisia ovat yhteistyön käytännöt, kuinka hyvin ne toimivat sekä millaisen prosessin kautta yhteistä ymmärrystä rakennetaan. Tällainen tutkimus laiventaisi katsetta nuorisotoimista kouluhin tai oppilaitoksiin ja niiden toimintakulttuureihin ja käytäntöihin.

Opetussuunnitelmatutkija Li Jianpingin (2012) mukaan mikään ei ole kouluissa niin olennaista kuin niiden kulttuuri. Hän myös muistuttaa, että koulun kulttuurin muuttaminen on vaativa tehtävä ja tulee todennäköisesti vaatimaan enemmän aikaa kuin usein osataan ajatella. Tämä johtuu siitä, että koulun kulttuuri on muovautunut pitkän ajan kuluessa eikä taivu nopeisiin muutoksiin. (Jianping 2012, 40, 43.) Nuorisotutkijatkin ovat oppineet kantapään kautta, että koulun muuttaminen on vaativa tehtävä, sillä koulun toimintakulttuuri muuttuu vain sen jäsenten ehdoilla, jos on muuttuakseen. Muutos edellyttää yhteisiä päätöksiä, joihin kaikki sitoutuvat. (Hoikka & Laine 2017, 39.)

Koulu- ja oppilaitosnuorisotyön tapauksessa näistä huomioista voi vetää ainakin kaksi johtopäätöstä. Ensinnäkin nuorisotyön laajempi toiminta on sidoksissa koulu- tai oppilaitoskulttuuriin ja määrittäyty osaksi tämän kulttuurin ehdoilla. Koska koulukulttuuri on koulukohtainen, nuorisotyön mahdollisuudet ovat eri kouluilla ja oppilaitoksissa erilaisia. Toisekseen, jotta nuorisotyölle asetetut yhteisökasvatukselliset tavoitteet voidaan toteuttaa, tarvitaan

yhteisön jäsenten sitoutumista toimintaan. Nämä huomiot selittänevät osaltaan, miksi koulu- ja oppilaitosnuorisotyöllä on tämän raportin mukaan vähemmän yhteisöllisiä kuin ryhmä- ja yksilötason tavoitteita.

4.7.4 Kehittämisen kohde: yhteisötaso

Koulu- ja oppilaitosnuorisotyön tavoitteet määrittyvät enemmän yksilön ja ryhmän kuin yhteisön tasolle. Pitkäkestoisia, systemaattisia ja yhdessä asetettuja tavoitteita on toistaiseksi niukasti. Voidaan siis todeta, että nuorisotoimet näyttävät onnistuvan rakentamaan siltoja koulutusjärjestelmän portaalta toiselle ja luomaan sellaisia tiloja, joissa koulun ryhmien dynamiikka helpottuu. Erilaisissa ihannekuviissa väikkyvä ajatus vahvasta toimijuudesta osana koulujen ja oppilaitosten yhteisökasvatuksellista verkostoa ei ole kuitenkaan arkipäivää valtakunnallisella tasolla. Kysymys voidaankin asettaa muotoillen, millaisia yhteisöllisiä tiloja kouluhin tulisi rakentaa. Ja miksi? Miltä tällöin näyttäisi koulun hyvinvointitehtävä?

Nykyinen lainsäädäntö ohjaa koulu- ja oppilaitoksia tekemään yksilöllisen oppilashuollon ohella ennen kaikkea yhteisöllistä oppilashuoltoa. Käytännössä tavoite toteutuu kehnosti. Terveystoimittajan, lääkärin, psykologin ja kuraattorin työpanos kohdentuu kouluissa pääasiassa yksilölliseen työhön. Psykologit ja kuraattorit käyttivät yhteisölliseen työhön keskimäärin 20 prosenttia ja terveydenhoitajat 15 prosenttia työajastaan. Lääkärit eivät tee yhteisöllistä työtä lainkaan. (Wiss ym. 2017, 8; Hietanen-Peltola ym. 2019, 4.) Toisin sanoen ryhmäsuhteisiin panostavalla nuorisotyöllä lienee tilausta kouluissa ja oppilaitoksissa. Silti voidaan kriittisesti kysyä, missä määrin nuorisotyön pitäisi osallistua koulujen ja oppilaitosten yhteisöllisen työn kehittämiseen.

Nuorten ryhmä- ja yhteisötason kokemuksista kouluissa ja oppilaitoksissa on varsin paljon tietoa. Tieto osoittaa, että näihin kokemuksen tasoihin panostaminen on ensisijaisen tärkeää koulun hyvinvointitehtävän näkökulmasta. Esimerkiksi vuoden 2017 *Nuorisobarometrin* teemana

oli koulutus ja oppiminen. Nuorilta kysyttiin, oliko koulussa helppo saada ystäviä. Vastaajista 84 prosenttia oli joko täysin tai jokseenkin samaa mieltä, ja 16 prosenttia oli joko jokseenkin tai täysin eri mieltä siitä, että ystäviä on helppo saada. Tulos on hyvä, mutta 16 prosenttia tarkoittaa karkeasti ottaen, että joka kuudes vastaaja koki, ettei ystävien saaminen koulussa ollut helppoa. Edelleen 84 prosenttia oli ainakin jokseenkin samaa mieltä, että opettajat kohtelivat oppilaita oikeudenmukaisesti, erimielisten osuuden ollessa jälleen 16 prosenttia. Koulu- ja oppilaitosnuorisotyön kannalta keskeisin on kuitenkin kysymys, miten vastaaja suhtautui väitteeseen ”tunsin olevani kouluyhteisön jäsen”. Luvut tuntuvat varmasti jo tutuilta: 84 prosenttia oli samaa ja 16 prosenttia eri mieltä. (Myllyniemi & Kiilakoski 2018, 21.)

Kouluyhteisökokemuksista kysyminen mahdollisti sen tutkimisen, onko kouluyhteisön jäsenyyden kokemuksella merkitystä tyytyväisyydelle elämään. Vuoden 2017 *Nuorisobarometrissa* tällainen yhteys havaittiin ja tulos oli varsin selkeä. Mitä kiinteämmin vastaajat kokevat tai kokivat olleensa kouluyhteisön jäseniä, sen tyytyväisempiä he elämäänsä olivat (Myllyniemi & Kiilakoski 2018, 101–102; vrt. Kivijärvi ym. 2020). Yhteisön jäsenyys on merkittävä hyvinvointitekijä, joka kantaa myös tulevaisuuteen. Elämään tyytyväisyyden ja kouluyhteisön jäsenyyden välillä on yhteys. Kouluissa ja oppilaitoksissa koettu yhteisöllisyys ei ole vain hetkellinen asia, vaan se linkittyy myös myöhempään elämänkulkuun. Kyse ei toisin sanoen ole pienestä asiasta, vaan syvälle ihmisyyteen menevästä kokemuksesta. Mikäli tulevissa tutkimuksissa löytyy samankaltainen yhteys, tulos vahvistuu edelleen. Oletuksena on kuitenkin jo tässä vaiheessa, että yhteisöllisyys on merkityksellistä yksilölle sekä nyt että myöhemmin.

Vastaavanlaista yhteyttä voidaan tarkastella PISA-tutkimuksen aineiston perusteella. PISA-tutkimuksessa kysytään paljon myös kasvuyhteisön kannalta tärkeistä teemoista. Kuten *Nuorisobaromet-*

rissa, myös PISA-aineistoista havaittiin tilastollinen yhteys, jonka professori Jouni Välijärvi (2017, 18) muotoilee seuraavalla tavalla: ”Yhteenkuuluvuuden tunne kouluun on varsin voimakkaasti yhteydessä oppilaan yleiseen tyytyväisyyteen nykyiseen elämäänsä. Ne oppilaat, joiden yhteenkuuluvuuden tunne kouluunsa oli voimakas, olivat myös keskimääräistä huomattavasti tyytyväisempiä elämäänsä.” Kun oppilaat jaettiin neljään eri luokkaan, havaittiin, että tyytyväisyys elämään putoaa sitä mukaa, kun yhteenkuuluvuus kouluun putoaa. Yhteenkuuluvuus kouluun ja tyytyväisyys elämään kulkevat käsi kädessä.

Vedetään tässä vaiheessa yhteen. Kasvattajien on tavanomaista todeta, että he haluavat kasvatettavien löytävän paikkansa yhteiskunnassa ja olevan omalla, itselleen sopivalla tavallaan onnellisia. Tämä tietysti edellyttää joukkoa tietoja ja taitoja, joita koulussa opitaan. Sekin on hyväksytty, ettei ketään pitäisi kiusata. Tähän asti hyvinvointitehtävistä vallinneen vahva yksimielisyys. Kuten yllä kuvatut kaksi tutkimusta osoittavat, yhteisöllisyyden kokemuksilla on yhteys elämään tyytyväisyyteen. Toisin ilmaisten, yhteisön myönteiset tunteet heijastuvat yksilön myönteisiin tunteisiin itseä kohtaan. Siksi helppo tapa pyrkiä kohden sitä päämäärää, että jokainen löytää oman paikkansa ja pystyy olemaan tyytyväinen elämäänsä, on ryhtyä varmistamaan, että mahdollisimman moni voisi kokea olevansa osa kouluyhteisöä. Yhteisöllisiä kokemuksia vahvistamalla ei tuoteta myönteisiä asioita pelkästään kouluympäristössä tietyllä hetkellä, vaan vaikutetaan kokonaisvaltaisemmin kokemukseen omasta elämästä. Tällä on helppoa nähdä olevan vahva yhteys niin koulun kuin nuorisotyön arvopohjaan sekä koulun hyvinvointitehtävään.

Yllä yhteisöllisen työn merkitystä on perusteltu monesta näkökulmasta, jotka osoittavat yhteisöllisyyden kokemuksella olevan keskeisiä seuraamuksia hyvinvointitehtävälle. Toisaalta esimerkiksi vuoden 2021 kouluterveyskyselyssä mitatut kokemukset kuulumisesta kouluyhteisöön ovat

matalalla tasolla sekä yläkouluissa että toisella asteella. Yläkouluikäisistä 41 prosenttia kokee itsensä tärkeäksi osaksi kouluyhteisöä. Ammatillisissa oppilaitoksissa vastaava osuus on 49 prosenttia lukiolaisten sijoittuessa näiden väliin. (THL 2022.) Lukuja voi pitää vaatimattomina suhteessa asian tärkeyteen. Lujempaa kiinnittymistä koulu- ja oppilaitosyhteisöihin voi pitää kansallisen tason kehittämiskohteena.

Luvussa 4.7.1 käyttämäämme käsitteistöä seuraten voidaan puhua siitä, millä tavalla koulu tai oppilaitos hahmotetaan kasvuympäristönä sekä miten sitä pyritään kehittämään kasvuyhteisönä. Kuopion alueella toteutetun koulunuorisotyön kehittämishankkeen johtopäätöksenä todettiin, että unelma tasa-arvoisesta perusopetuksesta toteutuu silloin, kun koulun aikuiset ja nuoret toimivat yhdessä. Raportin kirjoittajat toteavat, että ”*kompleksisten asioiden edessä on viisasta rakentaa ratkaisuja luottaen vastavuoroiseen vuorovaikutukseen ja yhdessä oppimiseen*” (Koivukangas & Rimpiläinen 2021, 16). Kehittäjät jatkavat, etteivät yhteisöt ole heti valmiita ja kyky kehittää asioita kasvaa prosessin mukana (mt., 17). Heidän johtopäätöksensä siinä oli, että kasvuyhteisöä voi kehittää vain yhteisönä, mikä edellyttää kaikkien koulussa toimivien yhteistä toimintaa (myös Hoikkala & Laine 2017). Näin todetessaan he muotoilevat uudelleen kasvatusajattelun yhtä kestävää säiettä. Esimerkiksi kasvatusajattelija John Dewey korosti, että moniarvoisessa yhteiskunnassa kasvatuksen tehtävä olisi tottelemisen sijaan edistää demokraattisia arvoja ja kiinnostusta monenlaisiin sosiaalisiin suhteisiin. Tätä ei voi tehdä ilman, että kasvatusta ja koulutusta itsessään on demokraattista. Tämä taas edellyttää vuorovaikutusta ja yhteistoimintaa. (Dewey 1997, 8–99.)

Yhteisöllisen työn merkitys näkyy nuoria koskevissa tutkimuksissa. Se on nousut esille myös monissa koulua koskevissa pohdintoissa läpi vuosien ja vuosikymmenten. Jotta nuorisotoimet kykenevät yhteisölliseen työhön koulussa, koulu-kulttuurin pitäisi mahdollistaa se, että koulua voidaan kehittää moniammatillisesti

(Kiilakoski 2014, 116–119). Yhteisöllinen kehittäminen edellyttää rakenteita, jotka synnyttävät yhteisöllistä oppimista. Siksi yhteisöllisten ulottuvuuksien toteutuminen ei voida arvioida pelkästään, eikä edes ensisijaisesti, koulu- tai oppilaitosnuorisotyön toteutuminen, vaan osana eri ammattikuntien yhteistä työtä. Tämä taas edellyttää yhteisten tavoitteiden asettamista, tilaa ja aikaa keskustella, luottamusta eri toimijoiden välillä sekä näkemyksiä siitä, millaisella tavalla voidaan varmistaa, että ollaan kulkemassa toivottuun suuntaan.

5 Kunnallisen nuorisotyön arviointi ja vaikuttavuus

Julkisrahoitteisten palvelujen tarkoituksenmukaisuutta, käyttäjäystävällisyyttä ja lopulta myös vaikuttavuutta kohtaan osoitettu kiinnostus on kasvanut viimeisten vuosikymmenten aikana. Erityisesti palvelujen vaikuttavuuden arviointia koskevat tavoitteet ovat yhteydessä keskusteluihin ”tiedolla johtamisesta” ja suurten datamassojen hyödyntämisestä. Palvelujen halutaan olevan läpinäkyviä. Julkisten palvelujen tuottajat kohtaavat tehokkuus-, tuottavuus- ja vaikuttavuusvaatimuksia. Tämä taas herättelee kysymään, minkälaiseen tietopohjaan perustuen julkisia palveluja johdetaan ja kehitetään. (Virtanen ym. 2015, 13.) Nuorisotyön näkökulmasta kysymys on paitsi tietopohjasta sinänsä, myös siitä, miten nuorisotyön itsensä tulisi osallistua tämän tietopohjan luomiseen.

Nuorisoalalla on kehitetty erilaisia tunnuslukuja ja itsearviointimalleja sekä luotu tapoja kuvata toimintaa esimerkiksi tuotteistaen palveluita. Tässä teoksessa aineistona käytetty Lokikirja sitä edeltävine kehittäelyineen on esimerkki siitä, miten toimintaa on pyritty kuvaamaan aiempaa yksityiskohtaisemmin ja täsmällisemmin numeerisessa muodossa. Lokikirjan edeltäjän Logbookin kehitystyössä vahvasti mukana ollut ruotsalainen nuorisotyön tuntija Jonas Agdur on esittänyt, että tulisi kehittää riittävän laadukas ja riittävän hyvin toimiva järjestelmä, jonka avulla voidaan osoittaa, että nuorisotyön prosessi nuorten kanssa vastaa asetettuja tavoitteita ja kriteerejä. Lisäksi tällainen järjestelmä auttaa nuorisotyötä tulemaan paremmin tunnistetuksi toimijaksi nuorisotyön ulkopuolella. (Agdur 2017, 345–346.) Agdurin huomiot ovat yksi esimerkki sii-

tä, kuinka tämän ajan hallintokulttuurille tyypilliseen vaatimukseen tietoon perustuvasta toiminnasta pyritään vastaamaan. Vastauksen tulisi kuitenkin olla sellainen, että se vastaa nuorisotyön lähtökohtia ja käytäntöä. Tehtävä ei ole helppo, mutta askeleita tähän suuntaan on nähtävissä esimerkiksi Kunnallisen nuorisotyön osaamiskeskuksesta.

Vaikuttavuuden mittaamisen lähtökohtana on usein toiminnan raportointi mitattavien ja mahdollisimman yksiselitteisten indikaattoreiden avulla. Tieto pyritään esittämään selkeinä numeroina. Näin kehitystä voitaisiin seurata ja pyrkiä vaikuttamaan siihen johtamisen keinoin. Vaikuttavuuden analysointi on kuitenkin äärimmäisen haastavaa sekä resurseja kuluttavaa, eikä palvelujen käyttömäärillä tai erilaisilla ”asiakasprofileilla” päästä useinkaan alkua pidemmälle. Julkisten palvelujen laadukas arviointi ja vaikuttavuuden tarkastelu edellyttävät kulloistekin toimintaympäristöjen syvällistä tuntemusta, tiedon keräämistä monilta tahoilta ja usein myös toistuvaa seurantaa (esim. Robson 2000; Pawson 2013).

Kunnallisen nuorisotyön omien arviointivälineiden kehittämisen lisäksi työn vaikuttavuutta on pyritty mittaamaan myös ulkopuolelta. Viime vuosina on julkaistu sekä valtionhallinnon omia selvityksiä (VTV 2020) että tutkimuskirjallisuutta aiheeseen liittyen (Kivijärvi ym. 2019; Vauhkonen & Hoikkala 2020; Moisala & Laine 2021). Tyypillistä näille selvityksille ja tutkimuksille on ollut keskittyminen kohdennettuun nuorisotyöhön. Käytännössä kyse on usein ollut etsivästä työstä ja työpajoista sekä niiden tarkastelusta koulut-

tautumisen ja työllistymisen näkökulmas-
ta. Kunnallinen nuorisotyö on kuitenkin
paljon muutakin kuin kohdennettua työtä
nuorten aikuisten parissa. Iso osa nuorisotyöstä tehdään ryhmien parissa ja fokus on koulutus- ja työelämäpolkujen sijaan esimerkiksi nuorten vertais- ja ryhmä-

suhteissa, osallisuudessa ja yleisemmin hyvinvoinnissa (esim. Cooper 2018; luku 4.7.2). Edellisenkaltaisiin tavoitteisiin liittyvien vaikutusten arviointi on erityisen kompleksista, eikä tähän liittyviä valmiita indikaattoreita voi poimia esimerkiksi vi-
ranomaisrekistereistä.

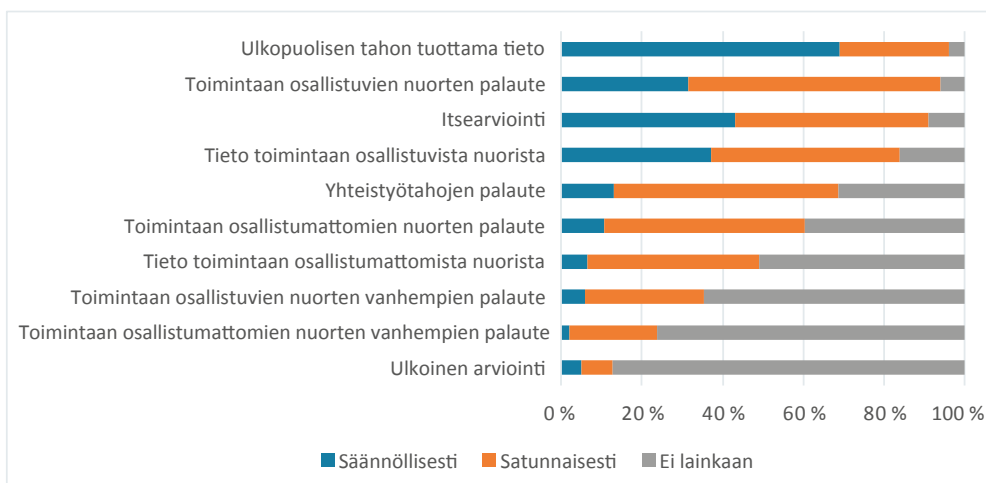
5.1 Arvioinnin käytännöt

Yksittäisiltä nuorisotoimilta ei voitane edellyttää tutkimuksellista vastaamista yllä kuvattuihin vaikuttavuuden selvittämisen vaateisiin. Tästä huolimatta nuorisotoimet arvioivat toimintaansa monin eri tavoin. Aiemmassa kirjallisuudessa nuorisotoimia on kritisoitu siitä, että arviointi perustuu liiaksi toimintaan osallistuvilta nuorilta kerättyyn palautteeseen. Kun nuorisotyöhön osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen, ovat ”asiakastytyväisyyskyselyjen” tulokset suurella varmuudella nuorisotoimia mairittelevia. Tästä syystä tutkijat ovat peräänkuuluttaneet myös muiden tietolähteiden hyödyntämistä. (Esim. Pöysä 2013, 19–20.) Esimerkiksi toimintaan osallistumattomien nuorten palaute voisi olla hyvinkin arvokasta varsinkin kehittämisen näkökulmasta.

Tämän kyselyaineiston mukaan edellistä kritiikkiä voi pitää edelleen ainakin jossain määrin ajankohtaisena. Yhtäältä tyypillisimmät nuorisotyön arvioinnin tietolähteet olivat ulkopuolisen tahon tuottaman tiedon hyödyntäminen, toimintaan osallistuvien nuorten palaute, itsearviointi ja tiedon kerääminen toimintaan osallistuvista nuorista (kuvio 27). Toisaalta tulosta, jonka mukaan yli 60 prosenttia kunnista hyödynsi arvioinnissaan toimintaan osallistumattomien nuorten palautetta vähin-

tään satunnaisesti, voi pitää tässä mielessä rohkaisevana. Lisäksi on oletettavaa, että ulkopuolisten tahojen tuottama tieto tarkoitti monissa tapauksissa kouluterveyskyselyä, jonka kautta kertyy tietoa lähes kaikkien nuorten kuntalaisten hyvinvoinnista. Jatkotutkimuksensa vaatisi se, mitä muuta ulkopuolisten tahojen tuottamaa tietoa nuorisotyön arvioinnissa käytetään – yhteistyötahojen tuottamaa tietoa kunnan nuorten tilanteesta vai jotain aivan muuta.

Kuviosta 27 voidaan lisäksi lukea, että säännöllisesti käytettäviä arvioinnin tapoja oli vähemmän kuin satunnaisesti käytettäviä. Esimerkiksi toimintaan osallistuvien nuorten palautetta hyödynsi säännöllisesti noin kolmannes kunnista. Oma kiinnostava löydöksensä on vanhempien palautteen hyödyntäminen nuorisotyön arvioinnissa. Yhteistyö vanhempien tai huoltajien kanssa on asia, joka on noussut esiin kehittämisen kohteena pohdittaessa nuorisotyön tulevaisuutta erilaisissa seminaareissa ja koulutuspäivissä, joihin olemme osallistuneet. Hieman yli kolmasosassa kunnista toimintaan osallistujien vanhempien palautetta hyödynnettiin satunnaisesti. Kuten nuorten palautteen osalta, toimintaan osallistumattomien nuorten vanhempien palautetta hyödynnettiin vähemmän.

Kuvio 27: Miten edustamasi kunnan nuorisotyötä on arvioitu viimeisen kahden vuoden aikana? (kyselyaineisto).

Kuntakoko on yhteydessä mahdollisuuksiin kerätä tietoa arvioinnin pohjaksi. Karkeasti esitettynä on niin, että mitä isompi kunta, sitä säännöllisemmin erilaisia tietolähteitä kerrottiin hyödynnettävän. Tarkasteltaessa vastauksia yksityiskohtaisemmin kuntakoon mukaan muodostuivat selkeimmät ja tilastollisesti merkitsevät erot isojen kuntien eduksi toimintaan osallistuvilta nuorilta ($p=.022$), heidän vanhemmiltaan ($p=.025$) ja yhteistyötahoilta ($p=.032$) kerätyn palautteen kohdalla. Palautteen kerääminen ja sen analysointi vaatii sellaisia resursseja, joita on verrattain harvan pienen kunnan käytössä.

Vaikuttavuuden tarkastelun näkökulmasta on syytä kiinnittää erityistä huomiota kuvion 27 pylväiden sinisiin osiin, jotka kuvaavat säännöllistä arviointia. Vaikuttavuuden uskottava arviointi edellyttää muutosten tarkastelua ja siten pidempää aikaperspektiiviä. Erityisesti saman tiedon kerääminen säännöllisin aikavälein on keskeistä vaikuttavuutta arvioivan tiedon muodostamisessa. Toinen olennainen seikka on eri tietolähteiden monipuolinen hyödyntäminen. Nuorisotyön kohdalla nuoret lienevät ensisijainen tietolähde, mutta myös nuorisotyöntekijöiltä, nuorten vanhemmilta ja erilaisilta yhteistyökumppaneilta kerätty tieto on arvokasta

ja täydentää ymmärrystä nuorisotyön käynnistämistä prosesseista ja niiden todennäköisesti moninaisista vaikutuksista. Ulkoisen arvioinnin vähäinen merkitys kertoo siitä, että nuorisotoimet kehittävät toimintaansa pitkälti sisäisistä lähtökohdista käsin.

Ideaalitilanteessa kaikki kunnat kykenisivät tuottamaan säännöllistä arviointitietoa monista eri näkökulmista. Todellisuudessa tilanne ei tietenkään ole tämä ja erityisesti pienempien, mutta myös monien suurempien kuntien täytyy löytää muita tapoja arvioida omaa toimintaansa. Kyselyn perusteella valtaosa, 62 prosenttia kunnista, hyödynsi säännöllisesti korkeintaan kahta tietolähdettä arviointityössään. Toisaalta 23 prosenttia kunnista hyödynsi säännöllisesti vähintään neljää ja vielä 12 prosenttia vähintään viittä tietolähdettä työnsä arvioimisessa. Hajonta on odotetusti suurta, mutta osa kunnista vaikuttaa käyttävän varsin paljon resursseja ainakin tiedon keräämiseen.

Kysely tarjoaa tietoa ainoastaan siitä, minkälaisia tiedonkeruulinstrumentteja nuorisotoimet ovat hyödyntäneet ja missä määrin näin on tehty. Kokonaan toinen asia on tieto siitä, miten käytössä olevaa tietoa hyödynnetään ja millä tavalla tieto muuntuu johtamisen työkaluksi. Kysymys liittyy samalla nuorisotoimien johtamiseen,

resursseihin ja osaamiseen arviointitiedon analysoimisessa. Nämä aivan olennaiset arviointiin ja varmasti myös vaikuttavuuden arviointiin liittyvät seikat pyritään

sisällyttämään seuraavaan kyselyyn. Näin kuva kunnallisen nuorisotyön arvioinnista tarkentuu huomattavasti.

5.2 Tiedolla johtamisen oikeutus on toiminnan parantuminen

Tämä raportti osallistuu tiedon tuottamiseen nuorisotyöstä. Edellisen luvun johdopäätöksenä esitimme, että nuorisotyön arviointi voisi hyötyä laajemmasta tietopohjasta. Tässä alaluvussa irrotamme tarkastelun kyselytuloksista ja esitämme joitakin taustoja sille, millä perusteella voidaan väittää, että tieto hyödyttäisi työtä. Koska tiedon tuottaminen vaatii osaamisen lisäksi aika- ja taloudellisia resursseja, voi sen oikeutus olla vain se, että näillä resursseilla saadaan parannettua toimintaa.

Kuntasektorilla puhutaan paljon tiedolla johtamisesta. Ymmärrys siihen liittyvistä käsitteistä ja tavoitteista on vahvistunut viimeisen kymmenen vuoden aikana (Hätilä 2020, 61). Yksinkertaistaen voidaan todeta, että tiedolla johtamisessa yhdistetään toiminnassa syntyvää sisäistä tietoa ja toimintaan vaikuttavaa ulkoista tietoa siten, että päätökset ja toiminnan kehittäminen vievät organisaatiota toivottuun suuntaan (Jalonen 2015, 41). Olennaista ei ole vain tiedon tuottaminen, vaan myös sen jalostaminen ja hyödyntäminen organisaation kaikilla tasoilla (Kosonen 2019). Kyse ei ole siis vain strategisesta johtamisesta tai ylimmän johdon toiminnasta, vaan tiedolla johtaminen koskettaa parhaimmillaan koko organisaatiota. Tiedolla johtaminen voidaan myös nähdä oppimisena, jolloin oleellista on, miten tietoa tulkitaan vuorovaikutuksessa toisten kanssa (Virtanen ym. 2015, 10).

Kuntien tiedolla johtamisessa on monia piirteitä, jotka erottavat sen esimerkiksi yrityksissä tapahtuvasta tiedolla johtamisesta. Kunta on monitoimialainen ja monitasoinen poliittis-hallinnollinen organisaatio, jonka päätöksenteossa on mukana useita tahoja, jotka pitää huomioida ja joiden tavoitteet voivat olla toisistaan poik-

keavia. Poliitiikka ja edustuksellisuus ovat vahvasti läsnä päätöksenteossa. Päätökset myös koskevat monia osapuolia. Kunnallisessa toiminnassa tavoitteiden asettaminen on vaikeampaa verrattuna yrityksiin, joiden tavoite useimmiten on taloudellinen hyöty. Tavoitteet ovat moninaisia, ja ne saattavat kilpailla keskenään, ja niiden saavuttamiseksi on rajalliset, pääasiassa vertotuloihin perustuvat resurssit (Valtiovarainministeriö 2013, 10–13). Julkisen politiikan näkökulmasta tiedolla johtamisen keskeiset kysymykset liittyvät yhtäältä siihen, miten tiedon tarvetta perustellaan, millaista tietoa hyödynnetään ja kenen mielipiteistä ollaan kiinnostuneita, ja toisaalta siihen, kuinka paljon tieto vaikuttaa toimintaan, päätöksiin ja valintojen tekemiseen (Virtanen ym. 2015, 19–20).

Nyky-yhteiskunnassa tiedon saatavuus on harvoin ongelma. Tietoa on tarjolla enemmän kuin sitä pystytään tai on järkevää käyttää. Haasteena usein on tiedon analysointi ja käyttö (Virtanen ym. 2015, 14). Oleellista onkin tunnistaa ja hyödyntää sellaista tietoa, joka on nimenomaan nuorisotyössä tarkoituksenmukaista ja käyttökelpoista kulloiseenkin toimintaan ja tilanteeseen. Poliittis-hallinnollisessa järjestelmässä tiedon tulee myös olla järjestelmällisesti tuotettua, oikea-aikaista ja objektiivista (Virtanen ym. 2015, 16). Tiedon objektiivisuuden vaade saattaa herättää kysymyksiä esimerkiksi nuorisotoimien sisäiseen tiedontuotantoon liittyen. Oma keskustelunsa on, missä määrin ihmisistä voidaan ylipäänsä saada objektiivista tietoa. Olennaista kuitenkin on, ettei tietopohjaa rakenneta vain omia päämääriä ja ennakkokäsityksiä tukemaan (ks. Raatikainen 2004, 83). Siksi hyvässä tiedontuotannossa pohditaan omia ratkaisuja ja kerrotaan avoimesti, minkälaisia ratkaisuja

ja menetelmävalintoja tietoa tuotettaessa tehtiin (Kiilakoski ym. 2018b). Objektivisuuden sijaan voidaan puhua myös tiedon luotettavuudesta. Olipa käytetty termi kumpi vain, on syytä pyrkiä siihen, että tietoa tuotetaan ja analysoidaan mahdollisimman tasapuolisesti ja kriittisesti sekä erilaiset tulkintojen mahdollisuudet huomioiden (Jukola 2015). Luotettavuutta vahvistaa myös se, että tiedon tuottamisen ja käsittelyn prosessit ovat läpinäkyviä, jolloin muidenkin on mahdollista arvioida, miten tietoa saatiin ja millaisia ratkaisuja sen tuottamisessa tehtiin.

Nuorisotoimissa hyödynnetään usein toiminnassa syntyvää tietoa, kuten toimintatilastoja, nuorista kerättävää tietoa, nuorten palautteita ja itsearviointia. Sen rinnalla tärkeää on hyödyntää myös toimintaan vaikuttavaa ulkopuolista tietoa, kuten tietoa toimintaan osallistumattomista nuorista, ulkopuolisten tahojen tuottamaa tietoa sekä yhteistyöverkostoista saatavaa tietoa ja palautetta. Oleellisen ja luotettavan tiedon tunnistaminen voi olla kuntakohtaista, mutta nuorisotyössä on myös tietoa, jota voidaan tuottaa yhteistyössä muiden kuntien kanssa ja valtakunnallisesti yhtenäisillä välineillä, jolloin tiedon laatua ja luotettavuutta on helppompaa arvioida. Tästä esimerkkinä on tätä raporttia varten toteutetun kyselyn lisäksi Kanuunan kehittämä ja nuorisotiloissa toimiville nuorille suunnattu kysely, johon vuonna 2021 osallistui 52 kuntaa ja vastasi 3 137 nuorta (Kanuuna 2022). Nuorille suunnatusta kyselystä kunnat saavat tietoa omasta toiminnastaan, ja samalla pystytään kokoamaan kuntarajat ylittävää vertailutietoa.

Tiedolla johtamisen näkökulmasta nuorisotoimien päätöksenteossa tulisi kiinnittää aiempaa enemmän huomiota toimintaympäristössä tapahtuviin muutoksiin. Toimintaympäristö voi muuttua hallinnollisten rakenteiden muuttuessa, kuten oppivelvollisuuden laajentuessa tai soite-uudistuksen luodessa uusia yhteistyön mahdollisuuksia ja sudenkuoppia, mutta myös nuorten kulttuurien muuttuessa, paikallisten olosuhteiden vaihtuessa tai

vaikkapa teknologisen kehityksen muuttaessa toimintatapoja. Näin todettaessa on kuitenkin hyvä pitää mielessä, että osa toimintaympäristöihin liittyvästä tiedosta voi olla hyödytöntä tai epärelevanttia (Jalonen 2015, 51–52). Oikean tiedon tunnistaminen ja tulkintojen tekeminen edellyttää eri toimijoiden yhteistyötä niin tiedon käsitteilyssä kuin sen jalostamisessakin.

Tiedolla johtaminen ei kuitenkaan ole taikakalu, jolla asiat muuttuvat paremmaksi. Tiedolla johtaminen ei aina tuota toivottuja tuloksia, vaan siitä saattaa olla myös haittaa erityisesti, jos korostetaan tiedon määrää sen laadun sijaan. Haasteita tiedolla johtamiseen aiheutuu kiireestä, osaamisen puutteesta ja siitä, että tiedon laatua on vaikea arvioida: käytetty tieto saattaa olla liian yksipuolista, liikaa tiivistettyä tai erilaista tietoa ei analysoida yhdessä. Saattaa myös olla tilanteita, joissa luotetaan liikaa tiedon objektiivisuuteen eikä esimerkiksi huomata siihen liittyvää tarkoitushakuisuutta. (Hellström & Ikäheimo 2017, 3.) Organisaatioiden onkin syytä kehittää toimivat prosessit ja käytännöt tarkoituksenmukaisen tiedon saamiseksi ja hyödyntämiseksi, mikä usein edellyttää johtamiskulttuurin ja toimintatapojen uudistamista (Jalonen ym. 2012, 144). Vaikka tiedolla johtamisen toimivat käytännöt vaativat resursointia, hyvin toteutetun tiedolla johtamisen hyödyt ovat usein paljon suuremmat kuin siihen käytetyt resurssit (valtiovarainministeriö 2013, 15).

Tiedon tuottaminen ja hyödyntäminen linkittyvät toisiinsa, ja kunnissa toimintaa ohjaavat usein arvolähtöiset valinnat siitä, millaista tietoa tuotetaan ja millaisilla tutkimuskysymyksillä. Julkisen sektorin poliittisessa tiedolla johtamisessa voidaan nähdä kolme ajallista vaihetta. Suunnitteluvaiheessa tietoa tuotetaan ja jalostetaan, jotta voidaan arvioida politiikan tai toimenpiteiden yhteiskunnallista tarvetta ja toimenpiteiden tarkoituksenmukaisuutta (esimerkiksi keskenään tasapainossa olevat tavoitteet, resurssit ja keinot) sekä ennakoita niiden vaikuttavuutta. Sen lisäksi olisi syytä tarkastella myös riskejä ja toteutumisen reunaehtoja. Toteuttamis-

vaiheessa keskitytään siihen, missä määrin asetettuja tavoitteita on pystytty saavuttamaan, puhutaan välittömistä tuloksista ja vaikutuksista sekä tehokkuudesta ja tuottavuudesta. Kolmannessa vaiheessa, tilintekovastuvaiheessa tiedon tuottaminen keskittyy politiikan ja toimenpiteiden vaikuttavuuteen, jolloin arvioidaan onnistumisia ja epäonnistumisia. Julkisen sektorin tiedolla johtaminen on tyypillisesti syklistä, ja usein uusi suunnitteluvaihe käynnistyy jo edellisten toimenpiteiden, interventioiden toteutusvaiheessa. Edellä kuvattu ”ajallinen kolmiulotteisuus” näyttää pätevän poliittisen päätöksenteon lisäksi myös muussa julkisessa toiminnassa ja tilintekovastuussa. (Virtanen ym. 2015, 11–13.)

Edellä kuvatussa syklisessä tiedolla johtamisessa on huomionarvoista ainakin kaksi seikkaa. Kun tavoitellaan isoja yhteiskunnallisia tai organisatorisia muutoksia, voi olla järkevää jakaa tavoitteet pienemmiksi kokonaisuuksiksi ja varmistaa päätösten ja toimenpiteiden oikeasuuntaisuus toimeenpanovaiheesta opitun perusteella. Ei ehkä kuitenkaan kannata käynnistää täysin uutta ohjelmaa tai toimenpiteiden kokonaisuutta tässä vaiheessa, vaan isojen poliittisten päätösten ja ohjelmien osalta on syytä kiinnittää huomiota siihen, että maltetaan odottaa niiden vaikuttavuuden arviointia ennen kuin tehdään johtopäätöksiä niiden onnistumisesta. Tosin tällainen vaikuttavuusarviointi vaatii aikaa ja osaamista, joita kuntien nuorisotoimilla ei useinkaan ole riittävästi, ja arviointia voidaan pääasiassa tehdä tuottamalla tietoa välittömistä tuloksista ja vaikutuksista. Nuorisotyön laajempaa vaikuttavuutta saattaa olla hyödyllisempää arvioida yhteistyössä muiden kuntien kanssa, valtakunnallisestikin.

Toimintaympäristön jatkuva ja nopea muutos ja yhteiskunnan tietovaltaistuminen haastavat kuntia, myös nuorisotoimia. Ajassa toteutuva tiedolla johtaminen on hyödyllinen lähestymistapa, jonka avulla pystytään reagoimaan nopeastikin organisaation sisäisiin ja ulkoisiin tapahtumiin ja muutoksiin (Jalonen 2015, 47–48). Tiedon

laatu voidaan varmistaa hyödyntämällä tietoa monipuolisesti. On kuitenkin keskeistä pysähtyä sen äärelle, että tiedolla johtaminen vaatii aikaa ja resursointia. Keskeisenä päämääränä pitäisi olla ajankohtaiseen sisäiseen ja ulkoiseen tietoon perustuvan kokonaiskuvan muodostaminen nuorisotoimien toimintaympäristöstä (vrt. Jalonen ym. 2009) ja riittävän nopea päätöksenteko. Tästä myönteisenä esimerkkinä on kevään 2020 koronatilanne, jolloin nuorisotyössä pystyttiin hyvinkin nopeasti hahmottamaan tilannekuva ja tekemään tarvittavia muutoksia toimintaan. Kyselyaineiston ja nuorisotoimien johtajien ja nuorisotyöntekijöiden kanssa käytyjen keskustelujen perusteella tilannetta myös seurattiin ja toimintaa kehitettiin nuorten tarpeiden ja muuttuvien tilanteiden ja toimintaedellytysten perusteella.

Arviointitiedon tuottaminen tai tiedolla johtaminen eivät ole itseisarvoja. Niiden oikeutus syntyy tiedon hyödyntämisestä ja toimintaa parantavista vaikutuksista. (Vrt. Jalonen 2015, 41.) Oleellista on, että tietoa tuotetaan, analysoidaan ja jalostetaan sellaiseen muotoon, että se on hyödynnettävissä päätöksenteossa ja toiminnan kehittämisessä. Se vaatii aikaa, järjestelmiä ja työntekijä- ja osaamisresursseja. Johtamisen näkökulmasta on myös tärkeää ottaa koko organisaatio mukaan niin tiedon tuottamiseen kuin sen jalostamiseen ja tehdä näkyväksi, miten tietoa on hyödynnetty organisaation eri tasoilla päätöksenteossa ja kehittämisessä. Tällainen tiedolla johtaminen vahvistaa päätösten läpinäkyvyyttä ja motivoi koko henkilökuntaa tiedon tuottamiseen ja hyödyntämiseen toiminnan ja työtapojen kehittämiseksi vastaamaan entistä paremmin nuorten tarpeisiin.

Tässä vaiheessa raporttiamme saattaa herätä kysymys, millaista tiedolla johtamista tarvitaan oman kunnan nuorisotyössä ja mikä on mahdollista. Tätä pohdittaessa ensimmäinen hyödyllinen kysymys on, mihin tietoa tarvitaan. Varmasti moni kunta on tätä kysymystä pohtinutkin. Aiheesta keskusteltaessa nousee usein esiin tarve hyödyntää tietoa nuorisotyön yhteiskunnallisen tarpeen ja merkityksen

osoittamiseksi sekä poliittisen ja hallinnollisen päätöksenteon tueksi esimerkiksi tavoitteiden, toimintaedellytysten ja resurssien osalta. Hyvin jalostettu tieto auttaa myös päivittäistä päätöksentekoa ja ohjaa toiminnan kehittämistä niin, että organisaatio toimii mahdollisimman hyvin kohti tavoitteita ja toiminta paranee. Tässä tarkastelussa on hyvä huomioida niin kunnan poliittisen päätöksenteon ja hallinnon käytännöt kuin nuorisotoimen pitkän ja lyhyen aikavälin suunnittelu ja resursointi sekä mahdolliset alueelliset ja valtakunnalliset toimet. Näin voidaan tunnistaa ne paikat ja ajankohdat, joissa tietoa voidaan tai tulee hyödyntää. Kun tiedontarpeita ja hyödyntämismahdollisuuksia ennakoidaan, on tieto usein tarkoituksenmukaisempaa ja laadukkaampaa.

Toisena kysymyksenä kannattaa pohtia, millaista nuoriin, toimintaan ja toimintaympäristöön liittyvää tietoa tarvitaan, jotta voimme vastata tiedon tarpeisiin – mikä on tarkoituksenmukaista, riittävän ajassa päivittyvää ja luotettavaa. Kuten edellä todettiin, usein käytössä on jopa liikaa tietoa, ja onkin hyvä tarkastella, tuotammeko sellaista tietoa, jota emme itseasiassa hyödynnä, ja toisaalta jääkö jotain sellaista tietoa katveeseen, joka olisi olennaista nuorisotyön kannalta. Kyse on tietysti myös resursseista: mikä on mahdollista ja riittävää.

Tiedolla johtamista kehitettäessä on hyvä pohtia, millainen on tasapaino toiminnassa syntyvän sisäisen tiedon ja toimintaan vaikuttavan ulkoisen tiedon kesken. Toiminnassa syntyvän tiedon keräämisessä on sekä tiedon tuottamisen tehokkuuden että luotettavuuden kannalta hyödyllistä käyttää muiden kuntien kanssa yhteisiä tiedon tuottamisen työkaluja, kuten tässäkin raportissa mainittuja Logbookia ja Lokikirjaa. On kuitenkin hyvä muistaa, että tällöinkin tietoa on edelleen analysoitava, jalostettava sellaiseen muotoon, että sitä pystytään käyttämään eri tarkoituksiin. Usein saattaa olla resurssitehokasta ja myös objektiivisuutta vahvistavaa hyödyntää tietoa, joka on jonkun muun tuottamaa tai kokoamaa ja ehkä

myös analysoimaa, mikäli se vastaa oman kunnan tiedon tarpeeseen. Siitä esimerkiksi mainittakoon THL:n Kouluterveyskyselyn tulokset, oman kunnan sosiaali- ja terveyspuolen nuorten hyvinvointiin liittyvät tilastot ja oman kunnan nuorisotyötä koskevat ulkoiset arvioinnit tai opinnäytetyöt. Lisäksi kannattaa olla kiinnostunut sidosryhmien ja toiminnan ulkopuolella olevien nuorten antamasta palautteesta. Tämän kyselyn tulosten valossa näyttää kuitenkin siltä, että muiden tuottaman tai toiminnan ulkopuolella olevilta kerätävän tiedon hyödyntäminen esimerkiksi toiminnan arvioinnissa on kunnissa melko vähäistä.

Tieto ei itsessään ratkaise tiedolla johtamisen kysymyksiä, eikä tieto ole sellaisenaan arvokasta, mikäli sitä ei hyödynnetä tai se ei ole sellaisessa muodossa, että sitä voi hyödyntää. Eri kunnissa tiedolla johtamisen tarpeet ja mahdollisuudet ovat erilaisia, jolloin myös tiedolla johtamisen käytännöt ovat erilaiset. Kolmantena kysymyksenä onkin tärkeää pohtia, millaiset tiedolla johtamisen käytännöt oman kunnan nuorisotoimessa on ja kuinka toimivat käytännöt ovat. Haasteena näyttää nimittäin olevan, ettei tiedon tuotannon, analysoinnin ja hyödyntämisen käytäntöjä ole sovittu tai ainakaan dokumentoitu riittävän selkeästi. Tämän myötä tiedon tarpeet saattavat tulla liian usein yllättäen, vastuunjako on epäselvä, järjestelmät eivät ole toimivat, tietoa kerätään epä johdonmukaisesti tai tietoa tuotetaan, vaikkei sitä hyödynnetä seurannassa ja arvioinnissa, päätöksenteossa, toiminnan kehittämisessä tai siitä viestimisessä. Saattaa myös olla, että tiedolla johtaminen nähdään vain johdon näkökulmasta, vaikka tiedon tuottamiseen, analysoimiseen ja tulkitsemiseen olisi tiedon tarkoituksenmukaisuuden ja luotettavuuden näkökulmasta hyödyllistä osallistaa myös esimerkiksi nuorisotyöntekijät ja -asiantuntijat, usein myös sidosryhmät. Kun tiedolla johtamisen käytännöt ovat hyvin pohdittuja ja dokumentoituja ja ne tehdään näkyviksi, tiedon tuotanto ja analysointi tehostuvat. Tällöin on helpompi

reagoida myös yllättäviin tilanteisiin. Keskinäinen luottamus vahvistuu, ja yhteistyön edellytykset paranevat. Se myös luo hyvät mahdollisuudet aika ajoin arvioida käytäntöjen toimivuutta ja ajankohtaisuutta sekä tehdä uusia ratkaisuja aiemmasta oppineena.

6 Katse tulevaan: kunnallisen nuorisotyön kehityskuluista ja nuorisotyötä koskevasta tiedonkeruusta

Tässä luvussa vedämme raportin antia yhteen puristaen olennaisimmat havainnot sekä kysely- että Lokikirja-aineistosta muutamaaan kappaleeseen. Havaintojen tiivistämisen lisäksi pohdimme kokoavas-

ti sitä, minkälaisiin suuntiin kunnallisen nuorisotyön voi tulevaisuudessa ennakoida kulkevan. Aivan lopuksi luomme katsauksen nuorisotyötä koskevan tiedonkeruun kehittämiseen tulevina vuosina.

6.1 Tuloksista tiiviisti: monialaistuvaa hallinnointia, maltillista kasvua ja uusia toimintakenttiä

Nuorisotoimi on pieni hallinnonala, eikä sillä ole vain yhtä paikkaa kuntahallinnossa. Olennaista nuorisotoimien aseman pohtimisessa on lautakuntien ohella se, missä hallinnollisessa yksikössä nuorisotyö kunnassa toimii sekä minkälaisia pitkäkestoisia yhteistyön muotoja tätä kautta rakentuu. Tarkasteltaessa nuorisotyön asemaa kuntaorganisaatiossa ja erityisesti sen hallintorakenteissa 2000-luvun alkupuolelta pandemia-aikaan voidaan havaita, että nuoriin ja nuorisotyöhön liittyviä asioita käsitellään nykyään osana yhä laaja-alaisempia kunnallispoliittisia keskusteluja. Yhtäältä tästä saattaa seurata se, että nuorisotyöhön liittyvät erityiskysymykset ja asiantuntijuus jäävät suurempien hallintokuntien jalkoihin, mutta toisaalta on mahdollista, että nuorisotyön näkökulmat tulevat esille laajemmissa ja hallintokunnat ylittävissä asiayhteyksissä.

Kun tarkastellaan kunnallisen nuorisotyön rahoituksen muutoksia saatavilla olevan kyselytiedon perusteella, rahoitus näyttää lisääntyneen koko 2000-luvun. Voimakkainta rahoituksen kasvu oli 2010-luvun alussa, ja vuoden 2015 jäl-

keen rahoituksen kasvu on tasaantunut. Viimeisen vuoden aikana rahoitus kasvoi lievästi; kasvua voivat selittää ensimmäisen koronavuoden erityisavustukset. Uutta rahoitusta on myönnetty pääasiassa uusiin toimintamuotoihin nuorisotoimien tehtäväkentän laajentuessa. Näin ollen rahoituksen kasvu on vain harvoin tarkoittanut vanhoihin tehtäviin vastaamista aiempaa runsaammilla resursseilla. Vuosien saatossa laajeneminen on käytännössä tarkoittanut työpajatoimintaa, etsivää nuorisotyötä, ohjaamotoimintaa sekä viimeisimpänä koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä. Näyttääkin siltä, että vapaa-ajan ryhmätoiminnan suhteellinen merkitys on pienentynyt ja nuorisotyötä tehdään enemmän muiden instituutioiden, kuten koulujen ja oppilaitosten, työmarkkinoiden sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen kentillä.

Ensimmäinen koronavuosi vaikutti nuorisotoimien toimintaympäristöihin ja -edellytyksiin monin tavoin. Kevään 2020 valtakunnalliset koronarajoitukset koskettivat kaikkia kuntia, mutta sen jälkeen tilanteet vaihtelivat alueittain. Nuorisotoimet reagoivat koronarajoituksiin nopeasti.

Osa toiminnoista, kuten tapahtumat ja leirit, keskeytyivät lähes täysin, nuorisotilat suljettiin väliaikaisesti, ja lähikontaktien välttämisen takia ryhmien kanssa työskentely vaikeutui tai jopa estyi. Samaan aikaan jalkautuva työ, etsivä nuorisotyö ja digitaalinen nuorisotyö lisääntyivät ja kunnissa pyrittiin kehittämään verkkovälitteisiä tapoja toteuttaa työtä nuorten kanssa. Nopeasta reagoinnista huolimatta nuorisotoimet tavoittivat keväästä 2020 kesään 2021 toiminnallaan nuoria aiempia vuosia vähemmän. Esimerkiksi avoin toiminta ja pienryhmät eivät näytä verkkovälitteisyyden hyödyntämisestä huolimatta tavoitaneen kaikkia niitä nuoria, jotka aiemmin viettivät aikaa nuorisotaloilla ja osallistuivat toimintaan, mutta samaan aikaan uudet tavat toimia verkkoympäristöissä ja lisääntynyt jalkautuminen mahdollistivat uusienkin nuorten tavoittamisen.

Kyselyvastausten perusteella voidaan havaita, että kunnallisen nuorisotyön tehtävinä vahvistuivat hieman muita enemmän palveluihin ohjaus, nuorten osallisuuden vahvistaminen ja kaverisuhteiden edistäminen sekä kouluttautumisen ja työllistymisen edistäminen. Korona-aika nosti esiin huolen nuorten hyvinvoinnista ja yksinäisyydestä. Vertaisyhteisöihin kiinnittymisestä huolehtimisen ohella nuorisotoimet näyttäisivät vastanneen nuorten tarpeisiin aiempaa yksilöllisemmällä ja kohdennetummalla otteella. Tällaisesta otteesta kertonee jalkautuvan ja etsivän työn lisääntyminen sekä entistä vahvempi hakeutuminen yhteistyöhön alueen muiden toimijoiden kanssa.

Yhteistyö poliisin, seurakuntien, sosiaalitoimen ja työllisyyspalveluiden kanssa näyttää lisääntyneen muita toimijoita enemmän keväästä 2020 kesään 2021. Merkitystään eniten kasvattaneet yhteistyökumppanit kertonevat osaltaan ensimmäisen koronavuoden painopisteistä kunnallisen nuorisotyön kentällä: tuttujen ryhmätoimintojen vaikeutuessa varsinkin isommissa kaupungeissa työtä on tehty aiempaa enemmän kaduilla ja kenties vahvemmin itse havaittuihin tai muiden ammattiryhmien havaitsemiin ongelmiin

tarttuen. Myös nuorisotoimen keskinäinen yhteistyö lisääntyi lähes kolmasosassa kuntia, ja voidaankin olettaa, että kunnat pyrkivät yhdessä löytämään ratkaisuja muuttuneeseen tilanteeseen.

Tässä raportissa erikseen esille nostettu koulu- ja oppilaitosnuorisotyö on edelleen vahvistanut asemaansa yhtenä kunnallisen nuorisotyön olennaisimmista toimintakentistä. Vaikka koronarajoitusten seurauksena on ajoittain oltu etäopetuksessa ja paikoin nuorisotyöntekijöiden pääsyä kouluihin ja oppilaitoksiin on rajoitettu, ovat erityisesti perusasteen koulut mutta joiltakin osin myös toisen asteen oppilaitokset toimineet paikkoina, joissa nuorisotoimet ovat päässeet toimimaan nuorten ryhmien parissa esimerkiksi vertaisuhteita vaalien, kouluväkivaltaa ehkäisten ja viihtyvyyttä edistäen.

Kunnallisen nuorisotyön rooli siltojen rakentajana ja tukijana näyttää pitkällä aikavälillä vahvistuneen samaan aikaan, kun merkitys nuorten tilojen luojana näyttää vähentyneen (ks. luku 4.7.2). Toisaalta tilat voidaan nähdä myös muina kuin fyysisinä ja nuorisopalvelujen omina tiloina, ja näin ajateltuna nuorisotyön rooli tilojen luojana on ehkä muuttanut luonnettaan ja löytänyt uusia muotoja esimerkiksi muiden toimijoiden kanssa jaettuina monitoimitiloina ja tiloina digitaalisissa ympäristöissä. Voisi kuitenkin ajatella, ettei nuorten tarve omille tiloille, kavereiden kohtaamiselle tiloissa, joissa nuorilla on tilaa olla nuoria, ole vähentynyt. Onkin tärkeää seurata tilanteen kehittymistä myös jatkossa ja katsoa, jättääkö korona-aika pysyviä jälkiä nuorisotyön tehtäviin, käytäntöihin ja eetokseen. Pysähdymme aiheen äärelle seuraavan, vuonna 2023 toteutettavan Kunnallisesta nuorisotyöstä -kyselyn kohdalla.

6.2 Nuorisotyötä koskevan tiedonkeruun kehittäminen

Yllä analysoitujen kysely- ja Lokikirja-aineistojen kautta avautuu yksi tarkastelukulma kunnalliseen nuorisotyöhön. Kunnallisesta nuorisotyöstä tuotetaan kuitenkin muunkinlaista säännöllistä tietoa. Lisäksi on olennaista huomata, että tämän raportin pohjana ei ole lainkaan suoraan nuorilta kerättyä tietoa. Tulevien vuosien haasteena onkin kunnallista nuorisotyötä koskevan säännöllisen tiedontuotannon laajempi kehittäminen.

Kunnallisesta nuorisotyöstä -kysely on jo vakiintunut instrumentti. Tässä raportissa pyrkimyksenä on ollut lukea kyselyaineistoa ristiin nuorisotointen tuottaman aineiston, lokikirjausten, kanssa. Tulevina vuosina tämänkaltaista rekisteriaineistoa on todennäköisesti käytettävissä yhä laajemmin. Lokikirjaukset avaavat uudenlaisen ja jatkuvasti karttuvan seurantatietopankin kunnallisen nuorisotyön muutosten seuraamiseksi. Lisäksi on aluehallintovirastojen teettämä ja käytännössä kaikki Manner-Suomen kunnat kattava kysely nuorisotointen lakisääteisistä toiminnoista ja niiden toteuttamisesta. Nuorisotyön keskeisin tietolähde ovat kuitenkin nuoret. Tällä hetkellä kehitetään ja toteutetaan nuorisotalotoimintaan osallistuvien nuorten palautekyselyä kymmenissä kunnissa. Kysely muodostunee tulevaisuudessa keskeiseksi osaksi kunnallisen nuorisotyön säännöllistä tiedontuotantoa. Edellä mainitut neljä tiedontuotannon instrumenttia muodostavat toivottavasti vankan ja toisiinsa rinnastettavan kunnallisen nuorisotyön tietoperustan. Tällaisen perustan luominen edellyttää hyvän yhteistyön jatkamista keskeisten tahojen, kuten Nuorisotutkimusseuran, Kanuunan, Kuntaliiton, aluehallintovirastojen ja tietenkin kuntien kanssa.

Nuorisotyötä tehdään myös kuntaorganisaatioiden ulkopuolella. Pidemmän aikavälin pyrkimyksenä tulisikin olla kunnallista, järjestöpohjaista ja seurakuntien tekemää nuorisotyötä koskevien tiedonkeruulinstrumenttien yhteiskehittäminen ja tuominen lähemmäksi toisiaan. Seura-

kuntien ja lukuisten järjestöjen rooli nuorisotyössä on keskeinen koko Suomessa, mutta erityisesti näin näyttää olevan väkiluvultaan pienimmissä kunnissa. Paikallistasoilla kuntien, seurakuntien ja järjestöjen nuorisotyöntekijät tekevät usein tottuneesti yhteistyötä, mutta valtakunnallisen koordinoinnin ja hallinnon tasoilla sektorit näyttävät eriytyvän vahvemmin toisistaan. Eriytyneisyys koskee myös tiedontuotantoa. Nuorisojärjestö- ja yhdistyskentän erityinen vahvuus on heterogeisuus, mutta se asettaa samalla haasteen laajempien tiedonkeruiden yleistäville pyrkimyksille.

Taustalla tapahtuvan pidemmän aikavälin kehittämistyön ohella on syytä suunnata katse myös seuraavaan, vuoden 2023 Kunnallisesta nuorisotyöstä Suomessa -kyselyyn. Tarkoituksemme on jatkaa aikasarjatiedon kerryttämistä kunnallisen nuorisotyön asemasta ja resursseista. Lyhyemmällä aikajänteellä tulemme seuraamaan korona-ajan mahdollisia seurauksia. On kiinnostavaa esimerkiksi nähdä, minkälaisia jälkiä kunnalliseen nuorisotyöhön jää vuosien 2020 ja 2021 ”digiloikasta” ja ryhmälähtöisen työskentelyn vähenemisestä. Lisäksi jatkamme koulu- ja oppilaitosnuorisotyössä tapahtuvien kehityskulkujen tarkkaa seurantaa ja palaamme kunnallisen nuorisotyön arvioinnin kysymyksiin. Mainittujen teemojen ohella jäämme kuuntelemaan kunnallisen nuorisotyön kentältä tulevia viestejä uuden tiedon tarpeista. Tässä ajassa isotkin muutokset saattavat tapahtua nopeasti.

Lähteet

- Aaltonen, Kimmo 2007. Osallistuva nuori. Teoksessa Anu Gretschel & Tomi Kiilakoski (toim.) *Lasten ja nuorten kunta*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 77, 22.
- Aaltonen, Sanna & Kivijärvi, Antti 2017. Hyvinvointipalvelut ja nuoret aikuiset – Ohjausta monimutkaistuneissa siirtymissä. Teoksessa Sanna Aaltonen & Antti Kivijärvi (toim.) *Nuoret aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 7–24.
- Agdur, Jonas 2017. Assuring the quality of youth work. Teoksessa Hanjo Schildt, Nuala Connolly, Francine Labadie, Jan Vanhee & Howard Williamson (toim.) *Thinking seriously about youth work and how to prepare people to do it*. Youth Knowledge # 20. Council of Europe and European Commission, 341–346.
- Ahtola, Annarilla 2016. Koulu hyvinvoinnin rakentajana. Teoksessa Annarilla Ahtola (toim.) *Psyykinen hyvinvointi ja oppiminen*. Jyväskylä: PS-kustannus, 12–20.
- Allianssi 2006. *Kunnallisen nuorisotyön tulevaisuusodotukset 2006*. Helsinki: Suomen Kuntaliitto ja Suomen nuorisoyhteistyö – Allianssi ry.
- Allianssi 2013. *Kunnallisen nuorisotyön tulevaisuusodotukset 2013*. Helsinki: Suomen nuorisoyhteistyö – Allianssi ry ja Suomen Kuntaliitto.
- Allianssi 2015. *Kunnallisen nuorisotyön tulevaisuusodotukset 2015*. Helsinki: Suomen nuorisoyhteistyö – Allianssi ry ja Suomen Kuntaliitto.
- Allianssi 2017. *Kunnallisen nuorisotyön tulevaisuusodotukset 2017*. Helsinki: Suomen nuorisoyhteistyö – Allianssi ry ja Suomen Kuntaliitto.
- Autio, Tero 2017. Johdanto: Kansainvälistyvä opetussuunnitelmatutkimus kansallisen koulutuspolitiikan ja opetussuunnitelmareformien älyllisenä ja poliittisena resursina. Teoksessa Tero Autio, Liisa Hakala & Tiina Kujala (toim.) *Opetussuunnitelmatutkimus. Keskustelunavauksia suomalaiseen kouluun ja opettajankoulutukseen*. Tampere: Tampere University Press, 17–58.
- Brunila, Kristiina & Lundahl, Lisbeth 2020. Introduction. Teoksessa Kristiina Brunila & Lisbeth Lundahl (toim.) *Youth on the Move. Tendencies and Tensions in Youth Policies and Practices*. Helsinki: Helsinki University Press, 1–14.
- Cooper, Trudi 2018. Defining youth work: Exploring the boundaries, continuity and diversity of youth work practice. Teoksessa Pam Alldred, Fin Cullen, Kathy Edwards & Dana Fusco (toim.) *The SAGE handbook of youth work practice*. London: SAGE, 3–17.
- Corney, Tim 2006. Youth work in schools: Should youth workers also be teachers? *Youth Studies Australia* 25 (3), 17–25.
- Declaration of the 2nd European Youth Work Convention (päivämätön). https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47262187/The+2nd+European+Youth+Work+Declaration_FINAL.pdf/cc602b1d-6efc-46d9-80ec-5ca57c35eb85 (10.2022.)
- Dewey, John 1997. *Democracy and Education. An Introduction to the Philosophy of Education*. New York: Free Press.
- Eduskunta 2019 Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2020. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/HE_29+2019.pdf (Viitattu 11.2.2021.)
- Ellonen, Noora 2008. *Kasvuyhteisö nuoren turvana*. Tampere: Tampere University Press & Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Euroopan komissio 2018. *Developing digital youth work*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. <https://op.europa.eu/fi/publication-detail/-/publication/fbc18822-07cb-11e8-b8f5-01aa75ed71a1> (Viitattu 1.2.2022.)

- Forkby, Torbjörn & Kiilakoski, Tomi 2014. Building capacity in youth work. Perspective and practice in youth clubs in Finland and Sweden. *Youth & Policy* 112, 1–17.
- Gretschel, Anu & Kiilakoski, Tomi (toim.) 2012. *Demokratiaoppitunti. Lasten ja nuorten kunta 2010-luvun alussa*. Julkaisuja 118. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- Helakorpi, Satu & Kivimäki, Hanne 2021. *Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2021: Iso osa lapsista ja nuorista on tyytyväisiä elämäänsä – yksinäisyyden tunne on yleistynyt*. Tilastoraportti 30/2021. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2021091446139>
- Hellström, Eeva & Ikäheimo, Hannu-Pekka 2017. *Tieto päätöksenteossa. Kohti dialogiikkaa*. Työpaperi. Sitra. <https://www.sitra.fi/julkaisut/tieto-paatoksenteossa/> (Viitattu 9.2.2022.)
- Hietanen-Peltola, Marke & Vaara, Sarianna & Laitinen, Kristiina 2019. *Koulupsykologipalvelujen yhdenvertaisuudessa on kehittämistarpeita – tuloksia perusopetuksen opiskeluhuollon seurannasta*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Hoikkala, Tommi & Kuivakangas, Johanna 2017. Repa, Kirsti ja maisteri nuorisopedagogiikoiden pyörteissä – johdanto. Teoksessa Tommi Hoikkala & Johanna Kuivakangas (toim.) *Kenen nuorisotyö? Yhteisöpedagogiikan kentät ja mahdollisuudet*. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, julkaisuja 42 & Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 196, 10–32.
- Hoikkala, Tommi 2021. Johdanto: Miksi tämä on yhteisötietokirja? Teoksessa Tommi Hoikkala (toim.) *Mitä Jyväskylä tarkoittaa? Nuorisotyön yhteisötietokirja*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 234, 11–62.
- Hoikkala, Tommi & Laine, Jyrki 2017. *Meidän jengi. Tapausraportti Hirvilän perusopetuspalveluille. Kokemuksia peruskoulun toimintakulttuurin kehittämisestä*. Helsinki: Kehittämiskeskus Opinkirjo. <https://opinkirjo.fi/wp-content/uploads/2020/10/meidanjengi.pdf> (10.2.2022)
- Hoikkala, Tommi & Paju, Petri 2013. *Apina pulpetissa. Ysiluokan yhteisöllisyys*. Helsinki: Gaudeamus.
- Holopainen, Pirkko & Järvinen, Ritva & Kuusela, Jorma & Packalen, Petra 2009. *Työrauha tavaksi. Kohtaaminen, toimintakulttuuri ja pedagogiikka koulun arjessa*. Helsinki: Opetushallitus.
- Hättilä, Mikko 2020. *Tiedolla johtamisen mahdollisuudet ja haasteet kunnissa*. Pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tu-ni-202001071085>
- Jalonen, Harri 2015. Tiedolla johtamisen näyttämö ja kulissit. Teoksessa Petri Virtanen, Jari Stenvall & Pasi-Heikki Rannisto (toim.) *Tiedolla johtaminen hallinnossa – teoriaa ja käytäntöjä*. Tampere: Tampere University Press, 40–68.
- Jalonen, Harri & Laiho, Harri & Lönnqvist, Antti 2009. Onko tiedolla johtaminen saavuttamaton ihanne? Artikkel. *Hallinto-lehti 2/2009*. <https://tietovirta.wordpress.com/2009/04/06/onko-tiedolla-johtaminen-saavuttamaton-ihanne/> (Viitattu 9.2.2022.)
- Jalonen, Harri & Laiho, Harri & Lönnqvist, Antti 2012. Tietojohtaminen osaksi kunnan strategista johtamista. *Hallinnon tutkimus 2/2012*, 138–147.
- Jeffs, Tony 2007. Crossing the divide: school-based youth work. Teoksessa Roger Harrison, Cathy Benjamin, Sheila Curran & Rob Hunter (toim.) *Leading Work with Young People*. London: Sage UK, 97–108.
- Jianping, Li 2012. Leading Change in School Culture. Teoksessa Sylvester Chen & Michael Kompf (toim.) *Chinese Scholars on Western Ideas about Thinking, Leadership, Reform and Development in Education*. Rotterdam: Sense, 39–44.

- Jukola, Saana 2015. *Tieteen objektiivisuuden ehdoista*. Lectio praecursoria 5.9.2015. Jyväskylän yliopisto.
- Kallioma, Johanna & Ahonen-Walker, Mari 2019. *Kunnallinen nuorisotyö Suomessa 2019*. Helsinki: Kuntaliitto.
- Kantonen, Heikki & Hännikäinen-Uutela, Anni & Kiilakoski, Tomi 2021. *Nuorisotyötä kouluissa ja oppilaitoksissa*. Xamk kehittää 165. Mikkeli: Kaakkois-Suomen ammatti-korkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-344-372-3> (Viitattu 11.2.2022.)
- Kanuuna 2020. Nuorisotyö tilastojen valossa ennen ja jälkeen poikkeustilan. <https://www.nuorisokanuuna.fi/sites/default/files/materiaalipankki/2020-05/Nuorisoty%C3%B6%20tilastojen%20valossa%20ennen%20ja%20j%C3%A4lkeen%20poikkeustilan.pdf> (Viitattu 8.10.2021.)
- Kanuuna 2022. Nuorille suunnatun kyselyn koonti on nyt kaikkien saatavilla. <https://www.nuorisokanuuna.fi/artikkelit/nuorille-suunnatun-kyselyn-koonti-nyt-kaikkien-saatavilla> (Viitattu 9.2.2022.)
- Kauppinen, Eila & Kiilakoski, Tomi & Kinnunen, Viljami & Perho, Sini 2021. Omasta yhteiseksi: Miten hyödyntää nuorisotyön opetussuunnitelmaa nuorisotyön kehittämisessä? Teoksessa Tommi Hoikkala (toim.) *Mitä Jyväskylä tarkoittaa? Nuorisotyön yhteisötietokirja*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 234, 303–331.
- Kauppinen, Eila & Kiilakoski, Tomi & Lahtinen Jenni 2020. *Nuorisotyötä koronan aikaan*. Nuorisotutkimusverkoston Poikkeusolot – nuorten arki koronan keskellä -kirjoitussarja. <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokulma67> (Viitattu 16.12.2021.)
- Kauppinen, Eila & Lahtinen, Jenni & Haikkola, Lotta 2021. *Nuorten yksinäisyyden kokemukset lisääntyivät korona-aikana*. Nuorisotutkimusverkoston Poikkeusolot – nuorten arki koronan keskellä -kirjoitussarja. <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokulma80> (Viitattu 16.12.2021.)
- Kauppinen, Tapani 2011. Kuntien tulevaisuus haltuun. Ennakoarvioinnin soveltamiseen vaikuttavat tekijät lautakuntapäätöksissä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, tutkimus 67/2011. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/66815/kauppinentapani.pdf?sequence=1> (Viitattu 22.3.2022.)
- Kelly, A.V. 2004. *The Curriculum. Theory and practice*. London: Sage.
- Kiilakoski, Tomi 2011. Talotyön ja alueellisen nuorisotyön kehittäminen. Teoksessa Veronika Honkasalo, Tomi Kiilakoski & Antti Kivijärvi (toim.) *Tutkijat ja nuorisotyö liikkeellä*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, julkaisuja 113, 153–252.
- Kiilakoski, Tomi 2012. *Kasvatus teknologisessa maailmassa*. Julkaisuja 132. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- Kiilakoski, Tomi 2014. Koulu on enemmän. *Nuorisotyön ja koulun yhteistyön käytännöt, mahdollisuudet ja ongelmat*. Julkaisuja 155. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.
- Kiilakoski, Tomi 2015. Kuudes luku: Nuorisotyö, kasvatus, opetussuunnitelma. Teoksessa Tomi Kiilakoski & Viljami Kinnunen & Ronnie Djupsund (toim.) *Miksi nuorisotyötä tehdään? Tietokirja nuorisotyön opetussuunnitelmasta*. Helsinki: Humanistinen ammatti-korkeakoulu & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 169, 152–174. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/106142/978-952-456-203-4.pdf?sequence=1>
- Kiilakoski, Tomi 2021a. Mitä nyt? Minne seuraavaksi? Kokoavia huomioita nuorisotyöstä kouluissa ja oppilaitoksissa. Teoksessa Heikki Kantonen, Anni Hännikäinen-Uutela & Tomi Kiilakoski (2021) *Nuorisotyötä kouluissa ja oppilaitoksissa*. Xamk kehittää 165. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, 218–223.

- Kiilakoski, Tomi 2021b. Tullakseen aikuiseksi on ensin saatava olla nuori. Teoksessa Tommi Hoikkala (toim.) *Mitä Jyväskylä tarkoittaa – nuorisotyön yhteisötietokirja*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 332–358.
- Kiilakoski, Tomi & Honkatukia, Päivi & Huttunen, Rauno 2018b. Teoria nuorten ja nuorisotyön tutkimuksessa. Teoksessa Tomi Kiilakoski & Päivi Honkatukia (toim.) *Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä*. Tampere: Vastapaino & Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 54–74.
- Kiilakoski, Tomi & Kauppinen, Eila 2021. Oppiminen nuorisotyössä. Kiistanalainen käsite käytännössä. *Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, vuosikirja 2021*, vol. 22, 85–111. <https://journal.fi/sosiaalipedagogiikka/article/view/102979/66412> (Viitattu 16.12.2021.)
- Kiilakoski, Tomi & Kinnunen, Viljami & Djupsund, Ronnie 2018a. Towards a Shared Vision of Youth Work: Developing a Worker-Based Youth Work Curriculum. Teoksessa Pam Alldred, Fin Cullen, Kathy Edwards & Dana Fusco (toim.) *The SAGE Handbook of Youth Work Practices*. London: SAGE Publications Ltd, 595–607.
- Kiilakoski, Tomi & Kivijärvi, Antti 2015. Youth Clubs as Spaces of Non-Formal Learning: Professional Idealism Meets Experienced Spatiality of Young People in Finland. *Studies in Continuing Education* 37(1), 47–61.
- Kiilakoski, Tomi & Lahtinen, Jenni & Kauppinen, Eila 2022. Nuorisotyötä koronan aikaan II. Vuosi 2021. Nuorisotutkimusverkoston Poikkeusolot – nuorten arki koronan keskellä -kirjoitussarja. <https://www.nuorisotutkimusseura.fi/nakokolma85> (Viitattu 10.2.2022)
- Kivijärvi, Antti & Aaltonen, Sanna & Forma, Leena & Partanen, Jussi & Myllylä, Martta & Rissanen, Pekka 2020. Quality of Life Among Young Finnish Adults not in Employment or Education. *Applied research in quality of life*, 15(3), 757–774. <https://doi.org/10.1007/s11482-018-9687-z>
- Koivukangas, Tuula & Rimpiläinen, Päivi 2020. Yhteisen ymmärryksen ja vuorovaikutuksen voimaa. Teoksessa Tuula Koivukangas & Päivi Rimpiläinen (toim.) *Miten tehdään yhdessä parasta peruskoulua? Parasta ennen -hanke*, 15–19.
- Kolehmainen, Marjo & Lahtinen, Pauliina 2014. *Nuorisotyötä koulussa. Yhteisen toimintakulttuurin kehittäminen*. Helsinki: Humak.
- Korkiamäki, Riikka 2013. *Kaveria ei jätetä! Sosiaalinen pääoma nuorten vertaissuhteissa*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Koski, Leena 2009. Vocational Curriculum – Morality for the Working Class? Teoksessa Marcus Weil & Leena Koski & Liv Mjelde (toim.) *Knowing work: the social relations of working and knowing*. Bern: Peter Lang, 12–32.
- Kosonen, Mia 2019. *Tiedolla johtamisen käsikirja*. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-344-183-5>
- Kouvolan kaupunki 2018. Koulunuorisotyön käsikirja. https://www.nuortenkouvola.fi/wp-content/uploads/sites/4/2018/12/Koulunuorisotyö_kasikirja_WEB.pdf (Viitattu 10.2.2022.)
- Kuntaliitto 2021. Kaupunkien ja kuntien lukumäärät ja väestötiedot. 31.12.2021. <https://www.kuntaliitto.fi/tietotuotteet-ja-palvelut/kaupunkien-ja-kuntien-lukumaarat-ja-vaestotiedot> (Viitattu 20.1.2021.)
- Lahden kaupunki 2019. Lahden kaupungin perusopetuksen yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma vuosille 2019–2022. <https://www.lahti.fi/uploads/2021/08/1ba447b2-perusopetuksen-yksikkokohtainen-oppilashuoltosuunnitelma20183.pdf> (Viitattu 10.2.2022.)
- Lahtinen, Jenni (toim.) 2019. ”Mikä ois mun juttu” – nuorten koulutusvalinnat sosiaalisuhteiden kehyksissä. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2019:68. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.

- Lauha, Heikki 2021a. Johdanto. Teoksessa *Kunnallisen nuorisotyön digitalisaatio 2021*. Verke, 8–9. <https://www.verke.org/uploads/2021/12/f092c1bf-kunnallisen-nuorisotyön-digitalisaatio-2021-1.pdf> (Viitattu 16.12.2021.)
- Lauha, Heikki 2021b. Johtopäätökset. Teoksessa *Kunnallisen nuorisotyön digitalisaatio 2021*. Verke, 39–41. <https://www.verke.org/uploads/2021/12/f092c1bf-kunnallisen-nuorisotyön-digitalisaatio-2021-1.pdf> (Viitattu 16.12.2021.)
- Lehtonen, Noora 2021. Digitaalisuus kuntien nuorisotyössä. *Kunnallisen nuorisotyön digitalisaatio 2021*. Verke, 10–38. <https://www.verke.org/uploads/2021/12/f092c1bf-kunnallisen-nuorisotyön-digitalisaatio-2021-1.pdf> (Viitattu 16.12.2021.)
- Maankäyttö- ja rakennuslaki 5.2.1999/132. Finlex. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132> (Viitattu 1.2.2022.)
- Malkavaara, Mikko 2021. Kirkon nuorisotyön historia. Teoksessa Helena Kauppila (toim.) *Kasvu vapauteen. Nuorten rinnalla seurakunnassa*. Helsinki: Kirjapaja, 21–81.
- Malm, Karla 2020. ”Parempi vaihtoehto kuin 80-luvun Suomi”? Nuorisotyön tekijät, paikat ja ympäristöt vuonna 2030. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu, julkaisuja 119. <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2021/04/Parempi-vaihtoehto-kuin-80-luvun-Suomi.pdf> (Viitattu 25.1.2022.)
- Manu, Samuli & Puuronen, Anne & Ranta, Tommi 2021. *Selvitys koronakriisin vaikutuksista nuorisotoimialaan*. Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI & Xamkin Nuorisotalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Juvenia. <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2021/09/Selvitys-koronakriisin-vaikutuksista-nuorisotoimialaan-loppuraportti-20.9.2021.pdf> (Viitattu 8.10.2021.)
- Maunu, Antti & Kiilakoski, Tomi 2018. Ohjausta osallisuuteen? – Sosiaalinen ja poliittinen osallisuus ammattiin opiskelevien nuorten arjessa. *Aikuiskasvatus* 38(2), 112–129.
- Mertanen, Katariina & Tiainen, Katariina & Ikävalko, Elina & Kurki, Tuuli & Leiviskä, Anniina & Brunila, Kristiina 2021. Nuorten kansalaisuus paikallisen ja globaalin politiikan risteämissä. Teoksessa Janne Varjo, Jaakko Kauko & Heikki Silvennoinen (toim.) *Koulutuksen politiikat. Kasvatussosiologian vuosikirja 3*. Turku: Suomen Kasvatustieteen seura, Kasvatusalan tutkimuksia 83, 211–244.
- Moisala, Marja & Laine, Sofia 2021. *Kohti vaikuttavaa verkkonuorisotyötä. Vaikuttavuuden mittaamisen nykytila ja tulevaisuuden visiot*. XAMK tutkii 21. Mikkeli: Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-344-389-1>
- MUCF 2019. *Kompetens och utvecklingsbehov i öppen fritidsverksamhet*. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor år 2019. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. <https://www.mucf.se/publikationer/kompetens-och-utvecklingsbehov-i-oppen-fritidsverksamhet> (Viitattu 2.2.2022.)
- Myllyniemi, Sami & Kiilakoski, Tomi 2018. Tilasto-osio. Teoksessa Elina Pekkarinen & Sami Myllyniemi (toim.) *Opin polut ja pientareet. Nuorisobarometri 2017*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Nuorisotutkimusseura & Valtion nuorisoneuvosto, 9–117.
- Myllyniemi, Sami & Kiilakoski, Tomi 2021. Tilasto-osio. Teoksessa Päivi Berg & Sami Myllyniemi (toim.) *Palvelu pelaa! Nuorisobarometri 2020*. Helsinki: Valtion nuorisoneuvosto, julkaisuja 67, Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto, verkkojulkaisuja 157. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö, 9–76.
- Mäkelä, Saara 2021. Kumppanuuden korit – koulujen ja oppilaitosten yhteistyö seurakuntien kanssa. Teoksessa Heikki Kantonen, Anni Hännikäinen-Uutela & Tomi Kiilakoski (2021) *Nuorisotyötä kouluissa ja oppilaitoksissa*. Xamk kehittää 165. Mikkeli: Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, 177–184.

- Määttä, Mirja 2018. Nuorisohallinnon tutkimus – Esimerkkinä kuntien ja valtion ohjelmatyö. Teoksessa Tomi Kiilakoski & Honkatukia, Päivi (toim.) *Miten tutkia nuoria ja nuorisotyötä*. Tampere: Vastapaino & Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 307–326.
- Määttä, Mirja & Piironen, Miiikka 2022. *Etsivän nuorisotyön ja työpajatoiminnan anti ja näkymät kunnan monialaisessa yhteistyössä*. XAMK kehittää 181. Mikkelin Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-344-406-5>
- Mönkkönen, Kaarina 2018. Vuorovaikutus asiakastyössä. *Asiakkaan kohtaaminen sosiaali- ja terveysalalla*. Helsinki: Gaudeamus.
- Nico, Magda 2017. Introduction. Teoksessa Magda Nico, Marti Taru, Dunja Potoćnik & Andrei Salikau (toim.) *Needles in Haystacks. Finding a way forward for cross-sectoral youth policy*. Strasbourg: Council of Europe Publishing. & European Commission, Youth Knowledge #21, 11–43.
- Nieminen, Juha 2007. Vastavoiman hahmo – Nuorisotyön yleiset tehtävät, oppimisympäristöt ja eetos. Teoksessa Tommi Hoikkala & Anna Sell (toim.) *Nuorisotyötä on tehtävä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 76, 21–43.
- Nieminen, Juha 2014. Mahdollista nuorisotyötä. Kehittämishaasteita tradition, nykyisyyden ja tulevaisuuden ristivalossa. *Nuorisotutkimus* 32(2), 53–59.
- Nikkola, Tiina & Elmgren, Heidi 2017. Ryhmän pimeä puoli – miten elää ryhmän arvaamattomuuden kanssa? Teoksessa Tommi Hoikkala & Johanna Kuivakangas (toim.) *Kenen nuorisotyö? Yhteisöpedagogiikan kentät ja mahdollisuudet*. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu & Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, 126–138.
- Nivala, Elina & Ryyänen, Sanna 2019. *Sosiaalipedagogiikka. Kohti inhimillistä yhteiskuntaa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Nuorisoalan järjestöt NYT 2021. Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry & nuorisoalan osaamiskeskus Kentauri. <https://allianssi.kuvat.fi/kuvat/Julkaisut/Nuorisoalan+ja%CC%88rjesto%CC%88t+NYT+2021.pdf> (Viitattu 17.12.2021.)
- Nuorisolaki 1285/2016. Finlex. <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285> (Viitattu 14.12.2021.)
- Nuoristotilastot.fi. Suomen nuorisotyön tilastot. Verkkosivusto. (Viitattu)
- OPH 2014. Peruopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Helsinki: Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/peruopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf (Viitattu 11.2.2022.)
- Ord, J. 2016. *Youth work process, product and practice: creating an authentic youth work curriculum in work with young people*. New York: Routledge.
- Papunen, Tiina 2021. *Yhteisin askelin – Jalkautuvan nuorisotyön käsikirja*. Espoon, Helsingin ja Vantaan nuorisopalvelut. https://www.hel.fi/static/liitteet-2019/KuVa/julkaisut/jalkautuvan_nuorisotyon_kasikirja.pdf (Viitattu 11.1.2022.)
- Pawson, Ray 2013. *The Science of Evaluation. A Realist Manifesto*. London: Sage.
- Perovic, Bojana 2016. *Defining Youth in Contemporary National Legal and Policy Frameworks Across Europe. Partnership between the European Commission and the Council of Europe in the field of youth*. Youth Partnership. <https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/47261653/Analytical+paper+Youth+Age+Bojana+Perovic+4.4.16.pdf/eb59c5e2-45d8-4e70-b672-f8de0a5ca08c> (Viitattu 11.2.2022.)
- Perustopetuslaki 21.8.1998/628. Finlex. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628> (Viitattu 11.2.2022.)
- Piipponen, Sirkka-Liisa 2018. *Johtamismallit ja toimielimet Manner-Suomen kunnissa 2017*. Helsinki: Kuntaliitto. <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2018/1956-johtamismallit-ja-toimielimet-manner-suomen-kunnissa-2017> (Viitattu 11.2.2022.)

- Piispa, Mikko & Kiilakoski, Tomi & Ojajärvi, Anni 2021. Mikä ilmastoliike? Nuorten ilmastoaktivistien poliittinen toimijuus ja ilmastokeskustelut. *Nuorisotutkimus* 39(2), 8–26.
- Poliisi 4.2.2021. Nuorten kokoontumiset Tikkurilassa huolestuttavat. Uutinen. <https://poliisi.fi/-/nuorten-kokoontumiset-tikkurilassa-huolestuttavat> (Viitattu 17.12.2021.)
- Poliisihallitus 4.11.2020. Poliisi kantaa huolta nuorten syrjäytymisestä – ennalta estävä toiminta on avainasemassa syrjäytymisen ehkäisyssä. Tiedote. <https://ankkuritoiminta.fi/en/-/poliisi-kantaa-huolta-nuorten-syrjaytymisesta-ennalta-estava-toiminta-on-avainasemassa-syrjaytymisen-ehkaisyssa> (Viitattu 17.12.2021.)
- Pöytä, Ville 2013. *Aktiivisten havainnoinnista ulkopuolisten kuuntelemiseen? Nuorisotyön tutkimuksen sisällöt, menetelmät ja katvealueet*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 59. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/aktiivisten_havainnoinnista_ulkopuolisten_kuuntelemiseen-1.pdf (Viitattu 11.2.2022.)
- Pöytä, Ville & Tuuva-Hongisto, Sari 2017. ”Onks käyntii ja onks kyytii?” Nuorille merkitykselliset palvelut syrjäseuduilla. Teoksessa Sanna Aaltonen & Antti Kivijärvi (toim.) *Nuoret aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 221–236.
- Raatikainen, Panu 2004. *Ihmistieteet ja filosofia*. Helsinki: Gaudeamus.
- Robson, Colin 2000. *Small-Scale Evaluation*. London: Sage.
- Silvennoinen, Heikki & Kalalahti, Mira & Varjo, Janne 2018. Koulutuspoliittinen tasa-arvo 2000-luvun Suomessa. Teoksessa Risto Rinne, Nina Haltia, Sonia Lempiäinen & Tuuli Kaunisto (toim.) *Eriarvoistuva maailma – tasa-arvoistava koulu?* Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura, Kasvatusalan tutkimuksia 78m, 93–120.
- Simola, Hannu 2015. *Koulutusihmeen paradoksit. Esseitä suomalaisesta koulutuspolitiikasta*. Tampere: Vastapaino.
- Siurala, Lasse 2016. Autonomy through dependency: histories of co-operation, conflict and innovation in youth work. Teoksessa Lasse Siurala, Filip Coussée, Leena Suurpää & Howard Williamson (toim.) *The History of Youth Work in Europe, Volume 5. Autonomy through dependency – Histories of co-operation, conflict and innovation in youth work*. Council of Europe Publishing & European Commission, Youth Knowledge # 19, 161–177.
- Siurala, Lasse 2021. *Youth Work and Techlash. What are the new challenges for digitalisation for young people?* Partnership between the European Commission and the Council of Europe in the field of Youth. <https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/63918992/Techlash+LS+12-11-2020+LP.pdf/2be05469-3970-8ff8-dc2a-d8ba9eb39156> (22.2022.)
- Soanjärvi, Katariina 2011. *Mitä on ammatillinen nuorisotyö? Nuorisotyön villiä kenttää kesyttämässä*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/27118/9789513943370.pdf> (Viitattu 15.10.2020.)
- Soanjärvi, Katariina 2021. Pysyvästi villi nuorisotyö? Teoksessa Tommi Hoikkala (toim.) *Mitä Jyväskylä tarkoittaa? Nuorisotyön yhteisötietokirja*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 234, 285–291.
- Souto, Anne-Mari 2014. Kukaan ei kysy mitä mulle kuuluu? Koulutuksen keskeyttäjät ja ammatilliseen koulutukseen kuulumisen ehdot. *Nuorisotutkimus* 32 (4), 19–35.
- Suomen ev.lut. kirkko 2021. Toimintatilasto 2021. <https://www.kirkontilastot.fi/viz.php?id=171> (Viitattu 11.2.2022.)
- STT 25.3.2020. Helsinki, Espoo, Vantaa ja Kauniainen tiivistävät yhteistyötä jalkautuvassa nuorisotyössä. Tiedote. <https://www.sttinfo.fi/tiedote/helsinki-espoo-vantaa-ja-kauniainen-tiivistavat-yhteistyota-jalkautuvassa-nuorisotyossa?publisherId=60579873&releaseId=69877531> (Viitattu 28.1.2022.)

- THL 2022. Kouluterveyskyselyn tulokset. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset#alueittain> (Viitattu 10.2.2022.)
- Tilastokeskus 2021. Koulutustilastot. https://www.stat.fi/til/kjarj/2020/kjarj_2020_2021-02-18_tie_001_fi.html (Viitattu 29.12.2021.)
- Toiviainen, Sanna 2020. Ohjaus ja yhteistoimijuuden ulottuvuudet Ohjaamossa. Teoksessa Mirja Määttä & Anne-Mari Souto (toim.) *Tutkittu ja tulkittu Ohjaamo. Nuorten ohjaus ja palvelut integraatiopyörteessä*. Julkaisuja 226, Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, 27–45.
- Tomperi, Tuukka 2017. *Filosofianopetus ja pedagoginen filosofia: filosofia oppiaineena ja kasvatuksena*. Väitöskirja: Tampereen yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta. Tampere: Eurooppalaisen filosofian seura 2017.
- Valtioneuvosto 2021. *Suuntaviivat covid-19-epidemiaan liittyvien rajoitustoimien ja -suositusten hallitulle purkamiselle*. Hallituksen muistio 20.4.2021. Valtioneuvoston julkaisu- ja 2021:42. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-650-1>
- Valtiovarainministeriö 2013. *Tiedolla johtamisen käsikirja*. <https://wiki.julkict.fi/julkict/projektit/sote-tietojohdaminen/tiedolla-johtamisen-kasikirja-pdf/view> (Viitattu 9.2.2022.)
- Vauhkonen, Teemu & Hoikkala, Tommi 2020. *Syrjäytymisen lasku. Tutkimus syrjäytymisestä, sen kustannuksista ja kohdennetun nuorisotyön vaikuttavuudesta*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Vesikansa, Sari 2009. *Kuka kasvattaa, kuka opettaa? Genealoginen tutkimus perheen ja koulun kasvatusvastuun politiikasta*. Sosiologian laitoksen tutkimuksia 261, Helsinki: Helsingin yliopisto. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/23537/kuka-kasv.pdf?sequence=1> (Viitattu 14.10.2020.)
- Virtanen, Petri & Stenvall, Jari & Rannisto, Pasi-Heikki 2015. Julkiseen politiikkaan liittyvä oppiminen ja tietoon perustuva päätöksenteko. Teoksessa Petri Virtanen, Jari Stenvall & Pasi-Heikki Rannisto (toim.) *Tiedolla johtaminen hallinnossa – teoriaa ja käytäntöjä*. Tampere: Tampere University Press, 9–26.
- Voipio-Pulkki, Liisa-Maria & Pohjola, Pasi & Koskela, Satu & Siikavirta, Jaska 2021. *Toimintasuunnitelma COVID-19 -epidemian hillinnän hybridistrategian toteuttamiseksi 2021–22*. Valtioneuvoston 9.9.2021 hyväksymä. Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-7161-5>
- VTV 2020. *Nuorten työpajatoiminnan vaikuttavuus ja etsivän nuorisotyön tehokkuus ja resurssit*. Helsinki: Valtiontalouden tarkastusvirasto.
- Väljjarvi, Jouni 2012. Suomalainen arviointitodellisuus kansainvälisessä vertailussa. Teoksessa Joel Kivirauma, Arto Jauhiainen, Piia Seppänen & Tuuli Kaunisto (toim.) *Koulutuksen yhteiskunnallinen ymmärrys*. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura, kasvatustieteiden tutkimuksia 59, 171–200.
- Väljjarvi, Jouni 2017. *PISA 2015. Oppilaiden hyvinvointi*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos. <https://ktl.jyu.fi/vanhat/julkaisut/julkaisuluettelo/julkaisut/2017/KTL-D118> (Viitattu 14.10.2020.)
- Wiss, Kirsi & Halme, Niina & Hietanen-Peltola, Marke & Ståhl Timo 2017. *Perusopetuksen opiskeluhuollon tilannekuva 2017 – Yhdenvertaisuus haasteena yksilökohtaisessa ja yhteisöllisessä työssä*. Tutkimuksesta tiiviisti 23, syyskuu 2017. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Zuboff, Shoshana 2019. *The Age of Surveillance Capitalism*. London: Profile Books.

Valtioneuvoston tiedotteet ja päätökset:

- Valtioneuvosto 12.3.2020. Hallitus päätti suosituksista koronaviruksen leviämisen hillitsemiseksi. https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/10616/hallitus-paati-suosituksesta-koronaviruksen-leviamisen-hillitsemiseksi (Viitattu 14.10.2021.)
- Valtioneuvosto 16.3.2020. Hallitus on todennut yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa Suomen olevan poikkeusoloissa koronavirustilanteen vuoksi. https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/10616/hallitus-totesi-suomen-olevan-poikkeusoloissa-koronavirustilanteen-vuoksi (Viitattu 14.10.2021.)
- Valtioneuvosto 3.4.2020. Ravintolat sulkeutuvat koko maassa perjantaina puolen yön aikaan koronavirusepidemian vuoksi. https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1410877/ravintolat-sulkeutuvat-koko-maassa-perjantaina-puolen-yon-ai-kaan-koronavirusepidemian-vuoksi (Viitattu 14.10.2021.)
- Valtioneuvosto 9.4.2020. Hallituksen linjauksia koronavirustartuntojen leviämisen hidastamiseksi ja riskiryhmien suojelemiseksi jatketaan 13.5. saakka. https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/10616/hallituksen-linjauksia-koronavirustartuntojen-leviamisen-hidastamiseksi-ja-riskiryhmien-suojelemiseksi-jatketaan-13-5-saakka (Viitattu 14.10.2021.)
- Valtioneuvosto 22.4.2020. Hallitus päivitti Suomen koronavirusstrategiaa, rajoitustoimia mahdollista purkaa asteittain ja hallitusti. Tiedote. https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/10616/hallitus-paivitti-suomen-koronavirusstrategiaa-rajoitustoimia-mahdollista-purkaa-asteittain-ja-hallitusti (Viitattu 14.10.2021.)
- Valtioneuvosto 4.5.2020. Hallitus linjasi suunnitelmasta koronakriisin hallinnan hybridistrategiaksi ja rajoitusten vaiheittaisesta purkamisesta. Tiedote. https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/10616/hallitus-linjasi-suunnitelmasta-koronakriisin-hallinnan-hybridistrategiaksi-ja-rajoitusten-vaiheittaisesta-purkamisesta (Viitattu 14.10.2021.)
- Valtioneuvosto 15.5.2020. Pääministeri Sanna Marin avasi hallituksen hybridistrategiaa, myös mallinnukset ja mittarit esillä perjantain tilannekatsausinfossa. Uutinen. <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/paaministeri-sanna-marin-avasi-hallituksen-hybridistrategiaa-myo-mallinnukset-ja-mittarit-esilla-perjantain-tilannekatsausinfossa> (Viitattu 14.10.2021.)
- Valtioneuvosto 15.6.2020. Valmiuslain mukaisten toimivaltuuksien käytöstä luovutaan – poikkeusolot päättyvät tiistaina 16. kesäkuuta. Tiedote. <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/valmiuslain-mukaisten-toimivaltuuksien-kaytosta-luovutaan-poikkeusolot-paattyvat-tiistaina-16-kesakuuta> (Viitattu 14.10.2021.)
- Valtioneuvosto 3.9.2020. Valtioneuvoston periaatepäätös toimintasuunnitelman antamisesta hybridistrategian mukaisten suositusten ja rajoitusten toteuttamiseen COVID 19 -epidemian ensimmäisen vaiheen jälkeen. Päätös. <https://valtioneuvosto.fi/paatokset/paatos?decisionId=0900908f806d7705> (Viitattu 14.10.2021.)
- Valtioneuvosto 15.10.2020. Hallitus linjasi valtakunnallisista ja alueellisista suosituksista koronaepidemian leviämisen estämiseksi. Tiedote. <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/hallitus-linjasi-valtakunnallisista-ja-alueellisista-suosituksista-koronaepidemian-leviamisen-estamiseksi> (Viitattu 14.10.2021.)
- Valtioneuvosto 10.12.2020. Valtioneuvoston periaatepäätös Suomen COVID-19 -rokotestrategiasta. Valtioneuvoston periaatepäätös VNK/2020/142. <https://valtioneuvosto.fi/paatokset/paatos?decisionId=0900908f806f5df6> (Viitattu 14.10.2021.)
- Valtioneuvosto 1.3.2021. Suomessa vallitsevat poikkeusolot. Tiedote. <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/suomessa-vallitsevat-poikkeusolot-1> (Viitattu 14.10.2021.)

- Valtioneuvosto 7.4.2021. Hallitus keskusteli koronarajoitusten purkamissuunnitelmasta ja avaa suunnitelman kaikkien kommentoitavaksi. Tiedote. <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/hallitus-keskusteli-koronarajoitusten-purkamissuunnitelmasta-ja-avaa-suunnitelman-kaikkien-kommentoitavaksi> (Viitattu 14.10.2021.)
- Valtioneuvosto 27.4.2021. Valmiuslain mukaisten toimivaltuuksien käytöstä luovutaan – poikkeusolot päättyvät 27. huhtikuuta. Tiedote. <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/valmiuslain-mukaisten-toimivaltuuksien-kaytosta-luovutaan-poikkeusolot-paattuvat-27-huhtikuuta> (Viitattu 14.10.2021.)
- Valtioneuvosto 6.9.2021. Hallitus hyväksyi uudistetun hybridistrategian. Tiedote. <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/hallitus-hyvaksyi-uudistetun-hybridistrategian> (Viitattu 14.10.2021.)

Ministeriöiden ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tiedotteet

- Oikeusministeriö, Opetus- ja kulttuuriministeriö, Sisäministeriö, Sosiaali- ja terveysministeriö, Työ- ja elinkeinoministeriö, Valtioneuvoston viestintäosasto & Valtiovarainministeriö 7.1.2022. Koronaministerityöryhmä esittää toimia vaikean epidemiatilanteen hillitsemiseksi. Tiedote. <https://valtioneuvosto.fi/-/10616/koronaministerityoryhma-suosittaa-lisarajoituksia-koronatilanteen-vuoksi>. (Viitattu 10.1.2022.)
- Sosiaali- ja terveysministeriö 10.12.2021. Kansallinen koronatestaus- ja jäljitysstrategia päivitettiin muuttuneen epidemiatilanteen vuoksi. Tiedote. <https://stm.fi/-/kansallinen-koronatestaus-ja-jaljitysstrategia-paivitettiin-muuttuneen-epidemiatilanteen-vuoksi> (Viitattu 14.12.2021.)
- Sosiaali- ja terveysministeriö 22.12.2021. Koronan torjunnassa otetaan käyttöön hätäjarru – tavoitteena hidastaa epidemian leviämistä. Tiedote. <https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/koronan-torjunnassa-otetaan-kayttoon-hatajarru-tavoitteena-hidastaa-epidemian-leviamista> (Viitattu 10.1.2022.)
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 8.12.2021. Kolmas koronarokoteannos. <https://thl.fi/web/infektioaudit-ja-rokotukset/rokotteet-a-o/koronavirusrokotteet-eli-covid-19-rokotteet-ohjeita-ammattilaisille/kolmas-koronarokoteannos> (Viitattu 14.12.2021.)

Tiivistelmä

Tässä raportissa tarkastelemme kunnallista nuorisotyötä ja sen toteuttamista erityisesti ensimmäisen koronavuoden aikana kahden määrällisen aineiston valossa. Ensinnäkin analysoimme kaikille Manner-Suomen kuntien nuorisotoimista vastaaville henkilöille lähetettyä Kunnallista nuorisotyöstä -kyselyä. Kysely on toteutettu yhdeksän kertaa vuosina 2004–2021. Kyselyä muokattiin verrattain paljon uusiksi vuonna 2021. Toiseksi hyödynnämme kuntien nuorisotyöntekijöiden työtään koskevia kirjauksia, Lokikirja-järjestelmää. Lokikirjaukset mahdollistavat kunnallista nuorisotyötä koskevien muutosten tarkastelun kuukausitasolla ja yksittäisten työntekijöiden näkökulmasta, kun taas kyselyvastaajat edustavat pääosin hallintoa.

Nuorisotoimien resurssit ovat kasvaneet koko 2000-luvun ajan, mutta samalla myös tehtäviä on tullut lisää. Nuorisotoimien työ kohdentuu edelleen vahvasti peruskouluikäisten nuorten vapaa-ajan mahdollisuuksien edistämiseen ja ryhmäsuhteiden vahvistamiseen, mutta kunnallista nuorisotyötä tehdään enenevässä määrin myös nuorten aikuisten kanssa edistäen heidän kiinnittymistään yhteiskunnallisiin instituutioihin, kuten koulutusjärjestelmään, työmarkkinoille ja hyvinvointipalveluihin. Samaan aikaan nuorisotoimissa on panostettu voimakkaasti koulu- ja oppilaitosnuorisotyöhön. Nuorisotoimet käyttävät tällä hetkellä huomattavan osan työntekijäresurssistaan tähän työmuotoon.

Ensimmäinen koronavuosi vaikutti nuorisotoimien toimintaympäristöihin ja -edellytyksiin monin tavoin. Kevään 2020 valtakunnalliset koronarajoitukset koskettivat kaikkia kuntia, mutta sen jälkeen tilanteet vaihtelivat alueittain. Koronapandemian ensimmäinen vuosi rajoituksineen näyttää jossain määrin vahvistaneen edellä mainittua kehityskulkua, jossa yläkouluikäisten nuorten ryhmätoiminnan rinnalle syntyy uusia toimintamuotoja. Nuorisotalotyön ja ryhmälähtöisen työskentelyn väliaikainen vaikeutuminen edellytti nuorisotoimilta uusia työtapoja. Käytännössä tämä tarkoitti siirtymistä aiempaa enemmän verkkopohjaiseen ja yksilölähtöisempään työskentelyyn.

Koronapandemian myötä monet nuorisotoimet siirtyivät tekemään enemmän jalkautuvaa

ja etsivää työtä sekä koulu- ja oppilaitosnuorisotyötä. Samalla nuorisotoimet tekivät aiempaa enemmän yhteistyötä esimerkiksi poliisin sekä sosiaali- ja työllisyyspalvelujen kanssa. Muutokset nuorisotoimien toiminnan kohdentumisessa kertonevat pyrkimyksestä vastata nuorten hyvinvoinnista heränneisiin huoliin ensimmäisen pandemiavuoden aikana. Monet nuorisotoimet pyrkivät löytämään keinoja tukea myös nuorten kaveri- ja ryhmäsuhteita pandemiaan liittyvistä rajoituksista huolimatta. Tapahtumia ja leirejä järjestettiin niukasti, mutta ryhmätoimintaa pyrittiin tarjoamaan sekä verkkovälitteisesti että rajoitusten salliessa myös lähitapaamisten muodoissa.

Tutkimusaineistojen valossa koulu- ja oppilaitosnuorisotyö oli nuorisotoimille keskeinen väylä kohdata nuorten ryhmiä kasvotusten myös pandemia-aikana. Lähes kaikki kunnat tekevät tavalla tai toisella työtä kouluissa ja oppilaitoksissa, monet kunnat myös koko- tai osa-aikaisilla työntekijöillä. Tyypillisimmin koulu- ja oppilaitosnuorisotyön resurssit kohdentuvat yläkouluhin. Erityisesti perusasteella nuorisotyötä tehdään ryhmätasolla: pyrkimyksenä on vaikuttaa nuorten kaverisuhteisiin, ehkäistä kiusaamista ja parantaa kouluissa viihtymistä. Toisen asteen oppilaitoksissa, erityisesti ammatillisella puolella, nuorisotoimien työ kohdentuu vahvemmin yksilötasolle ja käytännössä pyrkimyksenä on opintojen keskeyttämisen ehkäiseminen ja koulutussiirtymissä tukeminen. Kokonaistarkastelussa nuorisotoimet vaikuttavat määrittävän varsin itsenäisesti koulu- ja oppilaitosnuorisotyön tavoitteita ja menetelmiä. Havainnon kääntöpuolena on ainakin osassa kuntia irrallisuus opettajakunnista ja oppilas- tai opiskelijahuollosta sekä rajalliset mahdollisuudet vaikuttaa kouluihin ja oppilaitoksiin yhteisinä tai rakenteiden tasolla.

Raportti on laadittu yhteistyössä Kanuunan, Kuntaliiton sekä Åbo Akademin kanssa ja osana Kunnallisen nuorisotyön ja Nuorisotyö kouluissa ja oppilaitoksissa osaamiskeskusta. Nuorisotalon osaamiskeskusta rahoittaa opetus- ja kulttuuriministeriö.

